

**KTO KARATAY ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
DOKTORA PROGRAMI**

**SOSYOEKONOMİK VE FİNANSAL FAKTÖRLERİN SİGORTA TALEBİ
ÜZERİNDEKİ ETKİSİ**

İsabet Ebru YAZICIOĞLU

Doktora Tezi

**KONYA
Ocak 2024**

**SOSYOEKONOMİK VE FİNANSAL FAKTÖRLERİN SİGORTA TALEBİ
ÜZERİNDEKİ ETKİSİ**

İsabet Ebru YAZICIOĞLU

KTO Karatay Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
İşletme Anabilim Dalı
Doktora Programı

Doktora Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Çağatay ÜNÜSAN

Konya
Ocak 2024

BİLDİRİM

Enstitü tarafından onaylanan Doktora tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını basılı veya dijital biçimde arşivleme ve aşağıda belirtilen koşullar dahilinde erişime açma iznini KTO Karatay Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle, Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak ve gelecekteki çalışmalar (makale, kitap, lisans, patent vb.) için tezimin tamamının veya bir bölümünün kullanım hakları yalnızca bana ait olacaktır.

Tezimin bütünüyle kendi çalışmam olduğumu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izinle kullanılması zorunlu olan kaynakları, yazılı izin alarak kullandığımı ve istenildiğinde izinlerin suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayımlanan “Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge” kapsamında, tezim, aşağıda belirtilen koşullar haricince, YÖK Ulusal Tez Merkezi ve KTO Karatay Üniversitesi Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir.¹

Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir.²

Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir.³⁴

11 Ocak 2024

İsabet Ebru YAZICIOĞLU

¹ MADDE 6(1) Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

² MADDE 6(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internette paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ay aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

³ MADDE 7(1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

⁴ MADDE 7(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

ETİK BEYAN

KTO Karatay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Hazırlama ve Yazım Kurallarına uygun olarak Prof. Dr. Çağatay ÜNÜSAN danışmanlığında tarafımdan üretilen bu tez çalışmasında; sunduğum tüm veri, enformasyon, bilgi ve belgeleri bilimsel etik kuralları çerçevesinde elde ettiğimi, tüm değerlendirme, analiz, bulgu ve sonuçları bilimsel usullere uygun olarak sunduğumu, tez/proje çalışmasında yararlandığım kaynakların tümüne bilimsel normlara uygun biçimde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, tezimin/projemin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

11 Ocak 2024

İsabet Ebru YAZICIOĞLU

*Sabır, destek ve sonsuz sevgileri için
eşim Serdar, yavrularım Ömer Kerem ve Erva'ya*

TEŞEKKÜR

Doktoranın her sürecinde olduğu gibi tez yazma sürecinde de zorluklara göğüs germek gerekti. Bu günlere gelene kadar üzerimde emeği olan o kadar çok insan var ki...

Öncelikle akademik hayatımda üzerimde çok emeği olan danışman hocam sayın Prof. Dr. Çağatay Ünüsan'a sonsuz şükranlarımı sunmak isterim. Çok kıymetli Prof. Dr. Bilge Afşar ve Prof. Dr. Erdem Kırkbeşoğlu hocalarım sizlerin desteği, varlığınız, verdiğiniz emekler benim için tarifsiz bir fırsattı. Siz hocalarım; yoluma ışık tutup, yürüdüğünüz yoldan benim de gelmeme imkan verdiniz. Sayın Bölüm Başkanım Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Atılgan hocam... Akademik dünyada bana verdiğiniz destek için teşekkür ederim. Ekonometrik alanda ülkenin duayenlerinden Prof. Dr. Ferda Yerdelen Tatoğlu hocama da öğrettiği her bir kelime için teşekkür ederim, iyi ki sizi tanıdım hocam. Eğitim hayatımdaki uzun zaman diliminde üzerimde emeği olan bütün hocalarıma da teşekkürü bir borç bilirim.

Canım ailem, sizlere de bu zamana kadar verdiğiniz emekler, destekler için minnettarım. Annem, babam ve kardeşlerim Emirhan ve Merve...Sizler bana olan inancınızı hiç kaybetmediniz. Evimizin neşesi, sırdaşım, yoldaşım, kız kardeşim Mervem, verdiğiniz destek için sana ne kadar teşekkür etsem az kalır. Elimi hiç bırakmayan sevgili eşim Serdar, varlığı canıma can katan yavrularım Ömerim ve Ervam... Sizler olmasanız başaramazdım. Bizim annemiz başarır diye o küçücük yüreğine dağ gibi sevgisini yerleştiren güzel kuzularım, sizleri bu süreçte ihmal etmeden başarabilmek için ne çok uğraştım. Umarım bunu başarabilmişimdir. Ümidimi her kaybettiğimde beni yeniden yüreklendiren, desteğini bir an olsun esirgemeyen canım eşim, hakkını asla ödeyemem...

Doktoranın en zor zamanlarını birlikte aştığımız Ayça Gökyer ve Yasemin Fındık... Sizler benim Konya'daki ailem oldunuz. İyi ki varsınız... Aynı odayı paylaştığımız canım arkadaşım Leyla Baştan Töke'ye çok teşekkür ederim. Üniversite çatısı altında birlikte çalıştığım bütün mesai arkadaşlarıma verdikleri desteklerden dolayı teşekkür ediyorum. Günün yorgunluğunu birlikte attığımız canım komşum Selda Okur... İyi ki yollarımız kesişti...

11 Ocak 2024

İ. Ebru YAZICIOĞLU

ÖZET

İsabet Ebru YAZICIOĞLU

Sosyoekonomik ve Finansal Faktörlerin Sigorta Talebi Üzerindeki Etkisi

Doktora Tezi

Konya, 2024

Bu tez çalışmasında, OECD üyesi ülkelerde 2011–2020 yılları arasında sigorta talebi ile sosyoekonomik ve finansal faktörler arasındaki ilişki incelenmiştir. Bağımlı değişkenin sigorta brüt prim miktarı olduğu çalışmada, bağımsız değişkenler makroekonomik, finansal ve sosyal faktörler olmak üzere üç grup altında toplanmıştır. Panel analiz sonuçları, bütün bağımsız değişkenlerin ve sabit parametrenin bağımlı değişken ile anlamlı olduğunu ortaya koymuştur. Ampirik sonuçlar doğrultusunda OECD ülkelerinde gelir, kamu harcamaları, emeklilik harcamaları, finansal gelişme, sigorta pazar payı, eğitim düzeyi ve doğumda beklenen yaşam süresinin sigorta talebi ile pozitif ilişkide olduğu görülmüştür. Buna ek olarak, finansal gelişmişliğin OECD ülkelerinde sigorta talebinin lokomotifi olduğu ve talebi belirleyen en önemli faktör olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Sigorta, sigortacılık, sigorta talebi

ABSTRACT

İsabet Ebru YAZICIOĞLU

The Impact of Socioeconomic and Financial Factors on Insurance Demand

Ph. D. Thesis

Konya, 2024

This thesis analyzes the relationship between insurance demand and socioeconomic and financial factors in OECD member countries between 2011 and 2020. In the study where the dependent variable is the gross insurance premium amount, the independent variables are categorized under three groups as macroeconomic, financial and social factors. Panel analysis results reveal that all independent variables and the fixed parameter are significant with the dependent variable. According to the empirical results; income, public expenditures, pension expenditures, financial development, insurance market share, education level and life expectancy at birth are positively related to insurance demand in OECD countries. In addition, it is concluded that financial development is the locomotive of insurance demand and is the most important determining factor in OECD countries.

Keywords

Insurance, insurance business, insurance demand

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
ETİK BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar DİZİNİ	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xiii
1. GİRİŞ	1
2. SİGORTACILIK İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR.....	6
2.1. Sigortanın Tanımı.....	6
2.2. Risk ve Sigorta	9
2.2.1. Sigortalanabilir Riskin Özellikleri.....	12
2.3. Sigorta Sözleşmesi	13
2.3.1. Sigorta Sözleşmesinde Taraflar ve İlgililer	14
2.3.2. Sigorta Sözleşmesinde Sigortacının ve Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri..	16
2.3.3. Sigorta Sözleşmesinin Sona Ermesi ve Zaman Aşımı.....	19
2.4. Reasürans.....	20
2.5. Sigortanın Temel Prensipleri.....	22
2.5.1. Azami İyi Niyet Prensibi	22
2.5.2. Sigortalanabilir Menfaat Prensibi	23
2.5.3. Tazminat Prensibi	24
2.5.4. Hasara Katılım Prensibi.....	24
2.5.5. Hakların Devri veya Halefiyet Prensibi.....	25
2.5.6. Yakın Neden Prensibi	25
2.6. Sigorta Türleri	26
2.6.1. Sosyal Sigorta	28
2.6.2. Özel Sigorta	28
2.7. Hayat Sigortaları.....	34
2.7.1. Ölme Olasılığına Karşı Yapılan Hayat Sigortası (Vefat Sigortaları)	36

2.7.2. Yaşama Olasılığına Karşı Yapılan Hayat Sigortası.....	36
2.7.3. Karma Hayat Sigortası.....	37
2.7.4. Evlilik/Doğum Sigortası	37
2.7.5. Sermaye İtfası Sigortası.....	37
2.7.6. Yatırım Fonlu Sigortalar.....	37
2.8. Sigortanın Tarihsel Süreçteki Gelişimi	37
2.8.1. Dünyada Sigortanın Tarihsel Gelişimi	38
2.8.2. Türkiye’de Sigortanın Tarihsel Gelişimi	43
3. SİGORTANIN EKONOMİDEKİ YERİ	47
3.1. Sigorta ve Ekonomi İlişkisi	48
3.2. Sigorta ve Ekonomi İlişkisinin Literatürdeki Yeri	49
3.3. Sigortanın Ekonomik İşlevleri ve Yararları	52
3.3.1. Sigortanın Ekonomik Büyüme-Kalkınma Üzerindeki Etkisi	53
3.3.2. Sigortanın Risk Koruması İşlevi.....	55
3.3.3. Sigortanın Uzun Vadeli Finansal Kaynak Oluşumuna Etkisi.....	55
3.3.4. Sigortanın Düzenleyici Rolü.....	56
3.4. Ekonomideki Sigorta Göstergeleri	57
3.4.1. Dünya Ekonomisinde Sigorta Göstergeleri	57
3.4.2. Türkiye ve OECD Ekonomilerinde Sigorta Göstergeleri.....	76
4. SOSYOEKONOMİK VE FİNANSAL FAKTÖRLERİN SİGORTA TALEBİNE OLAN ETKİSİ.....	93
4.1. Sigorta Talebi	93
4.2. Makroekonomik Faktörler.....	94
4.2.1. Gelir ile Sigorta Talebi İlişkisi	95
4.2.2. Emeklilik Harcamaları ile Sigorta Talebi İlişkisi	96
4.2.3. Sosyal Güvenlik (Kamu) Harcamaları ile Sigorta Talebi İlişkisi.....	96
4.3. Finansal Faktörler.....	98
4.3.1. Finansal Gelişme ile Sigorta Talebi İlişkisi.....	98
4.3.2. Sigorta Pazar Payı ile Sigorta Talebi İlişkisi	99
4.4. Sosyal (Demografik) Faktörler.....	99
4.4.1. Eğitim ile Sigorta Talebi İlişkisi.....	99
4.4.2. Yaşam Beklentisi ile Sigorta Talebi İlişkisi	100
5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	102
5.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	102

5.2. Araştırmanın Yöntemi	102
5.3. Araştırmanın Kapsamı, Veri Seti ve Modeli	105
5.4. Araştırma Verilerinin Analizi ve Bulgular	109
5.4.1. Olabilirlik Oranı (LR) Testi.....	109
5.4.2. F Testi	111
5.4.3. Breusch-Pagan Lagrange Çarpanı (LM) Testi.....	112
5.4.4. Hausman ve Dirençli Hausman Testleri	113
5.4.5. Temel Varsayım Testleri	114
5.4.6. Çoklu Doğrusal Bağlantı Testi	117
5.4.7. Normal Dağılım Testleri.....	118
5.5. Nihai Modelin Tahmin Edilmesi ve Ekonometrik Olarak Yorumlanması.....	119
5.6. Araştırma Hipotezlerinin Değerlendirilmesi	122
6. SONUÇ	125
KAYNAKÇA	128
ÖZGEÇMİŞ	143

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Sigortanın Tanımı	8
Tablo 2. Seçilmiş Ülkeler DYP (Milyon Dolar)	65
Tablo 3. Prim Üretimi Ülke Sıralaması	66
Tablo 4. Sigorta Yoğunluğu (Dolar)	73
Tablo 5. Seçilmiş Ekonomiler Sigorta Penetrasyonu (%).....	75
Tablo 6. Seçilmiş OECD Ülkeleri GSYH (Milyon Dolar)	77
Tablo 7. Seçilmiş OECD Ülkeleri GSYH (%).....	78
Tablo 8. Seçilmiş OECD Ülkeleri Kişi Başı GSYH (Dolar)	80
Tablo 9. Seçilmiş OECD Ülkeleri Brüt Doğrudan Sigorta Primleri (Dolar)	82
Tablo 10. Seçilmiş OECD Ülkeleri Brüt Sigorta Primleri (Milyon Dolar)	84
Tablo 11. Seçilmiş OECD Ülkeleri Sigorta Yoğunluğu (Dolar)	89
Tablo 12. OECD Ülkelerinde Sigorta Talebini Etkileyen Değişkenler	106
Tablo 13. Değişkenlere Ait Özet İstatistikler.....	108
Tablo 14. Logaritması Alınan Değişkenlere Ait Özet İstatistikler	108
Tablo 15. Olabilirlik Oranı (LR) Testi Sonuçları.....	110
Tablo 16. F Testi Sonuçları.....	111
Tablo 17. LM Testi Sonuçları	112
Tablo 18. Dirençli Hausman Testi Sonuçları	113
Tablo 19. Levene, Brown ve Forsythe Testi	115
Tablo 20. Otokorelasyon Testleri.....	115
Tablo 21. Birimler Arası Korelasyon Testleri.....	116
Tablo 22. VİF Testi	117
Tablo 23. Normal Dağılım Testi	118
Tablo 24. Driscoll-Kraay Tahmincisi ile Modelin Yeniden Tahmin Edilmiş Hali.....	120
Tablo 25. Sigorta Talebini Etkileyen Faktörlerin Araştırma Hipotezleri ve Sonuçları	122

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Sigorta Türleri.....	27
Şekil 2. Modern Sigortacılığın Tarihi	41
Şekil 3. Modern Hayat Sigortasının Tarihçesi	42
Şekil 4. Dünya Ekonomileri Toplam GSYH (Milyar Dolar).....	58
Şekil 5. Dünya Ekonomileri Toplam GSYH Büyümesi (%)	59
Şekil 6. Dünya Ekonomileri Kişi Başı GSYH (Dolar)	60
Şekil 7. Dünya Ülkeleri Kişi Başı GSYH Büyümesi (%).....	61
Şekil 8. Seçilmiş Ülkeler Kişi Başı Gelir (Dolar)	61
Şekil 9. Dünya Ekonomileri Doğrudan Yazılı Primler (Milyon Dolar).....	63
Şekil 10. Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler Doğrudan Yazılı Primler.....	64
Şekil 11. 1980 ve 2021 Yılları Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler DYP	65
Şekil 12. Dünya Ekonomileri Toplam Reel Prim Artışı (Enflasyon Endeksli)	68
Şekil 13. Dünya Ekonomileri Hayat ve Hayat Dışı Reel Prim Artışı	69
Şekil 14. Sigorta Koruma Açığı	70
Şekil 15. Sağlık Sigortası Koruma Açığı	71
Şekil 16. Dünya Ekonomileri Sigorta Yoğunluğu (Toplam, Hayat ve Hayat Dışı).....	72
Şekil 17. Dünya Ekonomileri Sigorta Penetrasyonu.....	75
Şekil 18. Türkiye Gayri Safi Yurtiçi Hasılası (Milyon Dolar).....	77
Şekil 19. Türkiye Kişi Başı Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (Dolar).....	79
Şekil 20. Türkiye Brüt Doğrudan Sigorta Primleri (Dolar)	81
Şekil 21. Türkiye Brüt Sigorta Primleri (Milyon Dolar).....	83
Şekil 22. Türkiye Sigorta Üretimi (Toplam, Hayat, Hayat Dışı) (Milyon Dolar)	83
Şekil 23. En Çok Prim Üreten 5 OECD Ülkesi (2021 Yılı) (Milyon Dolar).....	85
Şekil 24. OECD Brüt Sigorta Primleri İçinde Türkiye'nin Payı (Milyon Dolar)	85
Şekil 25. Türkiye Sigorta Harcamaları (%).....	86
Şekil 26. OECD Ülkeleri En Yüksek Sigorta Harcamaları (%) (2021).....	87
Şekil 27. OECD Ülkeleri En Düşük Sigorta Harcamaları (%) (2021).....	87
Şekil 28. OECD Toplam Sigorta Yoğunluğu İçinde Türkiye'nin Payı (Dolar).....	88
Şekil 29. Türkiye Sigorta Penetrasyonu (%).....	90
Şekil 30. 2021 Yılı Seçilmiş OECD Ülkeleri Sigorta Penetrasyonu (%)	91
Şekil 31. Çalışmanın Sigorta Talebini Etkileyen Faktörleri	101

KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltma	Açıklama
AB	Avrupa Birliği
A.Ş.	Anonim Şirketi
DYP	Doğrudan Yazılı Primler
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
GSYH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
IMF	International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
M.Ö.	Milattan Önce
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
SEGEM	Sigortacılık Eğitim Merkezi
TARSİM	Tarım Sigortaları Havuzu
TTK	Türk Ticaret Kanunu
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development (Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı)
WB	World Bank (Dünya Bankası)

1. GİRİŞ

Sigorta, insan hayatının her döneminde bireysel refah düzeyini korumada etkisi olan bir üründür. Öyle ki sigorta, doğumdan önce başlayıp ve ölümden sonra devam eden bir süreci kapsamaktadır (Yazıcı ve Kilitci Calayır, 2023, s. 230). Sigortanın temel amacı, henüz gerçekleşmemiş ancak gerçekleşmesi muhtemel risklerin, paylaşılıp yönetilmesini sağlamaktır. Sigortanın temel konusu, gerçekleşen riskin maliyetinin birçok kişi veya grup arasında paylaşılması yoluyla zararın minimuma indirgenmesidir (Haddeler, 2023, s. 158). Sigorta, toplumda tüm ekonomik faaliyetler için ön koşul olan risk alma davranışının temelini oluşturmaktadır (Olayungbo vd., 2016, s. 6).

Sigortacılık sistemi, bireylerden fon toplama yetkinliğine sahip nadir sektörlerden bir tanesidir. Sigortacılık sektörü, hem yerel hem de uluslararası birey ve kurumların tasarruflarını bir havuzda toplar ve ekonomik sistem içinde bu tasarrufları yatırıma yönlendirir. Sigorta şirketleri, özellikle uzun vade gerektiren özel emeklilik ve hayat sigortaları gibi branşlarda, çok daha uzun süre ve daha fazla miktarda fon sağlama imkanına sahip olur. Hayat sigortaları ve benzeri emeklilik sistemleri, gelişmiş sigorta ekonomilerinin önemli bir bileşenidir. Bu branşlar sigorta şirketlerine, toplanan primleri finansal piyasalarda daha uzun süre değerlendirme imkanı sağladığından mali kâr elde etme fırsatı sunar (Kırkbeşoğlu, 2024). Ayrıca bu branşların düşük hasar frekansına sahip olması teknik kârın da daha kolay elde edilmesinin bir belirleyicisidir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, özel emeklilik fonları ve hayat sigortaları, kısa dönemli krediler veren bankaların aksine, uzun dönemli fonlarla ülke ekonomisine büyük ölçüde katkıda bulunmaktadır (Kırkbeşoğlu, 2024).

Geçmiş ekonomik krizlerden çıkarılan en önemli ders, güçlü bir bankacılık ve sigortacılık sistemine sahip olan ülkelerin, ekonomik krizleri daha kolay atlattıklarıdır. Bu sebeple, gelişmiş ülkeler hukuki alt yapılarını mali açıdan daha güçlü banka ve sigorta şirketleri oluşturacak şekilde tasarlamışlardır. Mali açıdan güçlü bankacılık ve sigortacılık sistemi, ekonomik krizlerin getireceği olumsuzlukları en aza indirebilecektir. Sigorta şirketleri, özellikle gelişmiş ülkelerde bankalardan çok daha fazla fon toplama yeteneğine sahiptir (Kırkbeşoğlu, 2024).

Sigorta sektörü, küresel finans piyasasının ayrılmaz bir parçası; sigorta şirketleri de önemli kurumsal yatırımcıdır. Finans sektöründeki diğer finansal hizmetler gibi

sigorta sektörü de son yirmi yılda önemli oranda büyüme kaydetmiştir. Sigorta sektörünün büyümesinin başlıca nedenleri arasında; özellikle gelişmekte olan ülkelerde sigorta prim büyüklüklerinin, sigorta talebinin, sigortacılık sektöründeki istihdamın ve finansal aracılık hizmetlerindeki niteliğin artması gösterilmektedir (Hussels vd., 2005), (Ward ve Zurbruegg, 2002). Sigorta şirketleri, topladıkları primleri para ve sermaye piyasası ürünlerinde değerlendirmekte, bu da hem sermaye piyasasının büyümesine hem de bankaların ihtiyacı olan mevduatı krediye dönüştürmesine yardımcı olmaktadır (Kırkbeşoğlu, 2024). Son dönemde küresel boyutta yaşanan pandemi, ekonomik krizler, savaşlar ve teknolojik ilerlemeler piyasada konjonktürel dalgalanmalara sebebiyet vermiştir. Küresel ekonomik durgunluk, artan enflasyon ve faiz oranlarının düşüklüğü nedeniyle birey ve kurumların mevcut mal varlıklarını koruma gereksinimi her geçen gün artmaktadır. Daha açık bir ifadeyle toplumsal hayatta bireyler, en çok değer verdikleri şeyleri daha fazla koruma altına almaya ihtiyaç duymaktadır.

Sigortacılık sektörünün gelişiminin ekonomik gelişmişliğe paralellik gösterdiği bilinmektedir. 2019 yılında yaşanan pandeminin etkisiyle, dünya ekonomisinin 2020 yılında %3,1 daraldığı görülmektedir. 2021 yılında ise pandeminin etkisini yavaş yavaş kaybetmesiyle yeniden hareketlenen dünya ekonomisi toparlanarak %5,9; 2022 yılında ise %4,9'luk büyüme kaydetmiştir (Dünya Bankası Data). G20 ülkelerinde bu büyüme %6,2; OECD ülkelerinde ise %5,5 olmuştur (OECD Data). Bu etki küresel sigorta piyasasına reel bazda 2020 yılında %0,2 küçülme; 2021 yılında %3,4 büyüme, 2022 yılında ise %1,1 küçülme şeklinde yansımıştır. Sigorta sektörleri tarafından bakıldığında, 2020 yılında reel bazda hayat dışı sektör %3,1 büyürken; hayat sektörü %4,2 küçülmüştür. 2021 yılındaki büyüme ise hem hayat dışı sektörde hem de hayat sektöründe olmuştur (OECD Data). 2021 yılında dünya ekonomilerinin toplam sigorta prim üretimi 6,7 trilyon dolar (3,8 trilyon dolar hayat dışı, 2,9 trilyon dolar hayat sektöründe) olarak kaydedilmiştir 2022 yılında ise hayat sektöründeki prim miktarı 2,8 trilyon dolara gerilerken, hayat dışı prim miktarı 3,9 trilyon dolara yükselmiştir (Swiss Re). Bu rakamlar, sigortacılık sektörünün ekonomik sistem içindeki rolünü ve fon sağlama konusundaki gücünü ortaya koymaktadır.

Sigorta alanındaki çalışmaların önemli bir kısmı sigorta sektörünün ekonomik büyüme ve kalkınmaya etkisini araştırmakta ve bu ilişkinin varlığını kanıtlamaktadır (Adams vd., 2009; Arena, 2008; Din vd., 2017; Gökmenoğlu vd., 2015; Haiss ve Sümegi, 2008; Han

vd., 2010; Outreville, 1990; Outreville, 2013; Peleckiene vd., 2019; Pradhan vd., 2014; Singhal vd., 2022; Si vd., 2018; Webb vd., 2005). Sigorta alanındaki çalışmaların bir diğerk kısmı ise sigorta talebine etki eden ekonomik, sosyal, finansal, hukuki, kurumsal vb. faktörlerin makro düzeyde etkisini araştırmaktadır. Bu çalışmalar, hanehalkı veya kurumlar tarafından talep edilen sigorta miktarının hangi faktörlerden ne yönde veya ne derece etkilendiğini araştırmaktadır. Ayrıca çalışmalar, bireyler ve kurumların riski paylaşma ve tasarruf etme eğilimlerini de ortaya koymaktadır. Sigorta talebi, toplumda sigorta satın almaya istekli olan bireylerin, bu ihtiyacı karşılamak için üstlendikleri bedeli ifade etmektedir (Yuan ve Jiang, 2015, s. 4860). Literatürde sigorta talebine etki eden faktörler, farklı bağlamlarda birçok kez sınanmıştır. Hakansson'un (1969) çalışması ile başlayan sigorta talebi sorunsalı, zaman içerisinde farklı değişkenlerin farklı bağlamlarda etkileşiminin sınanıldığı çalışmalarla çeşitlilik göstermiştir. Ancak bu çalışmalarda, belirlenen dönem, hedeflenen ülke ve kullanılan değişkenler bakımından sınırlılıklar bulunmaktadır.

Ülkelerin sigorta talebini araştıran bilim insanlarının, genellikle makroekonomik faktörlerin sigorta talebine olan etkisini irdeledikleri görülmüştür (Alhassan ve Biekpe, 2016; Elango ve Jones, 201; Hwang ve Gao, 2003; Li vd., 2007; Mapharing vd, 2016; Polat ve Akın, 2021; Sliwinski vd., 2013; Zeria vd. 2017). Literatürdeki birçok çalışmada, makroekonomik faktörlerden biri olan gelir değişkeninin, sigorta talebini etkilediği ifade edilmiştir (Alhassan ve Biekpe, 2016; Beck ve Webb, 2003; Browne ve Kim, 1993; Bah ve Abila, 2022; Garcia, 2012; Lewis, 1989; Li vd., 2007; Mathew ve Sivaraman, 2017; Outreville, 1990; Outreville, 1996; Segodi ve Sibindi, 2022; Simionescu ve Ulbinaitne, 2021; Truett ve Truett, 1990). Bir grup araştırmacı ise sigorta talebine etki eden bir diğerk değişken olarak enflasyonun (Alhassan ve Biekpe, 2016; Beck ve Webb, 2003; Browne ve Kim,1993; Outreville, 1996; Sliwinski vd., 2013) ve faiz oranının (Segodi ve Sibindi, 2022; Simionescu ve Ulbinaitne, 2021; Mathew ve Sivaraman, 2017; Li vd., 2007; Zeria vd., 2017) etkisini sınamıştır. Bazı çalışmalarda ise işsizlik oranının sigorta talebi üzerindeki etkisi araştırılmıştır (Segodi ve Sibindi, 2022; Simionescu ve Ulbinaitne, 2021; Sliwinski vd., 2013).

Diğerk yandan sigortacılık sektörü, sosyal güvenlik sistemine alternatif veya tamamlayıcı bir güvence sunmaktadır. Bir grup araştırmacı, ülkedeki sosyal güvenlik harcamalarının sigorta talebine etkisini araştırmıştır (Alhassan ve Biekpe, 2016; Beenstock vd. 1986;

Browne ve Kim, 1993; Mathew ve Sivaraman, 2017; Li vd., 2007). Benzer şekilde bireylerin emeklilik harcamalarının da sigorta talebine etkisi olduğu kanıtlanmıştır (Zerriaa vd., 2017). Ancak literatürde emeklilik ve sosyal güvenlik harcamalarının sigorta talebine olan etkisinin nadiren incelendiği görülmektedir. Literatürdeki bu açığı doldurmak amacıyla bu tez çalışmasında, gelir faktörünün yanı sıra sosyal güvenlik harcamaları ve emeklilik harcamalarının sigorta talebine olan etkisi araştırılmaktadır.

Ekonomik faktörler kadar sosyal faktörlerin de sigorta talebi üzerinde etkisi bulunmaktadır. Zira sigortacılık sektörü, kişilere ve kurumlara güven sağlayarak toplumsal düzenin devamlılığını garanti altına alan bir sistemdir. Birçok çalışmada eğitim ve ortalama yaşam beklentisi gibi sosyal değişkenlerin sigorta talebine olan etkisi sınanmıştır (Alhassan ve Biekpe, 2016; Bah ve Abila, 2022; Beck ve Webb, 2003; Browne ve Kim, 1993; Feyen vd., 2011; Li vd., 2007; Outreville, 1996; Sen ve Madheswaran, 2013; Sliwinski vd. 2013; Truett ve Truett, 1990; Zerria vd., 2017).

Ekonomik ve sosyal değişkenlerin yanı sıra finansal değişkenlerin de sigorta talebi üzerindeki etkileri literatürde tartışılmıştır. Finansal gelişmişlik, finans sektörüne olan güvenin artması, daha verimli ödeme sistemlerinin varlığı ve finansal varlıkların daha fazla kullanılabilirliği sigorta talebindeki artışı desteklemektedir (Srbinoski vd., 2021; Alhassan ve Biekpe, 2016; Mathew ve Sivaraman, 2017; Kjosevski, 2012; Li vd., 2007; Polat ve Akın, 2021; Outreville, 1990; Segodi ve Sibindi, 2022; Sen ve Madheswaran, 2013; Simionescu ve Ulbinaitne, 2021; Sliwinski vd. 2013; Zerria vd., 2017). Buna ek olarak bir ülkede sigorta pazar payının gelişme potansiyeline sahip olması sigorta talebinin de artırılmasının belirleyicisidir. Ancak sınırlı sayıda çalışmanın (Li vd., 2007; Ma ve Pope, 2003; Outreville, 1996) bu etkiyi sınırladığı söylenebilir.

Bu tez çalışmasının amacı; toplumların sigortacılık sistemine yönelik taleplerini etkileyen makroekonomik, finansal ve sosyal faktörlerin tespit edilmesidir. Bu amaçla çalışmada 2011-2020 yıllarını kapsayan ve OECD'ye üye 37 ülkeden oluşan bir örneklem belirlenmiştir.

Tez çalışması literatüre birkaç noktada katkı sağlamayı amaçlamaktadır: Birincisi; çalışmada üç grup değişken (makroekonomik, finansal ve sosyal) modele dahil edilerek daha kapsamlı bir etki analizi hedeflenmiştir. İkinci olarak ülke sayısı bakımından daha geniş bir örneklem ile daha fazla sayıda verinin analize dahil edilmesi amaçlanmıştır. Bu

kapsamda OECD ülkelerinin 2011-2020 dönemindeki 10 yıllık verileri kullanılarak panel veri analiz yöntemiyle etkileri tespit edilmiştir. OECD'ye üye ülkeler gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomiler olduğundan, sigorta sektöründe heterojen bir yapıyı temsil ettiği varsayılmaktadır. Bunun sebebi ise gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin sigorta sektör yapılarındaki ciddi farklılıklardır. Bir diğer katkı ise, daha önceki çalışmalarda gözden kaçan emeklilik harcamaları değişkeninin de makroekonomik bir değişken olarak modele dahil edilmesidir. Ayrıca daha önceki araştırmaların büyük bir çoğunluğu (Alhassan ve Biekpe, 2016; Bah ve Abila, 2022; Beck ve Webb, 2003; Browne ve Kim, 1993; Li vd., 2007; Outreville, 1996; Sen ve Madheswaran, 2013; Sliwinski vd., 2013; Trinh vd. 2016; Truett ve Truett, 1990; Zerria vd., 2017) hayat sigortası şirketleri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada ise sigortaya olan talebi ölçmede hayat ve hayat dışı şirketler birlikte kullanılmış ve böylece sektörün geneline ilişkin bir katkı sağlanması amaçlanmıştır. Özetle sigorta talebini etkileyen sosyoekonomik ve finansal değişkenlerin bir arada yer aldığı daha bütüncül ve kapsamlı bir model oluşturulmuş ve sigorta talebinin evrensel belirleyicileri daha geniş bir örnekleme ve zaman aralığında sınanmıştır.

Sigorta talebine etki eden değişkenlerin tespit edilebilmesi amacıyla tez çalışmasının temel araştırma tasarımı şu şekilde kurgulanmıştır. Bölüm 2'de, sigortacılığın temel kavramları açıklanmıştır. Bölüm 3'te, sigorta ve ekonomi ilişkisi kapsamında Dünya, OECD ve Türkiye ekonomilerindeki makroekonomik veriler ve sigortacılık verileri gözetilerek güncel durum değerlendirilmiştir. Bölüm 4'te, yapılan literatür çalışması ve çalışmada test edilecek hipotezler formüle edilmiştir. Bölüm 5'te ise OECD ülkelerinde sigorta talebini etkileyen faktörler ampirik yöntemle analiz edilmiş ve analizin sonuçları tartışılmıştır. Tez çalışması sonuç bölümüyle noktalanmıştır.

2. SİGORTACILIK İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Sigorta kişilerin süregelen hayatlarında, farklı şartlar altında doğacak gider ve zararlara karşı önlem olarak kendilerini koruma ihtiyacından doğmuştur. Sigorta kişinin gelecekteki ihtiyaçlarını karşılama arzu ve isteği sonucu ortaya çıkan bir davranış biçimidir (Elitaş, 2013, s. 1002). Sigorta satın almanın temel nedeni, olumsuz bir olaydan kaynaklanan hasarı en aza indirmektir (Esho vd., 2004, s. 270). Bunun yanında bireyler, işletmeler ve hükümetler arasında önemli bir güvenlik duygusu, kendini güvenceye alma rahatlığı, endişe ve korkunun azalmasını sağlayan sigorta, risk transfer mekanizmaları oluşturarak işletmelerin daha iyi şartlarda faaliyet göstermelerini desteklemektedir (Din vd., 2017, s. 2). Diğer bir ifadeyle sigorta, toplumda hayatını idame ettirmeye çalışan şahıslar veya şirketler için önem arz etmektedir.

Çalışmanın bu bölümünde sigorta ve risk kavramlarının literatürde yer alan tanımlamalarına yer verilecektir. Ardından, sigorta sözleşmesi ve reasürans konuları detaylandırılacaktır. Sigortanın temel prensiplerinden bahsedilerek, sigorta türleri açıklanacaktır. Bölümün sonunda sigortacılığın dünya ve Türkiye’deki tarihçesine yer verilecektir.

2.1. Sigortanın Tanımı

Latince “secura” kökünden gelen ve Türkçeye sigorta olarak çevrilen İtalyanca “sicurta” kelimesi güvenlik, emniyet anlamlarını taşımaktadır. Bu bağlamda sigorta, emniyeti sağlamak ve teminine yol açan müessese anlamına gelmektedir (Atar, 2023, s. 22-23). Sigorta ilişkisi sigorta sözleşmesinin yapılmasıyla oluşmuş bir ilişkidir. Bu nedenle, sigorta sözleşmesinden doğan tüm borç ve haklar sözleşmesel nitelik taşımaktadır. Sigortacı ve sigorta ettiren sigorta sözleşmesinin taraflarıdır. Sigorta sözleşmesiyle her iki tarafa da borç yüklenmiş olmaktadır. Yürürlükteki Türk Ticaret Kanunu’nda (2011) sigortacı ve sigorta ettirenin karşılıklı borç ve hakları, görev ve sorumlulukları ayrıntılı olarak hükme bağlanmıştır (Ünan, 2016, s. 11).

Sigorta, insan hayatının her noktasında olabildiği gibi, teorik olarak da bir çok alanla yakından ilgilidir. Bu alanlara örnek olarak; ekonomi, finans, işletme, matematik, istatistik, hukuk, psikoloji, muhasebe, tarih vb. örnek olarak gösterilebilir (Orhaner, 2013, s. 30). Bu nedenle sigorta teriminin birçok farklı versiyonda tanımının yapılması

mümkündür. Amerikan Risk ve Sigorta Birliği'nin Sigorta Terminolojisi Komisyonu tarafından 1965 yılında yapılan sigorta tanımı şöyledir: “Sigorta, beklenmedik hasarlar konusunda sigortalıları tazmin etmeyi, bu hasarların gerçekleşmesi halinde başka parasal faydaları sağlamayı ya da riziko ile ilişkili hizmetler sunmayı kabul eden sigorta şirketlerine rizikoların transferi yoluyla bu hasarların havuzlanmasıdır.” (Rejda ve McNamara, 2015, s. 20).

Ewald'a göre sigorta, bireylerin ve nüfusun bir bölümünün yaşamını potansiyel olarak değiştirme yeteneğine sahip bir tür rasyonalite uygulamasıdır (Ewald, 1991, s. 200). Sigortanın tanımlarından bir diğeri; benzer risklerin bir araya getirilip paylaşılması yoluyla risklerin azaltılması ve ortadan kalkması için normal şartlarda karşılanamayacak parasal kayıpların taahhüt edilmesini sağlayan ekonomik bir araç şeklinde yapılmıştır (Sigortacılık Eğitim Merkezi [SEGEM], 2010, s. 17).

Yürürlükteki 6102 nolu Türk Ticaret Kanunu (2011) 1401. maddesinde yapılan tanım şöyledir (Türk Ticaret Kanunu, 2011):

“Sigorta sözleşmesi, sigortacının bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun, meydana gelmesi halinde bunu tazmin etmeyi ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlendiği sözleşmedir.”

Yaslıdağ (2013) sigortayı; aynı riske maruz kalan bireyleri bir araya toplayan ve risk gerçekleştiğinde toplanan primlerin oluşturduğu fondan zararları karşılayan bir havuz sistemi olarak tanımlamıştır (s. 1058). Orhaner (2013) tarafından yapılan sigorta tanımı “risk sonucu doğacak ekonomik zarardan, sigorta dayanışmasına katılanları korumak amacıyla belli bir prim karşılığında, sigortalıyı korumak için verilmiş bir söz veya hizmet” şeklindedir (s. 28).

Sigortanın başka bir tanımı Kırkbeşoğlu (2015) tarafından yapılmıştır: Sigorta bir miktar prim ödemek suretiyle, birbirine benzeyen özelliklerde (homojen) kişilerin bir araya getirilerek, belirli bir süre içerisinde zarar ortaya çıkması durumunda zararın bu kişilerin ödedikleri havuzdan karşılanması sistemidir (s. 48).

Kaya ve Kahya sigortanın tanımını şu şekilde yapmıştır (Kaya ve Kahya, 2017, s. 39):

“Birbirine benzeyen veya birbirinin aynı olan risklere, tehlikelere uğrayacak olan kişilerin (sigorta ettirenlerin/sigortalıların), bu işi meslek edinen ve ticari bir faaliyet olarak üstlenen oluşum ve organizasyonlara (sigorta

şirketlerine) belirli bir ücret (prim) ödemek suretiyle taraflar arasında kararlaştırılan süre zarfında güvence altına alınan risklerin, tehlikelerin gerçekleşmesi halinde ortaya çıkan zararın giderilmesi için bir talep hakkına sahip olmalarıdır.”

Uralcan (2022) tarafından yapılan sigorta tanımı şöyledir (s. 24): “Sigorta riskin gerçekleşmesinden doğacak ekonomik kaybın olumsuz etkisinden sigorta dayanışmasına katılanları korumak amacıyla riskin yönetilmesidir”. Bu dayanışma, aynı riske maruz kalan çok sayıda birimin bir arada olmasını ifade etmektedir. Büyük Sayılar Kanunu işlerliğini sağlayacak kadar çok ünite olması, sigortalıların küçük miktardaki prim ödemelerinin büyük fonlar oluşturmaya ve böylelikle hasara uğrayanların kayıplarının telafi edilebilmesine imkan tanımaktadır (Orhaner, 2013, s. 28). Büyük Sayılar Kanunu, İsveçli ünlü matematikçi ve fizikçi Jakob Bernoulli (1654-1705) tarafından geliştirilmiştir. Bu kanun, sigorta alanında kullanılan önemli bilimsel metotlardan birisidir (Karayalçın, 1984, s. 11). Büyük Sayılar Kanunu; hasar sayısı arttıkça, gerçek sonucun olası sonuca o kadar çok yaklaşması durumuna denilmektedir (Rejda ve McNamara, 2015, s. 671). Başka bir deyişle; havuzda bulunan riziko sayısı arttıkça, hasar oranının, o olaya ilişkin genel olasılık yüzdesine daha fazla yaklaşacağını öngören istatistik prensibidir (Şahin, 2019, s. 156).

Tablo 1, yukarıda yapılan sigorta tanımlarının kısa hallerini içerdikleri anahtar kelimeler yönüyle göstermektedir.

Tablo 1. Sigortanın Tanımı

Anahtar Kelime	Yazar	Kısa Tanım
Rizikoların transferi	Amerikan Risk ve Sigorta Birliği (1965)	Hasarın gerçekleşmesiyle parasal fayda veya ilgili hizmetlerin sunulması
Boyut	Cummins ve Doherty (2006)	Birçok boyutu olan karmaşık ürün
Benzer riskler	SEGEM (2010)	Bireysel olarak karşılanamayacak zararların, bir araya gelerek karşılanabilmesi
Para ile ölçülebilir menfaat	Türk Ticaret Kanunu (2011)	Para ile ölçülebilen menfaatin zarara uğraması karşılığında tazmin edilmesi yükümlülüğü

Tablo 1 (Devam). Sigortanın Tanımı

Aynı riske maruz kalan kişiler	Yaslıdağ (2013)	Hasarın, primlerin oluşturduğu fondan karşılanması
Söz veya hizmet	Orhaner (2013)	Risk sonucu doğacak ekonomik zarardan, sigorta dayanışmasına katılanların korunması
Homojen kişilerin bir araya gelmesi	Kırkbeşoğlu (2015)	Zararın homojen kişiler tarafından ödenen primlerle karşılanması
Kararlaştırılan süre	Kaya ve Kahya (2017)	Taraflar arasında kararlaştırılan süre içinde güvence altına alınan risklerin gerçekleşmesiyle zararın giderilmesi
Riskin yönetilmesi	Uralcan (2022)	Risk nedeniyle doğacak ekonomik kaybın giderilmesi

2.2. Risk ve Sigorta

Risk kelimesi, Arapça “risq” veya Latince “risicum” kelimesinden gelmektedir. Sigorta literatüründe risk kelimesi yerine riziko ifadesinin kullanıldığı da görülmektedir. Riziko, oluşabilecek muhtemel tehlike veya zarar verecek olayların gerçekleşme ihtimaline verilen addır (Tiryaki, 2017, s. 6). Sigortacılık literatüründe bazen risk, bazen riziko bazen de tehlike kelimeleri birbirinin yerine kullanılmaktadır. Aslında tehlike bir zararın nedeni; riziko ise bir tehlike nedeni ile oluşacak veya olumsuz etkileri arttıracak zarar durumunu anlatmak için kullanılmalıdır (Özcan, 2023, s. 57).

Athearn (1971), risk tanımlarının 2 ortak yönünden bahsetmektedir. Bunlardan birisi her iki grup tanımın da geleceğe atıfta bulunmalarıdır. Bu durum bazı tanımlarda üstü kapalı bir şekilde yapılırken, bazılarında gayet açık bir şekilde yapılmaktadır. Bir diğer ortak yön ise, tanımların çoğunun bir şekilde olumsuz veya istenmeyen bir şeye atıfta bulunmalarıdır (s. 640).

Outreville (1998) riskin anlamlarını araştırdığı çalışmasında birden çok risk tanımıyla karşılaşmıştır. Outreville'nin (1998) çalışmasına konu olan tanımlar şunlardır:

- Risk, kayıpla ilgili belirsizliktir (Greene ve Trieschmann, 1988).
- Risk, finansal kaybın belirsizliğidir (Bickelhaupt, 1974).

- Risk, bir kaybın meydana gelmesiyle ilgili belirsizliktir (Rejda, 1989).
- Risk, kişinin herhangi bir zamanda direkt olarak maruz kaldığı tehlikeleri ifade etmektedir (Preffer ve Klock, 1974).
- Risk, belirli bir süre içinde ortaya çıkabilecek sonuçlardaki varyasyon olarak tanımlanabilir. Yalnızca bir sonuç olduğu durumlarda, varyasyon ve dolayısıyla risk sıfırdır (Williams ve Heins, 1989).
- Risk, sonuçların öngörülebilirliğinin olmamasıdır. Bu anlamda risk, sonucun olumsuz olduğu anlamına gelmez, sadece önceden bilinmedik olduğu anlamına gelmektedir (Doherty, 1985).
- Risk, kayıpların mümkün olduğu bir durumdur... Kaybın, kaygının sonucu olmadığı sürece riskin hiçbir anlamı yoktur (Athern vd., 1989).
- Risk, beklenen veya umulan değerden olumsuz sapma olasılığının var olması durumudur (Vaughan, 1989).

Riskin başka bir tanımını ise, Amerikan Risk ve Sigorta Derneği Sigorta Terminolojisi Komisyonu tarafından yapılmıştır. Tanıma göre risk; a. İki veya daha fazla olasılığın mevcut olduğu bir olayın sonucuna ilişkin belirsizliktir. b. Sigortalı bir kişi veya şeydir. (Bulletin of the Commission on Insurance Terminology of the American Risk and Insurance Association, 1966). Amerikan Risk ve Sigorta Derneği tarafından yapılan bu tanımlama 1967 yılında Head tarafından eleştirilmiştir. Head (1967) çalışmasında, riski “beklentilerden ciddi bir sapma olasılığı” olarak tanımlamıştır. Riskin sadece kayıp ya da kazanç olasılığı değil; herhangi bir sonucun beklenenden önemli ölçüde farklı olması olasılığı ve bu durumda çok sayıda alternatif kazanç ya da kayıptan herhangi birinin ortaya çıkmasının ihtimal dahilinde olduğunu söylemiştir (s. 212).

Hardy (1924) tarafından risk; maliyet, kayıp veya hasar açısından belirsizlik olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımda vurgu belirsizlik kelimesi üstünde durmaktadır. Houston (1964), Hardy'nin bu tanımında sorunun objektif ve sübjektif yönleri arasında ayırım yapmadığını söyleyerek onu eleştirmiştir. Houston ayrıca Hardy'nin tanımının yüzeysel bir netliğe sahip olmasına rağmen, probleme yeteri kadar değinmediğinin de altını çizmektedir (s. 513).

Willett (1901) riskin tanımını belirsizliğe dikkat çekerek yapmaktadır. Bu tanımlamada yazar 3 noktaya değinmektedir. Bunlardan ilki, risk, sübjektif belirsizliğin objektif

bağıntısı olmasıdır. Bu belirsizlik, dış dünyada meydana gelen ve subjektif belirsizliğin az da olsa doğru bir yorum olmasının, olayların gidişatında somutlaştırılmış olarak kabul edilmesidir. İkincisi; riskin, istenmeyen bir olayın meydana gelmesiyle ilgili objektif belirsizlik içermesidir. İstenmeyen olayın olasılık derecesiyle değil belirsizliğe göre değişmesidir. Son nokta ise; gerçek kayıp ne kadar büyükse, belirsizlik derecesinin o derecede büyük olmasıdır (s. 5-7). Houston (1964), Willett'in bu tanımını iki yönden eleştirmektedir. Bunlardan birincisi, genellikle tüm yazarlar tarafından değinilen nesnel-öznel ayrımıdır. Dolayısıyla risk, gerçek dünyada ampirik olarak ölçülebilen ve bireysel gözlemciden bağımsız olan objektif bir olgudur. Willett için belirsizlik öznel ve nesnel risk durumunu kişisel değerlendirmektedir. Belirsizlik, bireysel bir özellik olduğundan dolayı risk durumu onu algılayan bireylerin sayısı kadar farklı belirsizlik seviyelerine neden olabilmektedir (s. 512). Houston'un ikinci eleştirisi ise; riskin bir varyasyon kavramı olması ve olasılık derecesiyle tanımlandığını iddia etmesidir. İstenmeyen olayın yüksek veya düşük olasılık derecesinin olması, yüksek veya düşük risk derecesi anlamına gelmemektedir. Ancak Willett, bu konuda tamamen tutarlı değildir ve riskin olasılık derecesine göre değil belirsizliğe göre değiştiğini söylemektedir (Houston, 1964, s. 512).

Haynes (1895), risk kelimesinin ekonomide teknik bir anlama sahip olmamasına rağmen, teoride hasar veya kayıp olasılığını ifade etmek için kullanıldığını söylemiştir. Bir riskin ayırt edici özelliği tesadüfi unsur içermesinden gelmektedir. Bir eylem gerçekleştiği zaman zararlı bir sonuç üretilip üretmeyeceği konusunda belirsizlik varsa, o eylemin gerçekleşmesi bir risk varsayımdır (s. 409). Wood (1964) çalışmasında Haynes'in tanımını şu şekilde değerlendirmiştir: Haynes tanımında sıradan bir anlam kullanmakta, genel ifadelerle yer vermektedir. Tanımında "belirsizlik" sözcüğünü kullanması, belirsizliği tanımın odak noktası yapmamakta, ancak riskin şans yönünü vurgulamaktadır. Ayrıca, Haynes'in düşüncesinde "belirsizlik" terimini kullanılmasının, herhangi bir zararın, bir eylemin gerçekleşmesinden kaynaklanıp kaynaklanmayacağı konusunda "şüpheli" olduğundan, risk içerdiği düşünülebilir. Bu tam olarak Haynes'in risk tanımında kastettiği olmamakla birlikte, tanım genel hatlarıyla 1895 yılında kabul gördüğü izlenimini vermektedir (Wood, 1964, s. 85).

Crowe ve Horn (1967) tarafından riskin tanımı; hissedilebilen bir varlığın zarara (kayba) uğrama olasılığı şeklinde yapılmıştır. Burada kullanıldığı şekliyle kayıp (zarar), bir varlığın isteklerini karşılama kapasitesinde istem dışı bir azalma anlamına gelmektedir.

Bazı isteklerin karşılanması finansal kaynak gerektirirken, bazılarınınki gerektirmemektedir. Ayrıca, her işletmenin sahip olduğu hedeflerine, tercihlerine ve görüşlerine dayalı olarak kendi istekleri bulunmaktadır. Başka bir deyişle, varlığın istekleri tamamen öznedir. Her varlık kendi isteklerini tanımladığından kendisine neyin zarar verdiğini de tanımlamış olmaktadır. Tanımda geçen uğrama kelimesi ise bir kaybın gerçekleşmesi için kaybeden hakkında hiçbir farkındalığa veya bilgiye ihtiyaç duyulmadığıdır. Örneğin; bir kişinin evi, o ofisindeyken yanmış olabilir. Kişi henüz bunun farkında olmasa da o kişi kaybı yaşamıştır veya bir iş yerinde zimmetine para geçiren kişi fark edilmemiş olsa bile şirket sahibi kaybı yaşamıştır (Crowe ve Horn, 1967, s. 462-463).

Sigortacılıkta her türden riskin her haliyle sigortalanması mümkün değildir. Sigorta sisteminin amacı, insan hayatını olumsuz yönde etkileyen ve gerçekleştiğinde ekonomik kayıplara sebep olabilecek tüm riskleri güvence altına almak ve hasar önleme faaliyetleri yoluyla riskleri azaltmak, gerçekleştiğinde ise meydana gelen ekonomik kayıpları gidermektir. Buna karşın, sistemin amaçlarını yozlaştıracak, sistem, toplum, ekonomi ve yasalara zarar verecek işlemlerin sistemin dışında bırakılması gerekmektedir. Başka bir tabirle, her türlü risk, her şekliyle sigorta güvencesi kapsamına alınamaz (Uralcan, 2022, s. 30). Sigortacılık sisteminde yönetilmesi gereken riskin gerçek risk olması gerekmektedir. Gerçek risk, kesin zarar getiren risktir. Gerçek risk literatürde saf, pür (püre) risk olarak da adlandırılmaktadır (Uralcan, 2022, s. 11). Gerçek riskin sigortalabilir olması için birtakım özelliklere sahip olması gerekir. Bu özellikler genel çerçevesiyle takip eden başlıkta verilmiştir.

2.2.1. Sigortalabilir Riskin Özellikleri

Teoride, tüm kayıp olasılıklarını sigortalamak mümkün görülmesine rağmen bazı kayıpların sigortalınması değer yönünden uygun olmayabilir. Sigortacıların kendilerine devredilmek istenen bütün riskleri sigortalamak istememesinin birkaç işlemsel nedeni vardır. Başka bir ifadeyle, sigortalamanın uygun görülmesi için belirli koşullar sağlanmalıdır (Vaughan ve Vaughan, 2008, s. 42).

Gupta (2008), sigortalabilir bir riskin aşağıdaki altı niteliğe sahip olması gerektiğini söylemektedir (s. 20-21):

- Çok sayıda sigortalının olması: Sigorta teorisi büyük sayılar kanununa dayanmaktadır. Bu nedenle, işin rastlantıdan çıkıp makul düzeyde tahmin edilebilmesi için yeterli sayıda homojen riskin olması gerekmektedir. Ayrıca, sigorta şirketi tarafından kullanılan olasılıksal tahminler, mantıken, bir dağıtımda çok sayıda birim olduğunu varsaymakta ve sigorta ürünleri buna göre fiyatlandırılmaktadır.
- Hasarın tanımlanabilir ve ölçülebilir (hesaplanabilir) olması: Hasarın tahmin edilebilir ve para cinsinden ölçülebilir olması gerekmektedir. Huzursuzluk veya gerginlik gibi duygusal durumlar sigorta ettirilemez.
- Hasarın belirlenebilir olasılığa sahip olması: Hasar veya olayın meydana gelme olasılık dağılımı belirlenebilir olmalıdır. Bu koşul, denklik teorisine göre primin belirlenebilmesi için gereklidir. Eğer belirlenebilir bir dağılım yoksa, bir sigorta şirketi tarafından teminat verilmesi söz konusu değildir.
- Hasarın rastlantısal olması: Hasarın, sigorta şirketinin kontrolünde olmadan, rastlantısal gelişmesi gerekmektedir. Olay tesadüfi değilse veya hasar geçmişte yaşanmışsa, sigorta yapılması söz konusu değildir.
- Hasarın katastrofik olmaması: Hasar eğer katastrofik ise, homojen gruptaki bütün birimler olumsuzluğa maruz kalacaktır. Sigorta şirketi, bu durumda hasarı karşılamakta zorlanabilir ve sistemlerinin çalışması aksayabilir.
- Primlerin ekonomik olarak ödenebilir olması: Sigorta şirketi, müşterinin ekonomik durumunu dikkate alarak sigorta satışı yapmalı ve gelir esnekliğine göre primleri belirlemelidir.

2.3. Sigorta Sözleşmesi

Sigorta sözleşmesi, bir taraftaki sigortacının bir prim veya ekspertiz karşılığında başka bir tarafa, poliçe sahibine (sigorta ettirene) veya üçüncü bir tarafa ödeme yapmayı taahhüt ettiği sözleşmedir. Sigorta sözleşmesi, bir teminat sözleşmesi olarak tanımlanabilir. Sigorta sözleşmesine göre sigortalı, sigortadan herhangi bir kâr sağlamayı beklememeli, sadece maruz kaldığı maddi zararının karşılanmasını talep etmelidir (Outreville, 1998, s. 131). Sigorta sözleşmesi, riskleri devir etmek isteyen ve bu riskleri belirli bir ücret karşılığında teminat veren kurumların karşılıklı iyi niyet gözeterek yaptıkları bir irade beyanıdır. Çamlıbel (2015) tarafından yapılan sigorta sözleşmesinin tanımı; belirli bir ehliyet sahibi kişi ya da kurumun can ve malları üzerindeki riski kanunda belirtilmiş olan

sigorta şirketlerine devretmesini, bu devir karşılığında sigorta şirketlerince belirli bir tutarda teminat vermesini ve hasar durumunda rizikoyu üstlenen şirketlerin tazminatını yerine getirmesini öngören bir sözleşme şeklindedir (s. 106).

01.07.2012 tarihinde yürürlüğe giren 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1401. maddesindeki sigorta sözleşmesinin tanımı ise şöyledir: (Türk Ticaret Kanunu, 2011):

“Sigorta sözleşmesi, sigortacının bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun, meydana gelmesi hâlinde bunu tazmin etmeyi ya da bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlendiği sözleşmedir.”

Sigorta talebi (teklifi) sigortacı tarafından hazırlanır ve ardından sözleşme, poliçe adı verilen senet üzerinde düzenlenir. Başka bir deyişle, sigorta antlaşmasının yazılı haline sigorta poliçesi denilir. Sigorta poliçesi, sigorta ettirenin ve sigortacının hak ve yükümlülüklerini içeren belgedir (Acınan, 2017, s. 33).

Sigorta sözleşmesi şekil bakımından kesinlik içermese bile, sözleşmenin tarafları arasında yazılı olarak yapılması ispat açısından gereklidir. Sigorta şirketleri tarafından yapılacak poliçenin içeriği, Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın belirlediği genel şartlara uygunluk göstermelidir. Genel koşullar dışında, sigorta sözleşmeleri değişen ihtiyaçlara bağlı olarak değişkenlik gösterebilir (Erdal ve Erdal, 2018a, s. 149). Sigorta poliçesinde bulunması gereken bazı bilgiler; sigortacının ve sigorta ettirenin (varsa sigortadan faydalanacak kimsenin) ad-soyad bilgileri, adresleri, sigortanın konusu, sigorta kapsamındaki riskler, teminatın başlayacağı ve biteceği tarih, sigorta bedeli, sigorta prim tutarının ödenme zamanı ve ödenme şekli, sigorta teminatı kapsamındaki risklerin gerçek boyutlarını belirleyen tüm durumlar, sigorta kapsamı dışında kalan hususlar ve poliçenin düzenlenme tarihidir (Erdal ve Erdal, 2018a, s. 149).

2.3.1. Sigorta Sözleşmesinde Taraflar ve İlgililer

Bir sigorta sözleşmesinde olması gereken taraflar sigortacı, sigortalı veya sigorta ettirendir.

- Sigorta Şirketi veya Sigortacı: Sigortacı, sigorta sözleşmesi gereğince, riskin meydana gelmesi durumunda sigorta ettirene sigorta bedelini veya tazminatını ödemeyi taahhüt eden kişidir (Can, 2009, s. 225). Başka bir deyişle, sigorta sözleşmesinde taraf olarak gerekli prosedürü uygulayarak sigorta faaliyetinde bulunan ve sigorta ettirene belirli bir

prim ödemesi koşuluyla sigortaya konu olan rizikonun gerçekleşmesine karşı güvence veren kişidir (Korkmaz, 2004, s. 56).

Sigortacılar, iş karmasına bağlı olarak risklerin her birine farklı düzeyde maruz kalabilmektedir. Bir sigortacı, tüm sigortacılık faaliyetlerinde ne kadarlık iş üstlenebileceğine, bunlardan ne kadarını finanse edebileceğine, reasürans miktarına ve acentelerle yapacağı sözleşme tutarına karar vermelidir (Santomero ve Babbel, 1997, s. 241). Sigortacılar, kaza meydana geldiğinde tazminat ödeme vaadi karşılığında poliçe düzenlemekte ve prim toplamaktadır. Birçok sigorta branşı için, kaza zamanı ile ödeme zamanı arasında geçen sürenin uzaması ihtimal dahilindedir. Bir sigortacı bu süre içinde temerrüde düşerse, poliçe sahipleri taleplerinin bir kısmını kaybedebilir. Bu nedenle, herhangi bir poliçe sahibinin nihai menfaati, sigorta şirketinin devam eden finansal sürdürülebilirliğine bağlıdır (Cummins vd., 2021, s. 178).

Sigorta birçok boyutu olan, karmaşık yapıda bir üründür. Sigorta aracısı, sigortacıların riski üstlenmeden öncesinde teminat ihtiyaçlarını belirlemek ve risk yönetimi programının çerçevesini çizebilmek için müşteriyle iş birliği yapmaktadır. Ardından aracı, riski üstlenecek beceriye, kapasiteye, risk iştahına ve finansal güce sahip sigortacılarla aracıyı eşleştirmek için piyasa araştırması yapmakta ve müşterilerinin rakip teklifler arasından seçim yapmasına yardımcı olmaktadır (Cummins ve Doherty, 2006, s. 390). Bu noktada fiyat önemli bir faktördür ancak alıcıların teminatlarını sağlayan sigortacı(lar)a karar verirken dikkate aldığı birkaç faktörden yalnızca biridir. Diğer faktörler ise kapsam genişliği, sağlanan risk yönetimi hizmetleri, sigortacının tazminat ödeme konusundaki itibarı ve finansal gücüdür (Cummins ve Doherty, 2006, s. 390).

Temel amacı risk transferi olan sigorta şirketleri, aynı zamanda ekonominin en büyük yatırımcılarından birisi konumdadır (Haiss ve Sümegi, 2008). Ülke ekonomilerinde yerel sigorta şirketleri olabildiği gibi, uluslararası boyutta sigorta hizmeti vererek bir merkezden yönetilen şirketler de mevcuttur. Sigorta şirketleri bizzat veya şubeleri aracılığıyla veya sigorta aracıları (sigorta acentesi, sigorta eksper) vasıtasıyla sigortacılık faaliyetlerini yürütmektedir (Cebe, 2018, s. 13).

- Sigorta Ettiren: Sigorta ettiren, primi ödeyen yani sigorta sözleşmesinden doğan borcun sorumlusu olan kişidir (Orhaner, 2014, s. 62). Sigorta ettiren, sigorta sözleşmesini yapan kişidir. Kanunda bir kişinin sigorta sözleşmesi yapabilmesi için özel bir şart

belirtilmemiştir. Reşit ve medeni hakkı olan herkes sigorta sözleşmesi yapabilir. Genellikle sigortalı ile sigorta ettiren aynı kişidir, ancak farklı kişi olması da ihtimal dahilindedir. Sigorta ettirenin sigorta sözleşmesinden doğan bütün mükellefiyetleri yerine getirme zorunluluğuna karşın sigorta tazminatını talep hakkı sigortalıya aittir (Bozer, 2007, s. 33).

- Sigortalı: Sigortalı, taşıdığı riski belirlenen prim miktarını ödeme karşılığında güvence altına alınmasını sağlayan kişi veya kuruluştur (Orhaner, 2014, s. 62). Sigorta sektöründe genellikle sigorta ettiren ve sigortalı aynı kişidir. Ancak sigorta ettiren bazı sigorta türlerinde kendi menfaatini sigortalatabildiği gibi bir başka kişinin menfaatini de sigortalatabilmektedir. Başka bir deyişle sigortalı, sigorta poliçesinden doğacak haklara sahip olan, yani tazminatı talep hakkı olan kişidir. Çünkü sigorta akdi sigortalının maruz kalabileceği rizikolar için düzenlenmektedir (Çamlıbel, 2015, s. 112).

2.3.2. Sigorta Sözleşmesinde Sigortacının ve Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun (2011) 1401. maddesi gereğince sigorta sözleşmesi, sigorta ettirenin ödeyeceği prim karşılığında, sözleşmede belirtilen süre boyunca sigorta garantisi sunmayı üstlendiği ve iki taraflı bir sözleşmedir. Sigorta sözleşmesinde sigorta ettiren ve sigortacı karşılıklı şekilde asli ve tali nitelikteki borç ve yükümlülüklerle sahiptir (Aral Eldeleklioğlu, 2015, s. 118).

2.3.2.1. Sigortacının Yükümlülükleri: Sigorta sözleşmesinde sigortacının taşıdığı yükümlülükler şunlardır: Rizikoyu taşıma yükümlülüğü, aydınlatma yükümlülüğü, poliçe verme yükümlülüğü, giderleri ödeme yükümlülüğü ve tazminat yükümlülüğü.

- Sigortacının rizikoyu taşıma yükümlülüğü: Kanuna göre, sigorta sözleşmeleri hem sigortacıya hem de sigortalıya borç yükleyen sözleşmelerdir. Sigorta sözleşmesindeki tarafların yükümlülükleri; sigortalının prim ödemesi, sigortacının ise rizikonun gerçekleşmesi sonucu oluşan tazminat veya sigorta bedelini ödenmesidir. Fakat rizikonun gerçekleşip gerçekleşmeyeceği belirsiz olduğundan, riziko gerçekleşinceye kadar veya sözleşme sona erinceye kadar rizikoyu taşıma/üstlenme yükümlülüğü sigortacıdadır. Bu sebeple doktrinde riziko taşıma yükümlülüğü riziko gerçekleşinceye kadar durağan

nitelikte olup, riziko gerçekleştikten sonra sigorta tazminatı ödeme yükümlülüğü şekline dönüşmektedir (Eren ve Özel, 2021, s. 745-746).

- Aydınlatma yükümlülüğü: Sigorta hukuku gereğince, sigorta ettirenin satın alacağı ürün hakkında sigortacıya danışma, gerektiği yerde sigortacı tarafından uyarılma ve sözleşmenin şartlarıyla ilgili bilgilendirilme gereksinimlerini içeren çözümler içermektedir (Ünan, 2016, s. 186-187). Bu maddeler içerisinde belki de en önemlisi, sigorta ettirenin, sigortacının danışmanlık hizmeti verme, uyarma ve bilgilendirme yükümlülüklerini yerine getirmesidir. Sigortacı, sadece sigorta sözleşmesinin düzenlenmesinden önce değil, sözleşme yapıldıktan sonra da (sözleşme devam ettiği süre içinde) sigorta ettireni sözleşmeyle ilgili gelişmeler ve önemli hususlar hakkında bilgilendirmekle yükümlüdür (Ünan, 2016, s. 186-187).

- Poliçe verme yükümlülüğü: Sigortacı, sözleşme yapılmasına müteakip 24 saat içerisinde sigorta poliçesini düzenleyip sigorta ettirene vermekle yükümlüdür. Sigorta sözleşmesi yapma yetkisine sahip acente de aynı süre içinde poliçeyi vermekle yükümlüdür. Eğer sigorta sözleşmesi bir aracı ile yapılmış ise bu süre on güne çıkmaktadır (Ulaş, 2002, s. 77). Sigortacı, poliçenin geç verilmesinden doğan zararlardan sorumlu olan taraftır (Bozkurt, 2013, s. 73).

- Giderleri ödeme yükümlülüğü: Sigortacı, riziko gerçekleştiği durumda can ve meblağ sigortalarında poliçede belirlenen sigorta bedelini; zarar sigortalarında ise riziko sonucunda ortaya çıkan gerçek zararı sigortalıya ödemekle yükümlüdür (Ulaş, 2002, s. 90). Sigortacı, sigortalının gerçek zarar bedelini ödemesi sorumluluğu kapsamında sigorta ettirenin, sigortalı ya da lehtarın rizikonun veya tazminat ödeme borcunun kapsamını belirlemek için yaptığı masraflardan sorumludur. Bu masraflar iyi niyet prensibine göre yapıldığından her türlü masraf değil sadece yapılması zorunlu olan masraflar yapılmalıdır (Bozkurt, 2013, s. 73).

- Tazminat yükümlülüğü: Sigorta sözleşmesinin konusu mal ise, sigortacı meydana gelen zarar karşılığında tazminat ödenmekte; eğer can ise belirlenen bir tutarda ödeme yapmak durumundadır. Sigorta sözleşmesine konu olan rizikonun gerçekleşmesi durumunda sigortacının sigorta tazminatı ödeme zorunluluğu bulunmaktadır (Çeker, 2011, s. 63). Sigorta tazminatının ödenmesine ilişkin esaslar sigorta sözleşmesinde belirtilmektedir. Sigortacının tazminat ödemesi için sigorta sözleşmesi kapsamında bir rizikonun

gerçekleşmiş olması zorunludur. Aksi takdirde sigortacının tazminat ödeme borcu doğmamaktadır (Çeker, 2011, s. 63).

2.3.2.2. Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri: Sigorta ettirenin yükümlülükleri prim ödeme, beyan, bilgi verme ve araştırma yapılmasına izin verme ve koruma önlemleri alma yükümlülüğüdür.

- Prim ödeme yükümlülüğü: Türk Ticaret Kanunu gereğince, sigorta sözleşmesinde prim ödeme sorumluluğu sigorta ettirenin üzerindedir. Başka bir deyişle, prim ödeme borçlusu sigorta ettiren taraftır. Sigorta ettirenle sigortalının aynı kişiler olmadığı, başkası lehine düzenlenen sigortalarda da prim borcu yükümlülüğü sigorta ettirenin üstündedir (Aral Eldeleklioğlu, 2012, s. 207). Sigorta sözleşmesinde, sigortacının sorumluluğunun başlaması -taşımaya sigortası hariç- aksine bir şart yoksa, primin ilk taksitinin ya da tamamının ödenmesiyle olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, prim ödemesi hem sigortanın aktif hale gelmesi açısından hem de sigorta sözleşmesinin devamı açısından önem taşımaktadır. Çünkü ilk primin ödenmemesi durumunda sigorta koruması başlamadığı gibi, gelecek bir primin ödenmemesi halinde de sigorta teminatı sona erebilmektedir (Camcı, 2019, s. 1385). Böyle bir durumda kanun uyarınca sigortacının sözleşmeyi fesih hakkı doğmaktadır. Bu haklar Borçlar Kanunu'nda belirtilmiştir (Algantürk Light, 2012, s. 3).

- Beyan yükümlülüğü: Sözleşmenin hazırlanması aşamasında sigortacı yaptığı riziko analizi sonucunda sigorta ettirenin ödemesi için uygun bir prim miktarı belirlenmektedir. Ancak riziko analizinin yapılabilmesi için riske ait bilgilere sahip olması gerekmektedir. Sigortacının bu bilgilere sağlıklı bir şekilde hâkim olması ve sigorta sözleşmesini sağlıklı şekilde hazırlaması için kanun, sigorta ettirene bir beyan yükümlülüğü yüklemektedir. Sigorta ettirenin beyan yükümlülüğünü tam anlamıyla yerine getirmesi riziko ve prim arasındaki dengenin sağlanmasını kolaylaştıracaktır. Aksi takdirde sigorta sahiplerinin bilgi seviyeleri arasındaki farklılıklar risk-prim dengesini bozacak ve risk topluluğuna zarar verecektir (Demirayak, 2011, s. 478). Uygulamada sigorta sözleşmelerinde yaşanan uyuşmazlıkların büyük çoğunluğu, sigorta ettirenin, sözleşmenin hazırlanması aşamasında beyan yükümlülüğünü ihlal etmesine dayanmaktadır (Doğrusöz Koşut, 2013, s. 164).

- Bilgi verme ve araştırma yapılmasına izin verme yükümlülüğü: Sigortacının, sigortalının gerçek zararını ödemesini gerekli kılan yükümlülüktür. Sigortanın iyi niyet ve azami güven esasına göre; sigortacının, rizikonun gerçekleşme durumunda sorumluluk halinin başlayıp başlamadığının, eğer başlamışsa kapsam ve sınırlarının neler olduğunu belirleyebilmek için riskle ilgili tüm detaylara hâkim olması gerekmektedir. Bu nedenle sigortacının, sigortayla ilgili olan kişilerden, riziko hakkındaki bütün bilgileri talep etmesi ve rizikonun gerçekleştiği durumlarda gerekli olan incelemeleri yapabilmesi gerekmektedir (Çeker, 2011, s. 88). Ayrıca, sigorta ettiren riskin meydana geldiği veya ilgili durumlarda sigortacıya inceleme yapılmasına izin vermekle ve kendi alması gerekli olan önlemleri sağlamakla yükümlüdür. Bu yükümlülüğün ihlal edilmesi durumunda ödenecek tutar artarsa, kusurun ağırlık durumuna göre tazminat üzerinden indirim yapılabilmektedir (Çeker, 2011, s. 88).

- Koruma önlemleri alma yükümlülüğü: Kanun, sigorta ettirenin zararın büyümesine ilgisiz kalmasının önüne geçebilmek şeklinde tasarlanmıştır. Bu sebeple sigorta ettirenin, sigortacının zararını azaltmak ve genişlemesine engel olmak için önlem almasını, rizikonun sigorta ettirenin kastıyla oluşup oluşmadığını belirlemesini, zararın gerçekleşmesi ve miktarına ilişkin kanıtları toplayarak bu kanıtları sigortalıya karşı bir savunma aracı olarak göstermesini veya olayda sabit sorumluluğu olan üçüncü kişiye rücu etmesini sağlamak durumundadır (Aral Eldeleklioğlu, 2015, s. 141). Sigorta ettiren, zararı önlemek, azaltmak ve hafifletmek için alacağı önlemleri makul ölçüler içerisinde yapmalıdır. Alınan önlemlerden doğan masraflar, bu önlemlerin alınması faydalı olmamışsa bile sigortacı tarafından ödenmek zorundadır (Çeker, 2011, s. 89).

2.3.3. Sigorta Sözleşmesinin Sona Ermesi ve Zaman Aşımı

Sigorta sözleşmesi taraflar arasında sürekli ilişkiler doğuran sözleşme türü olmasına rağmen, genellikle belirli bir süre boyunca devam etmekte ve bu sürenin bitmesiyle son bulmaktadır (Aral Erdeleklioğlu, 2015, s. 141). Bozer tarafından sigorta sözleşmesinin sona erdiği durumlar aşağıda sıralanmaktadır (Bozer, 2007, s. 48-49):

- Poliçede gösterilen tarihin gelmesiyle sigorta sözleşmesi sona ermektedir.
- Tarafların anlaşmasıyla veya taraflardan birinin fesih hakkını kullanmasıyla sigorta sözleşmesi sona ermektedir.

- Primin yarısını ödemek kaydıyla sigorta sözleşmesinden rücu etmek hakkı sağlanmıştır. Sigortacının mesuliyetinin başlamasından önce, sigorta ettiren belirlenmiş olan primin yarısını sigortacıya ödeyerek sözleşmeden cayma hakkına sahiptir.
- Rizikonun gerçekleşmesiyle veya herhangi bir nedenle sigortaya konu olan malın kısmen hasara uğramasıyla sigorta sözleşmesi devam etmektedir. Ancak poliçenin genel şartlarına göre taraflara fesih hakkı verilmiştir.

Türk Ticaret Kanunu 1420. maddesi gereğince bütün sigorta türleri için uygulanacak zamanaşımı süreleri belirlenmiştir. Sigorta sözleşmesinden doğan bütün haklar, alacak halinin başladığı tarih itibariyle iki yıl, sigorta tazminatına ve sigorta bedeline yönelik maddeler her durumda riskin gerçekleştiği tarihten itibaren altı ay geçmesiyle zamanaşımına uğrayacaktır. Halefiyet esası nedeniyle, sigortacının talep ve dava açma hakları da sigortalının tabii olduğu sürelerle bağlıdır. Bu sebeple sigortacı halefi durumundaki alacaklara ait davalarda 2 yıllık zaman aşımına tabiidir (Demir, 2009, s. 340).

2.4. Reasürans

Reasürans, sigorta sektörünün kritik öneme sahip bir parçasını temsil etmektedir (Powell ve Sommer, 2007, s. 173). Reasürans, sigortacının direkt üstlendiği riskleri azaltmak amacıyla, riskleri tek tek veya portföy şeklinde reasürörlerle paylaşması durumudur. Reasürans, bir sigorta şirketinin müşteri piyasasında (birincil piyasada) satılan poliçelerden doğan yükümlülüklerinin tamamını veya bir kısmını başka bir sigortacıya devrettiği düzenleme şeklidir (Berger vd., 1992, s. 253). Sigortacının üstlendiği risklerin reasürörlerle paylaşılması reasüransın temel ilkesidir (Özer, 2015, s. 300). Tanımda bahsedilen reasürör, sigortacıya (sedan) reasürans teminatını sağlayan reasürans şirketi anlamına gelmektedir. Reasürör, reasürans primi veya asıl prim gelirinin bir kısmı karşılığında sigorta portföyünün kayıplarını paylaşmaktadır (Berger vd., 1992, s. 253). Sedan şirket ise sigortalıya verdiği teminat karşılığında üzerine aldığı riskleri reasüröre devreden, başka bir ifadeyle reasürans işini veren şirket demektir (Özer, 2015, s. 300).

Picard ve Besson (1982) tarafından reasüransın tanımı şöyle yapılmıştır: Reasürans işlemi, bir reasürör ile tek başına poliçe sahibine karşı tam sorumlu olan profesyonel sigortacı (sedan) arasında gerçekleşen, reasürörün sedan şirketin üstlenmiş olduğu risklerin tamamını veya bir kısmını ücret karşılığında devraldığı sözleşmeli bir

düzenlemedir. Böylelikle reasürör, hasar durumunda sigortalıya ödenmesi gereken meblağın tamamını veya bir kısmını belirtilen koşullara göre geri ödemeyi kabul etmektedir (Picard ve Besson, 1982, para. 1-3). Bu tanım, reasüransın yasal durumuyla ilgili 2 konuda bilgi vermektedir. Bunlar (Deelstra ve Plantin, 2014, s. 45):

- Reasürans, reasürörün belirlenen bir ücret karşılığında, devreden taşıdığı riske kararlı bir taahhütte bulunduğunu gösteren sigortacının sigortasıdır. Diğer bir ifadeyle sedan şirket, sigortalıya olan taahhütlerini bu şekilde düzenlediği için sigortasını sigortalamış olmaktadır.

- Bu durum, ekonomik düzlemde birbirine yakın olan sigorta ve reasürans faaliyetlerinin, hukuki düzlemde farklı olduğunu göstermektedir.

Garven ve Tennant (2003) reasüransın tanımını; sedan şirket adı verilen sigorta şirketinin başka bir sigortacının sahip olduğu zarar riskinin tamamını veya bir kısmını başka bir sigortacıya (reasüröre) devretmesi işlemi olarak yapmıştır (s. 218). Bir sigortacı reasüransı bir reasüröre devrettiğinde, devreden firma aynı anda nakit akışlarının değişkenliğini ve finansal kaldıracını azaltmış olacaktır. Bu nedenle reasürans kararı hem bir risk yönetimi hem de bir sermaye yapısı kararı olarak görülebilir (Garven ve Tennant, 2003, s. 218). Reasürans işlemleri, yüklenim riski ve kapasitesi ile ilgilidir ve sedan sigortacıların performansını ve kurumsal büyümesini etkilemektedir (Lee ve Lee, 2012, s. 470). Reasürans, sigorta endüstrisinde yaygın olan risk çeşitlendirmesi ve risk transferi modeli olmasının yanında aynı zamanda risk deposudur. Başka bir ifadeyle, sigortacılar ve reasürörler ekonomide bir risk soğurma veya risk depolama işlevi görmektedir (Cummins ve Trainar, 2009, s. 464).

Reasürans alımı aslında bir sermaye yapısı seçimidir. Sigortacılar, sermaye miktarı seviyelerine göre sigortalama riskini optimum düzeyde tutmaya çalışmaktadır. Büyük kayıplar durumunda, hisse sahipleri zararlarını şirketin varlıkları bitinceye kadar ödemekle yükümlüdürler. Zararlardan ödenmesi gereken bir miktar kalırsa, hisse sahipleri iflas ilan etme ve kalan zararları temerrüde düşürme seçeneğine sahiptir (Cummins vd., 2021, s. 179). Kapasite seviyelerinin düşük olması ve iflas riskindeki potansiyel artışlarla birlikte, reasürans satın alma miktarının belirlenmesi ve genel reasürans programının nasıl oluşturulacağına karar verilmesi sigortacılar için kritik önem taşımaktadır (Cole ve McCullough, 2006, s. 169).

Sigorta sektörü piramidinin zirvesinde reasürans şirketleri yer almaktadır. Reasürans şirketlerinin başarısızlığı, sigorta sektöründe geniş boyutta finansal istikrarsızlık yaratmakta ve bu durum tüm ekonomiye etki edebilmektedir. Ayrıca, birincil sigortacıların, reasürörlerin başarısızlığı nedeniyle artan temerrüt riski, piyasadaki riskin daha da artmasına sebebiyet verebilmektedir (Park ve Xie, 2014, s. 589).

Reasüransın işlevlerini Carter (1983) şu şekilde özetlemektedir (s. 10):

Birincil işlevleri:

- Sigortacıları, ödeme güçlerini tehlikeye atabilecek zararları sigortalamaktan korumak
- Underwriting (risk değerlendirme) işlemlerini sonuca ulaştırmak
- Bir sigortacının, riskin büyüklüğü ve türleri ile sigortalayabileceği iş hacmi açısından esnekliğini artırmak
- Kayıp riskini daha fazla yaymaktır.

Diğer işlevleri ise:

- Reasürans, sigorta işlemlerinin finansmanına yardımcı olmaktadır.
- Reasürans işlemleriyle büyüyen reasürans şirketleri ve brokerleri, bir dizi ikincil sigorta poliçesi, hasar yönetimi, idari ve teknik hizmetler sunmaktadır.

2.5. Sigortanın Temel Prensipleri

Sigortacılık alanındaki bilgiler, dünyadaki uygulamasında belirlenmiş olan prensiplerin hayata geçirilmesiyle yaygın hale gelmiştir. Prensiplere uyumu bakımından sigorta faaliyetleri yasalarla da desteklenmiştir. Sigorta prensiplerinin uygulanmasıyla sigortacılık, dünya genelinde önemli bir organizasyon haline almıştır (Uralcan, 2011, s. 37). Sigorta altı temel prensibe sahiptir. Bunlar; azami iyi niyet, sigortalabilir menfaat, tazminat, hasara katılım, halefiyet ve yakın neden prensipleridir.

2.5.1. Azami İyi Niyet Prensipleri

Sigortanın, taraflara herhangi bir ticari sözleşme kapsamında uygulanandan daha yüksek dürüstlük standardının dayatıldığı, azami iyi niyet içeren bir durum olması gerekmektedir. Azami iyi niyet ilkesine göre, sigortacının görevi, sigorta sözleşmesi ile ilgili tüm

gerçekleri karşı tarafa açıklamaktır. Bu prensip, sigorta şirketi tarafından sigortalanan risk ile ilgili verilerin toplanmasını destekleyen bir yöntem sunmaktadır (Gulati, 2007, s. 39).

Geleneksel olarak, sigorta, sigortacının teminatı kabul edip etmeyeceğine; eğer kabul edecekse, hangi fiyat, hüküm ve koşullar üzerinden karar vereceğine dayanan doğru beyanları kapsamaktadır (Farrugia ve Grima, 2021, s. 455). Azami iyi niyet ilkesi hem sigortalanan hem de sigortacıyı kapsayacak şekilde iki yönlü uyulması gereken bir ilkedir. Bu noktada, sigortacının poliçeyi, sigortalanan tarafından aktarılan bilgiler doğrultusunda hazırladığı düşünüldüğünde, her iki taraf için de karşılıklı güven üzerine kurulacak ilişki büyük önem taşımaktadır (Karaman, 2020, s. 28).

Bununla ilgili olarak Türk Ticaret Kanunu'nda (2011) 1435. madde yer almaktadır (Türk Ticaret Kanunu, 2011, s. 11284):

“Sigorta ettiren sözleşmenin yapılması sırasında bildiği veya bilmesi gereken tüm önemli hususları sigortacıya bildirmekle yükümlüdür. Sigortacıya bildirilmeyen, eksik veya yanlış bildirilen hususlar, sözleşmenin yapılmamasını veya değişik şartlarda yapılmasını gerektirecek nitelikte ise, önemli kabul edilir. Sigortacı tarafından yazılı veya sözlü olarak sorulan hususlar, aksi ispat edilinceye kadar önemli sayılır.”

İyi niyet ilkesinin geri dönüşü olarak sigortalının, bir hasara uğraması durumunda sigortalı değilmişçesine davranması ve zararın minimum düzeyde olması konusunda yardımcı olması, ayrıca hasar tespitinde sigorta şirketine destek vermesi beklenmektedir (Karaman, 2020, s. 31).

2.5.2. Sigortalabilir Menfaat Prensibi

Risk yönetimi açısından ideal olan sigortalabilir risk, saf, statik ve özel bir risktir. Sigortacının bakış açısı dikkate alındığında, sigortalama işlemi için belirli koşulların sağlanması gerekmektedir. Outreville (1998) bu koşulları şöyle maddelemektedir (s. 132):

- Aynı tehlikeye tabi çok sayıda bağımsız, homojen kayıp riski bulunmalıdır.
- Hasara maruz kalma süresi, yeri, nedeni ve miktarı kesin olmalıdır.
- Hasara maruz kalma oranı hesaplanabilir olmalı ve ortaya çıkan prim ekonomik olarak karşılanabilir olmalıdır.

- Hasar, sigortalının kontrolü dışında, kazara meydana gelen bir riskten kaynaklanmalıdır.

Bir sigorta sözleşmesinin geçerli olabilmesi için sigortalının, sigortalanabilir bir menfaatinin bulunması gerekmektedir. Bu durum, teorik olarak, sigortalının poliçeye konu olan şeyin korunmasından yararlanacağı veya onun kaybolması durumunda zarara uğrayacağı anlamına gelmektedir (Meggitt, 2014, s. 281).

2.5.3. Tazminat Prensibi

Sigortalının prim karşılığında satın aldığı ölçülebilir menfaati halele uğratan bir tehlikenin gerçekleşmesi durumunda, onu tazmin etmenin hükme bağlandığı sigorta poliçeleri aynı zamanda tazminat mukaveleleridir (Mermer, t.y., s. 81-82). Tazminat, riskin gerçekleşmesi durumunda sigortalıya ödenen tutardır. (Orhaner, 2014, s. 57). Sigorta türlerinden mal ve mesuliyet sigortaları tazminat mukaveleleri iken, hayat ve ferdi kaza sigortaları tazminat mukaveleleri değildir. Bu tür sigortalarda, hasar gören malın hasar anındaki değeri tazmin edilmektedir. Mal ve sorumluluk sigortalarındaki amaç, sigortalıları hasar gerçekleşmeden önceki mali durumuna geri döndürmektir. Poliçedeki sigorta bedeli, sigortacının taşıdığı azami sorumluluk tutarında olup bu bedel, hasardan önceki değerün üstüne çıkmadığı için sigortanın tazminat prensibi gereğince sigortalının kâr elde etmesinin de önüne geçilmiş olmaktadır (Mermer, t.y., 81-82).

2.5.4. Hasara Katılım Prensibi

Hasara katılım prensibiyle, sigortaya konu olmuş değer, aynı tür risklere karşı birden fazla sigorta şirketine yaptırılan sigorta durumunda, sigortalıya ait zararın birden çok sigorta şirketi tarafından karşılanmasının önüne geçilmektedir (SEGEM, 2010, s. 32). Bu prensip gereğince sigortalının birden çok sigorta şirketinden tazminat alması engellenirken, sigortanın kazanç elde etmek için kullanılmaması da garanti edilmiştir (Sağım vd., 2020, s. 44). Hasara katılım prensibinin söz konusu olduğu durumlar şunlardır (Sağım vd., 2020, s. 44):

- İki veya daha fazla sigorta sözleşmesi olmalı
- Tüm sigorta sözleşmelerinin konusu aynı olmalı
- Sigorta edilen riziko aynı olmalı

- Rizikonun gerçekleşmesi durumunda bütün sözleşmeler geçerli olmalı
- Sigorta sözleşmelerinin süreleri aynı olmalıdır.

2.5.5. Hakların Devri veya Halefiyet Prensibi

Halefiyet kavramı “bir kimsenin yerine geçmek” olarak tanımlanmaktadır. Başka bir deyişle halefiyet, “bir başkasının bir hakkına -veya bütün olarak malvarlığına- sahip olmak suretiyle o kimsenin yerine geçmektir” (Nomer, 1997, s. 243). Halefiyet, sigortacı için kanundan kaynaklı bir durumken, halefiyet hakkı tazminatın ödenmesiyle var olan bir durumdur.

Halefiyet ilkesi Türk Ticaret Kanunu'n (2011) 1472. maddesinin 1-2. fıkrasında karara bağlanmıştır (Türk Ticaret Kanunu, 2011):

(1) “Sigortacı, sigorta tazminatını ödediğinde, hukuken sigortalının yerine geçer. Sigortalının, gerçekleşen zarardan dolayı sorumlulara karşı dava hakkı varsa bu hak, tazmin ettiği bedel kadar, sigortacıya intikal eder. Sorumlulara karşı bir dava veya takip başlatılmışsa, sigortacı, mahkemenin veya diğer tarafın onayı gerekmeksizin, halefiyet kuralı uyarınca, sigortalısına yaptığı ödemeyi ispat ederek, dava veya takibi kaldığı yerden devam ettirebilir.”

(2) “Sigortalı, birinci fıkraya göre sigortacıya geçen haklarını ihlal edici şekilde davranırsa, sigortacıya karşı sorumlu olur. Sigortacı zararı kısmen tazmin etmişse, sigortalı kalan kısımdan dolayı sorumlulara karşı sahip olduğu başvurma hakkını korur.”

Sigortalı bir kişinin üçüncü kişi tarafından hasara uğraması durumunda, sigortalının bu kimseyi dava edip zararını onu karşılamasını isteme hakkına sahiptir. Halefiyet ilkesi ile sigortalının, zararı aynı anda hem üçüncü kişiden hem de sigortacıdan karşılamasını istemesinin önüne geçilirken, sigortalının haksız kazanç elde etmesi engellenmektedir (Mermer, t.y., s. 95).

2.5.6. Yakın Neden Prensibi

Sigorta sözleşmesiyle rizikonun güvence altına alınmasına karşın toplanan prim ve rizikonun gerçekleşmesi durumunda ödenen tazminat durumunu ifade eden prensiptir. Örnek olarak; ferdi kaza sigortası yaptırmış bir kişinin merdivenden düşerek ölmesi durumunda, sigorta şirketi sözleşmede belirttiği tazminatı ödemek zorundadır. Aynı durum önce kalp krizi geçirip, ardından merdivenden düşerek ölen kişi için geçerli

değildir. İkinci durumda gerçekleştiğinde sigorta şirketi tazminatı ödememektedir (Karaman, 2020, s. 50).

Yakın neden prensibinin asıl amacı, güvence altına alınan risklerin primini ödeyen sigortalıyla, bu primi ödemeyen sigortalının haklarının aynı sayılmasının, zararlarının karşılanmasının önüne geçmektir. Risklerin gerçekleşme frekansının ve olasılığının birçok faktöre bağlı olarak değişmesi sebebiyle prime esas fiyatlar da değişiklik göstermektedir. Ayrıca ek risklerin poliçeye eklenmesiyle sigortalıların prime ek olarak ücret ödemeleri gerekecektir. Ek riskleri kapsayan primi ödememiş kişinin, bu risklerin gerçekleşmesi durumunda ortaya çıkacak zarar tazminatı sigortacı tarafından ödenmemektedir (Uralcan, 2011, s. 45).

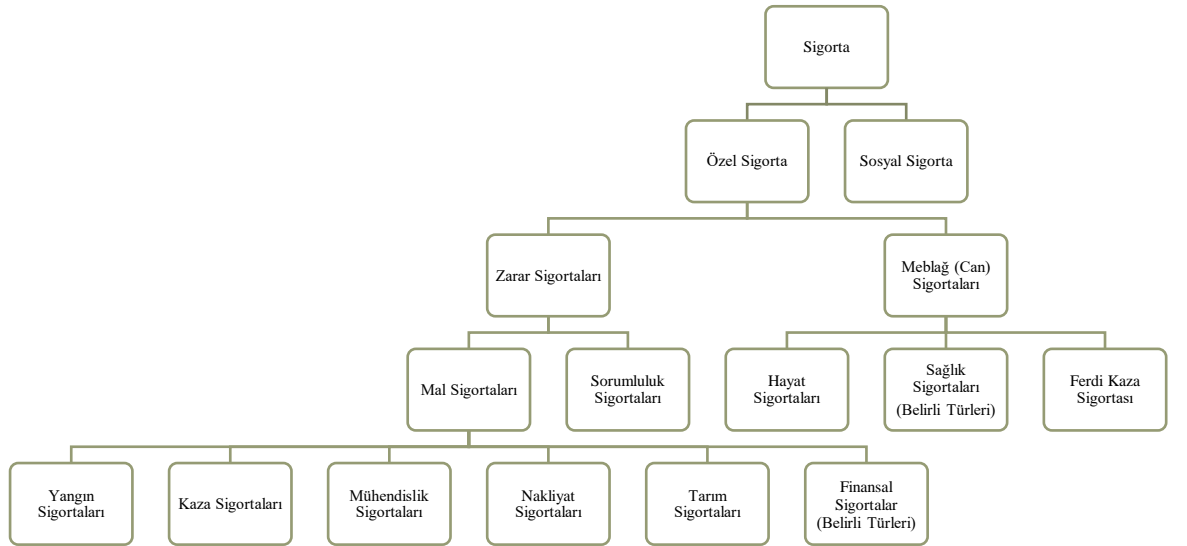
2.6. Sigorta Türleri

Sigorta türleri konusunda literatürde birbirinden farklı ayırmalar yapılmaktadır. Orhaner (2014) sigorta türleri ayırımlarını şöyle sıralamaktadır (Orhaner, 2014, s. 76-86):

- Sosyal güvenliğin sağlanması bakımından sigorta türleri
 - Sosyal sigortalar
 - Özel sigortalar
- Sigorta ödemeleri bakımından sigorta türleri
 - Zarar sigortaları
 - Meblağ sigortaları
- Sigorta ilişkisinin iradeye bağlı olup olmaması bakımından sigorta türleri
 - Zorunlu sigortalar
 - İhtiyari sigortalar
- Sigorta konusu bakımından sigorta türleri
 - Kişi sigortaları
 - Mal sigortaları
 - Sorumluluk sigortaları
- Riziko kaynağı bakımından sigorta türleri
 - Deniz sigortaları
 - Kara sigortaları
 - Hava sigortaları

- Sigorta şirketlerinin faaliyetler alanı bakımından sigorta türleri
 - Hayat sigortaları
 - Hayat dışı sigortalar
- Sigorta süresi bakımından sigorta türleri
 - Uzun süreli sigortalar
 - Kısa süreli sigortalar

Bu tez çalışmasının kapsamında sigorta türleri sosyal-özel sigorta şeklinde ikiye ayrılmış olup, sigorta türlerine alt başlıklar halinde yer verilmiştir. Sosyal güvenlik; kişileri, aileleri ve toplumu tehdit unsuru oluşturan risklerden koruyan ve insanların çağdaş toplumlarda yaşarken geleceğe yönelik korkularını ortadan kaldırmak için geliştirilen bir sosyal politika aracıdır (Ekin vd., 1999, s. 18). Özel sigortalar ise sosyal sigortaları tamamlayıcı faaliyet göstermekte ve kendi kendine yardım fikrine dayanan sigorta türüdür. Özel sigortaların konusu ekonomik nitelik taşımakta ve para ile ölçülebilen çıkarları kapsamaktadır (Orhaner, 2014, s. 79). Sosyal ve özel sigortaların ortak özelliği finansman kaynağının tamamen veya kısmen sigortalılardan alınan primlerden meydana gelmesidir (Orhaner, 2014, s. 77). Şekil 1, sosyal güvenliğin sağlanması bakımından sosyal-özel sigorta türlerini göstermektedir:

Şekil 1. Sigorta Türleri

Kaynak: Kırkbeşoğlu, 2024, s. 13

2.6.1. Sosyal Sigorta

Sosyal sigorta, toplumdaki kişilerin karşılaşılabileceği bazı riskleri güvence altına alabilmek için devletin destek vermesiyle uygulamaya konulan sigorta türüdür (Çipil, 2019, s. 103). Sosyal sigorta harcamaları, birçok Batı ülkesi de dahil olmak üzere devlet harcamalarının büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Sosyal sigorta; sağlık sigortası, işsizlik sigortası, maluliyet sigortası ve kamu emekli maaşlarını (uzun ömürlülüğe karşı sigorta) kapsamaktadır (Anderberg, 1999, s. 417). Çipil (2019) sosyal sigortanın dört temel özelliğinden bahsetmektedir (Çipil, 2019, s. 103-104):

- Sigorta yasal düzenlemeler çerçevesinde düzenlenir.
- Sigortanın yapılandırılması ve denetlenmesi devlet tarafından yapılır.
- Sigortalıların prim ödeyerek sisteme dahil olması esastır.
- Sosyal sigortalar zorunlu veya ihtiyari olmasının yanında hedef kitle yasal düzenlemelerle ve önceden belirlenmiştir.

Geleneksel olarak refah ekonomisi çerçevesinde, sosyal sigortanın tasarımı ve işlevi iki önemli rol oynamaktadır. Bunlardan ilki, bilgi sorunları (ters seçim gibi) özel piyasaların uygun bir kapsama alanı sunmasının önüne geçtiğinde piyasa başarısızlıklarını düzeltmektedir. İkincisi, diğer vergi/devir politikalarını tamamlayan yeniden dağıtıcı bir rol oynamaktadır (Casamatta vd., 2000, s. 342). Buradan yola çıkarak, sosyal sigorta sisteminin hem iyileştirici hem de önleyici işlevlere sahip olduğu söylenebilmektedir (White, 1936, s. 326).

2.6.2. Özel Sigorta

Kâr amacı gütmeyen sosyal güvenlik sigortalarının aksine, kâr amacı güden şirketler tarafından sunulan sigorta türüne özel sigorta adı verilmektedir. Özel sigorta hizmeti sunmak amacıyla kurulan şirket, müşterilerinin zararlarını karşılamayı taahhüt ederken, kendi çıkarlarını da gözetmektedir (Yayla, 2019, s. 107).

Sosyal ve özel sigorta için arasındaki farkları Güvel ve Güvel (2018) şöyle belirtmektedir (s. 31):

- Özel sigorta bireyin kendine yardım etmesi fikrini taşımaktadır. Özel sigortanın amacı bireyin özel çıkarlarını koruma altına almaktır. Sosyal sigortadaki amaç ise

toplumun genelindeki çıkarları koruma altına almaktır. Özel sigortaya konu olan çıkar, ekonomik değeri olan ve para ile ölçülebilen bir çıkar olup, manevi veya psikolojik bir çıkarın sigorta edilmesi mümkün olamamaktadır.

- Özel sigorta kişinin isteğine bağlı olup sözleşme esasına dayanmaktadır. Buna karşın sosyal sigorta zorunludur ve yasalara dayanmaktadır.
- Özel sigorta her bireyin sahip olabileceği bir hak iken, sosyal sigorta belli meslek gruplarında çalışanlar ve ekonomik açıdan düşük seviyede olanlarla sınırlanmaktadır.
- Özel sigorta primleri rizikonun derecesine göre belirlenirken, sosyal sigortada primler sigortalının mesleğine ve gelir durumuna göre belirlenmektedir.

Özel sigorta mal, can ve sorumluluk sigortaları olmak üzere üçe ayrılmaktadır.

2.6.2.1. Mal Sigortaları

Bireylerin sahip oldukları somut varlıkları veya menfaatleri riskler karşısında güvence altına aldıkları sigorta türüne mal sigortaları denir. Bireylerin somut mal varlıkları için yapılması, bu sigortaların en önemli özelliğidir (Kırkbeşoğlu, 2018, s.11). Mal sigortaları, mal kaybı riskinin bir grup birey arasında yaymanın bir yöntemidir. Sigortalının küçük miktarlarda ödediği primlerle aslında büyük bir mal kaybı riskini azaltmış olmaktadır. Bu durumda sigortalı, ödediği küçük primlerle zarar görme olasılığındaki belirsizliği takas etmiş olmaktadır. Başka bir ifadeyle sigortalı, sigorta satın alarak belirsizlik durumundan kesinlik durumuna geçmiş olmaktadır (Joskow, 1973, s.377). Mal sigortalarındaki temel amacın, sigorta ettirenin uğradığı zararın tazmin edilmesi olduğu için bu sigorta tazminat sigortası olarak da adlandırılmaktadır. Sigortalının uğrayacağı ekonomik kaybın telafi edilmesine yönelik yapılacak mal sigortasında, malın poliçe üzerindeki bedeli ile malın gerçek değerinin birbirine eşit olması gerekmektedir, aksi halde aşkın veya eksik sigorta durumu söz konusu olacaktır (Akpınar, 2018b, s.17). Böyle bir durum, sigortanın temel prensiplerinden olan tazminat prensibine aykırılık göstermektedir.

Mal sigortaları altında yangın sigortaları, nakliyat sigortaları, kaza sigortaları, mühendislik sigortaları ve tarım sigortaları yer almaktadır.

- Yangın Sigortaları: Yangın sigortaları en eski sigorta türlerinden birisidir (Klein, 2022, s. 112). Yangın sigortalarının konusu; yıldırım, yangın, infilak ve bunlardan dolayı oluşan hareket, buhar, duman gibi tehlikelerin sebep olduğu fiziki hasarların teminat altına alınmasıdır (Steele ve Merkin, 2013, s. 306). Bunlara ek olarak sigortalılar isterlerse ek talimatlarla sigorta kapsamını genişletebilirler. Uygulamada genellikle sigorta şirketleri paket poliçeler sunduklarından sigortalılar birçok teminatı ek olarak satın alabilmektedir. Sigortalılar, yangın sigortası poliçesine ek olarak paket poliçenin içeriğindeki hırsızlık, cam kırılması ve mali mesuliyet sigortası gibi tamamlayıcı sigortalardan da faydalanmış olurlar (Erederdi, 2015, s. 535). Yangın sigortasının sigorta literatüründeki bilinirliğini yüksek olmasının temelinde, kentlerdeki yangın tehlikesinin zaman içinde artması olmuştur. Çünkü şehirlerdeki hızlı nüfus artışı, çarpık ve iç içe yaşama kültürü, doğalgaz ve yanıcı diğer maddelerin yaşama alanlarında fazlaca kullanılması, insanların lüks yaşam alanlarını koruma altına alma istekleri yangın sigortası talebini arttırmıştır (Gümüş ve Uzekmek, 2016, s. 272).

- Nakliyat Sigortaları: Nakliyat sigortaları diğer adıyla taşıma sigortaları, sigortalanan malların herhangi bir araç ile taşınması esnasında ya da taşınma amacıyla bekletildiği yerlerde maruz kalabileceği hasarlara karşı söz konusu malları teminat altına alan sigorta türüdür (Çeker, 2018, s. 192). Nakliyat sigortalarında poliçe süresinin başlaması ve bitişi değil, poliçedeki başlangıç ve bitiş tarihi dikkate alınmaktadır. Bu sigorta türünde mal üzerindeki menfaati olan kişinin karşılaşacağı maddi zararın telafi edilmesi amaçlanmaktadır (Avcı, 2020, s. 94). Nakliyat sigortalarında diğer sigorta türlerinden farklı olarak rizikolar standartların dışında tutulmaktadır çünkü taşıt aracına veya taşınan mallara zarar verebilecek çok çeşitli rizikolar bulunmaktadır (Atabaş, 2015, s. 568). Taşıma sigortaları; tır, kamyon, uçak, gemi vb. taşıma araçlarıyla yapılan bütün taşımalarda geçerlidir.

- Kaza Sigortaları: Kaza, yanlışlıkla, istemeden ve beklenmedik bir şekilde meydana gelen, can ve/veya mal kaybına sebep olan eylemdir (Vikipedi, ty, parag. 1). Kaza sigortası belirli bir prim karşılığında sigorta ettirenin veya sigortalının uğrayacağı kaza sonucunda ölüm, geçici veya sürekli engellilik ya da iş göremezlik durumları için sigorta sağlayan bir can sigortası türüdür (Kayıhan ve Günergök, 2020, s. 225). Türkiye'deki uygulamada kaza sigortaları Oto ve Oto Dışı Sigortalar olarak ikiye ayrılmaktadır. Trafik Sigortası, Yeşil Kart Sigortası, Kasko Sigortası ve İhtiyari Mali

Sorumluluk Sigortaları Oto Sigortaları altında yer alırken; Hırsızlık Sigortası ve Cam Kırılması Sigortası Oto Dışı Sigortalar kapsamında yer almaktadır.

Trafik Sigortaları, Türkiye’de ilgili kanun gereğince araçlar için yapılma zorunluluğu olan bir poliçedir. Karayolları Trafik Kanunu’na tabii her motorlu araç için poliçe düzenlenmesi zorunludur. Gerçekleşen riziko karşısında zarar görenin hem malının hem de canının, zarar verenin kusur oranına göre karşılanması sağlanır. Kasko sigortası ise motorlu ve motorsuz kara araçlarını kapsayan daha detaylı bir sigorta türüdür (Zengin, 2015, s. 588-595).

- Mühendislik Sigortaları: Mühendislik ve İnşaat Sigortaları, bir inşaatta ortaya çıkabilecek her türlü soruna karşı inşaat şirketini korumaktadır. Bu sigorta türü, milyonlarca dolara mâl olabilecek mühendislik ekipmanlarını ve müteahhitlerin çalışmalarına karşı sorumluluklarını da kapsamaktadır. Mühendislik sigortası, arıza unsurunun olduğu tesis kalemlerinin onarım maliyetini kapsamakta, Makine Kırılması Sigortası ise kurulu, çalışır durumda veya hareketsiz durumdaki makinelerde ani ve öngörülemeyen fiziksel kayıp veya hasarlara karşı koruma sağlamaktadır. Temel olarak bir kaza sigortası olan Makine Kırılması Sigortası makineler için hayat sigortası olarak yorumlanamaz. Bunun nedeni, makinelerin aşınma ve yıpranma nedeniyle kullanım ömrünün sınırlı olmasıdır (Molai ve Cyrus, 2014, s. 41-42). Mühendislik sigortaları ülkedeki yatırımların devam edebilmesi ve ekonomiye yeni kaynaklar aktarılması gibi önemli fonksiyonlar içermektedir. Sanayi sektörünün büyümesine paralel olarak son yıllardaki önemi giderek artmaktadır (Akpınar ve Kulil, 2015, s. 544-545).

- Tarım Sigortaları: Tarımdaki risk ve belirsizlikler sebebiyle oluşacak zararı karşılayan güvence sistemine Tarım Sigortaları denilmektedir. Tarım sektöründeki riski yükselten unsurların ilk sıralarında hasar frekansı yüksek olup, hasar sıklığı düşük olan katastrofik riskler bulunmaktadır. Tarım Sigortalarının ülke içindeki belirleyicileri; ülkenin gelişim düzeyi, ülkenin tarım politikası, tarımın ülke ekonomisindeki yeri ve tarımsal kesimin toplum ve sosyal yapı üzerindeki etkileridir (Sümer ve Polat, 2016, s. 239). Sigorta kapsamına dahil olan tehlike sayısı ve sigorta tekniği, doğal risklerin yetiştirilen ürünleri etkileme derecesi, doğal risklerin oluşma sıklığı, hasarın miktarı, tarım sektörünün ülke ekonomisindeki yeri ve önemi gibi faktörler göz önünde bulundurularak belirlenmektedir (Çetin ve Turhan, 2013, s. 35).

Türkiye’de 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu’na (2005, s. 9445) binaen risklerin teminatının sağlanması, hasar tespiti, tespit edilen tazminat tutarının ödenmesi, alandaki hizmetlerin yürütülebilmesi amacıyla Tarım Sigortaları Sistemi kısa adıyla TARSİM kurulmuştur (Engürülü ve Yaşar, 2015, s. 648). TARSİM kapsamında Bitkisel Ürün Sigortası, Köy Bazlı Kuraklık Verim Sigortası, Küçük ve Büyükbaş Hayvan Hayat Sigortası, Kümes Hayvanları Hayat Sigortası, Sera Sigortası, Su Ürünleri Hayat Sigortası ve Arıcılık Sigortası yapılmaktadır (tarsim.gov.tr).

2.6.2.2. Sorumluluk Sigortaları

Sorumluluk sigortaları Aral Erdeleklioğlu (2021) tarafından şöyle tanımlanmaktadır (s. 109): “Sigortacının sözleşmede aksine hüküm yoksa sigortalının sözleşmede öngörülen ve zarar daha sonra doğsa bile, sigorta süresi içinde gerçekleşen bir olaydan kaynaklanan sorumluluğu nedeniyle zarar gören üçüncü kişiye sigorta sözleşmesinde öngörülen miktara kadar tazminat ödemeyi üstlendiği sigorta sözleşmesidir.” Gerçek veya tüzel kişilerin bazı durumlarda istemeyerek karşılaştığı olumsuzluklar sonrasında mal varlıklarında azalmalar olabilmekte ve bu durum karşısında tazminat istemiyle karşılaşabilmektedir. Böyle bir durumda mal varlıklarındaki kötüleşmenin daha kolay telafi edilebilmesi için sorumluluk sigortası yaptırmak, zararın sigorta şirketi tarafından giderilmesini sağlayacaktır (Eriş, 2020, s. 1285). Başka bir deyişle; sorumluluk sigortası yaptıran kişiler prim ödemek suretiyle, hukuki açıdan sorumlulukla karşılaştıklarında riskin (sorumluluğa yol açan olgunun) gerçekleşmesi durumunda tazminatın sigortacı tarafından ödenmesi avantajına sahip olmaktadır (Ulusoy, 2015, s. 616). Sorumluluk sigortalarında sigortacının sorumluluğu sigorta sözleşmesine konu olan rizikonun gerçekleşmesiyle sınırlanmaktadır. Ayrıca bu tür sigortalarda üst limit belirlenmekte ve sigortacı bu üst limit tutarında sorumlu olmaktadır (Güçlü vd., 2021, s. 193).

Sorumluluk sigortaları borcun kaynağına göre ve isteğe bağlı olup olmama durumuna göre 2’ye ayrılmaktadır (Duygulu ve Pehlivan, 2017, s. 78-82):

- Borcun Kaynağına Göre Sorumluluk Sigortaları: Sorumluluk sigortaları, kendisinden kaynaklı meydana gelen sorumluluğun sigortalandığı borcun, bir akit veya kanun hükmüne dayanmasına göre de ikiye ayrılmaktadır. Bunlar: akdi

borçlara ilişkin sorumluluk sigortası ve kanuni borçlara ilişkin sorumluluk sigortasıdır.

- Yapılmasının İsteğe Bağlı Olup Olmamasına Göre Sorumluluk Sigortaları: Sorumluluk sigortaları isteğe bağlı olduğu gibi, zorunlu olarak da yapılabilen sigortalardır.

Türkiye’de uygulanmakta olan sorumluluk sigortaları kara, hava,su araçları ve genel sorumluluk sigortalardır (Duygulu ve Pehlivan, 2017, s. 78-79):

2.6.2.3. Can Sigortaları

Can sigortalarında sözleşmenin konusu insan hayatı ve/veya insan sağlığı ile ilgili menfaatler, para ile ölçülemeyen, maddi karşılığı olmayan menfaatlerdir. İnsan hayatı ve sağlığıyla ilgili menfaatlerin para ile ölçülebilir olmadığı gibi, bu menfaatlere değer biçilmesi de hukuk ve ahlak prensipleri bakımından da mümkün değildir. Böylece, insan hayatını/sağlığını konu alan can sigortaları kapsamında menfaatin parasal değerinden diğer bir deyişle sigorta değerinden bahsedilmesi mümkün olmamaktadır (Özdamar ve Doğan , 2020, s. 141).

Can sigortalarının; Sağlık/Hastalık, Ferdi Kaza ve Hayat Sigortaları olmak üzere üç türü vardır.

- Sağlık/Hastalık Sigortaları:

Türk Ticaret Kanunu’nun 1511. maddesi (2011, s. 11299) gereğince, hastalık sigortası bir meblağ sigortası türü olarak, sağlık sigortası da aslında tedavi giderlerinin karşılanması amacıyla yapılan sigorta türü olarak görülebilir. Sağlık sigortasında sigortalıdan başkası lehtar olarak gösterilemez çünkü buradaki amaç tedavi olan hastanın mal varlığındaki zararın giderilmesidir. Buna karşılık, hastalık sigortasının meblağ sigortası olarak görülmesiyle, sözleşmede öngörülen hastalığın gerçekleşmesi durumunda sigortacı sözleşmede belirtilen bedeli ödemekle yükümlüdür. Dolayısıyla sigortanın bu türünde, sigortalı dışındaki kişinin de lehtar olarak gösterilmesi mümkündür (Bozkurt, 2013, s. 171).

Özel sağlık sigortaları, kamunun üzerindeki sağlık harcama yükünün azalması amacıyla kamu sağlık finansmanının, özel sektöre ve bireylere kaydırılması için hayata geçirilen alternatif bir sigorta türüdür (Zakaryan, 2015, s. 225).

- **Ferdi Kaza Sigortaları:** Kaza sigortası sigorta ettirenin/sigortalının maruz kalabileceği kaza durumunda ölmesi, geçici ya da kalıcı engellilik veya iş göremezlik durumu için belli bir prim karşılığında sigorta teminatı sağlayan bir can sigortası türüdür (Kayıhan ve Günergök, 2020). Bu sigorta türünde, sigortalı eğer ani olarak veya kazanın gerçekleştiği tarihten itibaren en çok bir yıl içinde ölmüşse; sigorta ettirene veya onun tarafından belirtilmiş bir başka kişiye sigorta bedeli ödenmektedir. Ölüme karşı yapılan sigorta durumunda kaza gerçekleşmişse, sigorta bedeli sigorta ettirene veya onun belirttiği lehtara ödenmektedir (Günay, 2022, s. 259).

- **Hayat Sigortaları:** Sigorta türlerindeki ayırım, zarar sigortası-meblağ sigortası veya mal, can ve sorumluluk sigortası şeklinde olabildiği gibi, Türkiye sigortacılık mevzuatı gereğince sigorta şirketlerinin hayat ve hayat dışı sigorta branşlarından yalnızca birinde faaliyet gösterebilmesinden dolayı ayırımın bu şekilde de yapılması da mümkündür. Bu durumda, sigorta branşlarının hayat ve hayat dışı sigortalar olarak incelenmesi literatürde sıkça karşılaşılan bir durumdur. Hayat dışı sigortalar (diğer adıyla elementer veya mal ve sorumluluk sigortası) hayat sigortası dışında kalan diğer sigorta türlerini kapsamaktadır. Yangın, kaza, sorumluluk, nakliye, genel zararlar, tarım, mühendislik vb. sigorta branşları hayat dışı sigortaya örnek olarak verilebilir. Türkiye sigortacılık sektörüne bakıldığında yetmişin üzerinde hayat dışı sigorta ürünü olduğu görülmektedir. Hayat branşı ise sadece hayat sigortalarını içeren bir branştır (Kırkbeşoğlu, 2018, s. 18).

Bu çalışmanın kapsamında hayat sigortaları ayrı bir başlık altında incelenecektir.

2.7. Hayat Sigortaları

Hayat sigortaları, doğduğu günden itibaren ölüm riski taşıyan ve bunun bilincinde olan insanoğlunun toplumsal yaşamında ölüm, hastalanma veya yaralanma durumlarında, bakmakla sorumlu olduğu insanların geçiminin sağlanması ya da kendisinin günün birinde sürekli veya geçici bir zaman diliminde çalışamayacak duruma gelmesiyle ekonomik durumunun bozulması gibi hallerin önüne geçmek amacıyla satın aldığı sigorta

türüdür. Başka bir deyişle, hayat sigortaları sigortalının yaşlılığında hayatını sıkıntıya düşmeden devam ettirebilmek, ölümü halinde ise bakmakla yükümlü olduğu kalan aile bireylerinin hayatlarını idame ettirebilmelerini sağlamaktadır (Akpınar, 2018a, s. 36). Hayat sigortaları, insan hayatını konu alan, çoğunlukla uzun vadeli sigortalardır. Kişilerin hastalık, sakatlık ve ölüm gibi riskler karşısında, tazminat ödemek suretiyle, sigortalıya da yakınlarını bu riskler karşısında koruyan ve ayrıca bireylere emekliliklerini düşünerek tasarruf etmeleri olanağı sunan bir yatırım aracıdır (Akın, 2013, s. 1078).

Hayat sigortalarının sigorta türleri içindeki en belirgin özelliği (süreli sigortalar hariç) sigortaya konu olan ölüm olayının gelecek zamanda mutlaka gerçekleşecek olmasıdır. Diğer sigorta türlerinde sigortaya konu olan olayın gerçekleşmesi ihtimal dahilinde olmakla birlikte tesadüfi bir olayın gerçekleşmesi durumuna da güvence verilmektedir (Akpınar ve Küntay, 2015, s. 385). Hayat sigortalarında ise rizikonun ne zaman gerçekleşeceği bilinmemektedir. Sigortacılık ilkelerine göre rizikonun gerçekleşme ihtimali kesin olduğu durumlarda sigortadan bahsedilemez. Ancak hayat sigortalarında ölüm olayının gerçekleşmesi kesin olsa da zamanı belirsizdir (Akpınar ve Küntay, 2015, s. 385).

Hayat sigortasının amacı, emeklilikten sonra ek finansal rezervler oluşturmak ve bireyin aktif sonrası yaşını güvence altına almaktır. Aynı şekilde emeklilik fonlarına olan talep de bize insanların birikimleri (tasarrufları) hakkında bilgi vermektedir (Kabrt, 2021, s. 51). Nüfusun yaşlanması nedeniyle, sosyal ve sağlık sistemi finansmanının yükünü nüfusun daha küçük bir kısmı karşılamak durumunda kalmaktadır. Yaşlıların da herkes gibi aynı düzeyde sosyal ve ekonomik güvenliğe ihtiyacı olduğu göz önüne alındığında, aktif olarak çalışan insan sayısındaki azalmanın ciddi bir sistematik başarısızlığa neden olacağı ihtimali süregelmektedir. Günümüzde dahi emeklilik sistemleri büyük baskı altında olduklarından dolayı, yeni emeklilik politikalarının geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır (Kabrt, 2021, s. 53).

Hayat sigortası poliçesi mülk değeri taşımaktadır. Hayat sigortası poliçesi, poliçenin adına yapıldığı kişinin, lehtarın veya başka bir üçüncü şahsın adına düzenlenebilmektedir. Ancak çoğunlukla, sigortalı aynı zamanda poliçenin sahibi konumundadır. Mal sahibi olarak atanmış kişi, poliçeyi devretme, nakit değerleri ve temettüleri alma veya bunun karşılığında borç alma hakkı dahil olmak üzere mülkiyet ayrıcalıklarına sahiptir.

Sigortalının ölümü ile lehtar poliçenin sahibi olmaktadır (Vaughan ve Vaughan, 2008, s. 263). Ek olarak, hayat sigortasının bir meblağ sigortası türü olmasından dolayı, bir kişinin hayatı üzerine birden fazla sigorta yaptırması mümkündür. Aynı kişi için yapılan bu sigortalar, farklı sigorta değerlerine sahip olabilmektedir (Çeker, 2018, s. 313). Türk Ticaret Kanunu'nun 1491/1. maddesinde (2011) bu durumun mümkün olduğu belirtilmektedir.

Hayat sigortası sektörü gelişmekte olan birçok ülkede küçüktür çünkü hayat sigortasının ideolojik, kültürel veya dini yapıyla uyum sağlamadığı kabul edilmekte ve ayrıca ekonomik güvenliğin aile aracılığıyla sağlandığı düşünülmektedir (Outreville, 1996, s. 265).

Akpınar ve Küntay (2015) hayat sigortalarının altı türünden bahsetmektedir. Bunlar (s.387-388):

- Ölme Olasılığına Karşı Yapılan Hayat Sigortası (Vefat Sigortaları)
- Yaşama Olasılığına Karşı Yapılan Hayat Sigortası
- Karma Hayat Sigortası
- Evlilik/Doğum Sigortası
- Sermaye İtfası Sigortası
- Yatırım Fonlu Sigortalar

2.7.1. Ölme Olasılığına Karşı Yapılan Hayat Sigortası (Vefat Sigortaları)

Bu hayat sigortası türünde sigortacı, riziko şahsının ölümü halinde, sigorta bedelini ödeme yükümlüğü altındadır. Bu sigorta türü, sigorta ettirenin kendi lehine ve üçüncü kişi lehine yapılabilir. Sigorta ettirenin kendi lehine yaptırdığı hayat sigortasında, sigorta bedeli üzerindeki talep hakkı onun mal varlığına; öldüğünde ise mirasına dahil olacaktır. Bunun yanında sigorta ettiren, gerçek bir kişi veya tüzel kişi lehine de hayat sigortası sözleşmesi satın alabilmektedir (Ayhan ve Çağlar, 2018, s. 118).

2.7.2. Yaşama Olasılığına Karşı Yapılan Hayat Sigortası

Sigortalının yaşama olasılığına karşı yapılan hayat sigortası; sigorta ettirenin, sözleşmede belirtilen belli bir süreden daha fazla yaşaması durumunda kendi menfaatini sigortalatmak amacıyla, başka bir deyişle gelir sağlamak amacıyla yapılmaktadır. Ayrıca sigorta ettiren, başka birinin hayatını da o kişinin hayatta kalma ihtimali dahilinde sigorta

ettirebilmektedir. Bu durum üçüncü kişi lehine bir sigorta niteliği taşımaktadır. Böyle bir durumun gerçekleşmesi için sigorta ettirenin, lehtar olarak tayin ettiği kişi ile hayatının devamında ortak bir menfaatinin bulunması gerekmektedir (Ayhan ve Çağlar, 2018, s. 125).

2.7.3. Karma Hayat Sigortası

Karma hayat sigortasında, poliçede belirtilen tutar, sigortalının belli bir süre içerisinde ölmesi durumunda ödenmektedir. Ancak sigortalı bu sürenin sonunda hala hayattaysa poliçede belirlenen tutar poliçe sahibine ödenmektedir (Rejda ve McNamara, 2015, s. 213).

2.7.4. Evlilik/Doğum Sigortası

Doğum, evlilik ve insan hayatıyla ilgili durumlarda, sigortalıların tek seferde ya da taksitli prim ödenmesi karşılığında yapılan hayat sigortası türüdür (Yaslıdağ, 2012).

2.7.5. Sermaye İtfası Sigortası

Sigortalıların tek seferde veya taksitli prim ödemeleri karşılığında, süre ve miktarı belirlenmiş olan taahhütleri kapsayan aktüerya tekniğine göre yapılan, risk unsuru içermeyen ve birikime dayanarak ödeme yapan hayat sigortası türüdür (Yaslıdağ, 2012, s. 132-133).

2.7.6. Yatırım Fonlu Sigortalar

Sermaye itfa sigortası kapsamındaki hayat sigortaları hariç diğer hayat grubu sigorta ürünlerinin bir varlığa ya da varlık grubuna endekslenerek yapılan ve yatırımların fon esasına dayanarak yapılan hayat grubu sigortasıdır (Akpınar ve Küntay, 2015, s. 399).

2.8. Sigortanın Tarihsel Süreçteki Gelişimi

Sigorta tarihi, sigorta endüstrisinin ortaya çıkışını ve gelişiminin yanı sıra, felsefi, ekonomik, sosyal ve hukukçu öncüllerinin doğasını araştırmaktadır. Sigorta bilimi multidisipliner bir alandır (hukuk, matematik, sigorta ekonomisi vb.). Sigorta tarihinin

incelenmesi, belirli bağlantıların daha uzun süreler boyunca doğru anlaşılmasını sağlamaktadır. Bu durum, aynı hataların tekrarlanmasının önüne geçmektedir. Çağdaş dönem de dahil olmak üzere tüm sigorta endüstrisi son derece tarihsel yönelimli bir alan konumundadır (Rohrbach, 2018, s. 27).

2.8.1. Dünyada Sigortanın Tarihsel Gelişimi

Sigortanın geçmişi, tarihin ilk çağlarına dayanmaktadır. İnsan topluluklarında iki tür ekonomi vardır: doğal/parasal olmayan ekonomiler (merkezi veya standart finansal araçlar seti olmaksızın takas ve ticareti kullanan) ve parasal ekonomilerdir (piyasalar, para birimi, finansal araçlar vb. ile). Birinci ekonomik düzende sigorta, karşılıklı yardımlaşma anlaşmalarını gerektirmektedir. Örneğin, bir ailenin evi yıkılırsa, komşular evi inşa etmeye yardım ederler. Tahıl ambarları, kıtlıklara karşı tazminat almak için ilk çağdaki başka bir sigorta türünün somut halidir. Bu tür sigortalar, finansal araçlarıyla modern bir para ekonomisinin yaygın olmadığı ülkelerde veya bölgelerden günümüze kadar ulaşmıştır ("History of insurance", 2013).

Parasal ekonomilerde ilk kez risk aktarma veya riski paylaşma yöntemleri sırasıyla M.Ö. 3. ve 2. binyıllarda Çin ve Babil tüccarları tarafından uygulanmıştır (Vaughan, 1996). Çinli tüccarlar M.Ö. 3000 gibi eski bir tarihte, su taşımacılığı risklerine karşı mücadelelerinde güçlerini birleştirmenin potansiyelini fark etmişlerdi. Sigortayı, işlerin kötüye gitmesi durumunda kayıplarını azaltmak için geliştirdiler. Böylece sulardaki güçlü akıntılar, korsanlar ve diğer hırsızlık tehditlerinin zararlarını azaltmanın yolunu bulmuş oldular (Kopestinsky, 2022, para. 8). Tüccarlar, mal kaybının önüne geçebilmek için eşyalarını hırçın suları geçmek zorunda kalan bazı gemiler arasında bölüştürdüler. İlk belgelenmiş kayıp sınırlama yöntemlerinden biri, M.Ö. 1750 yılı civarında yazılan Hammurabi Kanunu'nda belirtilmiştir. Bu yöntemle göre bir tüccar, gönderisini finanse etmek için kredi aldıysa, gönderinin denizde çalınması veya kaybolması durumunda borç verenin krediyi iptal etme garantisi karşılığında borç verene ek meblağ ödemesi gerekmekteydi (Thompson, t.y., para. 2). Risklere karşı kendini güvence altına alma ihtiyacı, riski üstlenecek kişilerle yapılacak sözleşmelerin hazırlanıp imzalanmasına zemin hazırlamaktaydı (Kahya, 2015, s. 80).

Halkını ilk sigortalayan devletli Ahameniş hükümdarlarıydı ve sigorta kayıtları notere sunulmuştu. Bu dönemde sigorta, önemli değere sahip hediyeler için de yapılmıştı. Değerli hediyeleri hükümdarlara verecek kişiler öncesinde sicile kaydettirip, başları dertte olduğunda hediyeinin varlığını kanıtlayarak hükümdardan yardım alabilmekteydi (Thompson, t.y., para. 2).

M.Ö. 1. yüzyılda, Rodos adasında yaşayan tüccarlar, gemilere yükledikleri malları tüccarların grup halinde sigorta ettirmesini sağlayan “Genel Ortalama” yöntemini geliştirmişti. Bu yönteme göre, toplanan primler, herhangi bir tacirin gemisinde bulunan malların taşınması esnasında gerek fırtına gerekse başka bir sebeple alabora olması halinde, tazmin edilmesi için kullanılmaktaydı (Erdal ve Erdal , 2018b, s. 181).

Masci (2011) çalışmasında Milattan sonraki sigorta tarihini yedi döneme ayırmıştır. İlk dönem, antik çağlardan on dördüncü yüzyıla kadar (Orta Çağ’ın sonlarına doğru) uzanmakta ve belirsizliğe karşı çeşitli ilkel koruma biçimlerini içeren dönemdir. İkinci dönem, 14. yüzyılın ortalarından 17. yüzyılın sonuna kadar süren ve sigorta poliçesinin doğduğu dönemdir. 18. ve 19. yüzyılın ilk yarısını kapsayan üçüncü dönem, sigorta faaliyetlerini genişletmek ve ekonomik faaliyetleri daha iyi desteklemek için sigorta şirketlerinin ortaya çıktığı dönemdir. Dördüncü dönem, profesyonel mali yönetimin gelişmesi, ilk sigorta gruplarının kurulması ve sosyal sigorta adıyla devlet müdahalesinin başlamasını içermektedir. Beşinci dönem, Birinci ve İkinci Dünya Savaşı arasında temsil eden ve şirket birleşmelerinin yaşandığı dönemdir. Altıncı dönem II. Dünya Savaşı’nın sonundan 20. yüzyılın sonuna kadar olan dönemdir. Bu dönem sigortacılığı çok önemli bir piyasa kurumu olarak konsolide edildiği dönemdir. Bu dönemde; düzenleme ve denetimin önemi artmış, hükümetler sosyal politikalara daha fazla müdahale etmeye başlamışlardır. Ayrıca finansal hizmetlerin küreselleşmesiyle yeni risklerin sigorta sistemine dahil edilmesi, nüfusun düşük gelirli kesimleri için finansal hizmetlere daha iyi erişim sağlanması ve de sigorta, bankacılık ve sermaye piyasaları arasındaki ilişkilerin yaklaşmasını içermektedir. 7. ve son dönem ise 2000’li yılları kapsamaktadır. Bu dönemde terör saldırılarının artması, doğal afetlerin yüksek yıkıcı etkisi, küresel mali krizlerin yaşanmasıyla finans ve sigorta sisteminde etkinliğin yükselmesi gerektiğinin altının çizildiği bir dönem olmuştur (Masci, 2011, s. 27).

Sigortacılık uygulamalarının dünyadaki ilk örnekleri Venedik, Cenova, Floransa'da denizcilik ticaretinin artmasıyla birlikte yoğunlaşmıştır. Sigorta kavramı günümüzdeki şekline 14 yüzyılda gelmiş ve zaman içinde gelişme göstermiştir (Özüdoğru, 2017, s. 39). Tarihte ilk sigorta poliçesi olarak kabul gören mukavele, 23 Ekim 1347 yılında, İtalya'nın Cenova Limanı'ndan Mayorka'ya giden Santa Clara adlı yük gemisinin yükünü sigortalatmak için yapılmıştır (Ankaralı, t.y., para. 1). Cenova'daki ilk sigorta sözleşmesini, 1397'de Floransa ve 1384'te Pisa'da düzenlenen poliçeler izlemiştir. Barselona'da ise 1435 yılında ilk deniz sözleşmesi yapılmıştır (Manes, 1942, s. 36).

İtalyan tüccarların deniz ticaretinde sigortacılık faaliyetlerini geliştirmelerinin akabinde İngiltere ve diğer Avrupa ülkeleri de sigorta faaliyetlerine meyil vermişlerdir. Kraliçe Elizabeth'in izniyle Richard Candler isimli kişi Royal Exchange Building'de bir sigorta ofisi açmıştır. İngiliz hukukundaki sigortacılıkla ilgili ilk düzenleme Francis Bacon Kanunu ile 1601 yılında yapılmıştır (Çipil, 2019, s. 49).

1666 yılında Londra'da çıkan yangın 4 gün sürmüş ve 13.000 ev ve 100 kilisenin kullanılamaz hale gelmesine sebep olmuştur. Bu durum kara sigortası türünün ortaya çıkmasına öncü olurken, halk tarafından sigortanın önemi anlaşılmaya başlamıştır. Bu fikir doğrultusunda 1667 yılında Fire Office (yangın ofisi) faaliyete geçmiş, 1684 yılında ise rakibi olarak ilk yangın sigorta şirketi olan Friendly Society ofsi kurulmuştur (Tekin, 2018, para. 7).

1688 yılında İngiltere'de açılan Edward Lloyd'un kahvesinde sigortacılığın temeli atılmıştır. Lloyd'un işlettiği kahvehane, gemi sahipleri, iş adamları ve tüccarların deniz ticaretiyle ilgili bilgi alışverişi yaptıkları bir mekân haline gelmiştir. Burada Londra ve İngiltere'de bulunan büyük sigorta borsasının risk üstlenen yatırımcılarıyla bir araya gelinerek risk paylaşılması sağlanmıştır. Bu da Lloyd's kahvehanesinde yapılan işlemlerle, reasüransın temelini atıldığı anlamına gelmektedir (Ankaralı, t.y., para.1). Şekil 2, 1300-1677 yılları arasındaki modern sigortacılığın tarihini göstermektedir.

1300	İskandinavya: Hansa Birliği üyelerinin faaliyetlerini düzenleyen ve dip anlaşmaların kullanımını sınırlayan Wisby Kanunları yayımlandı
1310	Belçika: Bruges’de Güvence Odası “Institution of The Chamber of Assurances in Bruges” kuruldu.
1347	İtalya:Cenova’da ilk deniz sigortası sözleşmesi yapıldı.
1380	Portekiz: Devlet ile sözleşme yapan gemi sahipleri için sigorta zorunlu hale getirildi.
1435	İspanya: Barselona’da dip teknelerini düzenleyen yönetmelik, ilk deniz sigortası sözleşmelerinden birisi olarak gerçekleşti.
1500	Portekiz: Lizbon’da, Petrus Saterna tarafından yayınlanan sigorta üzerine bilinen ilk anlaşma "De Assecurationibus et Spansionibus Mercatorum" yapıldı.
1559	Hollanda: 500’den fazla kişinin sigorta sektöründe çalıştığı Anvers şehrinde sigorta faaliyetlerine düzenleme getirildi.
1574	İngiltere: Bir tüccar olan Richard Candeler, deniz sigortalarının satışını yapacağı sigorta odası kurmak için Kraliçe Elizabeth’ten hibe aldı.
1600	Fransa: Rouen şehrinde düzenlenen “Guidon de la Mer” (Rehber-i Derya) yayımlandı.
1666	2 Eylül’de başlayan ve 5 gün boyunca devam eden Büyük Londra Yangını, 13.200 ev ve 89 kiliseyi yok etti. Bunun yanında sigorta odası ve kayıtları da yangında kül oldu. Sigortanın tarihindeki bilgilerin az olmasının sebebidir.
1667	İngiltere: İlk yangın sigortası ofisi Nicholas Barbon tarafından kuruldu. Kurum 1680 yılında “Fire Office” (Yangın Ofisi) adını aldı.
1668	Fransa: 5 Haziran’da devlet tarafından sigorta odasının kurulma kararı yayımlandı.
1677	Almanya: Hamburg’da itfaiye (yangın) dairesi kuruldu.

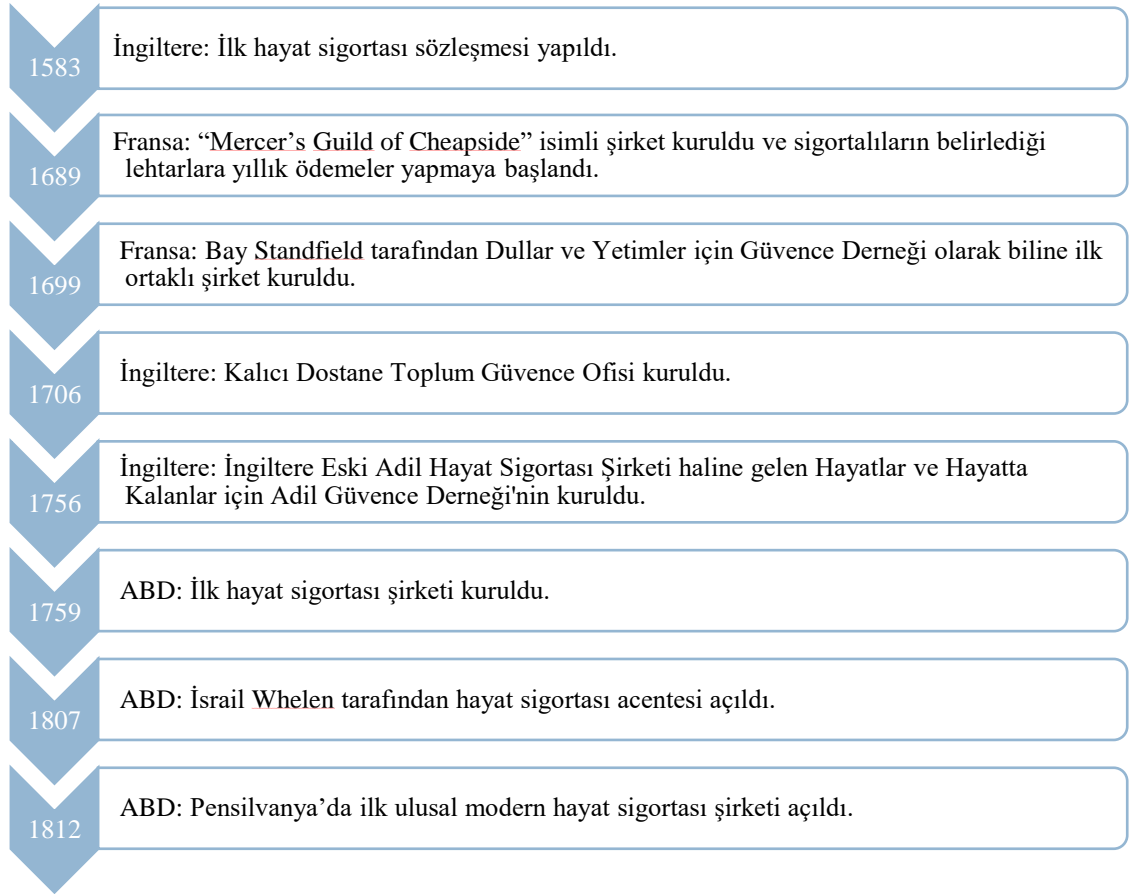
Şekil 2. Modern Sigortacılığın Tarihi

Kaynak: (Outreville, 1997, s. 18-19).

İlk Amerikan sigorta şirketi Benjamin Franklin tarafından 1752’de Philadelphia Contributionship adıyla kurulmuştur. Ardından Amerika’da hayat ve emlak sigortası şirketleri sektördeki yerini almıştır (Britannica, t.y., para. 1). Avrupa’daki savaşlar ve Anglo-Amerikan çatışmasının 1815’te sona ermesiyle sigorta daha geniş bir ölçüğe yayılmaya başlamıştır. Artan ticaret faaliyetleri ve göçün ardından İngiliz sistemi,

Amerika, Avustralya, Yeni Zelanda ve Güney Afrika’da sigorta kademeli olarak benimsenmeye başlamıştır (Swiss Re, t.y.parag. 1-5).

Modern sigortacılığın doğuşunda kara sigortacılığı kapsamında yangınlar, kaza sigortacılığı alanında tren kazaları ve bireysel kazalar çıkış noktası olmuştur. Sanayideki gelişmeyle yaşanan büyük teknik hasarlar ise mühendislik sigortacılığının gelişmesine öncülük etmiştir (Kaya, 2019, s. 13). Avrupa’nın kuzey ülkelerinde deniz sigortası, büyük keşifler çağında, yani deniz aşırı ticaretin başlamasıyla kendini göstermiştir. Buna göre sigortacılık alanındaki gelişmeler 14 ve 15. yüzyıllarda İtalya ve İspanya’ya, 16. yüzyılda İngiltere’ye, 16. ve 17. yüzyılda Hollanda ve Fransa’ya, 17. yüzyılda Almanya’ya ve 18. yüzyılda ABD’ye ulaşmıştır (Manes, 1942, s. 36).

Şekil 3. Modern Hayat Sigortasının Tarihçesi

Kaynak: Outreville, 1997, s. 18-19

Şekil 3, modern hayat sigortasının tarihi göstermektedir. Özetle, deniz ticareti ile başlayan sigortacılık faaliyetleri, daha sonra kara sigortaları alanında gelişmeye devam etmiştir.

Ardından sigortacılık, hayatın her alanında kendini göstermeye başlamış ve sigorta branşlarının sayısı gün geçtikçe artmıştır. Bu süreçte ülkeler kendi sigorta hukuk mevzuatlarını geliştirmiştir. Sigortacılık dünyadaki gelişimini 18. ve 19. yüzyıllarda tamamlamıştır.

2.8.2. Türkiye’de Sigortanın Tarihsel Gelişimi

Türkiye’de modern sigortacılık alanındaki ilk gelişmeler 19. yüzyılın ikinci yarısında başlamıştır. Bu dönemden önce Türkiye’de sigortacılık alanında herhangi bir faaliyetten bahsetmek pek mümkün değildir. Batıda sigortacılık alanında gelişmeler hızla devam ederken, sigortanın kumar kabul edilip dini taraftan yasak olduğuna inanılması nedeniyle Türkiye’de bu alandan uzak durulmuştur. İnsanların faiz ve kadercilik konusundaki tabuları nedeniyle sigortaya haram gözüyle bakılmıştır. (Abay, 2020, s. 82). Bu nedenle Müslümanlar, gayrimüslimlere kıyasla sigortacılık alanına hep mesafeli davranmıştır. Osmanlı Devleti’nde ekonomideki konumlarını güçlendirip yaşam standartlarını yükselten gayrimüslimler, sahip oldukları serveti korumak için sigortacılık alanına yakınlık duymaya başlamışlardır. Müslüman halkın alım gücünün düşük olması da Müslümanların gayrimüslimlere kıyasla sigortaya daha uzak durmalarındaki başka bir sebeptir (Kahya, 2010, s. 234).

Osmanlı Devleti’nde sigortacılık faaliyetlerinin başlaması ve gelişmesinin nedenleri arasında Osmanlı’nın dış ticaret hacminin artması, halkın hayat tarzındaki farklılaşmalar ve tüketim alışkanlıklarının değişmesi gösterilebilir. Özellikle 19. Yüzyılda Avrupa’yla olan ilişkilerin güçlenmesinin yanında, ticari ve siyasi ilişkilerin sonucu olarak toplumun yaşam tarzında değişiklikler olmuştur (Kahya, 2010, s. 66). Osmanlı Devleti’nin 1839 yılında Tanzimat Fermanı’nın ilan edilmesiyle dışa açılma, Osmanlıdaki sigortacılık faaliyetlerine ivme kazandırmıştır. Bu dönemde güvenlik, yardımlaşma ve sosyal dayanışma düşüncesiyle bazı köylerde sendikalar kurulmuş olsa da bu durum ülkenin geneline yayılmamıştır (Abay, 2020, s. 82). Bundan sonraki adım, 1860 tarihli Ticaret Kanunu’nda deniz sigortası ile ilgili maddelere yer verilmesi olmuştur. Ardından, 1864 yılında düzenlenen Deniz Ticaret Kanunu’nda deniz sigortasıyla ilgili hükümler yer almıştır (Çipil, 2019, s. 61).

Türkiye’de 1860lı yıllardan itibaren İngiliz, Fransız ve Alman sigorta şirketleri şube açmışlardır. Riunione Adriatice di Sicurta adlı İtalyan şirketi 1862 yılında İstanbul’da ilk acente hizmet vermiştir. 1863’te İzmir’de bir İngiliz şirketi, 1878’de Fransız sigorta şirketi, ardından İtalya, Almanya ve İsviçre’de sigorta şirketleri şubeler açmıştır. 1890 yılına gelindiğinde Türkiye’deki sigorta şirketi sayısı 15’e ulaşmış ve sigortacılık alanı gelişmeye başlamıştır (Abay, 2020, s. 83; Kaya ve Kahya, 2017, s. 18).

İngiltere’de 1666 yılındaki Londra yangınında olduğu gibi, Türkiye’de 1870 yılındaki Beyoğlu (Pera) yangını da halkın sigortaya bakış açısını değiştirmiştir (Kayaköy Taş, 2015, s. 136). Ayrıca dış ticaret yapan kesim, ticarethanelerdeki malların sigortalanmasını Avrupalılardan görerek, deniz taşımacılığındaki riskleri azaltmak için nakliye sigortası talep etmeye başlamıştır. Nakliye sigortasının yanı sıra İstanbul ve İzmir başta olmak üzere yabancı nüfus ve gayrimüslimlerin yoğun olarak yaşadığı illerde ve liman şehirlerinde halkın mülklerini ve hayatlarını güvence altına alma isteklerini karşılamak için yangın ve hayat sigortaları şirketleri faaliyet göstermeye başlamıştır (Baskıcı, 2002, s. 3). İzmir, İstanbul ve Trabzon’dan sonra, 20. yüzyılın başlarında Konya, sigorta piyasasında gözde şehirler arasına girmiştir. Konya’da 1907 yılında ikisi İngiliz 8 yangın sigortası şirketi, üçü İngiliz 10 hayat sigortası şirketi faaliyet göstermiştir (Kahya, 2015, s. 87-88).

Türkiye tarihindeki ilk sigorta şirketi, ilk gerçek anlamdaki Türk sigorta murakabe ve mukavele kanunlarıyla birlikte Cumhuriyet döneminde açılmıştır (Arseven, 1987, s. 425). 1906 yılında Ticareti Bahriye Kanunu’na ek olarak 25 maddeden oluşan ek kanuna sigortacılık alanı da dahil edilmiştir. Osmanlı Devleti’nde 1908 yılından sonra 120 civarında sigorta şirketi bulunmaktaydı. Fakat bu dönemde yaşanan I. Dünya Savaşı, yeniden çizilen ülke sınırları, Türkiye’nin iş sahasının daralması, hükümetin sigorta şirketlerine şart koştuğu tescil ve ihtiyat akçesinden kaynaklı olarak sigorta şirketlerinin sayısı 1923’te 93’e, daha ilerleyen yıllarda ise 53’e kadar inmiştir (Taşkın ve Şener, 2005, s. 996-997).

Cumhuriyetin ilan edilmesiyle birlikte, sigortacılık alanında devrim niteliğinde çalışmalar yapılarak, Türk sermayesine sahip sigorta şirketlerinin bulunduğu bir sigorta endüstrisi kurmak için çalışmalar başlamıştır. Bu dönem “milli sigorta piyasasının devlet eliyle oluşturulması dönemi” olarak da adlandırılmaktadır. Günün şartları ve düşünce yapısına

uygun olarak devletin de öncülüğüyle Türk sigorta şirketleri kurulmaya başlamıştır. Bunun yanında yabancı sigorta şirketlerinin de unvanlarını Türkçe'ye çevirdikleri görülmüştür. Örneğin adı Assurance Gles de Paris olan sigorta şirketinin adı Bozkurt olarak, Soleil şirketinin adı ise Güneş Sigorta olarak değiştirilmiştir (Ezerdi, 2018, s. 123).

Türkiye Cumhuriyeti'nde sigortanın kanun tarafından desteklenmesi ve sigortacılık faaliyetlerinin belli bir düzende yürütülebilmesi için çalışmalara başlanmıştır. Hükümet tarafından reasürans ve sigortacılık alanlarında hukuki alt yapıyı kurma çalışmalarına büyük emek verilmiştir (Ezerdi, 2018, s. 123).

1965 yılından sonra Türkiye'de sigorta sektöründe bazı yönetmeliklerle düzenlemeler yapılmıştır. 1939 yılında Ticaret Bakanlığı'na bağlı olan sigorta şirketleri, 1987 yılı itibariyle Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'na bağlanmıştır. Bu yıldan itibaren sigortacılık sektöründe yeni bir döneme girilmiştir. 1990 yılından itibaren kaza, mühendislik, zirai, yangın ve nakliyat sigortalarında serbest tarife sistemine geçilmiştir (Orhaner, 2013, s. 157-161). 2000 yılı itibariyle ise Türkiye'de sigortacılık sektörünü etkileyen önemli kanunlar çıkarılmış, 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe giren 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 6. Kitabı sigorta hukuku hükümlerine ayrılmıştır. Türk sigortacılık sektöründe günümüz itibariyle 6 hayat sektöründe, 42 hayat dışı sektöründe, 15 hayat emeklilik sektöründe ve 4 reasürans olmak üzere 67 şirket hizmet vermektedir (KPMG Sigorta Sektörel Bakış, 2022, s. 11).

Özetle, geçmişi tarihin ilk çağlarına kadar uzanan, temellerini karşılıklı yardımlaşma ve dayanışmadan alan sigortacılığın, gün geçtikçe toplumdaki yeri ve önemi daha iyi anlaşılmıştır. Toplumda kişilerin ve şirketlerin ekonomik, finansal ve hatta sosyal anlamda kendilerini güvence altına alma istekleri, sigortacılığın hayatın bir parçası olduğunun kanıtıdır. Tarihte ilk sigortama faaliyeti deniz taşımacılığı kapsamında yapılmış, ardından kara sigortası geliştirilmiştir. 17. yüzyıl itibariyle devletler sigortacılık faaliyetlerinin resmileştirmiş ve yasalarla desteklemiştir. 18. yüzyılda hayat ve emlak sektörü büyürken, 19. yüzyılda sigortacılık geniş bir coğrafyaya yayılmış ve modern sigortacılık gelişmeye başlamıştır. Türkiye'nin sigortacılıkla tanışması da bu yüzyılda olmuştur. Bu dönemde taşıma sigortaları alanında hükümler kanun kapsamına alınmıştır. Ardından çıkan yıkıcı yangınlar sigortacılık sözleşmelerinin diğer alanlarda da yapılmasının şart olduğunu göstermiştir.

Tez çalışmasının üçüncü bölümünde, sigortacılık sektörünün güncel durumu küresel ölçekte, OECD üye ülkelerinde ve Türkiye özelinde ele alınmış; sigortanın ekonomideki yeri ve önemi araştırılmıştır.

3. SİGORTANIN EKONOMİDEKİ YERİ

Ekonomik düzendeki yapısal değişimin gerçekleşmesi ve ekonominin sürdürülebilir olmasının temel şartı, sermaye birikimi ve fon akımının sağlanmasıdır. Bu noktada, sigorta şirketlerinin ekonomik fonksiyonlarını değerlendirmek gerekmektedir. Söz konusu ekonomik işlevler bireylerin tasarruflarını, girişimcilerin güvenliğini ve toplumun sosyoekonomik gelişimini etkilemektedir (Hayırsever Baştürk vd., 2017, s. 62). Sigorta şirketlerinin sermaye piyasası içinde finansal kurum vasfıyla gerçekleştirecekleri fon transferleri ülke ekonomisi için hayati önem taşımaktadır. Bu nedenle, sigorta şirketlerinin mevcut sistem içindeki en önemli görevlerinden biri yatırım fonu oluşturmaktır (Hayırsever Baştürk vd., 2017, s. 62).

Sigorta piyasaları, canlarını ve mallarını sigortalatmak isteyen kişilerle, belirlenen bir prim karşılığında bu riskleri üstlenecek şirketlerin bir araya gelmesiyle oluşan piyasalardır (Demirkan, 2023, s. 109). Sigorta, var olan zenginliği korumak ve yeni servet oluşturmak için aracı olmanın yanında, üretim ve tüketim, ödeme ve kredi gibi uluslararası ve kişilerarası ticarete de kullanılmaktadır. Sigorta sektörünün mevcut durumu, ülkenin sanayileşme düzeyine bağlı olduğu kadar ülkelerdeki rejim farklılıklarına, ülkedeki sosyal sigortanın rolüne ve büyüklüğüne göre de değişmektedir (Zweifel vd., 2021, s. 4).

Sigorta, gelişmiş ülkelerin ekonomilerinde önemli bir kalemdir. Sigorta maddi mallar grubunda değildir. Sigortacılık faaliyetleri, genellikle hizmet sektörünün altında sınıflandırılmasına rağmen, hizmet sektöründeki diğer birimlerden oldukça farklıdır. Bunun nedeni, sigortanın doğrudan ihtiyaçları karşılayan bir şeye para harcamak yerine parayla parayı değiştirme şeklinde yapılmasıdır (Arrow, 1992, s. 220). Ekonomi teorisindeki bir sigorta poliçesine en yakın analog, bir tahvil veya senettir. Sigorta, içinde bulunulan zamandaki paranın daha sonraki bir parayla takas edilmesi işlemi olarak da tanımlanabilir. Başka bir deyişle, belirli olayların (riskin) meydana gelmesine bağlı olarak ödenecek parayla, içinde bulunulan zaman diliminde yapılan para alışverişidir (Arrow, 1992, s. 220). Akbulut (2023) sigortacılığın bir ülkede gelişebilmesi için o ülkenin ekonomisinin ve gelir düzeyinin stabil olması, yoğun bir ticari yapısının olması, diğer devletlerle entegre olması ve kapitalist ilişkiler yürütmesi, ademimerkeziyetçi kanuni düzenlemelere sahip olması, şehirlerinin altyapı ve üstyapılarının modern olması, eğitim

alanında iyi olması, gelişmiş ve modern ulaşım ağına sahip olması gerektiğini belirtmektedir (s. 10).

Dünyadaki birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede olduğu gibi Türkiye’de de sigortacılık sektörü, emeklilik ve reasürans şirketlerinin sundukları bireysel ve kurumsal risk yönetimi ve bireysel finansal planlamanın yanında, tasarruf içeren ürünleriyle neredeyse bütün endüstri ve ticaret alanlarında çalışan milyonlarca kişiye finansal koruma ve finansal birikim hizmetleri sunmaktadır. Bunun yanında özel sigorta ve emeklilik şirketleri özellikle can, sağlık, hastalık sigortaları ve bireysel emeklilik alanındaki ürün ve hizmetleriyle kamunun yürüttüğü sosyal güvenlik sistemini destekleyerek veya tamamlayarak sosyal refah seviyesinin artmasına katkıda bulunmaktadır (Düşündere, 2023, s. 68). Bu nedenle, sigortacılık, ekonomik refah ve yaşam standartları ile sigorta sektörüne duyulan güven arasındaki karşılıklı ilişkilerin daha fazla gelişmesine yardımcı olmakla kalmaz, aynı zamanda ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin artmasına da yardımcı olmaktadır. Sigorta şirketleri hem işletmeler hem de hane halkları için başka şekilde güvence altına alınması mümkün olmayan risklere karşı koruma sağlamanın yanı sıra, havuzda toplanan primlerle sektörler arasında varlık tahsisi yapmakta ve tüm ekonomiyi canlı tutmaktadır (Ostrowska-Dankiewicz ve Simionescu, 2020, s. 177).

3.1. Sigorta ve Ekonomi İlişkisi

Sigorta, diğer finansal hizmetlerde olduğu gibi, finansal kurumların genel gelişiminin bir parçası olarak niceliksel açıdan büyümenin yanında toplumdaki risklerin ve belirsizliklerin artması açısından niteliksel açıdan da önemli hale gelmiştir. Sigorta sektörü, finansal ve ekonomik kalkınma bakımından önemli bir rol üstlenmesine rağmen, literatürde sigorta ve ekonomik büyüme arasındaki olası etkileşimi inceleyen çalışmalara çok fazla rastlanmamaktadır (Outreville, 2014, s. 777). İyi gelişmiş bir sigorta sektörü, büyüme için uzun vadeli yatırımlar sağlamakla kalmaz, aynı zamanda risk alma yeteneklerini güçlendirerek ekonominin büyümesi ve gelişmesi için önemli bir faktör mekanizması görevi de görür (Outreville, 2014, s. 777).

Sigorta piyasası faaliyetleri, finansal piyasalarda uzun vadeli fonları harekete geçirerek ekonomik büyümeyi desteklemektedir (Alhassan ve Biekpe, 2016, s. 17). Hayat ve hayat dışı sigortaların yapısal farklılıkları nedeniyle sigortanın ekonomik büyümeye katkısı uzun ve kısa vadede değişkenlik göstermektedir. Buna ek olarak ekonomik büyüme ile

hayat ve hayat dışı sigorta arasındaki ilişki, çeşitli kurumsal düzenlemeler ve makroekonomik değişkenlerden uzun ve kısa vadede etkilemektedir (Din vd., 2017, s. 616).

Sigorta işlemi, alıcının başka bir şekilde karşılayamayacağı zarar durumunda kendisini korumaya almasına olanak tanımaktadır. Farklı finansal koşullar, bireylerin ve finansal kuruluşların riskten kaçınma ve sigorta satın alıp almama, satın alacaklarsa hangi tutarda sigorta satın alacaklarına karar vermelerini sağlamaktadır (Feinman, 2020, s. 85).

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı'nın (UNCTAD) 1964'teki oturumunda, sağlam bir ulusal sigorta ve reasürans piyasasının ekonomik büyümenin temel taşlarından biri olduğu belirtilmiştir (s. 55). Literatürdeki sigorta-ekonomi ilişkisini inceleyen çalışmalara bakıldığında, sigorta sektörünün ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin araştırıldığı görülmüştür (Adams vd., 2009; Arena, 2008; Chang ve Lee, 2012; Chang vd., 2014; Din vd., 2017; Gökmenoğlu vd., 2015; Haiss ve Sümegi, 2008; Han vd., 2010; Olayungbo vd., 2016; Outreville, 1990; Peleckiene vd., 2019; Pradhan vd., 2014; Singhal vd., 2022; Si vd., 2018; Ward ve Zurbruegg, 2000; Webb vd., 2005). Singhal vd. (2022), sigorta büyümesi ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi tartışan literatürü iki gruba ayırmıştır. İlk grup, sigorta piyasası büyümesinin çeşitli ekonomik koşulları, demografik ve sosyal özellikleri ve kurumsal kaliteyi ne derece etkilediğini incelemektedir. Diğer grup ise, sigorta-ekonomik büyüme arasındaki nedenselliği incelemektedir. Buna ek olarak yazarlar, sigorta piyasasının büyümesini araştıran çalışmalarda, sigorta piyasası büyümesinin koşulları ve ekonomik büyüme ile sigorta arasındaki nedenselliğe değinen farklılıklar olduğunu keşfetmiştir. Bunun nedeni olarak, her pazarın ve bölgenin ekonomik koşullarındaki farklılıkları, demografik yapısındaki farklılıkları ve şirket yapılarındaki farklılıkları göstermiştir (Singhal vd., 2022, s. 301).

3.2. Sigorta ve Ekonomi İlişkisinin Literatürdeki Yeri

Dawn ve Benlagha (2023) yaptıkları çalışmada sigorta primlerinin ekonomik büyümeyi destekleyip desteklemediğini araştırmıştır. Çalışmada, 16 OECD ülkesinin 2009-2020 yılları arasındaki dönemine ait verileri dinamik panel veri yöntemiyle analiz edilmiştir. Sonuçlar, sigorta gelişiminin ekonomik büyümeyi istatistiksel ve anlamlı düzeyde desteklediğini göstermiştir. Buna ek olarak, hayat ve hayat dışı sigorta primleri ile ekonomik büyüme arasındaki doğrusal ilişkinin ters U şeklinde olduğu sonucuna

ulaşmıştır. Ampirik bulgular, sigorta sektöründeki gelişmenin ekonomik büyümeyi desteklediğini kanıtlamıştır. Söz konusu sonuçların toplam, hayat ve hayat dışı sigorta primleriyle yapılan analizlerde aynı doğrultuda olduğu görülmüştür (Dawn ve Benlagha, 2023).

Sigorta ve ekonomi ilişkisini araştıran en güncel çalışmalardan birisi Singhal vd. (2022) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmanın veri örnekleme 2002'den 2017'ye kadar geçen 16 yıl ve 37 Asya ülkesinden oluşmaktadır. Çalışmada Asya ülkeleri; Gelişmiş Asya, Gelişmekte Olan Asya ve Orta Doğu Asya olarak üç gruba ayrılarak analiz edilmiştir. Araştırmacılar tarafından sigorta sektörünün büyümesi üzerinde önemli etkisi olabilecek bazı ekonomik, kurumsal ve demografik faktörler seçilmiş, sigorta büyümesinin göstergesi olarak da sigorta prim hacmi verileri kullanılmıştır. Sonuçlar Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Asya ülkelerinde, ekonomik büyümedeki artışın sigorta büyümesini desteklediği, Orta Doğu ve Orta Asya'da tespit edilen ekonomik büyümeden sigortaya doğru tek yönlü nedensellik nedeniyle, ekonomik büyümenin bu bölgedeki sigorta sektör büyümesi için gerekli olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Singhal vd., 2022). Peleckiene vd. (2019) tarafından yapılan çalışmada 2004-2015 döneminde Avrupa Birliği'nde sigorta sektörü gelişiminin İngiltere, Danimarka, Finlandiya, İrlanda, Fransa ve Hollanda gibi ekonomik zenginliğe sahip ülkelerde daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Çalışmada ayrıca Lüksemburg, Danimarka, Hollanda ve Finlandiya'da sigorta penetrasyonu ve ekonomik büyüme arasında pozitif istatistiksel anlamlılık tespit edilmiştir. Buna göre bir ülkenin ekonomisi büyüdükçe sigorta penetrasyonunun arttığı tespit edilmiştir (Peleckiene vd., 2019). Sigorta ve ekonomik büyüme ilişkisini analiz eden Si vd. (2018), Çin'de sigortanın, ekonomik büyümenin bir uyarıcısı olduğu; mülkiyet sigortasının ekonomik büyümeyi teşvik etmede hayat sigortasından daha etkili olduğu sonucuna varılmıştır (Si vd., 2018). Din vd. (2017) tarafından yapılan çalışmada, gelişmiş ülkeler için net yazılan primler ve sigorta yoğunluğu ile ölçülen hayat sigortası ile ekonomik büyüme arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunurken, aynı ilişkinin sigorta penetrasyon verileri ile ölçüldüğünde gelişmekte olan ülkelerde de geçerli olduğu sonucuna varılmıştır (Din vd., 2017).

Olayungbo vd. (2016), çalışmasında Afrika'da sigorta penetrasyonu ve ekonomik büyüme ilişkisini araştırmak için 1970-2013 dönemine ait yıllık ikincil verileri kullanmıştır. Yapılan ekonomik analizlerle, genel olarak, sigorta talebinin Mısır, Kenya,

Mauritius ve Güney Afrika'da büyüme desteklediği Nijerya, Tunus ve Zimbabve'de sigorta talebinin büyüme üzerinde negatif etkileri olduğu görülmüştür (Olayungbo vd., 2016). Gökmenoğlu vd. tarafından yapılan çalışma, Pakistan'da uluslararası ticaret, finansal gelişme ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi araştırmaktadır. Yapılan analizlerin sonucu, Pakistan'da uluslararası ticaret ve finansal gelişmenin ekonomik büyümeyi sağladığını göstermektedir (Gökmenoğlu vd., 2015). Pradhan vd. (2014), 1980'den 2012'ye kadar olan G-20 üyesi ülkelerin bankacılık, sigortacılık ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Yapılan araştırmalar hem bankacılık sektörünün hem de ekonomik büyümenin G-20 üyesi ülkelerde sigorta sektörünün büyümesini önemli ve olumlu şekilde etkilediğini ispatlamıştır (Pradhan vd., 2014).

Chang vd. (2014), OECD üyesi on ülkenin 1979'dan 2006'ya kadar olan dönemi kapsayan panel verilerini kullanarak sigorta piyasası faaliyetlerini hayat ve hayat dışı sigorta prim verileriyle analiz etmiştir. Seçilen on OECD ülkesinden beşinde, ekonomik büyüme ile sigorta büyümesi arasında güçlü bir pozitif korelasyon bulunmuştur (Chang vd., 2014). Chang ve Lee (2012) yaptıkları çalışmada hayat sigortası ve ekonomik kalkınma arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Hayat sigortası talebinin belirleyicilerinden olan demografik faktörlerden genç bağımlılık oranı, yaşlı bağımlılık oranı, doğumda beklenen yaşam süresi; ekonomik faktörlerden gelir, enflasyon, sosyal güvenlik harcamaları ve reel faiz oranı kullanılmıştır. Veri seti 92 ülkenin 1996-2008 döneminde kişi başına düşen gerçek GSYH verilerinden oluşmaktadır. Çalışmanın bulguları, milli gelirin hayat sigortası faaliyetleriyle olumlu yönde ilişkili olduğunu ve bu ilişkinin daha yüksek gelirli ülkelerde daha düşük olduğunu göstermiştir (Chang ve Lee, 2012). Outreville (2013) literatürdeki sigorta ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalarını incelemiş, konu ile ilgili 85 ampirik çalışmayı analiz etmiştir. Sonuç olarak iyi gelişmiş bir sigorta sektörünün, ekonomik büyüme için uzun vadeli yatırımlar sağlarken, aynı zamanda risk alma yeteneklerini güçlendirdiğinden dolayı ekonomik kalkınma için de gerekli olduğu sonucuna varılmıştır (Outreville, 2013).

Han ve ark. (2010), gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomileri hayat ve hayat dışı sigorta kategorilerine ayırarak sigorta gelişimi ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada 1994-2005 yılları arasındaki 77 ekonomi incelenmiştir. Ampirik analizde bağımlı değişken olarak kişi başına reel GSYH büyümesi kullanılırken, bağımsız değişkenler olarak yüksek öğretim, enflasyon, ticaret dengesi, brüt sabit kıymet yatırımı,

brüt kayıt oranı ve sigorta gelişimi yoğunluğu kullanılmıştır. Analiz sonuçları, sigorta gelişiminin ekonomik büyüme ile pozitif bir şekilde ilişkili olduğunu göstermiştir. Gelişmekte olan ekonomiler için genel sigorta büyümesi, hayat sigortası ve hayat dışı sigorta büyümesi, gelişmiş ekonomiler için olduğundan çok daha önemli olduğu kanıtlanmıştır. Gelişmiş ekonomiler için hayat dışı sigorta yoğunluğundaki %1'lik artışın ekonomik büyümede %1,873'lik bir artış sağlarken; gelişmekte olan ekonomiler için genel sigorta yoğunluğundaki %1'lik artışın ekonomik büyümede yaklaşık %9,172'lik artış sağladığı görülmüştür. Ayrıca toplam sigorta yoğunluğundaki %1'lik artışın, ekonomik büyümede yaklaşık %4,78'lik bir artışa neden olduğu da ulaşılan sonuçlar arasındadır (Han vd., 2010). İsveç'te 1830-1998 dönemindeki zaman serisi verilerini kullanan Adams vd. (2009) sigortanın ekonomik büyümeyi canlandırmak için önemli bir ön koşul olduğunu ve bunun çağdaş gelişmekte olan ekonomiler için önemli çıktıları olabileceği sonucuna ulaşmıştır (Adams vd., 2009).

Arena (2008), ekonomik büyüme ile sigorta endüstrisi arasında nedensel bir ilişki olup olmadığını araştırdığı çalışmada, 1976'dan 2004'e kadar 55 ülke için bir panel veri modeli kullanmıştır. Analiz sonuçları, hayat ve hayat dışı sigorta primlerinin ekonomik büyümeyi olumlu ve önemli ölçüde etkilediğini göstermiştir (Arena, 2008). Haiss ve Sümegi (2008) tarafından 29 Avrupa ülkesinde yapılan çalışmada AB-15 ülkeleri, İsveç, Norveç ve İzlanda'da hayat sigortasının GSYH büyümesi üzerinde olumlu bir etkisinin olduğu görülmüştür (Haiss ve Sümegi, 2008). Webb vd. (2005) 55 ülkenin sigorta sektörünü analiz ettikleri çalışmanın sonucu olarak sigortanın gelişmesinin ekonomik büyüme üzerinde pozitif etkisinin olduğunu ispatlamıştır (Webb vd., 2005). Outreville'in 1990'daki araştırması, mülkiyet-sorumluluk sigortası primleri ile ekonomik ve finansal büyüme arasındaki ilişkiyi ele almıştır. 55 gelişmekte olan ülke verilerinin kullanıldığı çalışmanın sonucu olarak, finansal gelişmişlik düzeyi ile sigorta talebi arasında doğru orantı olduğu ve finansal gelişmişlik düzeyi ile doğru orantılı olduğu kanıtlanmıştır (Outreville, 1990).

3.3. Sigortanın Ekonomik İşlevleri ve Yararları

Finansal sistemin bir parçası olan sigorta, kaynakların birleştirilmesi, sermaye dönüşümünün kolaylaştırılması, etkin fiyatlama, riskten korunma, alış-veriş ve ticareti kolaylaştırma ve ekonomiyi iyileştirmenin yanı sıra asimetrik bilgi sorunlarıyla başa

çıkmayı amaçlayan bir aracı rolü taşıma olmak üzere altı temel işlevi yerine getirmektedir. Sigortanın bu altı fonksiyonunun tamamını aracılık, risk transferi ve tazminat başlıkları altında kategorize etmek mümkündür. Sigorta, sağladığı güvence ve teminat nedeniyle finansal kurumlar arasında önemli bir konuma sahiptir. Sigorta sektörü, yalnızca finansal sektörün gelişmesine yardımcı olmakla kalmamakta, aynı zamanda ekonomik büyümeyi de desteklemektedir. Bu durumlar, ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre farklılık göstermektedir. (Din vd., 2017, s. 9-10).

Ateşagaoglu ve Özertan, sigortanın ekonomik işlevlerini dört maddede açıklamaktadır (Ateşagaoglu ve Özertan, t.y., s. 5):

- Sigortanın ekonomik büyüme üzerindeki etkisi
- Sigortanın risk koruması işlevi
- Sigortanın uzun vadeli finansal kaynak oluşumuna etkisi
- Sigortanın düzenleyici rolü

3.3.1. Sigortanın Ekonomik Büyüme-Kalkınma Üzerindeki Etkisi

Finans ve ekonomi alanındaki literatür incelendiğinde, sigortacılığın ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmaların son yıllarda arttığı görülmektedir. Sigorta büyüklüğü, istihdamı ve yönetilen varlıkları vb. açılardan ekonomiye katkıda bulunmasının yanı sıra çeşitli ekonomik faaliyetlere de destek verdiği için çağdaş toplumlar için büyük önem taşımaktadır. Ulusal bir sigorta piyasasının varlığı, bir ülkenin ekonomik büyüklüğünün bir göstergesidir (Han vd., 2010, s. 184). Dolayısıyla, sigorta sektörünün ekonomik açıdan önemini artırması, finansal kalkınma ve ekonomik büyüme için gereklidir (Garcia, 2012, s. 441). Ancak sigorta-büyüme ilişkisi, ülkelerin gelişmişlik düzeyine bağlı olarak farklılık göstermektedir (Chang vd., 2014, s. 1191).

Pradhan vd. (2017), sigorta piyasasının ekonomik büyümeyi destekleme noktasında iki önemli rol oynadığını belirtmektedir. Bunlardan ilki, sigorta şirketlerinin mali transferler ve tazminat faaliyetleri yoluyla geliştirmesidir. İkincisi, hayat sigortası ürünlerinin önemli fonların yeniden yatırımını ve uzun vadeli tasarrufları teşvik ederek ekonomik büyümeyi desteklemesidir (Pradhan vd.,2017, s. 24). Ancak bu durum, sigorta branşları bakımından farklılık göstermektedir. Başka bir ifadeyle, hayat ve hayat dışı sigortaların ekonomik büyüme üzerinde farklı etkileri olması muhtemeldir. Bu sigortalar, ekonomik

faaliyeti çeşitli şekillerde etkileyen farklı risklere karşı koruma sağlamaktadır (Arena, 2008, s. 923). Skipper (1997) sigortanın ekonomik büyümeye-kalkınmaya şu yönlerden katkı sağladığını belirtmektedir (s. 4-5):

- Sigorta, finansal istikrarı desteklemekte ve kaygıyı azaltmaktadır. Bunu yaparken, işletmelerin daha az oynaklık ve başarısızlık riskiyle çalışmasına izin vermektedir. Böylelikle ulusal ekonomilerde daha fazla finansal ve sosyal istikrar sağlanmaktadır. Aynı zamanda, bireyler ve işletmeler için kaygı düzeyini azaltmaktadır.
- Özel sigorta, devlet güvenlik programlarının yerini almaktadır. Bu durum vergi mükellefleri üzerindeki baskıyı azaltmakta ve toplumsal kaynakların daha verimli bir şekilde tahsis edilmesini sağlamaktadır.
- Sigorta, ticaret ve alım-satımı kolaylaştırmaktadır. Modern ekonomilerin, uzmanlaşma ve onun doğasında var olan verimlilik iyileştirmeleri üzerine kurulu olmasından kaynaklanan daha fazla ticaret ve ticari uzmanlaşma talebi, daha fazla finansal uzmanlaşma ve esneklik sunmaya katkıda bulunmaktadır. Sigorta, ulusal tasarrufları harekete geçirmektedir. Daha fazla tasarruf eden ülkeler daha hızlı büyüme eğilimi göstermektedir.
- Sigortacılar, riskin daha verimli yönetilmesini sağlamaktadır. Bunu, risk fiyatlandırması, risk dönüşümü ve risk havuzu oluşturma ve riski azaltma yoluyla yapmaktadır. Rekabetçi bir pazarın başarısının fiyatlandırmaya bağlı olması nedeniyle sigortacılar, sigortalama ve yatırım faaliyetleri yoluyla riski fiyatlandırmaktadır. İşletme sahipleri ve yöneticileri, potansiyel yatırımcılar, alacaklılar, çalışanlar ve diğer paydaşlar daha bilinçli kararlar almak ve böylece ulusal ekonomik verimliliği artırmak için bu risk fiyatlandırma yöntemlerini kullanabilmektedir.
- Sigortacılar ve reasürörler, kayıpları azaltmak amacıyla sigortalılara ekonomik teşvikler sunmaktadır.
- Sigorta şirketleri bir ülkenin sermayesinin daha verimli şekilde dağılımını sağlamaktadır. Firmalar, hem bireylere ve firmalara sigorta tercihinde karar vermelerine yardımcı olmada hem de borç veren ve yatırımcı rollerinde projeler ve yöneticilerle ilgili değerlendirme yapabilmek için önemli bilgiler toplamaktadır. Sigortacılar, bu tür yatırım ve sigorta yaptırma kararları alırken, pazarın gelecek vaat eden, iyi yönetilen firmaları ve projeleri onayladığını somut bir şekilde işaret etmekte ve böylece bir ülkenin kıt finansal

sermayesinin ve sigorta taşıma kapasitesinin daha verimli şekilde tahsis edilmesine imkân sağlamaktadır.

Sigorta piyasaları, risk transferi ve tazminat hizmetleri sunarak riskten kaçınan bireylerin riskli ancak üretken faaliyetlerde bulunmalarını sağlamaktadır. Bu durum artan satın alımlar, artan kârlar ve istihdam açısından olumlu dışsallıklar oluşturarak ekonominin genişlemesini sağlamaktadır (Azman-Saini ve Smith, 2011, s. 113).

3.3.2. Sigortanın Risk Koruması İşlevi

Risk yönetimi, bireylerin ve işletmelerin can, mal, gelir ve sorumluluk açısından maruz kalabileceği riskleri belirlemek, ölçmek ve kontrol altına alınmasıdır. Sigortacılıkta risk yönetimi, riskin büyük sayılara dağıtılarak hafifletilmesi, ekonomik yıkım gücünün önlenmesi veya etkisinin azaltılması işlevlerini yönetmektir (Uralcan, 2022, s. 16). Sigorta şirketleri, risk yönetimi aracılığıyla gelecekteki başarısızlıkları önlemeye ve olumsuzlukların önüne geçmeye çalışmaktadır. Riskleri azaltma ve kontrol altına alma görevi sigorta şirketlerince yürütülmektedir. Riskin paylaşılan kısmı sigorta şirketleri ve reasürans şirketlerine de transfer edilebilmektedir (Orhaner, 2013, s. 39-40).

Risk yöneticisi, risk taşıyıcısı ve yatırımcı rollerini üstlenen sigorta, sürdürülebilir finansal sistemin kilit bir bileşenidir. Özünde, sigorta iş modeli, riskin ortaklaştırılması ilkesi üzerine kuruludur ve bu özellik onu, sürdürülebilir kalkınma güçlüklerinin ortaya çıkardığı sorunları yönetebilmek için etkili bir araç haline getirmektedir.

3.3.3. Sigortanın Uzun Vadeli Finansal Kaynak Oluşumuna Etkisi

Sigorta sektörü, küresel finans piyasasının önemli bir bölümünü oluşturmanın yanısıra sigorta şirketleri de önemli finansal kuruluşlar statüsündeki yerini almıştır (Garcia, 2012, s. 441). Sigorta, diğer finansal hizmetler gibi, finansal kurumların genel gelişiminin bir kolu olarak niceliksel öneme sahiptir. Özellikle birçok gelişmekte olan ülke hükümetleri tarihsel olarak miras aldıkları finansal sistemlerin, ülkelerin kalkınma ihtiyaçlarını yeterince giderebilmek için finansal sistemlerin yapısını değiştirmek ve tasarrufların yatırıma yönlendirilmesi faaliyetlerini kontrol altına alabilmek için büyük çaba göstermektedirler (Trade and Development Report, 1988, s. 245-256).

Sigorta, finansal dayanıklılık sağlamanın ötesinde, sosyal ve çevresel sürdürülebilirlik için kolaylaştırıcı çözümler geliştirmektedir. Sigortacılar, yaptıkları yatırımlarla, sigorta işlerini tamamlayan sermaye tahsisi ve aktif mülkiyet stratejilerini kullanarak varlık sahipleri konumunda sürdürülebilir kalkınmayı desteklemektedir (United Nations Conference On Trade and Development, 2021, s. 220). Ayrıca, sigorta piyasaları likiditeyi arttırıp, sermaye biriktiren projelere sorunsuz bir fon akışı sağlayarak ekonominin genişlemesine destek vermektedir (Azman-Saini ve Smith, 2011, s. 114).

Sigortacılık sektörünün, finansal sistemin etkinliğinin artmasında üç önemli rolü vardır. Bunlar; işlem maliyetlerini düşürmek, likidite sağlamak ve ölçek ekonomisi etkisi oluşturmaktır. İlk olarak sigortacılar, çok sayıda sigortalının ödedikleri küçük miktarlardaki primlerin toplanarak üretimde kullanılması için borç verebilmektedir. Burada aracı rolündeki sigortacılar poliçe sahiplerinden aldıklarını yatırım sektörüne ödünç olarak verdikleri için maliyetler düşüktür. Böylelikle birikimler ekonomiye daha hızlı kazandırılmış olmaktadır. İkincisi, sigortacılar toplanılan fonları uzun vadeli ödünç verirken, sigortalıların kısa vadede zararları karşılanmaktadır. Sigortalılar bu şekilde likit kalabilirler ve yeni yatırımlar yapabilmektedir. Üçüncü olarak, sigortacılar yatırım yaparken ölçek ekonomisi etkisi oluşturmaktadır. Biriken primlerle oluşturdukları fonları büyük ve yüksek tutarlı projeleri finanse etmek için kullanabilmektedir (Karaman, 2020, s. 62).

3.3.4. Sigortanın Düzenleyici Rolü

Sigorta araçları, sektörel ve bireysel risk bilincinin artmasını sağlayarak ve riskler karşısında kalkan görevi görerek toplumu önlem almaya teşvik etmektedir. Sigorta mekanizmasının işlenmesinde, insanların sigortalanarak sorumlu bir davranış sergileyip risklerin azalması için katkı sağlaması beklenmektedir. Sigorta sektörü tarafından piyasa mekanizması ve teşvikler geliştirilerek, toplumdaki düzene katkı sağlanmaktadır (Ateşgaçoğlu ve Özertan, t.y., s. 6). Kişiler ve şirketler, bazı durumlarda sigorta satın alma işlemine istemeden de olsa dahil olabilmektedir. Buna en iyi örnek olarak, bir ipotek sözleşmesi verilebilir. Borçlu, ipoteğin bir koşulu olarak söz konusu mülkü sigortalamayı kabul etmek zorunda kalacak ve aynı zamanda hayatını da sigortalatması istenecektir. Buna ek olarak, ticari sözleşmelerde de taraflardan birinin ya da ikisinin sigorta yaptırımlarının istenmesi de sıkça rastlanan bir durumdur (Thoyts, 2010, s. 19). Bu

durum, toplumdaki kişilerin risk farkındalığını arttırarak daha sorumlu davranmalarını sağlamanın yanında, ilgili sektörlerin düzene girmesini de kolaylaştırmaktadır (Ateşagaoglu ve Özertan, t.y., s. 6).

3.4. Ekonomideki Sigorta Göstergeleri

Ülke ekonomilerinde sigorta faaliyetlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Sigorta sektörü gelişmiş bir ülkenin, ekonomik yönden de gelişmiş olduğu söylenebilir. Aynı şekilde, ekonomileri gelişmiş ülkelerin sigorta sektörü de büyür ve gelişir. Ekonomik gelişme, kişi başına gelirin ve toplam milli gelirin artmasına neden olmaktadır. Kişisel gelirin artması da sigortaya olan talebi arttırmaktadır. Bununla birlikte, sigorta sektörü işgücü talebi ve sigorta şirketlerinin prim üretimi, sigorta fonlarının ekonomideki girişimcilere kaynak sağlaması nedeniyle ülke ekonomisinin üzerinde bir etkiye sahiptir (Orhaner, 2013, s. 30-31). Sigorta şirketleri, sigortalılardan topladığı kaynakları risklerle karşı karşıya olan sigortalılara aktarırken aynı zamanda finansal kayıpları azaltmakta, finansal istikrarı arttırmakta, tasarrufların iç yatırımlara yönlendirilmesine yardımcı olmakta ve sermayenin etkin bir şekilde dağıtılmasına yardımcı olmaktadır (Orhaner, 2013, s. 30-31).

Bu bölümde sigorta sektörünün gelişimi ve güncel durumu küresel ekonomi genelinde ve OECD üye ülkeleri ve Türkiye ekonomileri özelinde değerlendirilmektedir.

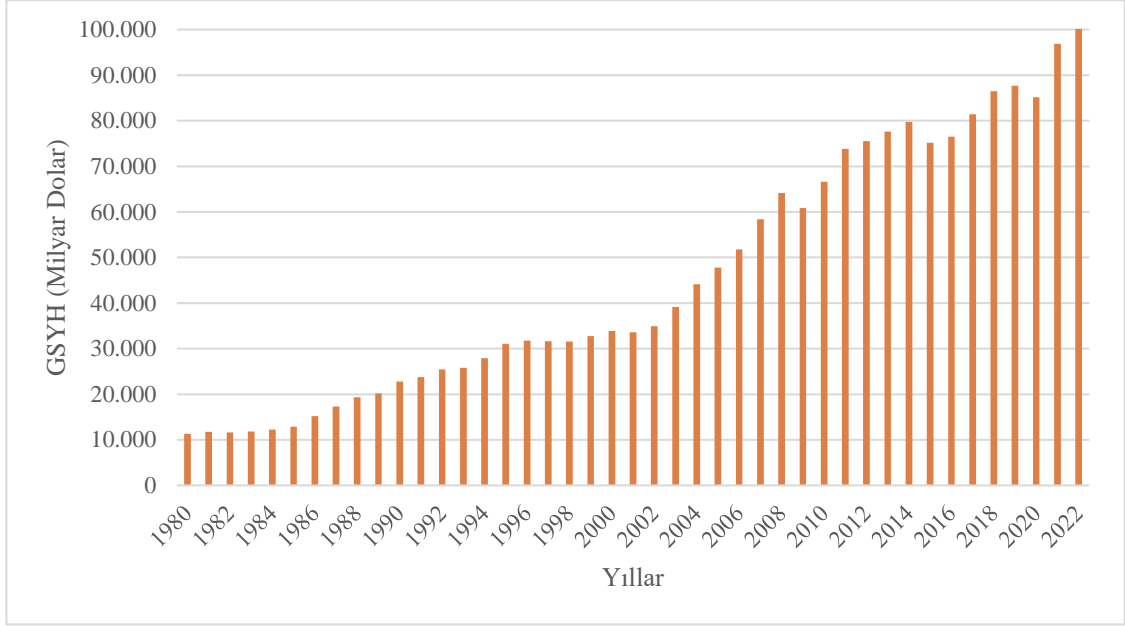
3.4.1. Dünya Ekonomisinde Sigorta Göstergeleri

Ekonomi, sigorta primlerinin artması, sigorta fonlarının değerlendirilmesi ve ekonomik faaliyetler üzerindeki etkisi nedeniyle sigorta ile sıkı bir ilişkidir (Orhaner, 2013, s. 31). Bundan yola çıkarak takip eden kısımda, küresel ekonominin GSYH, Kişi Başına GSYH, Doğrudan Yazılı Primler, Sigorta Reel Prim Artışı, Sigorta Koruma Açığı, Sigorta Yoğunluğu ve Sigorta Penetrasyonu verilerinden yola çıkarak genel bir durum değerlendirmesi yapılmaktadır.

3.4.1.1. Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH), belirli bir dönemde ülke sınırları içinde üretilen nihai mal ve hizmetlerin piyasa fiyatları ile değerlerinin toplamıdır. GSYH hesaplanırken,

üretim in ülke sınırları içinde yapılmış olması gerekmektedir. Yurtiçindeki üretimi yapılan mal veya hizmetin, başka ülkelere ait üretim faktörleriyle (emek, sermaye, müteşebbis) yapılmış olan üretim de GSYH toplamına dahil edilmektedir. Buna karşın, söz konusu ülkenin kendi üretim faktörleri kullanılarak yurtdışında yapılan üretim, ülke sınırları dışında gerçekleştiği için hasıla hesaplamasına dahil edilmemektedir (Demir ve Yayar, 2020, s. 63).

Şekil 4. Dünya Ekonomileri Toplam GSYH (Milyar Dolar)

Kaynak: Dünya Bankası Data (data.worldbank.org)

Şekil 4, dünya ekonomilerinin toplam cari GSYH değerini göstermektedir. Gayri safi yurtiçi hasıla, ülkenin tüm üreticileri tarafından üretilen katma değer toplamını temsil etmektedir. Katma değer, üretimde sabit sermaye tüketimini hesaba dahil etmeden önce, üreticilerin brüt çıktılarında, üretimde tüketilen ara mal ve hizmetlerin değeri düşüldükten sonraki değerdir (Dünya Bankası Data). GSYH'nin formülü, ekonomideki tüm yerel üreticilerin brüt katma değeri + tüm ürün vergileri - ürünlerin değerine dahil edilmeyen sübvansiyonlardır (Dünya Bankası Data).

Buna göre dünya ülkelerinin toplam hasılası 1980 yılında 11,3 trilyon dolarken, 2000 yılında 33,8 trilyon dolara yükselmiştir. 2021 yılına gelindiğinde hasıla 2000 yılına göre yaklaşık 3 katına çıkarak 90 trilyon dolara yaklaşmıştır. 2022 yılında ise 100 trilyon dolar sınırını aşmıştır.

Şekil 5. Dünya Ekonomileri Toplam GSYH Büyümesi (%)

Kaynak: Dünya Bankası Data (data.worldbank.org)

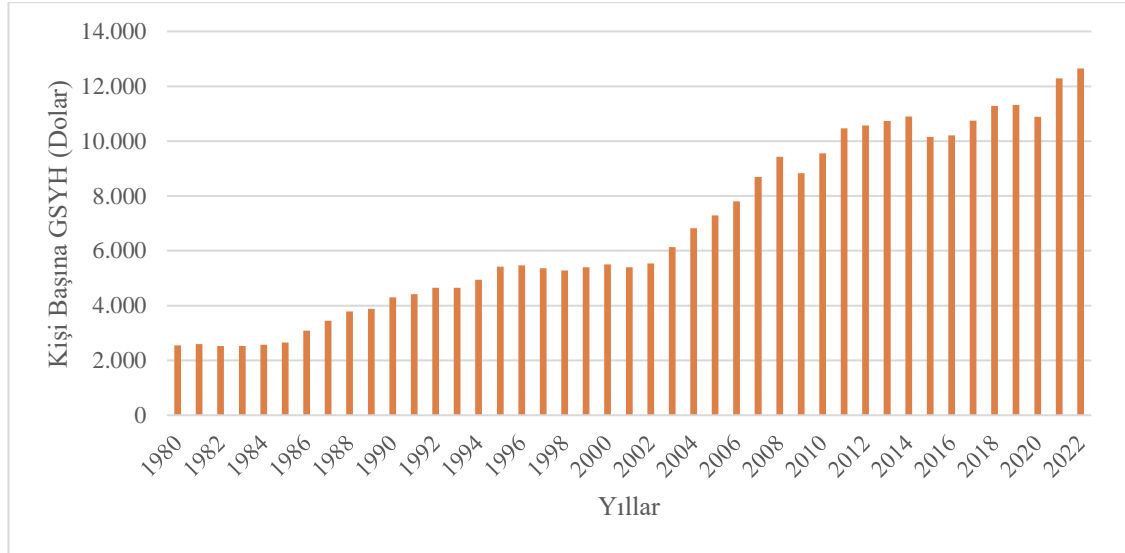
Şekil 5, sabit yerel para birimine dayalı piyasa fiyatlarında GSYH'nin yıllık dönemdeki yüzde büyüme oranını göstermektedir. Rakamlar, ABD doları cinsinden ifade edilen sabit 2015 fiyatlarına dayanmaktadır.

Şekil 2 ve 3'e göre küresel ekonomi büyüme oranının konjonktürel dalgalanmalar şeklinde seyrettiği görülmektedir. Küresel ekonominin 1930 yılındaki Büyük Buhrandan sonra yaşadığı en büyük kriz olan 2008 Küresel Krizi 2009 yılında GSYH 64 milyar dolardan 60 milyar dolara inerek %1,3 oranında küçülmesine sebep olmuştur. Bu krizin en belirgin özelliği tam anlamıyla küresel boyutta bir kriz olması ve bütün dünya ülkelerinin krizden etkilenmesidir. Bu nedenle küresel ekonomideki daralmanın boyutu da ciddi olmuştur. Ardından küresel ekonomi 2010 yılında tekrar toparlanarak %4,5'lik büyüme kaydetmiştir. Küresel ekonominin küçüldüğü diğer bir yıl ise 2020 yılıdır. IMF'in küresel ekonominin %3 büyüme tahminine karşın, 2019 yılında ortaya çıkan ve tüm dünya ülkelerini etkisi altına alan Covid-19 virüs salgını nedeniyle gerçekleşen durum GSYH'nin yaklaşık 2,5 milyon dolar azalarak %3,1 küçülmesi şeklinde olmuştur. Bu dönemde fabrikalardaki üretimler durmuş, ithalat-ihracat sekteye uğramıştır. Küresel ticaret hacmi daralmış, küresel tedarik zincirinde aksamalar olmuş, başta ulaştırma ve turizm sektörleri olmak üzere hizmet sektörü zarara uğramıştır. 2021 yılında salgının etkisi hafiflemiş ancak küresel enflasyondaki artışlar, Çin'in sıfır Covid-19 politikası,

Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısı gündeme gelmiştir. Bu koşullar altında bu yılda küresel ekonomi %5,8 büyümüştür. 2022 yılına gelindiğinde, salgından sonra yeni normale dönmüş ancak Ukrayna'daki savaşın etkileri başta gıda ve enerji sektörü olmak üzere birçok sektörde krize neden olmuştur. Bu noktada 2022 yılının GSYH büyümesi %4,9 olarak gerçekleşmiştir.

3.4.1.2. Kişi Başı Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

Kişi başına düşen GSYH, cari fiyatlarla hesaplanan gayrisafi yurtiçi hasıla değerinin yıl ortası nüfus tahminine bölünmesi sonucu elde edilen değerdir. Bu değer ortalama dolar kuruna bölünmesiyle, kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hasıla değeri dolar olarak hesaplanmaktadır (Bayrakdar, 2021, s. 7).

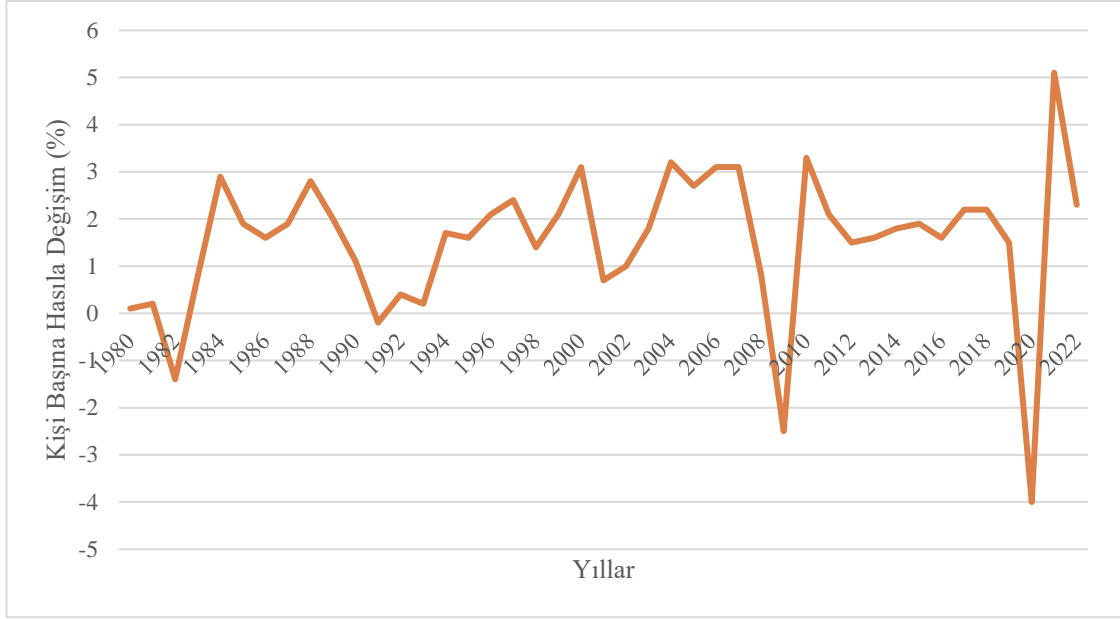

Şekil 6. Dünya Ekonomileri Kişi Başı GSYH (Dolar)

Kaynak: Dünya Bankası Data (data.worldbank.org)

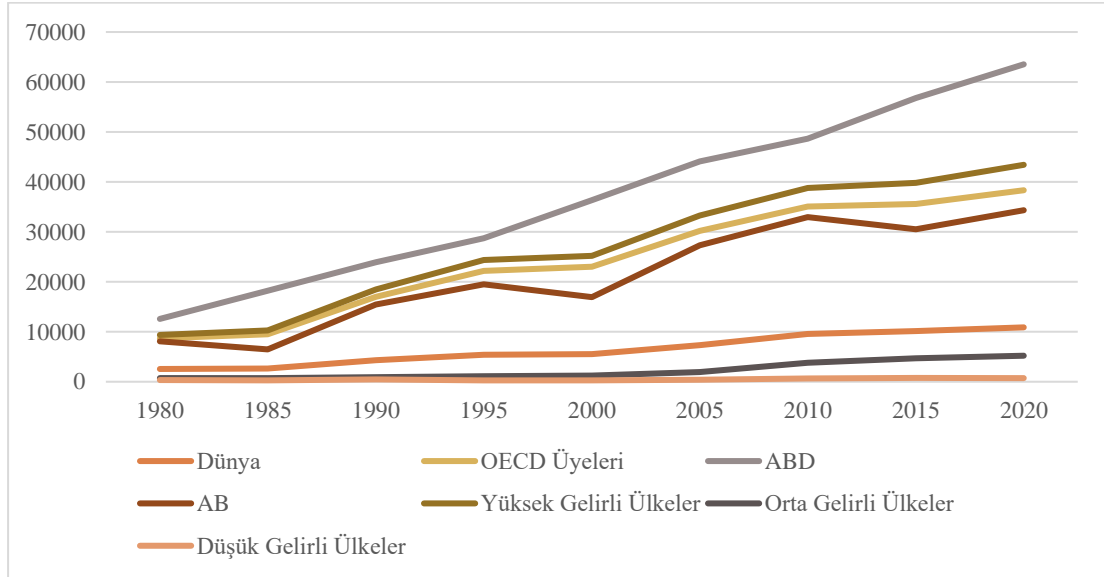
Şekil 6, küresel ekonomide kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hasıla değerini, Şekil 7 ise kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hasıla değerinin yıllara göre değişimini yüzde olarak göstermektedir. Kişi başı GSYH'nin kriz yılları olan 2009 ve 2020 yıllarında azaldığı görülmektedir. 2008 yılındaki Küresel Krizin etkisiyle kişi başına hasıla 2009 yılında %2,5 azalarak 8.831 dolar seviyesine inmiş, ardından 2010 yılında tekrar artışa geçmiştir. Buna benzer bir durum, COVID-19 salgınının dünya ekonomisine olan etkisinde de görülmüştür. Kişi başına hasıla 2018 yılında 11.286 dolar iken, 2019 yılında 11.321 dolar seviyesinde gerçekleşmiş ve artış yok denilecek kadar küçük olmuştur. 2020 yılında bu

rakam 10.883 dolar seviyesine kadar düşmüştür. 2020 yılındaki bu düşüş 2008 krizindekinden daha ciddi boyutta olmuş ve kişi başına hasılaya yansımaları %4,1 küçülme şeklinde gerçekleşmiştir. Ardından, 2021 ve 2022 yıllarında küresel ekonominin toparlanmasıyla kişi başı hasıla değeri %5'in üzerinde büyüyerek 12 bin dolar seviyesinin üstüne çıkmıştır.

Şekil 7. Dünya Ülkeleri Kişi Başı GSYH Büyümesi (%)

Kaynak: Dünya Bankası Data (data.worldbank.org)

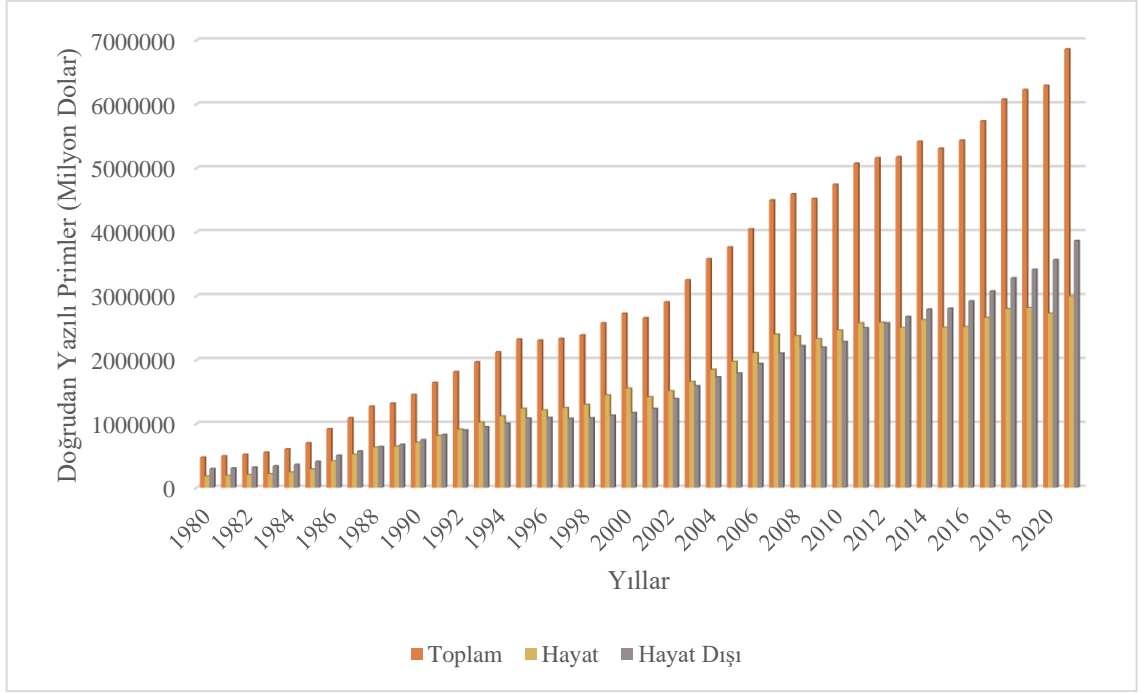
Şekil 8. Seçilmiş Ülkeler Kişi Başı Gelir (Dolar)

Kaynak: Dünya Bankası Data (data.worldbank.org)

Şekil 8, küresel ekonomi toplamı, Avrupa Birliği, OECD Ülkeleri, ABD, Düşük, Orta ve Yüksek Gelirli Ülkelerin kişi başına düşen hasıla miktarını 5'er yıllık periyotlar şeklinde göstermektedir. Buna göre, 2020 yılında en yüksek kişi başına hasıla 63.530 dolarla ilk sırada ABD'de, ikinci sırada 43.416 dolarla yüksek gelirli ülkelerde; en düşük kişi başına hasıla ise 728 dolarla düşük gelirli ülkeler tarafından kaydedilmiştir. ABD, yüksek gelirli ülkeler toplamı, OECD ülkeleri toplamı ve AB ülkeleri toplamının ayrı ayrı değerlendirildiğinde dünya ülkeleri toplamından daha yüksek kişi başı hasılaya sahip oldukları da şekle göre söylenebilmektedir.

3.4.1.3. Doğrudan Yazılı Primler

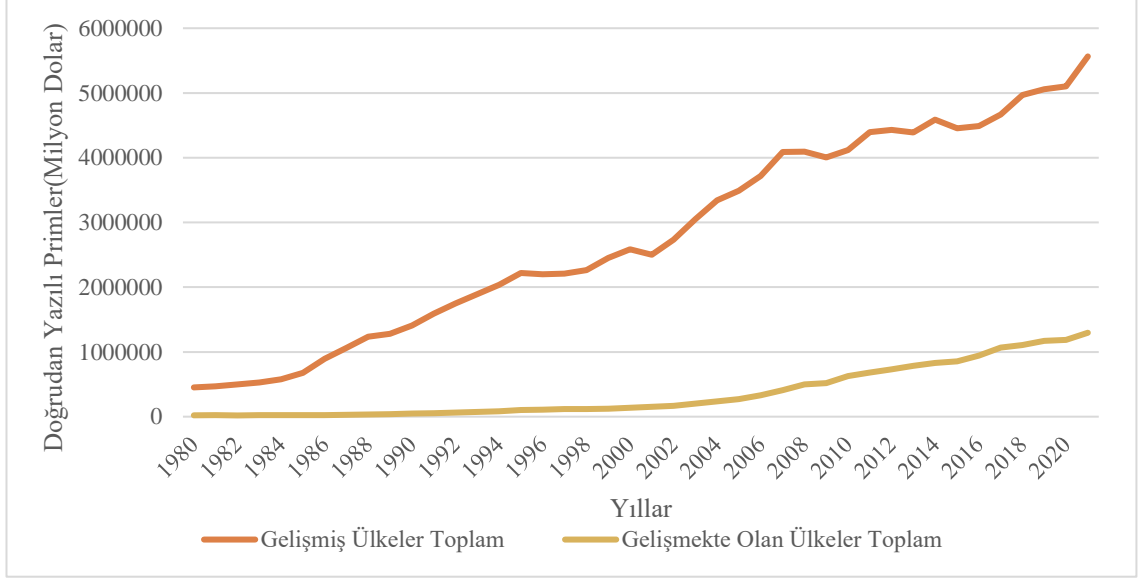
Sigorta primi, herhangi bir riske/rizikoya ilişkin, sigortacının vermiş olduğu teminat karşılığında sigortalı ya da sigorta ettirenin para olarak ödediği bedeldir. Prim, sigorta sözleşmesindeki en önemli unsurlardan birisidir. Sigorta priminin ödenmemesi durumda sözleşmedeki diğer bütün şartlar yerine getirilmiş olsa bile sigorta poliçesi yürürlüğe konulamaz (Özkan, 2020, s. 107). Doğrudan yazılı primler (DYP), bir sigorta şirketi tarafından belirli bir yıl boyunca yazılan primlerin reasüransa devredilen tutarın dahil edilmeden hesaplanan yazılı primler toplamıdır. Doğrudan yazılı primler, bir sigorta şirketinin belirli bir dönemdeki büyümesini temsil etmek için kullanılmaktadır (insuranceopedia.com, 2022, para. 1-2). Doğrudan yazılı primler hayat ve hayat dışı branşlarında hesaplanmaktadır.

Şekil 9. Dünya Ekonomileri Doğrudan Yazılı Primler (Milyon Dolar)

Kaynak: Swiss Re Institute (sigma-explorer.com)

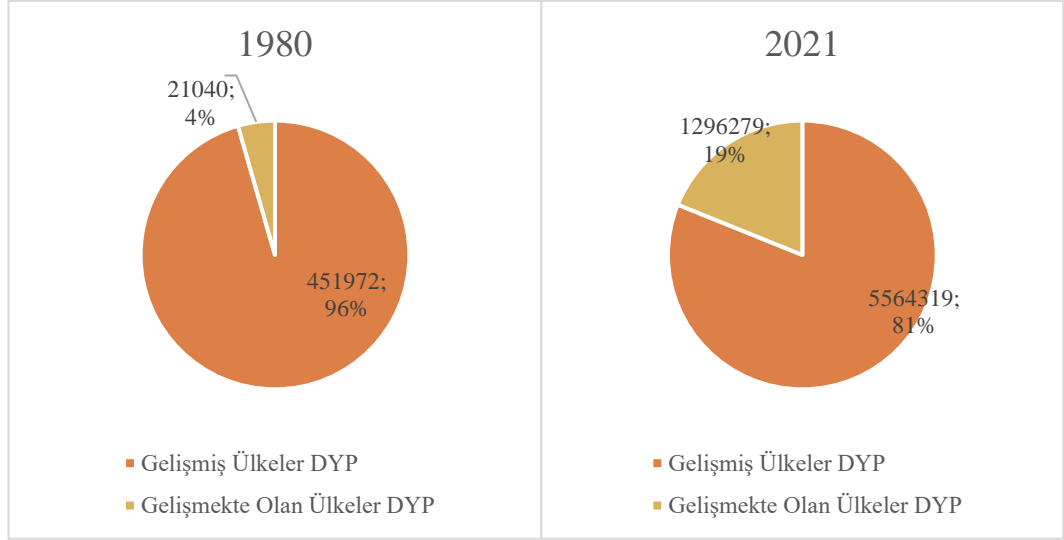
Şekil 9, 1980-2021 döneminde küresel ekonomilerin toplam doğrudan yazılı primlerini hayat, hayat dışı ve toplam sigorta branşlarında olarak göstermektedir. 1980 yılında dünya ekonomileri tarafından üretilen hayat sigortası primleri toplamı 178,6 milyar dolar, hayat dışı sigorta primleri toplamı 294,3 milyar dolar, toplam prim miktarı ise 473 milyar dolardır. 1980li yılların sonlarına doğru toplam primin 1 trilyon dolar seviyesini aştığı görülmektedir. 2000 yılında sadece hayat sigortasının toplam hacminin 1,5 trilyon doların üstüne çıktığı, 2010 yılında ise 2,5 trilyon dolara yaklaştığı görülmektedir. 2020 yılında dünya ekonomilerinin ürettiği toplam prim miktarı 1980'e göre yaklaşık 14 kat büyüyerek 6 trilyon dolar seviyesini aşmış, 2021 yılında 7 trilyon dolara yaklaşmıştır.

Şekil 10. Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler Doğrudan Yazılı Primler (Milyon Dolar)

Kaynak: Swiss Re Institute (sigma-explorer.com)

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ürettikleri toplam primler (hayat ve hayat dışı toplamı) Şekil 10'da verilmiştir. Buna göre gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ürettikleri toplam prim miktarları arasındaki fark ciddi boyuttadır. Şekil 11, aradaki farkın 1980 ve 2021 yıllarındaki durumunu göstermektedir. 1980 yılında gelişmiş ülkeler 451.972 milyon dolar sigorta üretmişken, gelişmekte olan ülkeler 21.040 milyon dolarlık sigorta üretebilmiştir. Bu bağlamda toplam pastadan gelişmiş ülkeler %96 oranında pay alırken, gelişmekte olan ülkeler bu toplamın %4'ünü alabilmiştir. 2021 yılına gelindiğinde ise aralarındaki makasın daraldığı ve %20-%80 oranına geldiği görülmektedir.

Şekil 11. 1980 ve 2021 Yılları Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler DYP

Kaynak: Swiss Re Institute (sigma-explorer.com).

Tablo 2. Seçilmiş Ülkeler DYP (Milyon Dolar)

	Dünya Ekonomileri	Amerika ve Kanada	Latin Amerika ve Karayipler	Gelişmiş Asya	Gelişmekte Olan Orta Doğu	Gelişmekte Olan Asya	Afrika
2012	5.159.305	1.933.216	163.777	920.840	31.291	381.409	71.867
2013	5.174.932	1.938.925	171.695	800.665	31.871	421.403	70.678
2014	5.414.901	2.029.005	175.449	808.917	34.586	467.268	70.688
2015	5.308.260	2.135.981	157.554	778.754	38.482	528.253	64.140
2016	5.433.454	2.211.964	151.595	811.559	41.261	624.631	59.698
2017	5.734.106	2.300.482	166.194	808.393	42.108	717.943	65.582
2018	6.076.351	2.434.189	161.468	839.961	42.271	759.945	65.735
2019	6.226.248	2.555.716	157.440	821.757	46.124	819.953	67.640
2020	6.291.834	2.654.601	136.039	827.510	50.965	862.381	61.881
2021	6.860.598	2.879.989	151.531	826.408	61.715	925.508	74.190

Kaynak: Swiss Re Institute (sigma-explorer.com)

Tablo 2, seçilmiş bazı ülkelerin son 10 yıldaki toplam (hayat ve hayat dışı toplam) doğrudan yazılı prim miktarlarını göstermektedir. Buna göre, dünya ekonomileri içinde en yüksek prime sahip ülkelerin Amerika ve Kanada ülkelerinin toplamı olduğu görülmektedir. 2012 yılındaki dünya ekonomileri toplam priminin 5 trilyon dolar, ABD

ve Kanada'nın bu toplamdaki payı yaklaşık %37'dir. ABD ve Kanada'dan sonra en yüksek paya sahip olan ülkeler grubu ise gelişmiş Asya ülkeleridir. 2021 yılına gelindiğinde en yüksek paya sahip olan ülke grubu değişmezken, ikinci sıradaki ülke grubu olan gelişmiş Asya ülkelerinin yerini gelişmekte olan Asya ülkelerine bıraktığı görülmektedir. Gelişmekte olan Asya ülkelerinin son 10 yılda prim üretim hacminin yaklaşık 3 katına çıktığı, gelişmekte olan Orta Doğu ülkelerinininkinin ise yaklaşık 2 kat arttığı görülmektedir.

Tablo 3. Prim Üretimi Ülke Sıralaması

Sıra	Ülke	Toplam Prim (Milyon \$)			Küresel Market Payı	
		2021	2020	Değişim (%)	2021	2020
1	ABD	2.718.699	2.515.358	8,1	39,6	40
2	Çin	696.128	655.865	6,1	10,1	10,4
3	Japonya	403.592	414.475	-2,6	5,9	6,6
4	Birleşik Krallık	399.142	341.950	16,7	5,8	5,4
5	Fransa	296.380	238.998	24	4,3	3,8
6	Almanya	275.779	260.322	5,9	4	4,1
7	Güney Kore	193.008	190.085	1,5	2,8	3
8	İtalya	192.481	172.704	11,5	2,8	2,7
9	Kanada	161.289	139.243	15,8	2,4	2,2
10	Hindistan	126.974	111.911	13,5	1,9	1,8
11	Tayvan	113.423	113.304	0,1	1,7	1,8
12	Hollanda	92.986	88.004	5,7	1,4	1,4
13	İspanya	73.571	67.220	9,4	1,1	1,1
14	Avustralya	72.576	62.825	15,5	1,1	1
15	Hong Kong	72.227	72.940	-1	1,1	1,2
16	İrlanda	64.696	49.282	31,3	0,9	0,8
17	Brezilya	62.082	57.900	7,2	0,9	0,9
18	İsviçre	57.793	57.081	1,2	0,8	0,9
19	Güney Afrika	51.215	41.110	24,6	0,7	0,7

Tablo 3 (Devam). Prim Üretimi Ülke Sıralaması

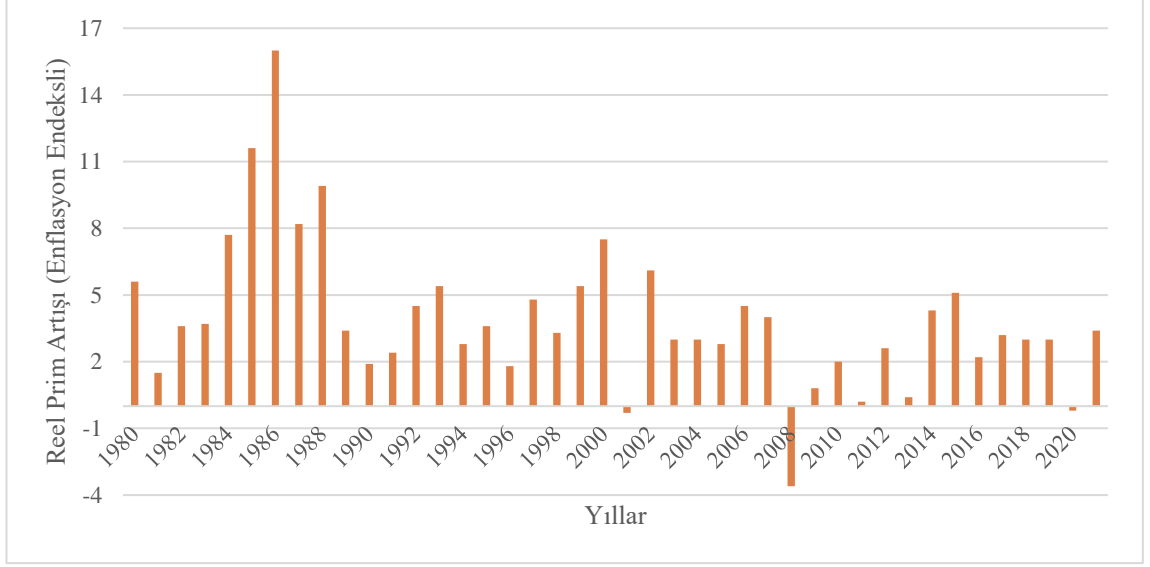
20	Lüksemburg	48.287	36.902	30,9	0,7	0,6
	İlk 20 ülke	6.172.328	5.687.478			
	Dünya	6.860.598	6.291.834			

Kaynak: Swiss Re Institute (sigma-explorer.com)

Tablo 3, 2020 ve 2021 yıllarında küresel ekonomideki toplam sigorta prim üretimi içindeki ilk 20 ülkenin verilerini göstermektedir. (Sıralama 2021 yılına göre yapılmıştır). Buna göre Amerika Birleşik Devletleri 2020 ve 2021 yıllarında dünyadaki en yüksek prim miktarını üreten ülkedir. ABD'yi Çin ve Japonya takip etmektedir. Japonya ve Hong Kong'da 2021 yılında prim üretimi azalırken, geriye kalan 18 ülkede artmıştır. 2020 yılında ABD'nin toplam küresel sigorta prim üretimi içindeki payı %40, Çin'in %10,4; Japonya %6,6; Birleşik Krallık'ın ise %5,4'tür. 20. sıradaki Lüksemburg ise toplam pazardan binde 6 pay almaktadır.

3.4.1.4. Sigorta Reel Prim Artışı

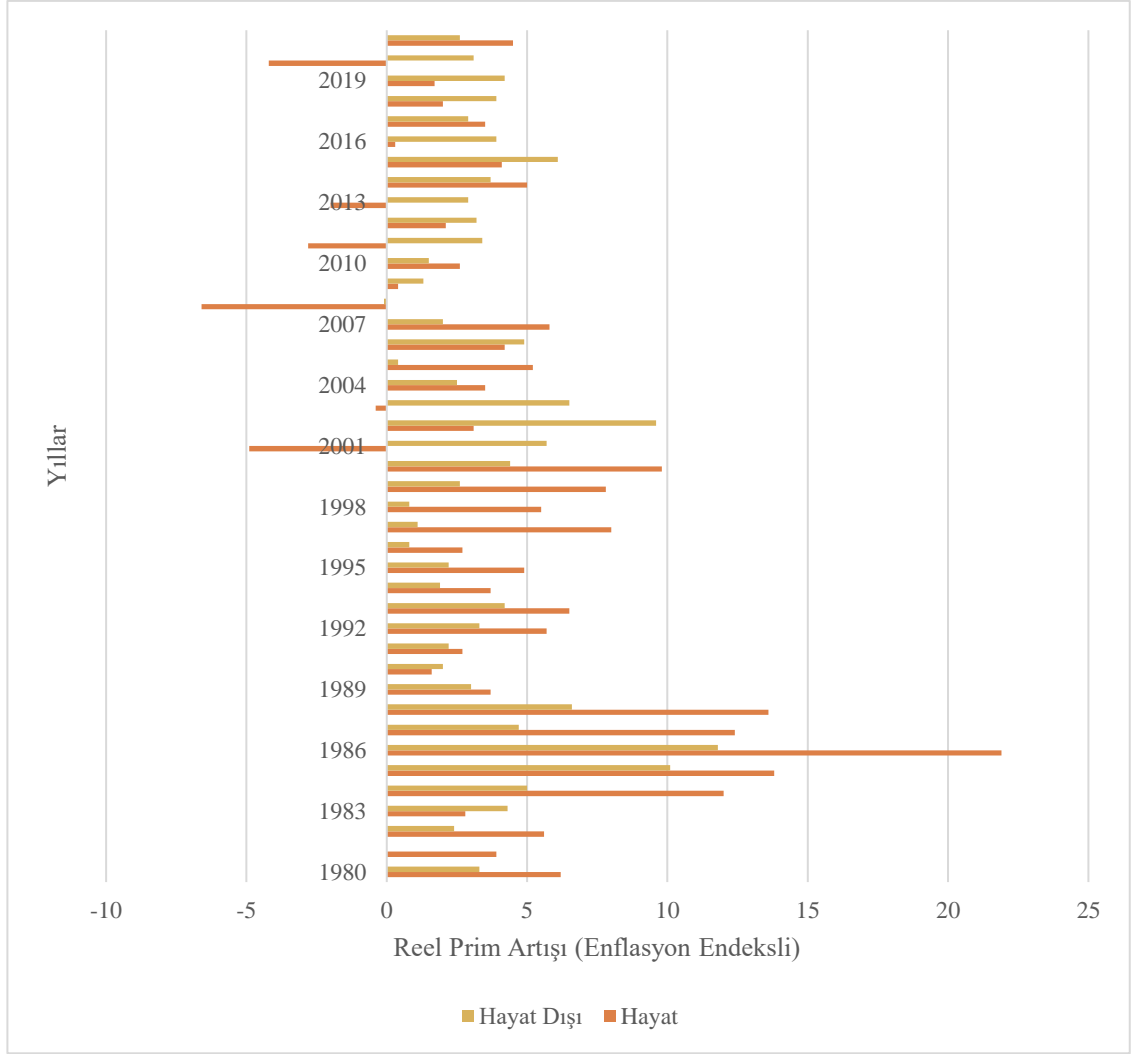
Reel ifadesi nominalin (görünürdeki) tersi anlamına gelmektedir. Başka bir deyişle görünürdekini, itibari olanı değil gerçek olanı anlatmak için kullanılmaktadır. Ekonomideki “reel” kavramı bir dönemden diğerine nominal değişimin enflasyondan arınmış halini ifade etmektedir (Eğilmez, 2020, s. 79). Bu tanımdan yola çıkarak sigorta reel prim artışı, toplam sigorta primlerinde (hayat ve hayat dışı) meydana gelen artışın enflasyon etkisinden arındırıldıktan sonraki prim miktarını ifade etmektedir.

Şekil 12. Dünya Ekonomileri Toplam Reel Prim Artışı (Enflasyon Endeksli)

Kaynak: Swiss Re Institute (sigma-explorer.com)

Şekil 12, dünya ekonomileri toplam prim artışını reel bazda göstermektedir. Sigorta reel prim değişiminde konjektürel dalgalanmaların olduğu görülmektedir. Enflasyona endeksli reel primin 1986 yılında maksimum oran olan %16 ile büyüdüğü; 2008 yılında ise %3,6 ile küçüldüğü görülmektedir. 1980-2021 yılları arasındaki değişime bakıldığında reel primin 3 yıl dışında büyüdüğü görülmektedir. Bu yıllar 2001, 2008 ve 2020'dir. Bu durum, aynı yıllarda dünya ekonomisinde meydana gelen küçülmenin bir sonucudur. 2021 yılında ise sigorta sektöründe toparlanma kaydedilmiş ve %3,4 oranında büyümüştür.

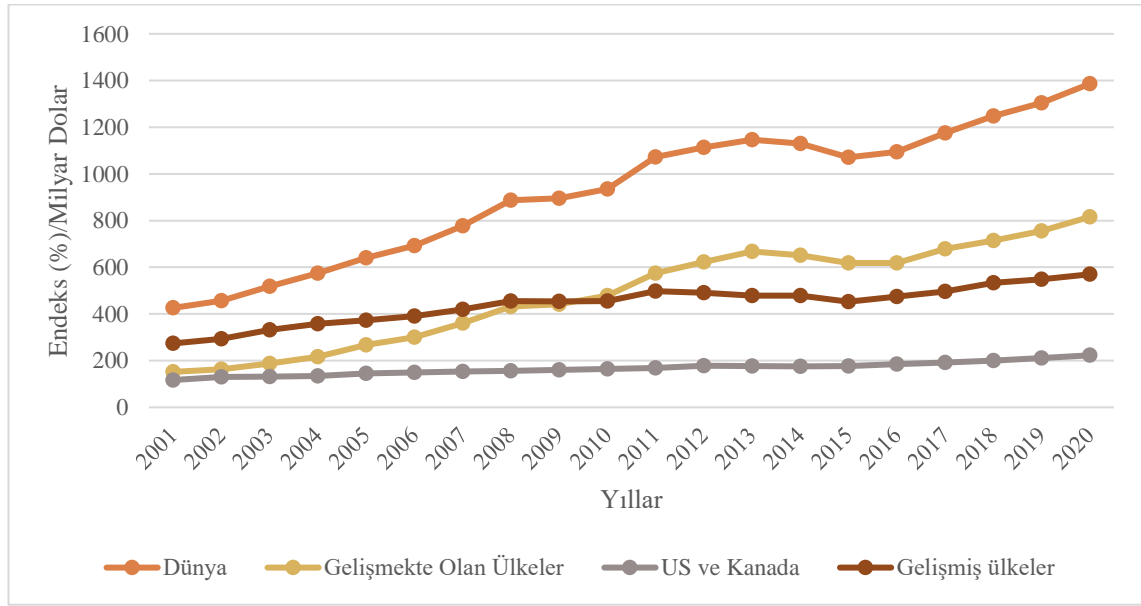
Şekil 13. Dünya Ekonomileri Hayat ve Hayat Dışı Reel Prim Artışı (Enflasyon Endeksli)

Kaynak: Swiss Re Institute (sigma-explorer.com)

Şekil 13, hayat ve hayat dışı sektördeki reel prim artışını göstermektedir. Hayat sigortası reel prim değişiminin dünya ekonomilerinde 1983-1988 yılları aralığında çift haneli rakamlarla arttığı, diğer yıllardaki artışın daha küçük oranlarda olduğu; 2001, 2003, 2008, 2013, 2020 yıllarında ise küçüldüğü görülmektedir. Hayat dışı sektördeki büyümenin 1985 ve 1986 yıllarında en yüksek olduğu, diğer yıllarda daha dengeli bir şekilde değiştiği; sadece 2008 yılında ise küçüldüğü görülmektedir.

3.4.1.5. Sigorta Koruma Açıklığı

Sigorta koruma açıklığı, ekonomik açıdan faydalı olan sigorta miktarı ile fiilen satın alınan sigorta miktarı arasındaki boşluk veya fark olarak tanımlanmaktadır (The Geneva Association, 2014, s. 7). Bu fark, toplam kayıplar ile sigortalı kayıplar arasındaki farkı tanımlayan geniş risk koruma açıklığından daha küçüktür. Bu tanımdan yola çıkarak, sigorta koruma boşluğunun ölçülmesi zor ve öznelidir. Bu nedenle, toplam zararı toplam ekonomik zararlarla karşılaştıran bir gösterge ile değiştirilmektedir. Ayrıca, belirli bir düzeyde risk tutmanın ekonomik açıdan kabul edilebilir olması sebebiyle bu rakamın bir standardı olması gerekmektedir (The Geneva Association, 2018, s. 6). Sigorta koruma açıklığı makro ve mikro düzeyde hesaplanırken, içinde bulunulan şartlar ve sigortanın ekonomik ve ekonomik olmayan değişkenlerinin hesaba katılması gerekmektedir (Feinman, 2020, s. 86).

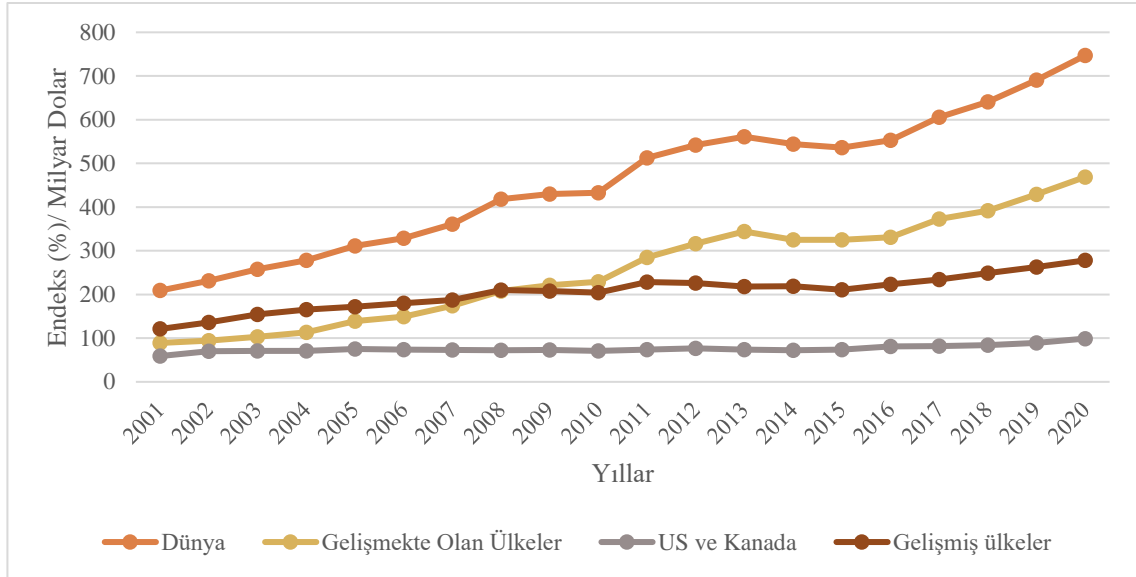

Şekil 14. Sigorta Koruma Açığı

Kaynak: Swiss Re Institute (sigma-explorer.com)

Şekil 14, genel sigorta piyasasındaki koruma açıklığının yıllara göre dağılımını göstermektedir. Buna göre, küresel ekonomideki sigorta koruma açıklığının en yüksek olduğu; Amerika ve Kanada'da ise daha düşük olduğu görülmektedir. Dünyadaki bu açıklığın, sigorta prim miktarının düşük olduğu ülkelere kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Şekilde dikkat çekici diğer bir nokta, gelişmiş ülkelerdeki açıklığın yıllar bazında daha stabil seyrettiği ve 2001 yılında 274 milyar dolar seviyesinden başlayarak 2020 yılında

570 seviyesine yükseldiği görülmektedir. Buna karşın, gelişmekte olan ülkelerdeki açıklığın 2001 yılında 152 milyar dolar seviyesinde olduğu ve 2020 yılında 8 katına çıktığı görülmektedir. Gelişmiş ülkelerdeki açıklığın 2010 yılına kadar gelişmekte olan ülkelerdekinden daha fazla iken; 2010 yılı itibariyle bu durumun tersine döndüğü ve gelişmekte olan ülkelerin açıklığının hızlı bir artış gösterdiği dikkat çekicidir.

Şekil 15. Sağlık Sigortası Koruma Açığı

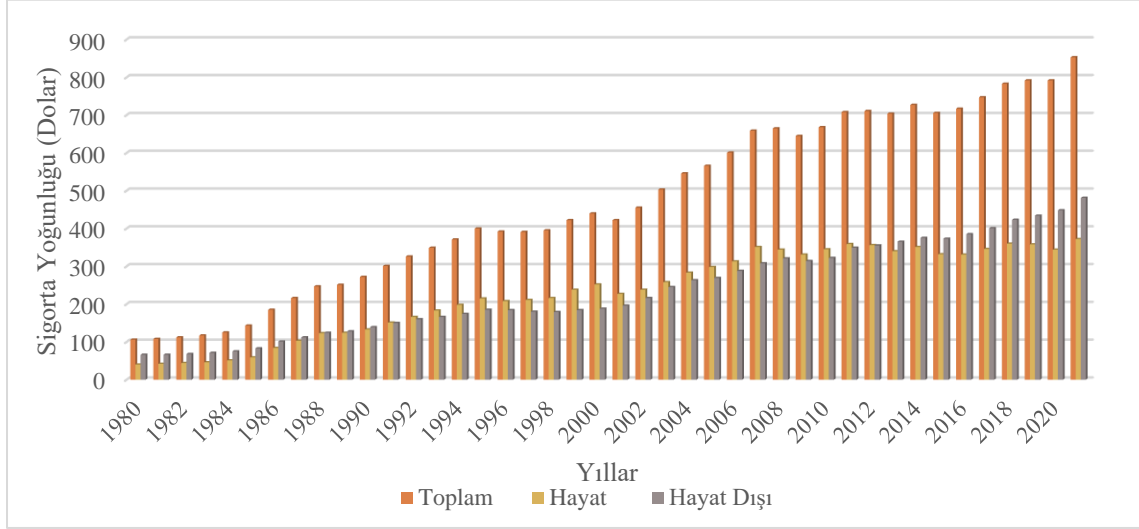
Kaynak: Swiss Re Institute (sigma-explorer.com)

Şekil 15, sağlık sigortası alanındaki koruma açığını göstermektedir. Buna göre, sağlık sigortasındaki açıklığın toplam sigorta branşlarındaki artışla aynı doğrultuda olduğu görülmektedir. 2010 yılına kadar küresel açıklık en yüksek paya sahip iken, Amerika ve Kanada ülkeleri toplamında en az olduğu görülmektedir. 2010 yılına kadar gelişmiş ülkelerdeki açıklığın gelişmekte olan ülkelere göre fazla olduğu ancak 2009 yılından sonra bu durumun tersine döndüğü şekilde görülmektedir. Sağlık sigortası alanındaki koruma açığının artışının demografik faktörlere, özellikle artan uzun ömürlülük durumuyla ilgili olduğu söylenebilmektedir.

3.4.1.6. Sigorta Yoğunluğu

Sigorta yoğunluğu, sigorta piyasasında tahsil edilen toplam sigorta priminin ülkenin toplam nüfusuna oranı şeklinde hesaplanmaktadır. Sigorta yoğunluğu, kişi başına düşen sigorta primi anlamına gelmektedir (Rakshit, 2017, s. 167). Sigorta yoğunluğu verisi

nüfusu dikkate alırken, ekonomik gelişmeyi ihmal edilmektedir (Bah ve Abila, 2022, s. 8). Sigorta yoğunluğu göstergesi, bir kişinin sigortaya ne kadar para harcadığını ifade etmektedir (Nagy, 2012, s. 295). Sigorta yoğunluğu Toplam Tahsil Edilen Prim/Toplam Nüfus olarak formüle edilmektedir (Radhika ve Satuluri, 2019, s. 119).

Şekil 16. Dünya Ekonomileri Sigorta Yoğunluğu (Toplam, Hayat ve Hayat Dışı)

Kaynak: Swiss Re Institute (sigma-explorer.com)

Şekil 16, küresel boyuttaki hayat, hayat dışı ve toplam sigorta yoğunluğunu göstermektedir. Buna göre, 1980 yılında sektörde kişi başına düşen prim 106 dolar iken; 1990 yılında 272 dolar, 2000 yılında 440 dolar, 2010 yılında 668 dolar ve 2020 yılında 792 dolar olduğu görülmektedir. 1980-2020 yılları baz alındığında toplam sigorta sektöründeki yoğunluğun ortalama yedi kat arttığı sonucuna ulaşılmaktadır. Toplam prim içindeki kişi başına düşen hayat ve hayat dışı sigorta miktarları yıllara göre değişiklik göstermektedir. Ancak hayat ve hayat dışı yoğunluğunun bazı istisna yıllar dışında bir önceki yıla göre artmaktadır (örneğin; 2009, 2015). 2019 ve 2020 yıllarında ise toplam sigorta yoğunluğunun aynı kaldığı, ancak toplamdaki hayat ve hayat dışı sigorta oranlarının değiştiği görülmektedir.

Tablo 4. Sigorta Yoğunluğu (Dolar)

Yıllar	Dünya	Gelişmiş Ekonomiler	Gelişmekte Olan Ekonomiler
1980	106	541	6
1981	108	560	6
1982	112	587	6
1983	117	622	6
1984	125	676	6
1985	143	783	6
1986	185	1.031	6
1987	216	1.217	8
1988	247	1.413	8
1989	251	1.453	9
1990	272	1.583	11
1991	301	1.766	12
1992	326	1.921	14
1993	349	2.069	16
1994	371	2.210	18
1995	400	2.394	21
1996	392	2.354	22
1997	391	2.356	24
1998	395	2.397	24
1999	422	2.581	24
2000	440	2.698	27
2001	422	2.590	29
2002	455	2.805	31
2003	503	3.106	37
2004	546	3.379	43
2005	566	3.500	49
2006	601	3.694	59
2007	659	4.025	72
2008	665	4.003	87
2009	645	3.879	88
2010	668	3.959	105
2011	708	4.217	113

Tablo 4 (Devam). Sigorta Yoğunluğu (Dolar)

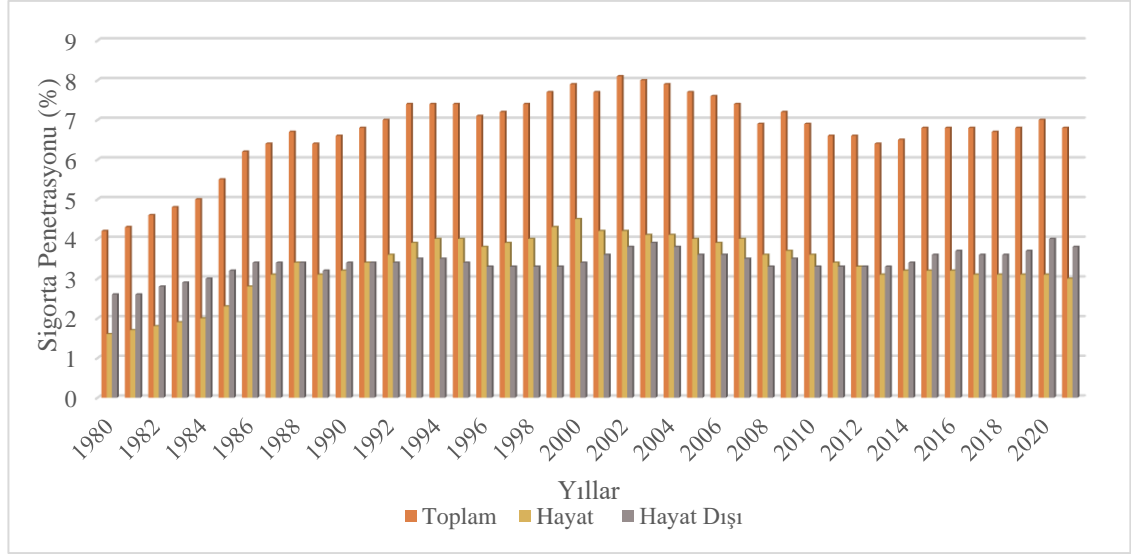
2012	711	4.225	120
2013	704	4.160	127
2014	727	4.307	133
2015	706	4.168	135
2016	717	4.194	148
2017	747	4.333	165
2018	783	4.594	169
2019	792	4.642	176
2020	792	5.675	177
2021	853	5.073	191

Kaynak: Swiss Re Institute (sigma-explorer.com)

Tablo 4, hayat ve hayat dışı toplam sigorta yoğunluğunun dünya ekonomileri toplamı, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere göre dağılımını göstermektedir. Tabloya göre, 1980’li yıllarda gelişmekte olan ülkelerin kişi başına düşen prim miktarının çok düşük olduğu, ancak yıllar içinde artış gösterdiği görülmektedir. Gelişmiş ülke ekonomilerindeki sigorta yoğunluğunun ise dünya ekonomileri toplamından daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir.

3.4.1.7. Sigorta Penetrasyonu

Penetrasyon oranı, bir ülkedeki sigorta sektörünün gelişme düzeyini göstermektedir. Penetrasyon oranı, belirli bir yılda taahhüt edilen primin GSYH’ye oranı olarak ölçülmektedir (Ehiogu vd., 2018, s. 68). Başka bir deyişle, sigorta penetrasyon oranı, GSYH’deki büyümeye karşı sigorta primini ölçmektedir (Okonkwo ve Eche, 2019, s. 24). Penetrasyon oranı, ekonominin büyüklüğüne göre sigorta faaliyetlerinin önemini ve piyasanın derinleşmesini nüfus faktörünü göz ardı ederek ölçmektedir (Bah ve Abila, 2022). Sigorta yoğunluğu gibi sigorta penetrasyonu da sigorta sektöründeki büyümenin boyutunu ifade etmektedir. Sigorta penetrasyonu $\text{Toplam Tahsil Edilen Prim/GSYH Değeri}$ olarak formüle edilmektedir (Radhika ve Satuluri, 2019, s. 119).

**Şekil 17. Dünya Ekonomileri Sigorta Penetrasyonu
(Toplam, Hayat ve Hayat Dışı) (%)**

Kaynak: Swiss Re Institute (sigma-explorer.com)

Şekil 17, dünya ekonomilerindeki hayat, hayat dışı ve toplam sigorta sektöründeki sigorta penetrasyonunu göstermektedir. Buna göre 1980-2021 yılları arasında dünya ekonomilerindeki en yüksek penetrasyon oranı %8,1 ile 2002 yılında gerçekleşmiştir. Ardından %8 ile 2003 yılı ve %7,9 ile 2000 ve 2004 yılları gelmektedir. Sigorta branşları yönünden bakıldığında genellikle hayat ve hayat dışı sektörün penetrasyon oranlarının birbirine yakın olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Seçilmiş Ekonomiler Sigorta Penetrasyonu (%)

	Dünya	Amerika ve Kanada	Latin Amerika ve Karayipler	Gelişmiş Asya	Gelişmekte Olan Orta Doğu	Gelişmekte Olan Asya	Afrika
2012	6,6	10,7	2,9	11	1,1	2,9	2,9
2013	6,4	10,4	2,9	10,5	1,1	2,9	2,8
2014	6,5	10,4	3	10,9	1,3	3	2,7
2015	6,8	10,7	3,1	11	1,6	3,3	2,7
2016	6,8	10,9	3,1	10,5	1,7	3,8	2,6
2017	6,8	10,8	3	10,2	1,6	3,9	2,7
2018	6,7	10,9	3	10,4	1,5	3,8	2,7

Tablo 5 (Devam). Seçilmiş Ekonomiler Sigorta Penetrasyonu (%)

2019	6,8	11	3	10,1	1,6	3,9	2,6
2020	7,0	11,7	3,1	10,2	1,8	4,1	2,5
2021	6,8	11,4	3	10,1	1,7	3,7	2,7

Kaynak: Swiss Re Institute (sigma-explorer.com)

Tablo 5, seçilmiş bazı ekonomilerin son 10 yıldaki sigorta penetrasyonunu göstermektedir. Bu tablo, küresel boyuttaki sigorta sektörü içinde ülkelerin paylarını gösterirken, ülkelerin sigorta derinliklerini nüfus faktörünü göz ardı ederek temsil etmektedir. Buna göre, dünya sigorta piyasası derinliği en yüksek olan ülke grubu gelişmiş Asya ülkeleridir. İkinci sırada Amerika ve Kanada ülkelerinin toplamı gelmektedir. Tablodaki ülkeler baz alındığında en düşük sigorta penetrasyonu oranının gelişmekte olan Orta Doğu ülkeleri olduğu dikkat çekmektedir. Gelişmekte olan Asya ülkelerinin sigorta penetrasyon oranının Afrika'ya nazaran çarpıcı boyutta arttığı tablodan çıkabilecek sonuçlar arasındadır.

3.4.2. Türkiye ve OECD Ekonomilerinde Sigorta Göstergeleri

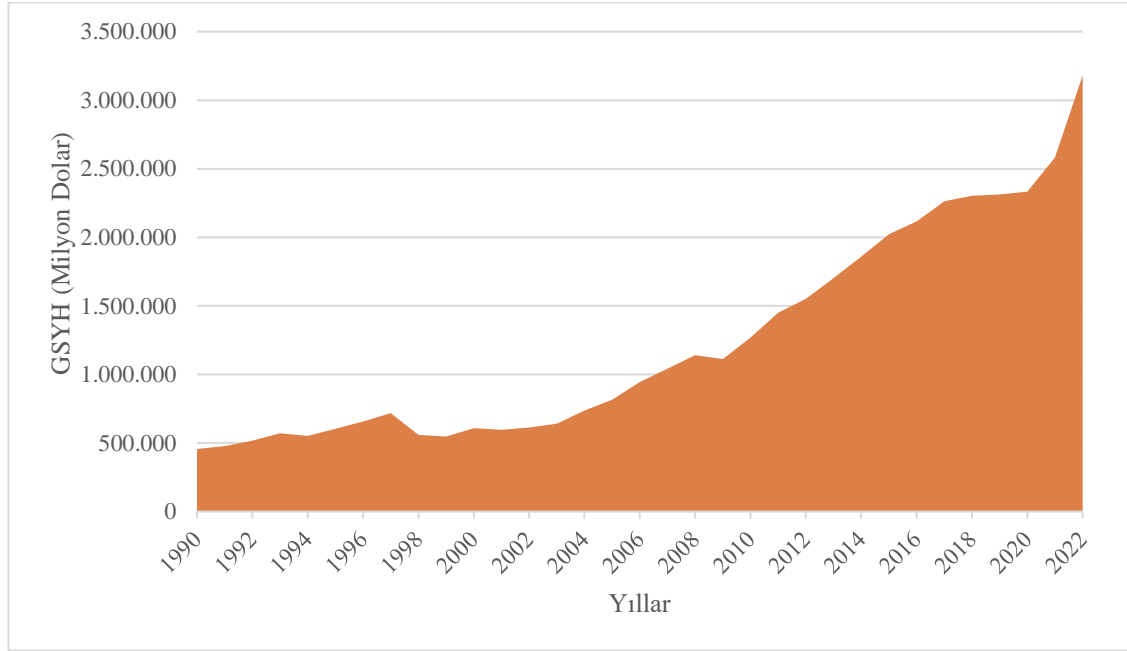
Türkiye ve OECD ülkelerinin GSYH, Kişi Başı GSYH, Brüt Sigorta Primleri, Brüt Doğrudan Sigorta Primleri, Sigorta Harcamaları, Sigorta Yoğunluğu ve Sigorta Penetrasyonu verileri kullanılarak yapılacak durum analizi takip eden bölümde verilmiştir.

3.4.2.1. Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

Gayri safi yurt içi hasılanın ölçülmesiyle ilgili birkaç alternatif tanım vardır. Daha önce GSYH tanımı, üretilen mal ve hizmetler cinsinden yapılmıştı. Buradaki tanım ise harcamalar ve gelir cinsinden yapılacaktır: GSYH ekonomideki her bireyin toplam geliridir; bunun yanında mal ve hizmetler için ekonomideki toplam harcamadır. GSYH tanımların hepsi aynı sonucu vermektedir çünkü ekonomide üretilen bütün mal ve hizmetlerin bir alıcısı ve satıcısı vardır (Mishkin, 2018). Bu açıklamanın formülasyonu şöyledir:

$$\text{Toplam Üretim} = \text{Toplam Harcama} = \text{Toplam Gelir}$$

Bu denklem, GSYH hesaplanırken bahsedilen her üç yaklaşımın da -üretim, harcama veya gelir- aynı sonucu vermesi gerektiğini ifade etmektedir (Mishkin, 2018, s. 20).

Şekil 18. Türkiye Gayri Safi Yurtiçi Hasılası (Milyon Dolar)

Kaynak: OECD Data (data.oecd.org)

Türkiye'nin 1990-2022 arasındaki GSYH rakamları Şekil 18' de verilmiştir. Buna göre, hasılanın söz konusu yıllar bazında genellikle artış trendi içinde olduğu, ancak bazı yıllar (1998, 1999, 2001, 2009) azalış meydana geldiği görülmektedir. Azalışın olduğu yıllar Türkiye'de yaşanan ekonomik kriz dönemlerinin etkisi olarak GSYH'ye yansımaktadır.

Tablo 6. Seçilmiş OECD Ülkeleri GSYH (Milyon Dolar)

Sıra	Ülkeler/Yıllar	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
	OECD Toplam	56.064.405	58.546.354	61.187.846	63.585.044	62.094.855	64.315.574	74.555.399
1	ABD	18.695.106	19.477.337	20.533.058	21.380.976	21.060.474	23.315.081	25.462.700
2	Japonya	5.158.900	5.262.255	5.344.061	5.352.170	5.250.957	5.383.427	5.702.287
3	Almanya	4.165.170	4.386.729	4.576.057	4.769.306	4.696.678	4.891.843	5.323.008
4	Birleşik Krallık	2.903.650	3.045.582	3.137.072	3.294.262	3.076.855	3.355.086	3.678.730
5	Fransa	2.864.106	2.983.011	3.125.380	3.403.143	3.252.218	3.479.874	3.764.759

Tablo 6 (Devam). Seçilmiş OECD Ülkeleri GSYH (Milyon Dolar)

6	İtalya	2.420.672	2.517.184	2.600.327	2.735.565	2.564.209	2.760.718	3.112.291
7	Meksika	2.383.253	2.460.766	2.535.950	2.529.768	2.333.909	2.480.684	2.742.903
8	Türkiye	2.116.398	2.264.269	2.302.310	2.313.136	2.332.379	2.581.588	3.180.984
9	Kore	2.026.968	2.103.651	2.220.442	2.247.126	2.316.980	2.425.556	2.598.471
10	İspanya	1.734.116	1.842.770	1.905.450	2.031.915	1.799.155	1.928.019	2.213.649

Kaynak: OECD Data (data.oecd.org)

Tablo 6, 2016-2022 döneminde OECD ülkelerinden hasılası en yüksek olan 10 ülkenin sıralamasını göstermektedir (Sıralama 2016 yılına göre yapılmıştır). Buna göre, OECD ülkelerinden Amerika Birleşik Devletleri en yüksek GSYH'ye sahip olan ülkedir. Ardından Japonya, Almanya ve Birleşik Krallık gelmektedir. Türkiye bu sıralamada söz konusu yıllarda 8. sırada bulunmaktadır. 2020 yılına gelindiğinde, Amerika'nın GSYH'sinin OECD toplamının yaklaşık üçte biri olduğu görülmektedir. Aynı yıl Japonya'nın payı %8, Türkiye'ninki ise %3'tür.

Tablo 7. Seçilmiş OECD Ülkeleri GSYH (%)

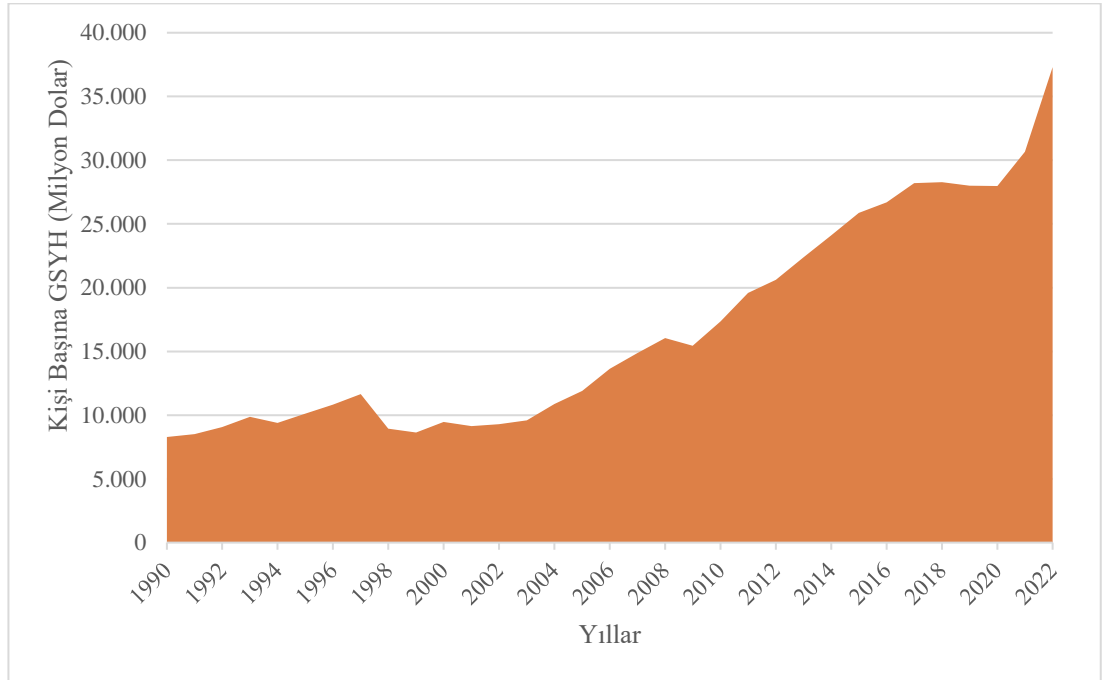
Ülkeler/Yıllar	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
OECD Toplam	1,80	2,50	2,40	1,70	-4,20	5,40	2,80
ABD	1,70	2,20	2,90	2,30	-2,80	5,90	2,10
Japonya	0,80	1,70	0,60	-0,20	-4,50	1,70	1,00
Almanya	2,20	2,70	1,00	1,10	-3,70	2,60	1,80
Birleşik Krallık	2,20	2,40	1,70	1,60	-11,00	7,50	4,10
Fransa	1,10	2,30	1,90	1,80	-7,80	6,80	2,60
İtalya	1,30	1,70	0,90	0,50	-9,00	6,70	3,70
Meksika	2,60	2,10	2,20	-0,20	-8,00	4,70	3,10
Türkiye	3,30	7,50	3,00	0,80	1,90	11,40	5,60
Kore	2,90	3,20	2,90	2,20	-0,70	4,10	2,60
İspanya	3,00	3,00	2,30	2,00	-11,30	5,50	5,50

Kaynak: Dünya Bankası Data (data.worldbank.org)

Tablo 7, OECD ülkelerinin GSYH büyümesi en yüksek olan ülke sıralamasını göstermektedir. Buna göre, Covid-19 salgın etkisinin yoğun olarak yaşandığı 2020 yılında OECD ekonomilerindeki daralma tabloda görülmektedir. Seçilen ülkeler içinden 2020 yılında sadece Türkiye'nin büyüdüğü, diğer ekonomilerin ise küçüldüğü gözlenmektedir. 2021 yılında salgının etkisinin azalması birlikte tablodaki bütün ülkelerin büyüdüğü, Türkiye'nin ise en yüksek büyüme oranına sahip olduğu görülmektedir. 2022 yılında ise İspanya hariç tüm ülkelerin ve OECD toplamının büyümesinin bir önceki yıla nazaran daha küçük oranla olduğu; İspanya'nın büyüme oranının 2021 ve 2022 yıllarında aynı değerde gerçekleştiği söylenebilmektedir.

3.4.2.2. Kişi Başı Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

GSYH yaygın olarak sosyal refahın ölçüsü olarak kullanılsa da belirli bir dönemde üretilen çeşitli mal ve hizmetlerin çıktılarının piyasa değeriyle tek bir rakamda toplandığı piyasa değerini ifade etmektedir. Bu değer, belirli bir zamanda hem ülkeler arasında hem de ülke içinde genel ekonomik faaliyetin en yaygın kullanılan ölçüsüdür (Dipietro ve Anoruo, 2006, s. 698-699). GSYH'nin nüfusa bölünmesiyle de kişi başına düşen hasıla bulunmaktadır.

Şekil 19. Türkiye Kişi Başı Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (Dolar)

Kaynak: OECD Data (data.oecd.org)

Şekil 19, Türkiye'deki kişi başına düşen GSYH değerini göstermektedir. 90lı yıllarda 8 ila 10 bin dolar arasında seyreden kişi başına gelir, 2000li yıllarda iki katı artarak 16 bin dolar düzeyini aşmıştır. 2021 yılında ise bu değer 30.000 dolar sınırını aşarak 30.672 dolar; 2022'de ise 37.300 dolar seviyesini görmüştür.

Tablo 8. Seçilmiş OECD Ülkeleri Kişi Başı GSYH (Dolar)

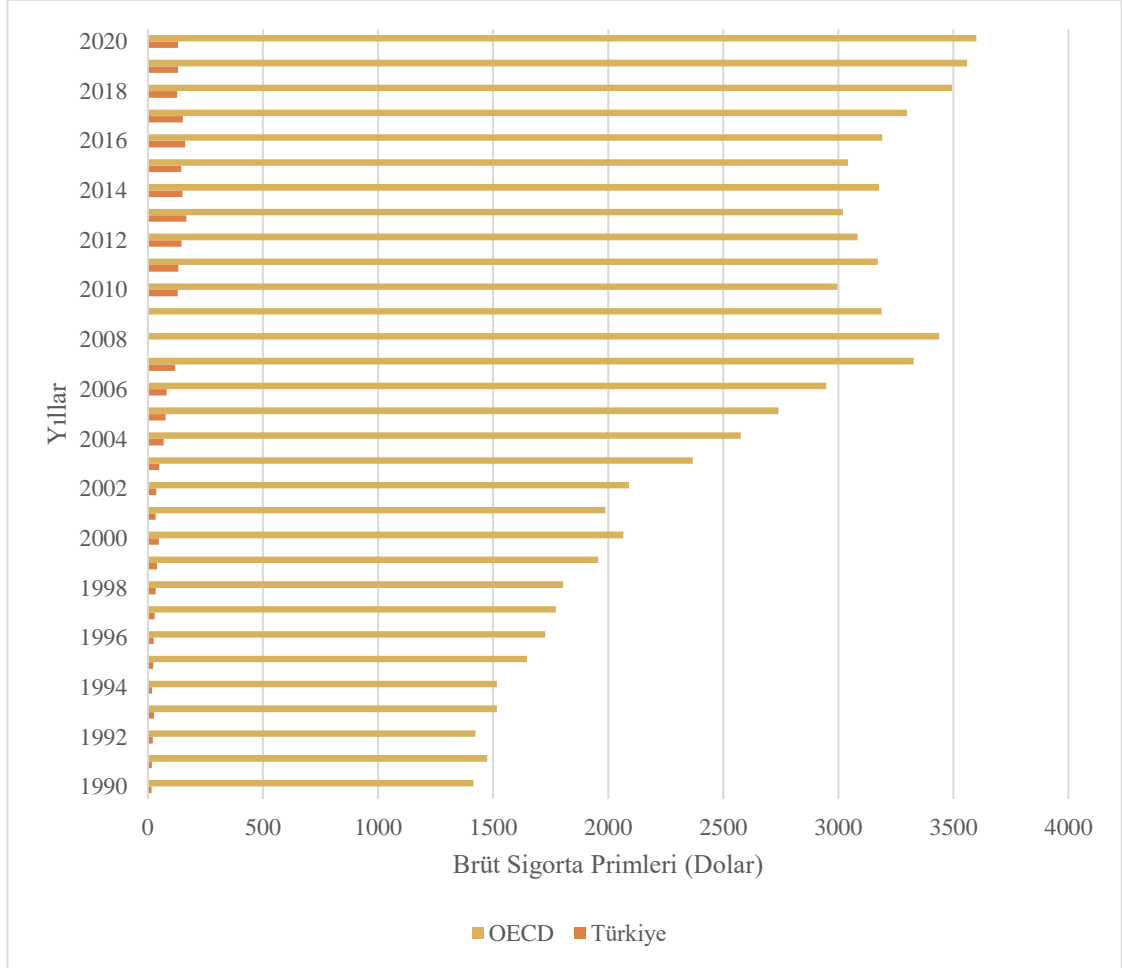
Sıra	Ülke/Yıllar	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1	Lüksemburg	112.955	114.863	116.335	119.253	119.883	131.311	140.150
2	İrlanda	71.633	78.052	84.824	89.847	93.038	106.879	127.146
3	İsviçre	67.351	68.194	70.689	72.669	70.811	75.970	83.485
4	Norveç	59.263	64.589	70.253	69.915	65.136	81.872	114.932
5	ABD	57.593	59.589	62.450	64.690	63.481	70.181	76.360
10	Almanya	50.579	53.071	55.196	57.397	56.482	58.799	63.522
18	OECD Toplam	41.920	43.515	45.196	46.667	45.368	49.036	54.059
19	Japonya	40.643	41.531	42.265	42.427	41.867	42.895	45.638
35	Türkiye	26.696	28.193	28.281	28.011	27.974	30.680	37.300
39	Kolombiya	14.514	14.931	15.815	16.485	15.630	17.417	20.841

Kaynak: OECD Data (data.oecd.org)

Tablo 8, seçilmiş OECD ülkelerinin 2016-2022 dönemine ait kişi başı GSYH sıralamasını göstermektedir. (Sıralama 2016 yılına göre yapılmıştır). Buna göre, OECD ülkelerinin GSYH sıralaması ile kişi başına düşen hasıla arasındaki sıralamanın farklı olduğu dikkat çekmektedir. Buradaki fark, ülkelerin nüfus yoğunluklarının birbirinden farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Tabloya göre kişi başı hasılanın en yüksek olduğu ülke Lüksemburg'dur. Lüksemburg'un ardından İrlanda ve İsviçre gelmektedir. Listede OECD toplamı 18., Türkiye 35. sırada, Kolombiya ise son sıradadır.

3.4.2.3. Brüt Doğrudan Sigorta Primleri

Bir ülkenin brüt sigorta primlerinin nüfusa bölünmesiyle elde edilen brüt doğrudan sigorta primleri, ülkedeki kişi başına düşen ortalama sigorta harcamasını göstermektedir (OECD Data).

Şekil 20. Türkiye Brüt Doğrudan Sigorta Primleri (Dolar)

Kaynak: OECD Data (data.oecd.org)

Şekil 20’de, Türkiye’nin ve OECD ülkeleri toplamının brüt doğrudan sigorta primleri yer almaktadır. Türkiye’nin kişi başına düşen prim miktarı olarak OECD ülkeleri içinde çok küçük bir paya sahip olduğu görülmektedir. Doksanlı yıllarda bu oran %1’i iken; 2020 yılında %3.6’ya yükselmiştir.

Tablo 9. Seçilmiş OECD Ülkeleri Brüt Doğrudan Sigorta Primleri (Dolar)

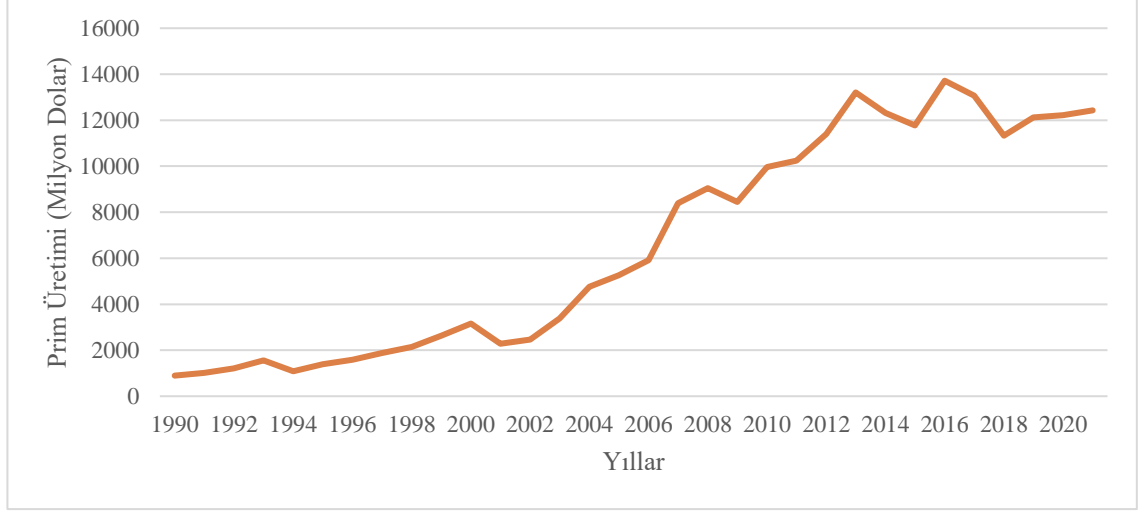
Sıra	Ülke/Yıllar	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1	Lüksemburg	35.103	41.043	40.668	43.263	36.152	51.843	40.742
2	İrlanda	11.107	10.207	9.554	9.492	9.263	11.532	9.219
3	İsviçre	7.025	6.904	6.962	6.879	6.646	6.6816	6.460
8	Norveç	3.972	3.858	4.131	4.119	3.961	5.085	4.765
4	ABD	6.500	6.718	7.090	7.498	7.902	8.565	9.275
16	Almanya	2.602	2.838	3.049	3.091	3.233	3.421	3.040
13	OECD Toplam	3.192	3.299	3.494	3.560	3.600	3.936	3.973
12	Japonya	3.201	2.893	3.010	2.989	2.888	2.832	2.466
37	Kolombiya	169	186	191	186	164	185	157
38	Türkiye	162	152	127	131	131	134	215

Kaynak: OECD Data (data.oecd.org)

Tablo 9, OECD ülkeleri brüt doğrudan sigorta primlerini göstermektedir (Sıralama 2016 yılına göre yapılmıştır). Buna göre, OECD ülkeleri içinde en yüksek sigorta primine sahip ülke Lüksemburg'dur. Lüksemburg'u İrlanda ve İsviçre izlemektedir. Türkiye bu sıralamada en düşük prim hacmine sahip ülke olmuştur.

3.4.2.4. Brüt Sigorta Primleri

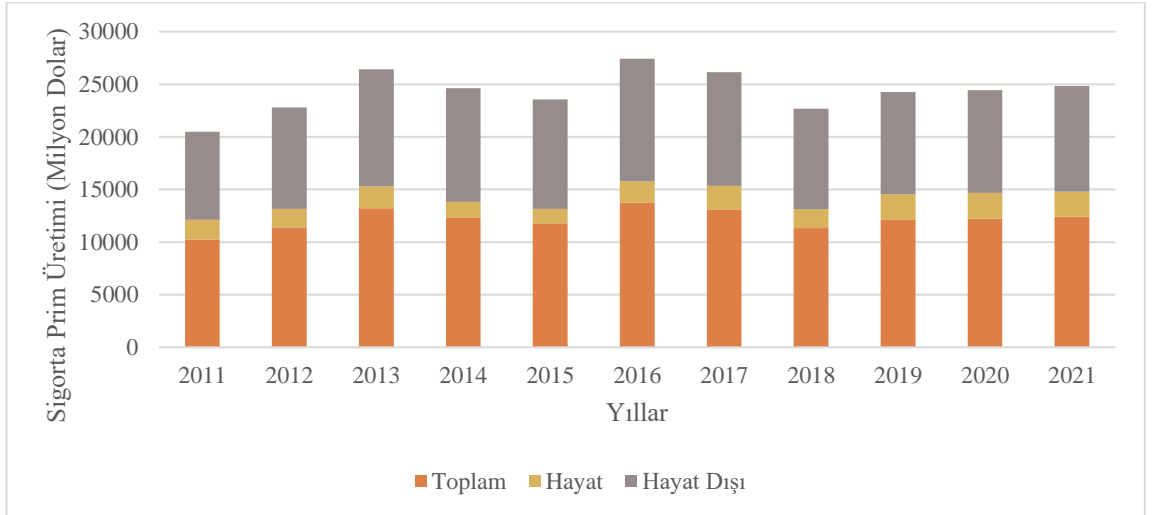
Bir ülkede üretilen toplam sigorta primleri olarak tanımlanan brüt sigorta primleri, sigorta sektörünün ülke ekonomisindeki öneminin temel göstergelerinden biridir (OECD Data).

Şekil 21. Türkiye Brüt Sigorta Primleri (Milyon Dolar)

Kaynak: OECD Data (data.oecd.org)

Türkiye'nin 1990-2020 yılları arasındaki brüt sigorta primleri Şekil 21'de verilmiştir. Buna göre, 1990 yılı için brüt sigorta primleri toplamı 895 milyon dolar iken, 2000 yılında bu rakam yaklaşık üçe katlanarak 3,1 milyar dolara; 2010 yılında 9 katına çıkarak 9,9 milyar dolara yükselmiştir. Son 10 yılda brüt sigorta primleri Türkiye'de inişli çıkışlı bir trend sergilemiştir. 2013 yılında 13 milyar dolar seviyesini aşan primler, 2014 ve 2015 yıllarında azalış göstermiş; 2016 yılında ise maksimum seviyeye ulaşmıştır. 2018 yılında bir önceki yıla göre %14 oranında azalmıştır. 2019 ve 2020 yıllarında ise yeniden artışa geçmiştir.

Şekil 22. Türkiye Sigorta Üretimi (Toplam, Hayat, Hayat Dışı) (Milyon Dolar)

Kaynak: OECD Data (data.oecd.org)

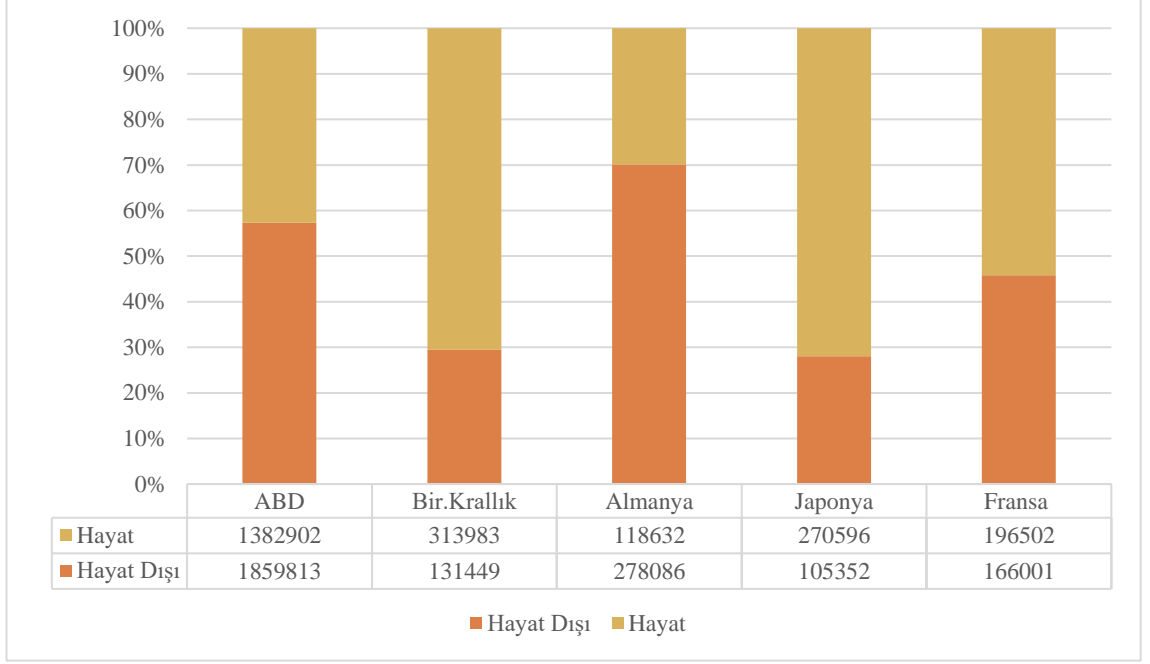
Türkiye'nin 2011-2021 dönemini içeren sigorta üretimi toplam, hayat ve hayat dışı sektörleri olarak Şekil 22'de verilmiştir. Buna göre, sigorta üretiminin artıp-azalması yıllara göre farklılıklar göstermektedir. Değişmeyen durum ise Türkiye'de hayat dışı sektördeki prim üretiminin hayat sektöründekinden daha yüksek olmasıdır.

Tablo 10. Seçilmiş OECD Ülkeleri Brüt Sigorta Primleri (Milyon Dolar)

Sıra	Ülke/Yıllar	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
20	Lüksemburg	20.289	24.314	24.539	28.130	24.174	34.796	28.160
14	İrlanda	54.182	49.821	48.129	49.889	48.558	58.729	49.627
13	İsviçre	67.483	67.772	69.456	69.986	69.040	70.929	74.539
21	Norveç	20.210	20.407	21.993	22.064	21.331	27.534	25.620
2	ABD	2.703.793	2.836.293	2.632.284	2.773.916	2.934.829	3.242.715	3.501.194
6	Almanya	394.660	311.208	335.669	344.268	365.897	396.718	367.261
1	OECD Toplam	5.215.041	5.346.884	5.311.380	5.031.218	5.291.203	5.958.268	6.064.824
3	Japonya	434.737	390.096	402.773	399.088	385.035	375.947	324.871
24	Türkiye	13.718	13.074	11.333	12.126	12.215	12.425	14.518
28	Kolombiya	8.047	8.977	9.409	9.389	8.421	9.638	11.324

Kaynak: OECD Data (data.oecd.org)

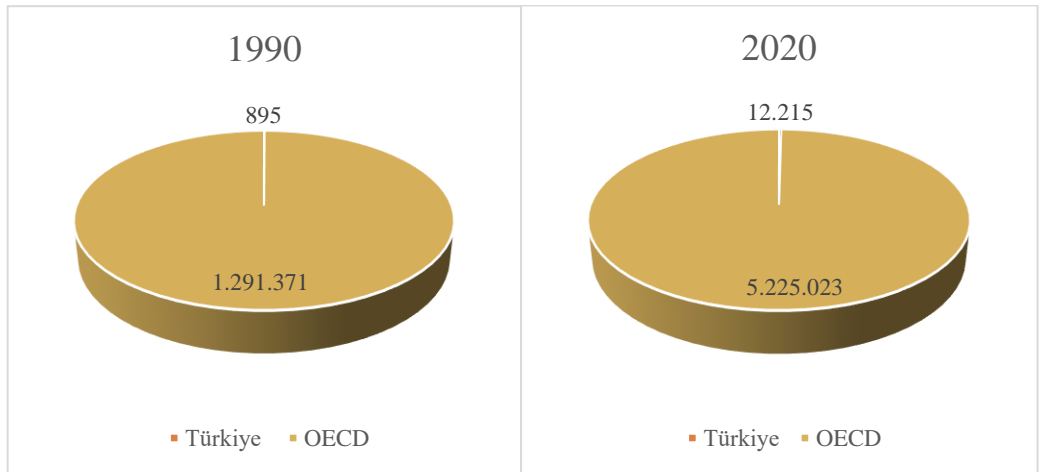
Tablo 10, seçilmiş OECD ülkelerinin brüt sigorta primlerini göstermektedir (Sıralama 2016 yılına göre yapılmıştır). Buna göre, OECD ülkeleri içinde en yüksek prim üreten ülke Amerika Birleşik Devletleri, ikinci en yüksek ülke ise Japonya olmuştur. ABD OECD toplam priminin neredeyse yarısını tek başına üreten ülke konumundadır. Türkiye, OECD ülkeleri sıralamasında 24. ülke konumundadır. Tablodan görülebileceği gibi, 2020 yılında sigorta prim miktarı bazı ülkelerde azalırken, 2021'de Japonya dışındaki bütün ülkelerde artmıştır. Tablo 10'da prim miktarları verilen ülkelerin hayat ve hayat dışı branşlarının toplam içindeki oranları Şekil 23'te göstermektedir.

Şekil 23. En Çok Prim Üreten 5 OECD Ülkesi (2021 Yılı) (Milyon Dolar)

Kaynak: OECD Data (data.oecd.org)

OECD ülkeleri içinde 2021 yılında en çok prim üreten 5 ülke Şekil 23'deki gibidir. Buna göre, ABD'nin en yüksek prim üretimine sahip olduğu, prim üretiminin ise hayat dışı branşında daha yüksek olduğu görülmektedir. En fazla prim üreten 2. ülke olan Birleşik Krallık'ın da ABD gibi hayat branşında daha fazla prim ürettiği görülmektedir. 5 ülke içinden sadece Almanya'nın hayat dışı branşında prim üretiminin hayat branşına kıyasla daha fazla olduğu görülmektedir.

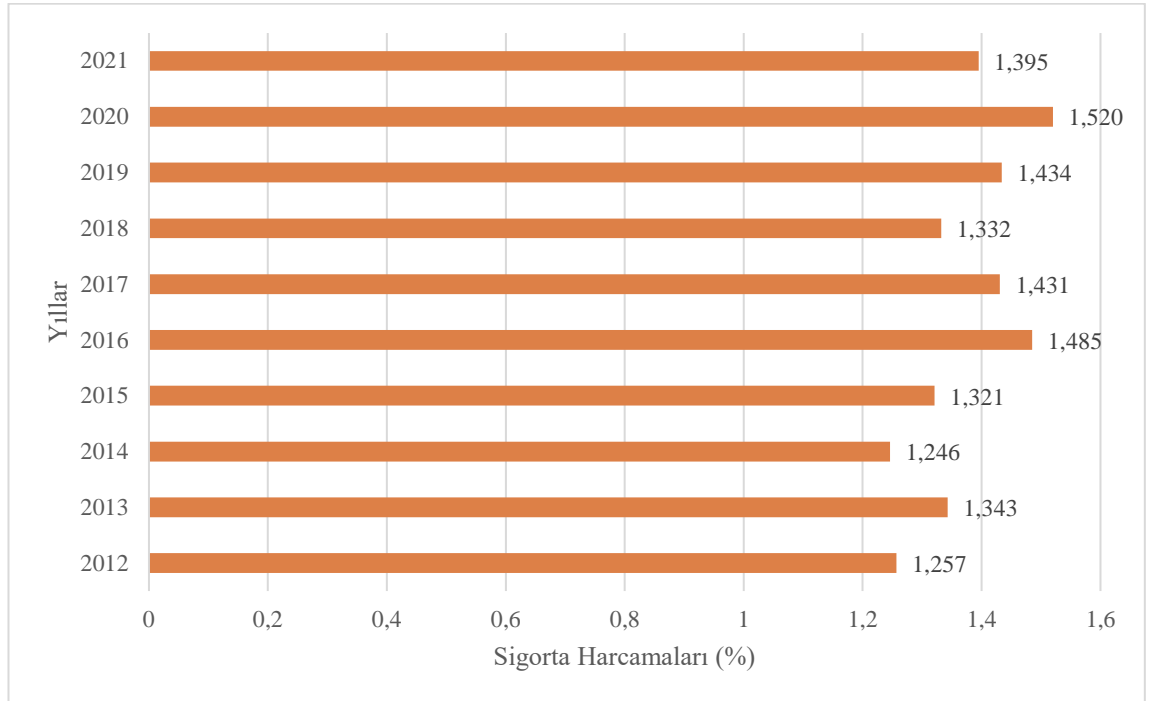
Şekil 24. OECD Brüt Sigorta Primleri İçinde Türkiye'nin Payı (Milyon Dolar)

Kaynak: OECD Data (data.oecd.org)

Şekil 24'deki pay grafikleri, Türkiye'nin brüt sigorta primlerinin OECD ülkeleri toplamı içinden aldığı payı göstermektedir. Buna göre, 1990 yılından 2020 yılına gelinceye kadar Türkiye'nin primlerinin OECD ülkeleri içinde payı artmış olmasına rağmen, bu oranın %1 bile olmadığı görülmektedir.

3.4.2.5. Sigorta Harcamaları

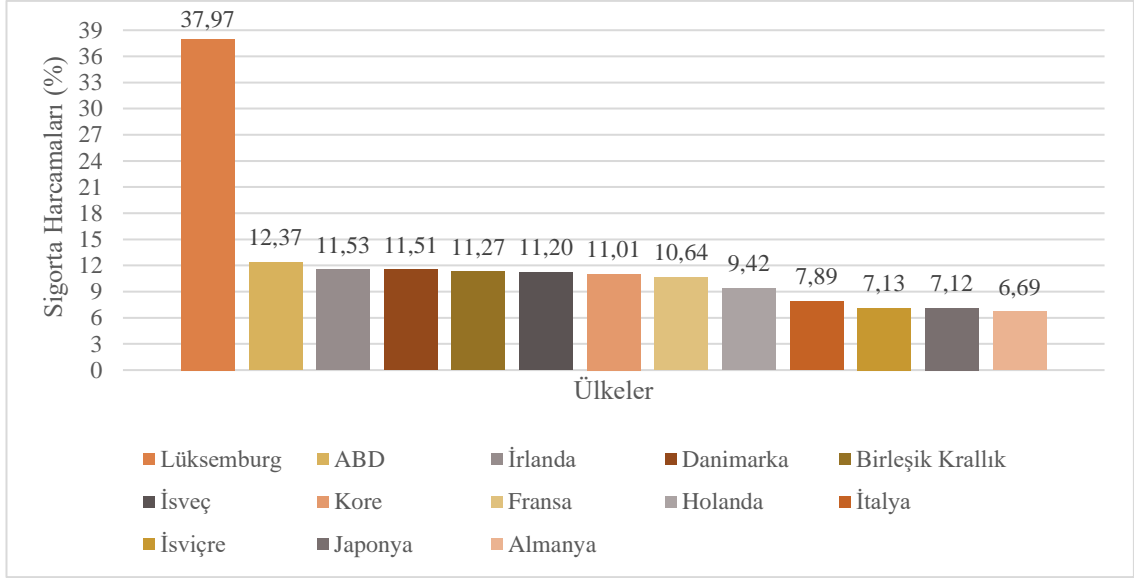
Sigorta harcamaları, doğrudan brüt primlerin GSYH'ye oranı olarak tanımlanmakta ve sigorta sektörünün ülke ekonomisindeki görece önemini temsil etmektedir. Bu gösterge GSYH'nin yüzdesi olarak ifade edilmektedir (OECD Data).

Şekil 25. Türkiye Sigorta Harcamaları (%)

Kaynak: OECD Data (data.oecd.org)

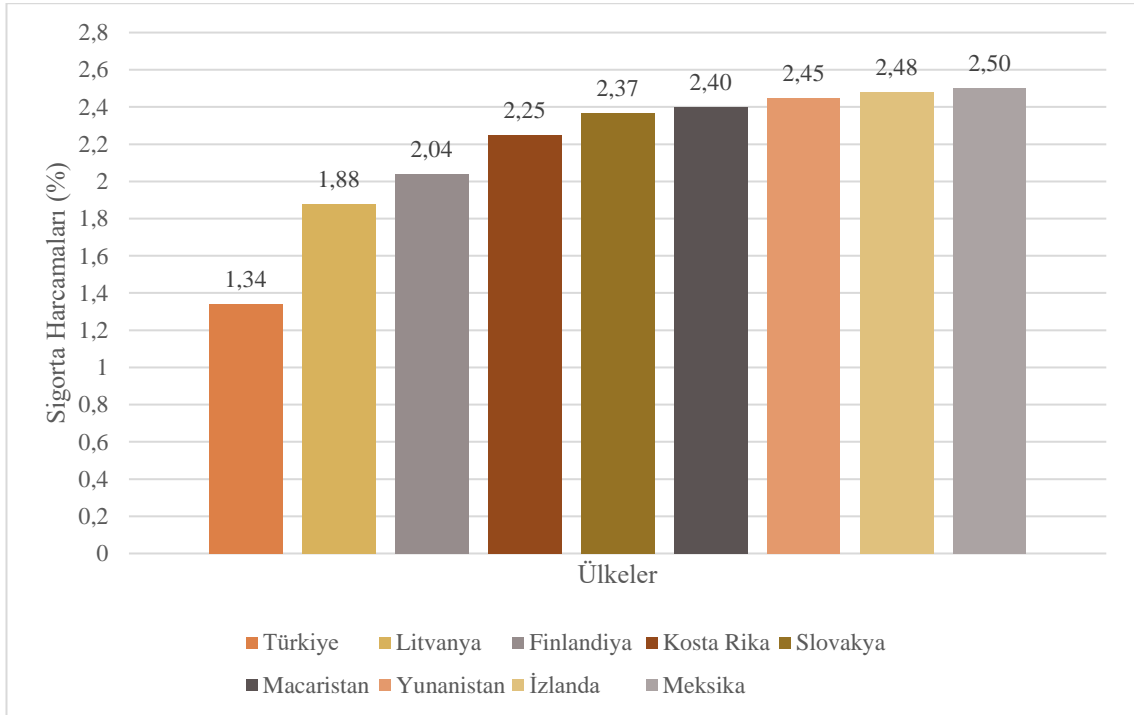
Şekil 25, Türkiye'nin son 10 yıldaki sigorta harcamalarını göstermektedir. Türkiye'nin GSYH içindeki sigorta harcamaları oranınının 2012 yılından bu yana 1,2 ila 1,5 aralığında seyrettiği görülmektedir.

Şekil 26. OECD Ülkeleri En Yüksek Sigorta Harcamaları (%) (2021)

Kaynak: OECD Data (data.oecd.org)

OECD ülkelerinin en yüksek sigorta harcaması sıralaması Şekil 26’da verilmiştir. Buna göre, 2021 yılında GSYH içindeki en yüksek sigorta harcaması yapan ülke %37,97 ile Lüksemburg’dur. Lüksemburg’u ABD, İrlanda ve Danimarka izlemektedir.

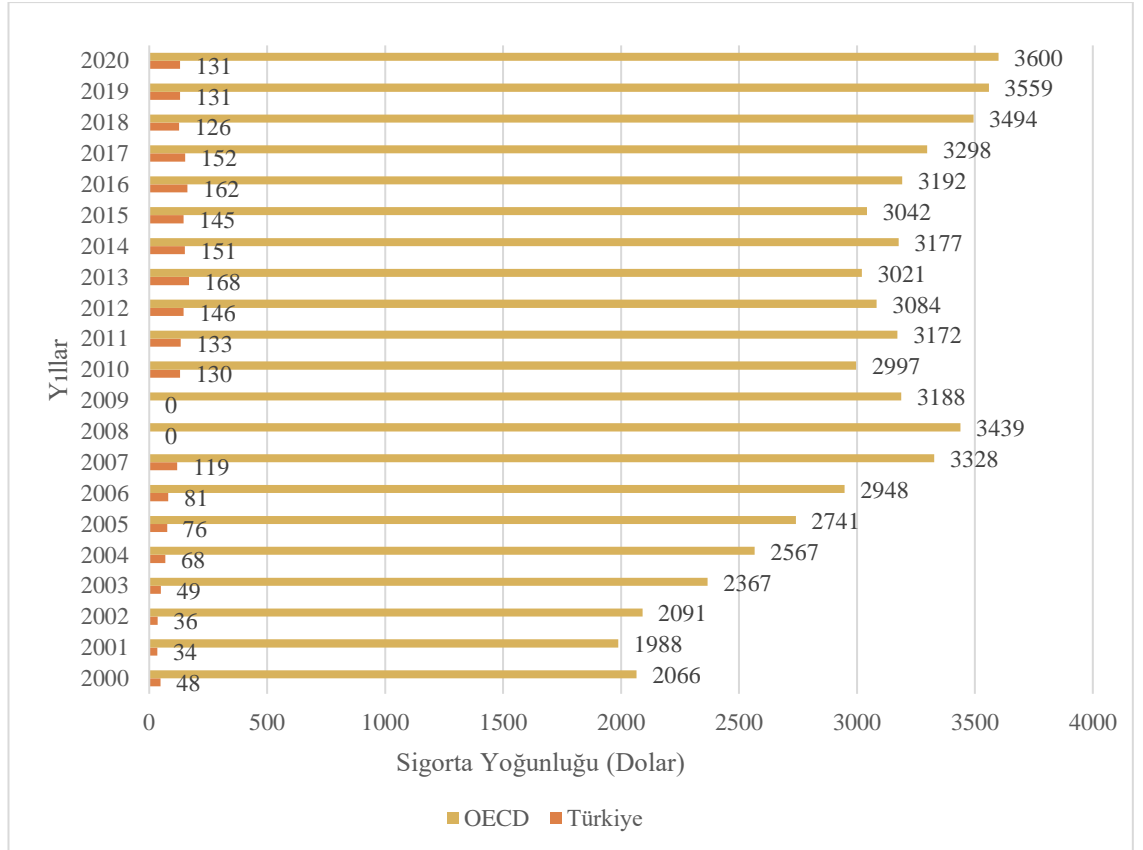
Şekil 27. OECD Ülkeleri En Düşük Sigorta Harcamaları (%) (2021)

Kaynak: OECD Data (data.oecd.org)

OECD ülkelerinde GSYH içindeki sigorta harcamaları en düşük olan ülkeler Şekil 27’de verilmiştir. Buna göre, Türkiye 2021 yılında OECD ülkeleri içinde sigorta harcaması en düşük olan ülke konumundadır. Şekildeki ülkelerin genel gidişatı göz önünde tutulduğunda Türkiye’nin yıllar bazında hep en düşük sigorta harcamasına sahip olduğu da söylenebilir. Şöyle ki; 2012-2021 yılları aralığında Türkiye’nin harcama oranının 1,2-1,5 aralığında seyrettiği, Türkiye’ye harcama bakımından en yakın ülke olan Litvanya’nın ise 1,5-1,9 aralığında seyrettiği görülmektedir.

3.4.2.6. Sigorta Yoğunluğu

Sigorta yoğunluğu, sigorta sektörünün popülerliğini yansıtan ve sigorta sektörünün gelişimini ölçmek için kullanılan önemli bir değişkendir (Chen ve Zhang, 2022, s. 17).

Şekil 28. OECD Toplam Sigorta Yoğunluğu İçinde Türkiye’nin Payı (Dolar)

Kaynak: OECD Data (data.oecd.org)

Şekil 28, Türkiye’nin, OECD ülkeleri toplam sigorta yoğunluğu içindeki payını göstermektedir. Türkiye’nin 2008 ve 2009 yıllarında açıklanmış sigorta yoğunluğu verisi

bulunmamaktadır. Şekildeki diğer yıllara ait verilere göre Türkiye'nin yoğunluk payının toplam içinde çok düşük olduğu görülmektedir. Örneğin; 2000 yılında Türkiye'nin payı %2,3; 2010 yılında %4,3; 2020 yılında ise %3,6'dır. Şekilde, 2017 yılında sigorta yoğunluğu Türkiye'de 152 dolarken, 2018 yılında 126 dolara indiği; ardından 2019 ve 2020 yıllarında 131 dolar düzeyinde seyrettiği görülmektedir. 2021 yılında OECD toplam sigorta yoğunluğu verisine ulaşamamakla birlikte Türkiye'nin yoğunluğu 134 dolardır.

Tablo 11. Seçilmiş OECD Ülkeleri Sigorta Yoğunluğu (Dolar)

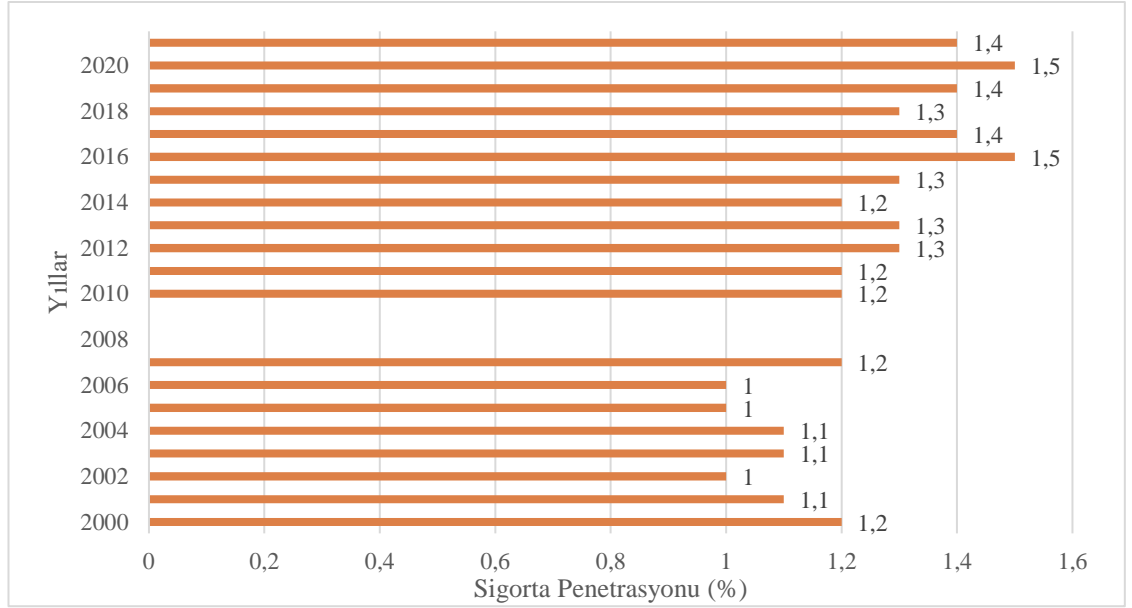
Ülke/Yıl	2019			2020			2021		
	<u>Toplam</u>	<u>Hayat</u>	<u>H.Dışı</u>	<u>Toplam</u>	<u>Hayat</u>	<u>H.Dışı</u>	<u>Toplam</u>	<u>Hayat</u>	<u>H.Dışı</u>
Lüksemburg	43.263	39.401	3.862	36.152	32.104	4.048	51.843	45.860	5.984
İrlanda	9.592	7.231	2.116	9.263	6.887	2.254	11.532	9.303	2.229
İsviçre	6.879	3.533	3.346	6.646	3.055	3.591	6.682	2.925	3.757
ABD	7.498	2.947	4.551	7.902	3.123	4.779	8.565	3.349	5.216
Danimarka	6.486	4.719	1.767	6.911	5.098	1.813	7.854	5.833	2.020
Birleşik Krallık	5.044	3.828	1.216	4.591	3.386	1.205	5.317	3.959	1.358
Hollanda	4.857	804	4.053	5.035	803	4.233	5.458	1.119	4.338
İsveç	4.572	3.564	1.008	5.163	4.087	1.076	6.811	5.621	1.190
Fransa	4.453	2.576	1.877	4.052	2.111	1.941	4.812	2.752	2.060
Norveç	4.119	2.306	1.813	3.961	2.094	1.867	5.085	2.956	2.129

Kaynak: OECD Data (data.oecd.org)

Tablo 11, 2019, 2020 ve 2021 yıllarında OECD ülkeleri içindeki sigorta yoğunluğu en yüksek olan ülkeleri göstermektedir. Buna göre Lüksemburg hem hayat hem hayat dışı hem de toplam sigorta sektörü branşlarında en yüksek sigorta yoğunluğuna sahip ülkedir. Lüksemburg verilerinde dikkat çeken diğer bir husus, hayat sektöründeki sigorta yoğunluğunun hayat dışı sektörününkinden çok daha yüksek olmasıdır. İrlanda, Danimarka, Birleşik Krallık ve İsveç'te de aynı şekilde hayat sektöründeki yoğunluğun hayat dışı sektöründen daha yüksek olduğu görülmektedir. Hayat dışı sektörün toplam içinde en yüksek oranına sahip olan ülke ABD ve Hollanda'dır. İsviçre ve Norveç'te ise her iki sigorta branşının da birbirine yakın yoğunluklara sahip oldukları görülmektedir.

3.4.2.7. Sigorta Penetrasyonu

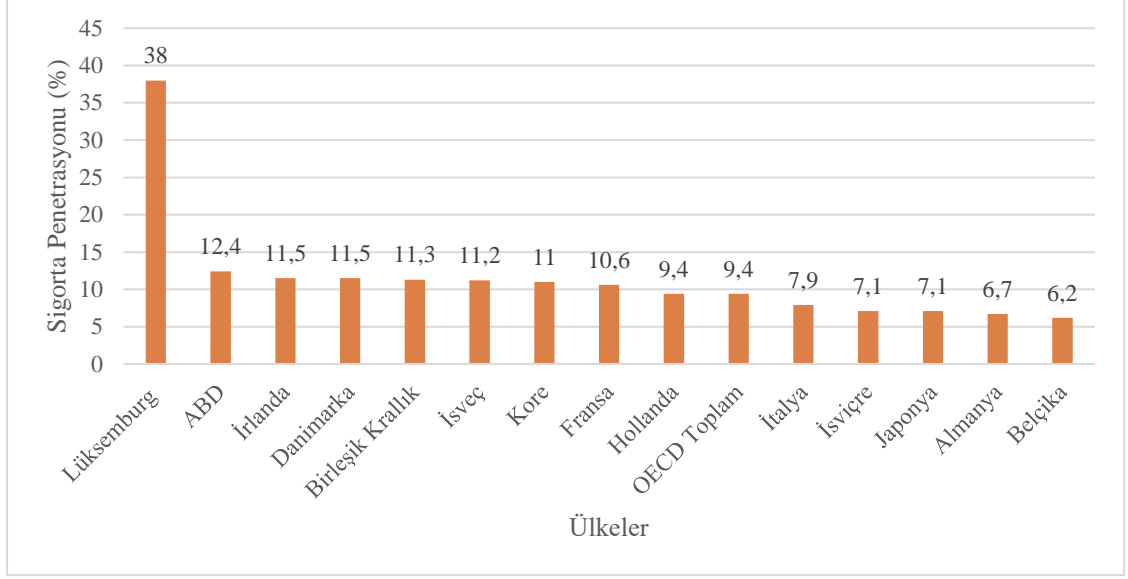
Sigorta penetrasyonu, sigorta şirketlerinin sektöre olan katkısını ölçmektedir. Sigorta prim toplamının ülke GSYH'sine oranı şeklinde hesaplanmaktadır. Penetrasyon oranı, bir ülkedeki sigorta sektörünün gelişmişlik düzeyini göstermektedir (Agbo ve Agbaji, 2019, s. 7).

Şekil 29. Türkiye Sigorta Penetrasyonu (%)

Kaynak: OECD Data (data.oecd.org)

Şekil 29, Türkiye'deki sigorta penetrasyonunu yüzde olarak göstermektedir. (2008 ve 2009 yıllarında Türkiye'nin sigorta penetrasyon verilerine ulaşamamıştır). Buna göre, 2000-2021 arasındaki dönemde Türkiye'nin sigorta penetrasyonunun 1,1 ile 1,5 arasında seyrettiği, 2016 ve 2018 yıllarında ise en yüksek olduğu görülmektedir.

Şekil 30. 2021 Yılı Seçilmiş OECD Ülkeleri Sigorta Penetrasyonu (%)

Kaynak: OECD Data (data.oecd.org)

Şekil 30, OECD ülkelerinden 2021 yılında kaydedilen en yüksek sigorta penetrasyonuna sahip 15 ülkeyi göstermektedir. Buna göre Lüksemburg %38 payla en yüksek sigorta penetrasyonuna sahip ülkedir. Ardından ABD ve İrlanda gelmektedir. 15. ülke konumundaki Belçika ise %6,2 sigorta penetrasyonuna sahiptir. Aynı yılda Türkiye'nin penetrasyon oranı 1,4'tür.

Özetle, sigortacılık, ekonomik düzende ülkelerin finansal ve ekonomik kalkınması bakımından önemli rol üstlenmektedir. Sigorta piyasasında yapılan işlemlerle, finansal piyasalardaki uzun vadeli fonlar harekete geçmekte ve bu da ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilemektedir. Sigorta, finans alanında bankacılık sektörünün yanında yer alarak, sistemin en önemli iki sac ayağını temsil etmektedir. Buna ek olarak, riskten korunma veya risk transferi yoluyla toplumdaki bireylere ve şirketlere güvence sağlamaktadır. Sigorta sektörü, risklerin karşısında kalkan görevi görmesinin yanında piyasa mekanizması ve teşvikler geliştirerek, toplumdaki düzenin sağlamlığını arttırmaktadır. Öneminden kısaca bahsedilen sigorta, 2021 yılında 90 trilyon dolarlık küresel GSYH içinden 6,8 trilyon dolarlık pay almaktadır. Bu veriler küresel sigorta penetrasyonunun yaklaşık %6-7 (Swiss Re raporuna göre %6,8) seviyesinde gerçekleşmesi anlamına gelmektedir. Yine aynı yıl OECD ülkelerinin toplam penetrasyonu %9,4 iken, Türkiye'ninki %1,4'tür. Buna ek olarak, dünya nüfusunun yaklaşık 7,9 milyar olduğu 2021 yılında, kişi başına düşen sigorta primi diğer adıyla sigorta yoğunluğu 850-870 dolar (Swiss Re Raporuna göre 853

dolar) seviyesinde gerçekleşmiştir. 2021 yılında dünya ekonomisinde kişi başına düşen GSYH'nin yaklaşık 12.000 dolar olduğu düşünülürse, kişilerin sigortaya 853 dolar harcayarak gelirlerinin yaklaşık %7'sini sigorta sektörüne ayırdıkları söylenebilir. Türkiye’de ise bu rakam 134 dolardır. (2020 yılında OECD ülkelerinde bu oran 3.600 dolar, Türkiye’de 131 dolardır.).

Tez çalışmasının dördüncü bölümünde, sigorta talebinden bahsedilecek, sigorta talebini etkileyen makroekonomik, finansal ve sosyal faktörler literatür taraması şeklinde tanımlanacaktır.

4. SOSYOEKONOMİK VE FİNANSAL FAKTÖRLERİN SİGORTA TALEBİNE OLAN ETKİSİ

Sigorta sektörü bir ülkenin içinde bulunduğu sosyal, ekonomik, siyasi, hukuki, finansal vb. durumlardan direkt ya da endirekt olarak etkilenmektedir. Literatürde sigorta talebi, sigorta sektör gelişiminin bir ölçüsü olarak kullanılmaktadır. Sigorta talebinin, hayat ve hayat dışı branşında hem ayrı ayrı hem de birlikte analiz edildiği çalışmalara rastlanmaktadır. Sigorta talebini ölçmek için yapılan analizlerde belirlenen dönem ve değişkenlere ait veriler kullanılmaktadır. Veriler çoğunlukla aylık, çeyreklik veya yıllık dönemler olarak analize dahil edilmektedir. Yapılan ampirik çalışmalarda, bir ülkenin zaman içindeki talep değişimi araştırılabildiği gibi, seçilen bir ülke ya da ülke grubunun tek bir yıl veya dönem boyunca değişiminin ölçüldüğüne de rastlanmaktadır (Browne ve Kim, 1993; Dragos, 2014; Kabrt, 2021; Li vd., 2007; Mathew ve Sivaraman, 2017; Outreville, 1996; Simionescu ve Ulbinaite, 2021). Tez çalışmasının bu bölümünde sigorta talebini etkileyen sosyoekonomik ve finansal faktörler kavramsal ve kuramsal çerçeveden incelenerek, araştırmanın hipotezlerine yer verilecektir.

4.1. Sigorta Talebi

Sigorta talebi, toplumda sigorta satın almaya istekli olanların kendilerine uygun olan sigorta ürünlerinden satın aldıkları miktarı ifade etmektedir. Sigorta talebi nicelleştirilebilir (ölçülebilir) ve tüketicilerin satın alma gücüne göre sınırlandırılabilir (Yuan ve Jiang, 2015, s. 4860). Literatürün geneline bakıldığında değişkenlerin sigorta talebine olan etkisini ölçmek için ülkelerin genellikle sigorta toplam primi, sigorta yoğunluğu veya sigorta penetrasyonunun ölçüt alındığı görülmüştür (Alhassan ve Biekpe, 2016; Beck ve Webb, 2003; Browne ve Kim, 1993; Hwang ve Gao, 2003; Li vd., 2007; Sliwinski vd., 2013).

Hayat sigortası talebine ilişkin teorik ve ampirik çalışmaların büyük çoğunluğu başlangıç noktası olarak Yaari'yi işaret etmektedir (Yaari, 1964, 1965). Yaari (1964, 1965) ve Hakansson (1969) hayat sigortası talebini açıklamak için teorik bir çerçeve geliştiren ilk araştırmacılarıdır (Hakansson, 1969). Yaari ve Hakansson'un ardından sigorta talebini konu alan Hammond ve ark. (1967), Fortune (1972, 1973), Fischer (1973), Campbell (1980), Beenstock ve ark. (1986), Lewis (1989)'in çalışmaları bu konu hakkındaki ilk çalışmalardandır.

Literatürün geneline bakıldığında sıklıkla kullanılan üç bağımlı değişkenden söz edilebilir. Bu değişkenler; sigorta yoğunluğu, sigorta penetrasyonu ve sigorta brüt prim toplamıdır. Sigorta yoğunluğu, bir ülkede kişi başına düşen ortalama yıllık primi göstermektedir. Başka bir deyişle, ülkede yaşayan her bir kişinin sigorta için ortalama ne kadar harcadığını temsil etmektedir (Outreville, 2013, s. 74). Sigorta yoğunluğu, hayat ve hayat dışı sigorta yoğunluğu olarak hesaplanmakta ve sigorta tüketimini geliri dikkate alarak ülkeler arasında karşılaştırmaktadır (Beck ve Webb, 2003, s. 53-54). Sigorta penetrasyonu da hem hayat hem de hayat dışı sigorta primi üzerindeki sigorta talebinin ölçüsüdür. Yazılan direkt primin, nominal GSYH'ye oranının yüzde olarak ifade edilmesini temsil etmektedir. Penetrasyon oranında, sigorta tüketimi gelire göre hesaplanarak, ekonominin büyüklüğüne göre ölçülmektedir. Buna göre, gelir sabitken, sigorta primi artarsa sigorta penetrasyonu azalmaktadır. Sigorta penetrasyonunun prim artışına tepkisi, bazı sigorta türleri zorunlu olarak yapıldığından, sigorta türüne göre değişkenlik göstermektedir (Olayungbo vd., 2016, s. 7-8). Penetrasyon, miktar ve fiyatın bir sonucu olduğu için tüketimi temsil eden ideal bir ölçüt değildir (Beck ve Webb, 2003, s. 53). Özetle, sigorta penetrasyonu, sigorta piyasasının ekonomik ölçekle ilişkisini gösteren bir değişken; sigorta yoğunluğu nüfusu dikkate alarak ekonomik büyümeyi göz ardı eden bir değişkendir (Pradhan vd., 2014, s. 17). Bir ülkedeki toplam sigorta primleri olarak tanımlanan brüt sigorta primleri, sigorta sektörünün ülke ekonomisindeki önem derecesini temsil eden en önemli göstergelerinden birisidir (OECD Data).

Tez çalışmasında, OECD ülkelerinde sigorta talebini ölçmek için bağımlı değişken olarak sigorta brüt prim toplamı kullanılmaktadır. Çalışmada kullanılan bağımsız değişkenler 3 ana başlıkta gruplandırılmaktadır. Bu gruplardan birincisi gelir, emeklilik fonu ve sosyal güvenlik harcamalarını kapsayan makroekonomik değişkenlerdir. İkinci grup değişkenler olan finansal değişkenler, sigorta pazar payı ve finansal gelişmişlik değişkenlerinden oluşmaktadır. Son grup ise eğitim ve yaşam beklentisi değişkenlerini kapsayan sosyal değişkenlerdir.

4.2. Makroekonomik Faktörler

Çalışmanın sigorta talebini etkileyen makroekonomik faktörleri olan gelir, emeklilik harcamaları ve sosyal güvenlik harcamaları değişkenleri literatürden örneklerle açıklanmaktadır.

4.2.1. Gelir ile Sigorta Talebi İlişkisi

Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH) bir ülkenin, bir yıllık zaman dilimi içinde ürettiği mal ve hizmetlerin toplam piyasa satış fiyatıdır (Eğilmez, 2020). Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'nın nüfusa bölünmesiyle Kişi Başı Gayri Safi Yurtiçi Hasıla hesaplanmaktadır. Sigorta talebi alanındaki çalışmaların genelinde talebi ölçmek için gelir ölçütü olarak harcanabilir kişisel gelir ya da kişi başı GSYH veya GSMH (Gayri Safi Milli Hasıla) değerlerinin kullanıldığı görülmektedir. Gelir, sigortaya olan talebi ölçmek için en çok kullanılan değişken olmasının yanında, dahil edildiği çalışmaların sonuçları farklılık göstermektedir.

Literatürdeki birçok çalışma sigorta talebi ile gelir arasında güçlü ve pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir. Hayat sigortası talebini ölçmek için Bah ve Abila (2022), Browne ve Kim (1993), Beck ve Webb (2003), Hwang ve Gao (2003), Kjosevski (2012), Li vd. (2007), Outreville (1996), Sen ve Madheswaran (2013), Truett ve Truett (1990), Zeriaa vd. (2017) kişi başı GSYH'nin hayat sigortası talebi üzerinde anlamlı ve pozitif ilişkide olduğunu kanıtlamıştır. Alhassan ve Biekpe (2016), gelirin hayat sigortası talebini negatif yönde etkilediğini bulmuştur. Feyen vd. (2011) ise gelirin hem hayat hem de hayat dışı sektörlerinde talebi anlamlı ve pozitif yönde etkilediğini kanıtlamıştır.

Simionescu ve Ulbinat (2021) toplam sigorta talebini ölçmek için hem harcanabilir geliri hem de kişi başı GSYH değerini kullandıkları ampirik analizde talebin her ikisiyle de doğru orantılı olduğunu söylemiştir. Aynı değişkenleri Mathew ve Sivaraman (2017) de çalışmasında kullanmış ancak bu ilişkiyi anlamsız bulmuştur.

Gelir değişkeni için nominal GSYH büyüme verisini kullanan Polat ve Akin (2021), bu değişkenin hayat sigortası talebiyle anlamlı ve pozitif bir ilişkisi olduğunu literatüre kazandırmıştır. Aynı doğrultuda Sliwinski vd. (2013) GSYH değişkeninin sigorta talebini pozitif yönde etkileyen en önemli faktörlerden birisi olduğunu kanıtlamıştır.

Hayat dışı sigorta talebi ile gelir arasındaki ilişkiyi araştıran Garcia (2012), Portekiz'de bu ilişkinin pozitif anlamlılık taşıdığını belirtmiştir (Garcia, 2012). Segodi ve Sibindi (2022) BRICS ülkelerinde sigorta talebinin sigorta penetrasyonu ile pozitif, sigorta yoğunluğu ile negatif bir ilişkide olduğunu tespit etmiştir.

Bu bilgiler ışığında gelirin, sigorta talebini ölçmek için önem taşıdığı anlaşılmaktadır. Aynı doğrultuda bu çalışmada, artan gelir seviyesinin, mevcut yaşam standartlarını korumak ve kişilerin gelecekte kendini daha çok güvende hissetmeleri için sigortaya olan talebi arttırması beklenmektedir. Önceki araştırmalardan büyük bir kısmı, gelir düzeyi ile sigorta tüketimi arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu vurgulamaktadır. Literatürü takiben araştırmada, gelir seviyesini ölçmek için milyon dolar cinsinden ifade edilen GSYH değeri kullanılmakta ve bu ilişkinin sigorta talebi ile pozitif korelasyonlu olması beklenmektedir.

H₁: OECD ülkelerinde gelir ile sigorta talebi arasında istatistiksel açıdan anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır.

4.2.2. Emeklilik Harcamaları ile Sigorta Talebi İlişkisi

Zerriaa vd. (2017) tarafından Tunus'un sigorta talebini etkileyen faktörlerin araştırıldığı çalışmada, emeklilik harcamalarının GSYH'ye oranı, emeklilik sisteminin boyutunu temsil etmek için kullanılmış ve bu değişkenin sigorta talebi ile negatif ilişkide olduğu sonucuna varılmıştır. Emeklilik harcamaları değişkeni, toplumun tasarruf kültürü ve finansal okuryazarlık düzeyiyle yakın ve pozitif bir ilişki içindedir (Bucher-Koenen ve Lusardi, 2011; Rooij vd., 2011) Sen ve Madheswaran (2013) çalışmasında kişi başına düşen tasarruf oranı ve sigorta talebinin birbiriyle pozitif ilişkide olduğunu kanıtlamıştır. Mahdzan ve Victorian (2017) çalışmasında finansal okuryazarlığın artmasının toplumun sigorta bilincini arttırdığını belirtmiştir (Mahdzan ve Victorian, 2017). Wang vd., finansal okuryazarlığın Çin'deki hayat sigortası talebi üzerinde çok önemli etkisi olduğuna dair güçlü kanıtlar bulmuştur (Wang vd., 2021).

Bu bilgiler ışığında, emeklilik harcamaları değişkeninin sigorta talebini pozitif yönde etkilemesi beklenmektedir.

H₂: OECD ülkelerinde emeklilik harcamaları ile sigorta talebi arasında istatistiksel açıdan anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır.

4.2.3. Sosyal Güvenlik (Kamu) Harcamaları ile Sigorta Talebi İlişkisi

Sosyal güvenlik yardımları, sosyal güvenlik için yapılan toplam hükümet harcamaları ile ölçülmektedir. Literatürdeki çalışmalardan bazıları sağlık harcamalarının GSYH'ye

oranını, sosyal güvenlik harcamalarının bir göstergesi olarak kullanmıştır. Bu değişken ile hayat sigortası talebi arasındaki ilişki hem pozitif hem de negatif korelasyonlar açısından mantıksal olarak açıklanabilmektedir (Dragos vd., 2017) Bazı çalışmalarda değişkenler arasında negatif korelasyon olduğu, bu tür sosyal güvenlik harcamalarının artan vergilendirme yoluyla finanse edildiği ve bunun da hayat sigortası poliçelerine yatırılacak harcanabilir geliri azalttığı düşünülmüştür. Beck ve Webb (2003), sosyal güvenliğin özel hayat sigortasının yerini alabileceğini -ikame hipotezini- savunmuştur. Beenstock vd. (1986) ve Li vd. (2007) de aynı şekilde ikame hipotezini savunmuştur. Buna karşın, Alhassan ve Biekpe (2016) ve Browne ve Kim (1993) sosyal güvenlik (kamu) harcamalarının sigorta talebiyle pozitif ilişkide olduğunu ve sosyal sigorta programlarının özel sigorta tüketimi ile birbirlerini tamamladıklarını -tamamlayıcılık hipotezi- öne sürmüştür.

Kjosevski (2012) sosyal güvenlik harcamaları ile hayat sigortası talebi arasında pozitif bir ilişki olduğunu belirtirken; Beck ve Webb (2003), Mathew ve Sivaraman (2017) bu ilişkiyi anlamsız bulmuştur. Mapharing vd. (2016) sosyal güvenlik harcamaları ile sigorta talebi arasında eş-bütünleşik bir ilişki olduğunu yaptığı analizler sonucunda kanıtlamıştır.

Browne ve Kim (1993) sosyal güvenlik harcamalarının bir ülkenin yüksek refah seviyesini yansıttığını ve bu nedenle daha yüksek sigorta talebi ile ilişkilendirilmesi gerektiğini iddia etmiştir. Daha zengin ülkelerde sosyal güvenlik programlarının daha cömert olması beklenmektedir. Ancak ülkelerin sosyal güvenlik sistemleri birbirinden farklı olduğu için sonuçlar da tutarsız olabilmektedir. Bu tez çalışmasında, sosyal güvenlik harcamalarını temsilen aile yararına kamu harcamaları kullanılmaktadır. Aile yardımları harcamaları, yalnızca ailelere ve çocuklara yönelik olan mali destek de dahil olmak üzere, aile yararına yapılan toplam kamu harcamalarını ifade etmektedir (OECD Data). Browne ve Kim'in (1993) çalışmasına paralel olarak bu araştırmada sosyal güvenlik harcamaları ile sigorta talebi arasında pozitif bir ilişki beklenmektedir.

H₃: OECD ülkelerinde sosyal güvenlik harcamaları ile sigorta talebi arasında istatistiksel açıdan anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır.

4.3. Finansal Faktörler

Çalışmanın sigorta talebini etkileyen finansal faktörleri, sigorta pazar payı ve finansal gelişmişlik değişkenleri literatürden örneklerle açıklanmaktadır.

4.3.1. Finansal Gelişme ile Sigorta Talebi İlişkisi

Finansal sektörün gelişimi, insanların finansal varlıklarının mülkiyeti yoluyla gelecekteki gelirlerini güvence altına almalarını sağlayan nakit akışlarının yaygın şekilde menkul kıymetleştirilmesiyle ilişkilidir (Li vd., 2007).

Finansal gelişmişliğin ölçüsü olarak Outreville (1990), M2/GSYH oranının ortalama değerini kullanmış, alternatif olarak M1/M2 oranının da kullanılabileceğini belirtmiştir. Li vd. (2007), finansal servet birikimini temsilen M2/GSYH değişkenini kullanmıştır. Outreville (1996) ise (M1-M2)/M2 verilerini kullanmıştır. Mathew ve Sivaraman (2017), Polat ve Akın (2021), Sen ve Madheswaran (2013), Zerriaa vd. (2017) finansal derinliği (M2 para arzı/GSYH) finansal gelişmişliğin ölçüsü olarak kullanmış ve bu değişkenin hayat sigortası talebiyle anlamlı ve pozitif ilişkide olduğunu kanıtlamıştır. Garcia (2012) hayat dışı sigorta talebi ölçmek için M2/GSYH ve M1/M2 değişkenlerini kullanmış ve bu değişkenlerin sigorta talebiyle istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı sonucuna varmıştır.

Finansal gelişmişliği M2-M1 değerini kullanarak ölçen Kjosevski (2012), bu değişkenin sigorta talebiyle pozitif ancak anlamsız bir ilişkide olduğu sonucuna ulaşmıştır. Alhassan ve Biekpe (2016) finansal gelişmişlik ile sigorta talebi arasında ekonometrik olarak pozitif ve güçlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Sliwinski vd. (2013) çalışmasında M1 ve M2 değerlerini kullanmış ve iki değer için hayat sigortası talebiyle güçlü ve pozitif ilişkide olduğunu kanıtlamıştır. Segodi ve Sibindi (2022) BRICS ülkelerinde yaptığı analizde, sigorta talebinin finansal özgürlükle pozitif bir ilişkide olduğu sonucuna varmıştır. Mapharing vd. (2016) finansal gelişmişlik ile sigorta talebi arasında eş-bütünleşik bir ilişki olduğunu yaptığı analizler sonucunda kanıtlamıştır.

Beck ve Webb (2003) iyi işleyen bir bankacılık sisteminin, toplumu güvencenebilecekleri sağlam liman olan sigortaya yönlendireceğini savunmaktadır. Bankacılık sisteminin de finansal gelişmişliğin bir ölçütü olduğu göz önüne alınarak, bu çalışmada finansal gelişmişlik ve sigorta talebi arasındaki ilişkinin pozitif yönde olması beklenmektedir.

H4: OECD ülkelerinde finansal gelişme ile sigorta talebi arasında istatistiksel açıdan anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır.

4.3.2. Sigorta Pazar Payı ile Sigorta Talebi İlişkisi

Sigorta pazar payı değişkeni, OECD'ye üye bir ülkenin, OECD toplam sigorta brüt primi içindeki payını (%) göstermektedir. Ülkelerin sigorta brüt primleri ile sigorta pazar paylarının doğru orantılı olarak artması beklenmektedir. Bu değişken, gelişmekte olan ülkelerde yabancı sigortacıların payını bir kukla değişken olarak kullanan Outreville'nin (1996) çalışmasındakinden farklıdır. Li vd. (2007) çalışmasında, sigorta dış pazar payı değişkeni olarak; brüt prim bazında, yabancı kontrolündeki teşebbüslerin ve şubelerin ve yabancı teşebbüslerin acenteliklerinin, toplam yurtiçi prime oranı olarak tanımlanan fiili yurtdışı pazar payı verilerini kullanmıştır. Ma ve Pope (2003) ise çalışmasında, uluslararası sigortacılar tarafından ev sahibi piyasalarda yerel şirketlerdeki kişi başına yazılan prim verilerini kullanmıştır. Her üç çalışmada kullanılan sigorta pazar payı değişkeni bu çalışmadakinden farklıdır. OECD'ye üye gelişmekte olan ülkelerin, toplam sigorta pazarından aldıkları pay arttıkça, potansiyel prim üretiminin toplama yansımalarının daha etkili olacağı düşüncesinden yola çıkarak bu değişkenin sigorta toplam brüt miktarıyla doğru orantılı olması beklenmektedir.

H5: OECD ülkelerinde sigorta pazar payı ile sigorta talebi arasında istatistiksel açıdan anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır.

4.4. Sosyal (Demografik) Faktörler

Çalışmanın sigorta talebini etkileyen faktörleri eğitim seviyesi ve doğumda beklenen yaşam süresi değişkenleri literatürden örneklerle açıklanmaktadır.

4.4.1. Eğitim ile Sigorta Talebi İlişkisi

Browne ve Kim (1993), Dragos vd. (2017), Elango ve Jones (2011), Hwang ve Gao (2003), Kjösevski (2012), Li vd. (2007), Mapharing vd. (2016), Truett ve Truett (1990) eğitim oranının sigorta talebi üzerinde anlamlı ve pozitif sonuçları olduğunu belirtmektedir. Zerriaa vd. (2017) ise eğitim değişkeni ile sigorta talebi arasında anlamlı ancak negatif bir ilişki olduğu sonucuna varmıştır.

Beck ve Webb (2003) eğitim değişkenini okullaşma oranı “schooling” olarak kullanmış ve sigorta talebi ile anlamlı bir ilişkiye rastlamamıştır. Aynı şekilde Bah ve Abila (2022), Feyen vd. (2011), Outreville (1996), Sen ve Madheswaran (2013), Sliwinski vd. (2013) eğitim düzeyinin sigorta talebi üzerinde anlamlı bir etkisine rastlamamıştır.

Toplumda eğitim düzeyinin artmasıyla, toplumun daha bilinçli hareket edeceği ve potansiyel serveti korumak için sigorta farkındalığını pozitif yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Bu durum, sigortaya olan talepte artış eğilimi doğuracaktır. Bu tez çalışmasında eğitim değişkenini temsilen ülkedeki yetişkin eğitim oranı kullanılmakta ve sigorta talebi üzerinde pozitif bir etkisi olacağı beklenmektedir.

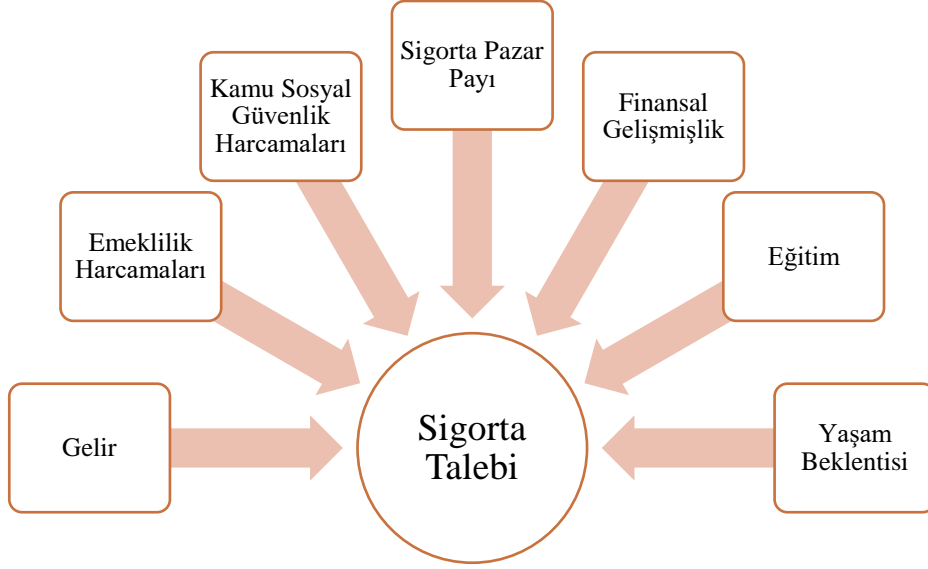
H₆: OECD ülkelerinde eğitim düzeyi ile sigorta talebi arasında istatistiksel açıdan anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır.

4.4.2. Yaşam Beklentisi ile Sigorta Talebi İlişkisi

Doğumda beklenen ortalama yaşam süresi ile sigorta talebi ilişkisini araştıran Beenstock vd. (1986), Outreville (1996), Truett ve Truett (1990), bu iki değişken arasında anlamlı ve pozitif sonuç olduğunu kanıtlamıştır. Mapharing vd. (2016) yaşam beklentisi ile sigorta talebi arasında eş-bütünleşik bir ilişki olduğunu yaptığı analizler sonucunda tespit etmiştir. Alhassan ve Biekpe (2016), Bah ve Abila (2022), Feyen vd. (2011) ve Zerriaa vd. (2017) yaşam beklentisi ve sigorta talebi arasındaki ilişkinin anlamlı ancak negatif olduğu sonucuna varmıştır.

Beck ve Webb (2003), Browne ve Kim (1993), Li vd. (2007), Sen ve Madheswaran (2013) doğumda beklenen ortalama yaşam süresi ile sigorta talebi arasında anlamlı bir etkileşim saptamamıştır. İnsanların uzun yıllar yaşayacağı düşüncesi, refah içinde geçireceği bir ömür beklentisi içinde olmasını ve bunu gerçekleştirmenin yolunun da sigorta satın almaktan geçtiğini dikkate alarak, bu çalışmada doğumda beklenen yaşam süresinin sigorta talebi üzerinde pozitif bir etkisi olacağı beklenmektedir.

H₇: OECD ülkelerinde doğumda beklenen yaşam süresi ile sigorta talebi arasında istatistiksel açıdan anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır.

Şekil 31. Çalışmanın Sigorta Talebini Etkileyen Faktörleri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Böylelikle araştırmanın hipotezleri kurulmuş, ampirik analizde kullanılacak değişkenler tanımlanmıştır. Tez çalışmasının beşinci bölümünde Şekil 31’de verilen 7 bağımsız değişkene ait OECD ülke verileri analize dahil edilerek sigorta talebine olan etkisi sınanacaktır.

5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde; araştırmanın amacı ve önemi, yöntemi, kapsamı, veri seti, modeli ve ampirik analiz bulgularına yer verilecektir. Araştırma, nicel araştırma yöntemi kullanılarak tasarlanmış bir araştırmadır. Araştırmada veri tabanlarından toplanan ikincil veriler ekonometrik yöntem ile analiz edilecektir.

5.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı, OECD ülkelerinde sigorta talebini etkileyen faktörlerin tespit edilmesidir. Araştırma kapsamında literatürde sigorta talebini etkileyen faktörler irdelenmiş, ardından belirlenen ülke grubu ve zaman dilimine ait toplanan veriler panel veri yöntemi ile analiz edilmiştir. Ampirik analizde bağımlı değişken olarak, OECD ülkelerinde sigorta talebini temsilen, hayat ve hayat dışı sigorta brüt prim toplamı kullanılmıştır. Bu araştırmanın amacı; sigortanın finansal boyuttaki önemini vurgulayarak, ülkelerin ekonomik büyümesi ve sosyal refah içinde yaşayabilmesi için sigorta talebini etkileyecek faktörlerin tespit edilmesidir. Analizler sonucunda elde edilen bulgular literatürdeki benzer araştırmaların ampirik bulguları ile karşılaştırılarak açıklanacaktır.

5.2. Araştırmanın Yöntemi

Ekonometrik araştırmaların en önemli aşaması değişkenlere ait verilerin doğru ve modele uygun bir şekilde toplanmasıdır. Toplanan verilerin ekonometrik olarak analiz edilmesinin üç yolu vardır. Bunlar (Yerdelen Tatoğlu, 2020a, s. 1):

- Zaman serisi analizi
- Yatay kesit veri analizi
- Panel veri analizidir.

Zaman serisi analizi, kronolojik olarak düzenlenmiş bir dizi gözlemi analiz etmek için kullanılan ekonometrik yöntemdir. Zaman serisi analizinin amacı genellikle iki yönlüdür: gözlemlenen bir seriye sebep olan stokastik mekanizmayı anlamak ve modellemek; serinin gelecekteki değerlerini tahmin etmek veya öngörmektir (Parzen, 1961, s. 951). Yatay kesit analizi, zamanın belli bir noktasındaki farklı birimlere ait verilerini analiz etmek için kullanılmaktadır. Buradaki “birim”; birey, hane halkı, sektör, firma, ülke gibi

ekonometrik birimleri ifade etmek için kullanılmaktadır (Yerdelen Tatoğlu, 2020a, s. 2). Zaman serisi verileri ve yatay kesit serisi verilerinin birlikte kullanıldığı analiz yöntemi ise panel veri analizidir. Bazı araştırmalarda hem zaman verileri hem de birim verilerinin birlikte kullanılması gerekebilmektedir. Böyle bir durumda analizlerin ayrı ayrı yapılması karmaşıklık oluşturacak ve araştırmayı doğru sonuca ulaştırmayacaktır. Bu durumda analiz panel veri ile yapılması sonucun doğruluğunu arttıracaktır (Guriş, 2018, s. 4). Başka bir ifadeyle, panel veri analizi, sadece kesit analizi veya sadece zaman serisi analizi kullanıldığında ulaşılması mümkün olmayan bir yolla görgül zmler sunmaktadır (Gujarati ve Porter, 2018, s. 593).

Panel veri analizi zaman serisi ve kesit verinin gözlem byklğne göre farklı isimler almaktadır. Bu ayrımlar; kısa ve uzun panel, dengeli ve dengesiz panel şeklinde dir. Kesit verinin zaman boyutundan büyük olması durumuna kısa panel, tersi durumuna da uzun panel adı verilmektedir (Tarı, 2018, s. 475). Dengeli panel, panel verilerinin her bir biriminin tüm zamanlar boyunca gözlenmiş olan panele; dengesiz panel ise ana kütlede bazı birimlerin bazı dönemlere ait verileri eksik olan panele verilen addır (Yerdelen Tatoğlu, 2020b, s. 15). Bu sınıflandırmalara ek olarak paneller mikro ve makro paneller olarak da ayrılmaktadır. Mikro paneller, uzun yatay kesit boyutu ve kısa zaman boyutu içermektedir. Bu paneller minimum 2 dönem, maksimum 10-20 zaman dönemi verilerinden oluşmaktadır. Makro paneller ise kısa ya da orta yatay kesit boyutu ve uzun zaman boyutu içermektedir. Makro panellerin birim boyutu en az 7-20 birey, firma veya ülke iken; zaman boyutu en az 20-60 zaman dönemi verilerini kapsamaktadır (Baltağı, 2021, s. 1).

Panel veri analizini yaparken, sahip olduğu faydaları ve limitlerini değerlendirmek gerekmektedir. Panel veri analizinin avantajlarını Hsiao şu şekilde sıralamaktadır (Hsiao, 2003, s. 1-8):

- Panel veriler bireysel heterojenliğin kontrol edilmesini sağlamaktadır. Panel verileri; bireylerin, firmaların, eyaletlerin veya ülkelerin heterojen olduğunu göstermektedir. Bu heterojenliği kontrol etmeyen zaman serisi veya yatay kesit analizleri yanlı sonuçlar elde edilmesi riski taşımaktadır.
- Panel verileri daha fazla bilgi, daha fazla değişkenlik, daha az doğrusal bağlantı, daha çok serbestlik derecesi ve daha yüksek verimlilik sağlamaktadır.

- Panel verileri uyum dinamiklerini daha iyi inceleyebilmektedir. Kesitsel veriler bazı verilerin değişimini açıklamakta yetersiz kalabilmektedir. İşsizlik verileri, iş devirleri, konut ve gelir hareketliliği panellerle daha iyi incelenmektedir. Panel verileri aynı zamanda işsizlik ve yoksulluk gibi ekonomik durumların zamanını incelemek için de çok uygun olmanın yanında, ele alınan sürenin yeterince uzun olması ekonomi-politika kararlarına yol gösterebilmektedir.
- Panel verileri, saf yatay kesit veya saf zaman serisi verilerinde tespit edilemeyen etkileri daha iyi tanımlayabilmekte ve ölçebilmektedir.
- Panel veri modelleri, sadece yatay kesit veya zaman serisi verilerine kıyasla daha karmaşık davranışsal modeller oluşturmaya ve bunları test etmeye olanak tanımaktadır.
- Bireyleri, firmaları ve haneleri içeren mikro panel verileri, makro düzeyde ele alınan değişkenlerden daha sapmasız bir şekilde ölçülebilmektedir. Bireyler veya şirketler üzerindeki kümelenmenin neden olduğu önyargılar azaltılabilmekte veya ortadan kaldırılabilir.
- Makro panel veriler ise mikro panellere göre daha uzun bir zaman serisine sahiptir. Bu durum, zaman serisi analizindeki birim kök testlerinde karşılaşılan standart dışı dağılım sorununa sebep olabilmektedir.

Panel verinin limitlerini Baltagi şöyle ifade etmektedir (Baltagi, 2021, s. 9-12):

- Panel verilerin toplaması ve derlenmesi saf yatay kesit veya zaman serisi verilerine kıyasla daha zor olabilmektedir.
- Panel veri ile ölçümlerde açık ve net olmayan hatalarla karşılaşılabilmektedir.
- Bazı mikro paneller kısa zaman aralığı ya da sınırlı bağımlı değişken içermektedir. Bu durum panelin hesaplanmasını zorlaştırabilmektedir.
- Bazı makro paneller ise uzun bir zaman dilimi ve kısa yatay kesit içermektedir. Bu durumdaki panellerde birimler, firmalar ya da ülkelerin arasındaki bağımlılığı ifade eden yatay kesit bağımlılığının hesaba katılmaması analizi yanlış sonuçlara götürebilmektedir.

Bu tez çalışmasında 37 OECD ülkesinin 2011-2020 dönemi yıllık verileri analiz edilerek, sigorta talebini etkileyen faktörlerin tespit edilmesi hedeflenmektedir. Buna göre çalışma kapsamında toplanan ikincil veriler, ekonometrik araştırma yöntemlerinden biri olan panel veri yöntemiyle analiz edilecektir. Panel veri analizi yapılırken öncelikle STATA

18 paket programına verilerin aktarımı yapılacak, Olabilirlik Oranı (LR) Testi, F Testi ve Breusch-Pagan Lagrange Çarpanı (LM) Testleri yapılarak, modelin birim ve zaman etkisi sınanacaktır. Yapılan testlerin sonucunda birim ve/veya zaman etkilerinin varlığı tespit edilerek, bu etkilerin bağımsız değişkenlerle korelasyonlu olup olmadığı belirlenecektir. Bu nedenle Hausman Testleri uygulanacak ve testin sonucuna göre modelin sabit etkiler veya tesadüfi etkiler tahmincisiyle tahmini yapılacaktır. Tahmin edilen model üzerinde temel varsayım testleri (Heteroskedasite, Otokorelasyon ve Birimler Arası Korelasyon), Normal Dağılım Testleri yapılarak nihai modelin yazılması ve yorumunun yapılması takip eden süreçte verilecektir.

5.3. Araştırmanın Kapsamı, Veri Seti ve Modeli

Bu tez çalışması, OECD ülkelerinde sigortaya olan talebi etkileyen faktörleri belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada analiz yöntemi olarak panel veri analizi kullanılmaktadır. Tez çalışmasının analizi için OECD ülkelerinin 2011-2020 dönemi yıllık verileri, Dünya Bankası, Swiss Re, OECD Data, IMF Data veri tabanlarından alınmıştır. Araştırmada 38 OECD ülkesinden 37'sinin (Avustralya, Avusturya, Belçika, Kanada, Şili, Kolombiya, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İzlanda, İrlanda, İsrail, İtalya, Japonya, Kore, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Meksika, Hollanda, Yeni Zelanda, Norveç, Polonya, Portekiz, Slovakya, Slovenya, İspanya, İsveç, İsviçre, Türkiye, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri) verileri analize dahil edilmiştir. Kosta Rika ise eksik verileri olması nedeniyle analiz kapsamının dışında bırakılmıştır.

Yapılacak panel veri analizinde STATA 18 paket programı kullanılmıştır. Bağımlı değişkenin sigorta brüt prim toplamı olduğu araştırmada, 7 bağımsız değişkenin anlamlı çıktığı model nihai model olarak belirlenmiştir. Değişken seçimine karar verilirken hem sigorta talebini temsil edecek hem de ekonometrik olarak çoklu doğrusal bağlantıya sebebiyet vermeyecek şekilde anlamlı değişkenlerin seçilmesine dikkat edilmiştir. Bu amaçla, sigortacılık literatürü göz önünde tutularak belirlenen toplamda 3 bağımlı, 19 bağımsız değişkenle testler yapılmıştır. Yapılan testler sonucunda bağımlı değişkenin sigorta brüt toplamının olduğu modelle çalışılmaya karar verilmiş ve bağımsız değişkenler GSYH, emeklilik fonlarının GSYH'ye oranı, kamu (sosyal güvenlik) harcaması, finansal gelişmişlik düzeyi, sigorta pazar payı, yetişkin eğitim oranı ve

doğumda beklenen yaşam süresi olarak belirlenmiştir. Veri tabanında toplamda 37 birim ve 10 yıl olmak üzere 370 gözlem bulunmaktadır. Tablo 12, modeldeki değişkenleri ve kısa kodlarını göstermektedir.

Tablo 12. OECD Ülkelerinde Sigorta Talebini Etkileyen Değişkenler

Değişken ve Türü	Değişkenin Adı ve Birimi	Değişkenin Tanımı	Değişkenin Kodu	Beklenen Etki
<u>Bağımlı Değişken</u>				
Brüt Prim	Sigorta brüt prim toplamı (dolar)	Bir ülkedeki toplam nüfus üzerinden yazılan brüt hayat ve hayat dışı sigorta prim toplamıdır.	BRUTPRIM	
<u>Bağımsız Değişkenler</u>				
GSYH	Gayrisafi yurtiçi hasıla (dolar)	Bir ülkenin bir yıllık zaman dilimi içinde ürettiği mal ve hizmetlerin toplam piyasa satış fiyatıdır.	GSYH	+
Emeklilik Harcamaları	Emeklilik fonlarının GSYH oranı (%)	Ülkedeki toplam emeklilik fonlarının GSYH içindeki payıdır.	EMEKL	+
Kamu (SG) Harcamaları	Aile yararı kamu harcamasının GSYH oranı (%)	Aile yararına yapılan kamu harcamalarının GSYH içindeki payıdır.	KAMUHARC	+
Finansal Gelişme	Finansal gelişmişlik (%)	Ülkenin finansal sektörünün gelişmişlik düzeyidir.	FINGEL	+
Sigorta Pazar Payı	Sigorta pazar payı (%)	OECD'ye üye bir ülkenin, OECD toplam sigorta brüt primi içindeki payıdır.	SIGPP	+
Eğitim	Yetişkin eğitim oranı (%)	Ülkedeki yükseköğretime kayıtlı nüfusun toplam nüfus içindeki payıdır.	EGITIM	+
Yaşam Beklentisi	Doğumda beklenen yaşam süresi (yıl)	Doğumda beklenen yaşam süresini göstermektedir.	YASAMBEKL	+

Tablo 12, analizde yer alan bağımlı ve bağımsız değişkenlerin adlarını, tanımlarını, kodlarını ve bağımlı değişken üzerinde literatür taraması ışığında beklenen etkisini göstermektedir. Modelin bağımlı değişkeni olan sigorta primlerinin brüt toplamı milyon dolar olarak ifade edilmekte ve modelde logaritmik formunun yer alması uygun görülmektedir.

Araştırmadaki makroekonomik değişkenler GSYH, emeklilik fonlarının GSYH'ye oranı ve aile yararı kamu harcamasıdır. GSYH, sigorta talebini etkileyen bağımsız değişkenlerden literatürde en yaygın kullanılanıdır. GSYH değişkeni veri setinde milyon dolar olarak yer almakta ve bu değişkenin logaritmik formunun modele dahil edilmesi uygun görülmektedir. Sigorta talebinin GSYH ile pozitif bir ilişkide olması beklenmektedir.

Modeldeki diğer bir bağımsız değişken emeklilik fonlarının GSYH içindeki payıdır. Bu değişken bir oranı (%) ifade etmekte olup, sigorta talebi ile pozitif ilişkide olması beklenmektedir. Kamu sosyal güvenlik harcamaları verileri, aile yararı kamu harcamasının GSYH'ye oranını (%) ifade etmektedir. Kamu harcamalarının sigorta talebi ile pozitif bir ilişkide olması beklenmektedir.

Tez çalışmasında finansal değişkenlerden biri finansal gelişmişlik, diğeri ise sigorta pazar payıdır. Finansal gelişmişlik, ülkelerin finansal kurumlarının ve finansal piyasalarının derinliği, erişimi ve etkinliği açısından göreceli sıralamasını göstermektedir. Değer yüzde olarak ifade edilmektedir. Finansal gelişmişlik düzeyi yüksek olan ülkelerin, sigortacılık sektöründe ileride olmaları dolayısıyla sigorta talebinin yüksek olması beklenmektedir. Bu bağlamda finansal gelişmişlik ve sigorta talebi arasındaki ilişkinin pozitif olması beklenmektedir.

Sigorta pazar payı değişkeni, OECD ülkelerinin toplam sigorta brüt primi içindeki payını (%) göstermektedir. Ülkelerin sigorta talepleri ile sigorta pazar paylarının doğru orantılı olarak artması, dolayısıyla ilişkinin yönünün pozitif olması beklenmektedir.

Tez çalışmasında sosyal değişken sayısı ikidir. Eğitim değişkeni, yetişkin eğitim oranının toplam nüfus içindeki payını (%) ifade ederken; yaşam beklentisi ise mevcut ölüm oranlarının sabit kaldığı varsayıldığında, yenidoğanın ortalama olarak yaşamayı beklediği süreyi temsil etmektedir. Bu iki değişkenin de sigortaya olan taleple pozitif yönde ilişkide olacağı beklenmektedir.

Tablo 13. Değişkenlere Ait Özet İstatistikler

Değişken	Obs	Mean	Std. Dev.	Min.	Max.
BRUTPRIM	370	136948.1	421683.9	404	2934829
GSYH	370	1487996	3103694	13059	2.14e+07
EMEKL	370	41.04443	48.2466	0.04	198.6
KAMUHARC	370	1.900016	1.041622	0.015	3.921
FINGEL	370	0.6223784	0.2050521	0.2	0.99
SIGPP	370	2.738265	8.406459	0.009	56.169
EGITIM	360	22.70172	15.07531	5.95	67.85
YASAMBEKL	370	80.3427	2.686867	73.7	84.7

Tablo 13, analizde kullanılan değişkenlere ait özet istatistikleri göstermektedir. Tablodaki değişkenlerden brüt prim ve GSYH değişkenleri geometrik seri özelliği gösterdiğinden dolayı bu değişkenlerin logaritması alınarak modele dahil edilmiştir.

Tablo 14. Logaritması Alınan Değişkenlere Ait Özet İstatistikler

Değişken	Obs	Mean	Std. Dev.	Min.	Max.
IBRUTPRIM	370	10.02244	1.937214	6.001415	14.89216
IGSYH	370	13.15907	1.484754	9.477233	16.87762
EMEKL	370	41.04443	48.2466	0.04	198.6
KAMUHARC	370	1.900016	1.041622	0.015	3.921
FINGEL	370	0.6223784	0.2050521	0.2	0.99
SIGPP	370	2.738265	8.406459	0.009	56.169
EGITIM	360	22.70172	15.07531	5.95	67.85
YASAMBEKL	370	80.3427	2.686867	73.7	84.7

Tablo 14, analizde kullanılan değişkenlere ait özet istatistiklerin brüt prim ve GSYH değişkenlerinin logaritması alındıktan sonraki halini göstermektedir. Buna göre modelin fonksiyonel formu Denklem 1’de verilmiştir.

Denklem 1. Modelin Fonksiyonel Formu

$$LBRUTPRIM_{it} = \beta_0 + \beta_1 lGSYH_{it} + \beta_2 EMEKL_{it} + \beta_3 KAMUHARC_{it} + \beta_4 FINGEL_{it} + \beta_5 SIGPP_{it} + \beta_6 EGITIM_{it} + \beta_7 YASAMBEKL_{it} + u_{it}$$

5.4. Araştırma Verilerinin Analizi ve Bulgular

Regresyon tahmin edilmeden önce modelde birim ve zaman etkilerinin olması ve eğer varsa bağımsız değişkenlerle korelasyonlu olup olmadıkları incelenmiştir. Bu amaçla LR, F, LM ve Hausman testleri yapılmıştır.

5.4.1. Olabilirlik Oranı (LR) Testi

Olabilirlik testi, tesadüfi etkiler modelinde uygulanan En Çok Olabilirlik tahmincisi kullanılarak modelin klasik model olup olmama durumunu tespit etmek amacıyla yapılan bir testtir.

$$LR = -2[l(\text{kısıtlı}) - l(\text{kısıtsız})]$$

Eşitlikte; l (kısıtlı) modele, klasik modele, ait iken; l (kısıtsız) ise tesadüfi etkiler modelinin olabilirlik fonksiyonunu göstermektedir. LR test istatistiği, (q) , kısıt sayısı serbestlik dereceli Kikare (X^2) dağılımına uygundur (Yerdelen Tatoğlu, 2020a, s. 182)

Testin hipotezleri şöyledir:

H_0 : Klasik model geçerlidir.

H_1 : Klasik model geçerli değildir.

Yapılan test sonucunda H_0 hipotezi reddedilirse klasik modelin varlığından söz edilemez; birim, zaman veya her ikisinin de varlığı söz konusudur. H_0 hipotezi kabul edilirse model klasik modeldir denilebilir (Yerdelen Tatoğlu, 2020a, s. 182).

Birim ve zaman etkisinin varlığına göre hipotezler şöyledir:

$H_0: \sigma_\lambda = \sigma_\mu = 0$

H_1 : En az biri sıfırdan farklıdır.

Sadece birim etkinin olduğu modelde;

$$H_0: \sigma_\mu = 0$$

$$H_1: \sigma_\mu \neq 0$$

Sadece zaman etkisinin olduğu modelde;

$$H_0: \sigma_\lambda = 0$$

$$H_1: \sigma_\lambda \neq 0$$

şeklinde oluşturulmaktadır. Araştırmanın modeli için Olabilirlik Oranı (LR) Testi sonuçları Tablo 15’te gösterilmektedir:

Tablo 15. Olabilirlik Oranı (LR) Testi Sonuçları

LR Testi	Ki Kare (chi2)	Olasılık (Prob)	Sonuç
Birim ve/veya Zaman Etkisi	698.54	0.0000	H ₀ hipotezi ret, birim veya zaman etkisinden en az biri vardır. Model klasik değildir.
Birim Etki	681.42	0.0000	H ₀ hipotezi ret, birim etki vardır.
Zaman Etkisi	0.00	1.0000	H ₀ hipotezi reddedilemez, zaman etkisi yoktur.

Tablo 15, LR Testi sonuçlarını göstermektedir. Buna göre modelin birim ve/veya zaman etkisinin sınıdığı testte olasılık değeri $0.0000 < 0.05$ olduğundan H₀ hipotezi reddedilerek, birim veya zaman etkisinin en az birisinin varlığından söz edilebilmektedir. İki yönlü LR Testinin ardından birim ve zaman etkisinin tek tek varlıklarının sınıması amacıyla tek yönlü birim ve tek yönlü zaman etkileri modelleri tahmin edilmiştir. Buna göre birim etkisinin LR Testi olasılık değeri $0.0000 < 0.05$ olduğundan H₀ hipotezi reddedilerek, modelin birim etkisinin olduğu görülmüştür. Ardından tek yönlü zaman etkisi sınıması ve LR Testi olasılık değeri $1.0000 > 0.05$ olduğundan dolayı H₀ hipotezi reddedilemez, modelin zaman etkisi yoktur sonucuna ulaşılmıştır.

LR Testine göre tek yönlü birim etkili model uygundur.

5.4.2. F Testi

F Testi literatürde ANOVA F (ya da kısıtlı F) testi olarak bilinmektedir. F Testi, kısıtsız modelin sabit parametrenin birime veya zamana göre değiştiği tek yönlü modelin ya da sabit parametrenin hem birime hem de zamana göre değiştiği iki yönlü modelin varlığını sınamak için yapılan bir test türüdür (Yerdelen Tatoğlu, 2020a, s. 177).

Testin hipotezleri şöyledir:

$$H_0: \mu_i = \lambda_t = 0$$

H_1 : Birim ve zaman etkisinden en az biri sıfırdan farklıdır.

Tek yönlü birim ve zaman etkilerini ayrı ayrı sınamak için ise hipotezleri şöyledir:

$$H_0: \mu_i = 0$$

$$H_0: \lambda_t = 0$$

Tablo 16. F Testi Sonuçları

F Testi	F Değeri	Olasılık (Prob)	Sonuç
Birim ve/veya Zaman Etkisi	12.07	1.987e-45	H_0 hipotezi ret, birim veya zaman etkisinden en az biri vardır. Model klasik değildir.
Birim Etki	113.82	0.0000	H_0 hipotezi ret, birim etki vardır.
Zaman Etkisi	0.77	0.6464	H_0 hipotezi reddedilemez, zaman etkisi yoktur.

Tablo 16, F Testi sonuçlarını göstermektedir. Buna göre, modelin birim ve/veya zaman etkisinin sınıandığı testte olasılık değeri $1.987e-45 < 0.05$ çıktığından dolayı H_0 hipotezi reddedilmekte ve birim veya zaman etkisinden en az birinin varlığından söz edilebilmektedir. F Testi tek yönlü birim etkisini sınamak için tahmin edildiğinde olasılık değerinin $0.0000 < 0.05$ olduğu, dolayısıyla H_0 hipotezinin reddedilerek, birim etkinin olduğu görülmektedir. Ardından yapılan F testi tek yönlü zaman etkisini sınamak için tahmin edilmiş ve olasılık değeri $0.6464 > 0.05$ sonucuna ulaşıldığından H_0 hipotezinin reddedilemez olduğu ve zaman etkisinin olmadığı görülmüştür.

F Testine göre tek yönlü birim etkili model uygundur.

5.4.3. Breusch-Pagan Lagrange Çarpanı (LM) Testi

Breusch-Pagan LM sınaması sırasıyla birim ve zaman etkisinin varlığını sınavan iki farklı hipotezle gerçekleştirilmektedir.

Testin hipotezleri şöyledir:

H₀₁: $\sigma_{\mu}^2 = 0$ Birim etki yoktur.

H₀₂: $\sigma_{\lambda}^2 = 0$ Zaman etkisi yoktur.

Burada rassal etki veya etkilerin geçerliliğini sınamak için yukarıda verilen hipotezlere uygun olarak sınamalar yapılmaktadır. Hipotezler sırasıyla test edildiğinde modelin birim etki ve zaman etkisi göstermesi durumu test edilmektedir (Çınar, 2021, s. 306).

Tablo 17. LM Testi Sonuçları

LM Testi	Ki Kare (chi2)	Olasılık (Prob)	Sonuç
Birim Etki	1165.07	0.0000	H ₀ hipotezi ret, birim etki vardır.
Zaman Etkisi	0.67	0.2072	H ₀ hipotezi reddedilemez, zaman etkisi yoktur.

Tablo 17, modelde birim ve zaman etkisinin varlığını sınamak için yapılan LM Testi sonuçlarını göstermektedir. Buna göre, birim etkinin olasılık değeri $0.0000 < 0.05$ olduğundan H₀ hipotezi reddedilir ve birim etkinin varlığı kabul edilir. Zaman etkisine bakıldığında ise olasılık değerinin $0.2072 > 0.05$ olduğundan H₀ hipotezi reddedilemez ve zaman etkisinin varlığından söz edilemediği sonucuna varılmaktadır.

LM Testine göre tek yönlü birim etkili model uygundur.

Yapılan testler sonucunda; LR, F ve LM Testleri modelde tek yönlü birim etkinin varlığına işaret etmektedir. Her üç testin sonuçlarına göre zaman etkisine rastlanmamıştır. Analizin bir sonraki aşaması tek yönlü birim etkinin sabit etkiler mi tesadüfi etkiler mi gösterdiğini tespit etmek; başka bir ifadeyle açıklayıcı değişkenler ve hata terimi arasında

korelasyon olup olmadığını sınamak için Hausman ve Dirençli Hausman Testlerinin uygulanmasıdır.

5.4.4. Hausman ve Dirençli Hausman Testleri

Hausman (1978) spesifikasyon testi, tanımlama hatasını sınamak için kullanılmaktadır. Panel veri modellerinde kullanılacak tahminciler arasında seçim yapmayı sağlamaktadır. Hausman testi, sabit ve tesadüfi etkiler modelleri arasında tercih yapabilmeye aracı olmaktadır. Sabit etkiler tahmincisi birim etkiyi modelden düşürerek, tesadüfi etkiler tahmincisi ise birim etkiyi hata teriminin içine ekleyerek tahmin sürecine dahil etmektedir (Yerdelen Tatoğlu, 2020a, s. 195-196).

Bağımsız değişkenin birim veya zaman etkileriyle olan korelasyon durumunu tespit etmek amacıyla Hausman Testi yapılmaktadır. Ancak modelde etkinliği bozan varsayımdan sapmalardan en az birinin olması durumunda Hausman Testinin dirençli versiyonunun sonucu daha güvenilir olduğundan, burada dirençli Hausman Testi raporlanmaktadır.

Testin hipotezleri şöyledir:

H_0 : SE tutarlıdır, TE etkindir. (Açıklayıcı değişkenler ile hata terimi arasında korelasyon yoktur.)

H_1 : SE tutarlıdır, TE tutarsızdır. (Açıklayıcı değişkenler ile hata terimi korelasyonludur.)

Tablo 18. Dirençli Hausman Testi Sonuçları

Cluster-Robust Hausman Test (Dirençli Hausman)		
<u>Ki Kare</u>	<u>Olasılık (Prob)</u>	<u>Sonuç</u>
9.75	0.2031	H_0 reddedilemez, TE etkindir.

Tablo 18, Dirençli Hausman Testinin sonuçlarını göstermektedir. Buna göre $0.2031 > 0.05$ sonucuna göre H_0 hipotezi reddedilemez, tesadüfi etkiler modeli etkindir denilebilmektedir.

Yapılan test sonuçlarına göre modelimiz tek yönlü birim etkinin olduğu tesadüfi etkiler modeline uygundur. Bir sonraki aşamada model, tesadüfi etkiler tahmincisi olan

Genelleştirilmiş EKK yöntemi kullanılarak tahmin edilecektir. Tahminin ardından modelin En İyi Doğrusal Sapmasız Tahminci (BLUE) olma durumu kontrol edilecektir.

5.4.5. Temel Varsayım Testleri

Panel veri modelinde kullanılan tahmincinin En İyi Doğrusal Yansız Tahminci (BLUE) olma koşullarını sağlayıp sağlamadığının tespit edilmesi gerekmektedir. Tahmincinin BLUE olma durumu için gerekli varsayımlar şunlardır (Çınar, 2021, s. 409-410):

- Doğrusallık varsayımının sağlanması
- Homoskedastisite (sabit varyans) varsayımının sağlanması
- Serisel korelasyonsuzluk olması, otokorelasyonun olmaması
- Birimler arasında yatay kesitsel bağımsızlık olması, birimler arası korelasyon olmaması
- Çoklu doğrusal bağlantının olmaması
- Hata terimlerinin normal dağılması, normallik varsayımının olmasıdır.

Bu varsayımlara göre kullanılan tahmincinin BLUE olup olmama durumunun sınanması ve eğer varsa sapmaların düzeltilmesi gerekmektedir. Takip eden kısımda etkinliği bozan varsayımlardan heteroskedasite, otokorelasyon ve birimler arası korelasyonun varlığı tespit edilecektir. Ardından çoklu doğrusal bağlantı, normal dağılım testleri yapılacaktır. Varsayımdan sapma durumunun olması halinde düzeltme yoluyla nihai modele ulaşılabacaktır.

5.4.5.1. Levene, Brown ve Forsythe'nin Heteroskedasite Testi

Levene (1960), normal dağılım varsayımına aykırı olan durumda dirençli bir heteroskedasite testi önermektedir. Brown ve Forsythe (1974) Levene'nin test istatistiğinde yer alan ortalamanın kullanılmasının yerine, aykırı gözlemlere karşı da direnç gösteren kırılmış ortalamaya dayanan alternatif yerel tahmincileri önermektedir (Şahin, 2018, s. 87).

Testin hipotezleri şöyledir:

H_0 : Heteroskedasite yoktur. (Birimlerin varyansları eşittir.)

H_1 : Heteroskedasite vardır. (Birimlerin varyansları eşit değildir.)

Tablo 19. Levene, Brown ve Forsythe Testi

Levene, Brown ve Forsythe Testi			
	Test İstatistiği	Olasılık (Prob)Değeri	Sonuç
W0	3.6391	0.0000	H ₀ ret, heteroskedasite vardır.
W50	2.7377	0.0000	H ₀ ret, heteroskedasite vardır.
W10	3.2448	0.0000	H ₀ ret, heteroskedasite vardır.

Tablo 19, tesadüfi etkiler modelinde uygulanan Levene, Brown ve Forsythe'nin Test istatistiklerine (W0, W50, W10) göre hepsinde olasılık değeri $0.0000 < 0.05$ olduğundan modelde heteroskedasite vardır.

5.4.5.2. Otokorelasyon Testleri

Hata teriminin önceki dönem hata terimi ile ilişkili olması durumuna otokorelasyon denilmektedir. (Yerdelen Tatoğlu, 2020a, s. 253-254). Örneğin v_t ile v_{t-1} 'in ilişkili olması durumudur. Bu durum modelde istenilen bir durum olmamakla beraber test etmek amacıyla tesadüfi etkiler modelinde 2 test kullanılmaktadır. Bunlar Baltagi-Wu'nun Yerel En İyi Değişmez (LBI) Testi ve Bhargava, Franzini ve Narendranathan'ın Durbin Watson (DW) Testi'dir.

Testlerin hipotezleri şöyledir:

H₀: Otokorelasyon yoktur.

H₁: Otokorelasyon vardır.

Tablo 20. Otokorelasyon Testleri

Otokorelasyon Testleri	Test İstatistiği	Sonuç
Durbin-Watson	0.8701	H ₀ ret, otokorelasyon vardır.
Baltagi-Wu LBI	1.1416	H ₀ ret, otokorelasyon vardır.

Tablo 20, tesadüfi etkiler modelinde otokorelasyon test sonuçlarını göstermektedir. Buna göre test sonuçları $0.8701 < 2$ ve $1.1416 < 2$ olduğundan H_0 hipotezi reddedilir, otokorelasyon vardır.

5.4.5.3. Birimler Arası Korelasyon Testleri

Panel veri modellerinde en genel varsayımlardan birisi, birimlerin hata terimleri arasında yatay kesit bağımsızlığının olması varsayımdır. Standart hataların sapmasız olarak tahmini için birimler arası bağımsızlığın test edilmesi gerekmektedir (Yerdelen Tatoğlu, 2020a, s. 257), (Çınar, 2021, s. 452). Örneğin v_t ile v_j 'nin ilişkili olması durumudur. Başka bir deyişle, farklı birimler arasındaki korelasyondur. Birimler arası korelasyonun tespit edilmesi için tesadüfi etkilerde kullanılan 3 test mevcuttur. Bunlar Pesaran, Friedman ve Frees'in Testleri'dir.

Testlerin hipotezleri şöyledir:

H_0 : Birimler arası korelasyon yoktur.

H_1 : Birimler arası korelasyon vardır.

Tablo 21. Birimler Arası Korelasyon Testleri

Birimler Arası Korelasyon Testi	Test İstatistiği	Olasılık (Prob)Değeri	Sonuç
Pesaran Testi	9.921	0.0000	Birimler arası korelasyon vardır.
Friedman Testi	53.648	0.0227	Birimler arası korelasyon vardır.
Frees Testi	4.019*	0.3429**	Birimler arası korelasyon vardır.

* Frees'in yatay kesit bağımsızlığı test istatistiğinin değeri

**Frees'in Q dağılımından kritik değerlerin 0.05 değer aralığında kritik değeri

Tablo 21, tesadüfi etkiler modelinde birimler arası korelasyon testleri sonuçlarını göstermektedir. Buna göre, Pesaran Testinin olasılık değeri $0.0000 < 0.05$ olduğundan H_0 hipotezi reddedilir, birimler arası korelasyon vardır. Friedman'ın Testi olasılık değeri $0.0227 < 0.05$ sonucuna göre H_0 hipotezi reddedilir, birimler arası korelasyon vardır. Ve son olarak Frees'in testine göre test istatistiği $4.019 > 0.3429$ olduğundan bu teste göre de H_0 hipotezi reddedilir, birimler arası korelasyon vardır. Sonuç olarak her üç teste göre de birimler arası korelasyon vardır.

5.4.6. Çoklu Doğrusal Bağlantı Testi

Regresyon modelinde bulunan bağımsız değişkenler arasında doğrusal ilişki olması durumunda tahminlerde sapmalar meydana gelebilmektedir. Panel veri modellerinde ise bu durumun birim ve gözlem sayısının fazla olmasından dolayı analize başlamadan test edilmesi önemlidir. Çoklu doğrusal bağlantının tespit edilmesi için bir kriter ve test yapılabilmektedir (Yerdelen Tatoğlu, 2020a). Bu analiz kapsamında sadece varyans büyütme faktörü (VIF) kriterine bakılacaktır. Bu yöntemde varyansı büyütme-şişirme denmektedir. VIF değeri için 3 durumdan söz edilebilir (Yerdelen Tatoğlu, 2020a, s. 260):

- VIF değeri 5'ten küçükse çoklu doğrusal bağlantı yoktur.
- VIF değeri 5-10 arasındaysa orta şiddette çoklu doğrusal bağlantı vardır.
- VIF değeri 10'dan büyükse şiddetli çoklu doğrusal bağlantı vardır.

Tablo 22. VIF Testi

Değişken	VIF	1/VIF
FINGEL	6.30	0.158716
YASBEK	3.64	0.274680
IGSYH	3.19	0.313654
SPP	1.91	0.523007
EMEKL	1.50	0.666233
KAMUHARC	1.33	0.753433
EGITIM	1.26	0.794266
Mean VIF	2.73	

Tablo 22, VIF testi sonuçlarını göstermektedir. Buna göre, ortalama VIF değeri (mean VIF) değeri 5'in altında ($2.73 < 5$) olduğundan modelde çoklu doğrusal bağlantının olmadığı söylenebilmektedir. Buna ek olarak, yardımcı regresyonlardan elde edilen sonuçlara göre, FINGEL (finansal gelişmişlik) değişkeninin VIF değerinin 5'in üzerinde (6.30) kaldığı, fakat 10'dan küçük olduğu görülmekte ve bu değişkenin orta şiddette çoklu doğrusal bağlantıya sebep olduğu söylenebilmektedir. Diğer değişkenlerle kurulan

yardımcı regresyonlardan oluşturulan VİF değerlerinin 5'in altında kaldığı ve çoklu doğrusal bağlantıya sebep olmadıkları görülmektedir.

5.4.7. Normal Dağılım Testleri

En Küçük Kareler regresyon modelinin varsayımlarından bir diğeri de hata terimlerinin normal dağılım varsayımıdır. Normallik testleri, araştırma verilerinin normal dağılım gösterme durumlarını analiz etmek için yapılmaktadır (Erdoğan, 2007, 295-296). Regresyonda hata terimlerinin normal dağılması durumu nokta tahminlerinin yapılması için gerekli olmamakla birlikte, aralık tahminlerinin ve hipotez testlerinin yapılması durumunda bu sonuca ihtiyaç duyulmaktadır. Burada normal dağılım testlerinden klasik, sabit ve tesadüfi etkiler modellerini test etmek için kullanılan D'Agostino, Belangerve D'Agostino Testi kullanılacaktır.

Testin hipotezleri şöyledir:

μ için:

H_0 : $S=0$, $K=3$ (Hata terimleri normal dağılmaktadır.)

H_1 : $S \neq 0$ ve/veya $K \neq 3$ (Hata terimleri normal dağılmamaktadır.)

u için:

H_0 : $S=0$, $K=3$ (Hata terimleri normal dağılmaktadır.)

H_1 : $S \neq 0$ ve/veya $K \neq 3$ (Hata terimleri normal dağılmamaktadır.)

Tablo 23. Normal Dağılım Testi

	Test İstatistiği	Olasılık (Prob) Değeri	Sonuç
Birleşik Test (v_{it})	2.07	0.3561	Hata terimleri normal dağılmaktadır.
Birleşik Test (μ_i)	1.19	0.5502	Hata terimleri normal dağılmaktadır.

Tablo 23, tesadüfi etkiler hata bileşenleri modelinde hatanın iki bileşeni için ayrı ayrı normal dağılım testini ifade etmektedir. Buna göre birim etki için Birleşik Test (μ_i) (Joint test fot Normality on u) değeri %95 güven aralığında H_0 hipotezinin reddedilemez olduğu

ve hata terimlerinin normal dağıldığı görülmektedir. Aynı şekilde artık hata için Birleşik Test (v_{it}) (Joint test for Normality on e) H_0 hipotezinin reddedilemez olduğu ve hata terimlerinin normal dağıldığı söylenebilmektedir.

5.5. Nihai Modelin Tahmin Edilmesi ve Ekonometrik Olarak Yorumlanması

Tek yönlü birim etkinin olduğu modelde nihai modele gelinceye kadar yapılan testlerde hata terimlerinin normal dağıldığı ve çoklu doğrusal bağlantı sorununun olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca temel varsayım testlerinin sonucunda modelde heteroskedasite, otokorelasyon ve birimler arası korelasyonun olduğu görülmüştür.

Modeldeki heteroskedasite, otokorelasyon ve birimler arası korelasyonun düzeltilmesi için tesadüfi etkiler modelinde düzeltme yöntemlerinden uygun olanın seçilip, modelin tekrar tahmin edilmesi gerekmektedir. Modelin, sabit ve tesadüfi modellerde kullanılabilen ve her üç varsayımdan sapmanın bulunduğu durumları düzeltmek için Driscoll-Kraay tahmincisi ile yeniden tahmin edilmesi gerekmektedir. Driscoll-Kraay tahmincisi büyük T ve N olduğu durumlarda bile heteroskedasitenin varlığında tutarlı, uzamsal ve dönemsel korelasyonun genel formlarında dirençli standart hatalar üretmektedir (Yerdelen Tatoğlu, 2020a, s. 335).

Tablo 24. Driscoll-Kraay Tahmincisi ile Modelin Yeniden Tahmin Edilmiş Hali

R²	0.8502			
Wald Testi	3199.10			
Olasılık (Prob)	0.0000			
rho	0.93			
	Katsayı Değerleri	Dirençli Standart Hatalar	t istatistikleri	P> t
IBRUTPRIM				
IGSYH	0.6558	0.0549	11.93	0.000
EMEKL	0.0030	0.0007	3.87	0.004
KAMUHARC	0.0342	0.0072	4.70	0.001
FINGEL	1.9666	0.3780	5.20	0.001
SIGPP	0.0475	0.0093	5.10	0.001
EGITIM	0.0203	0.0031	6.47	0.000
YASAMBEKL	0.0275	0.0071	3.86	0.004
SABİT	-2.8400	0.5810	-4.89	0.001
KATSAYI				

Tablo 24’te verilen Driscoll-Kraay Tahmincisiyle elde edilen nihai modelin fonksiyonel formu Denklem 2’de verilmektedir:

Denklem 2. Nihai Model

$$\begin{aligned} lBRUTPRIM_{it} = & -2.8400 + 0.6558lGSYH_{it} + 0.0030EMEKL_{it} \\ & + 0.0342KAMUHARC_{it} + 1.9666FINGEL_{it} + 0.0475SIGPP_{it} \\ & + 0.0203EGITIM_{it} + 0.0275YASAMBEKL_{it} \end{aligned}$$

Tek yönlü birim etkisi tesadüfi olan nihai modelin tahmin sonuçlarına göre, Wald Testi sonucu %95 güven aralığında modelin anlamlı olduğunu göstermektedir. Bu sonuç, modeldeki açıklayıcı değişkenlerin parametreleri ile sabit parametrenin %95 güven aralığında anlamlı olduğunu kanıtlamaktadır. Tablodaki R^2 değeri, değişkenlerin yaklaşık %85 anlamlı olduğunu göstermektedir. Bu durum; GSYH, emeklilik harcamalarının GSYH içindeki payı, aile yararı kamu harcamaları, finansal gelişmişlik, sigorta pazar payı, eğitim düzeyi ve yaşam beklentisinin bağımlı değişkeninin yani sigorta brüt prim toplamının %85'ini açıkladığı anlamına gelmektedir. Tablodaki olasılık değeri, modelin anlamlılığını göstermek için kullanılan ölçütlerden bir tanesidir. Bu değer $0.0000 < 0.05$ olduğundan model anlamlıdır. Tabloda %93 olan rho değeri, toplam varyans içindeki birim etkinin payı olan korelasyon katsayısını göstermektedir. Tabloda değişkenlerin ayrı ayrı anlamlılıklarını ifade eden t istatistikleri, bağımsız değişkenlerin %90 veya %95 güven aralığında bağımlı değişkeni açıklayıp açıklamadıklarını göstermektedir. Buna göre, tablodaki t istatistiklerine bakıldığında bütün bağımsız değişkenlerin ve sabit parametrenin sigorta brüt prim toplamını %95 güven aralığında açıkladığı görülmektedir.

Denklem 2'de yer alan nihai model, doğrusal logaritmik veya logaritmik doğrusal; başka bir deyişle ne tam logaritmik ne tam doğrusal model kategorisine uymaktadır. Bu model; bağımlı değişkeni logaritmik, biri hariç diğer bütün bağımsız değişkenleri doğrusal olan bir modeldir. Bu nedenle, nihai modelin yorumunun bu durumlar göz önüne alınarak yapılması gerekmektedir. Diğer bütün değişkenler sabitken;

- GSYH'deki her %1'lik artış, sigorta brüt prim toplamını %0,66 oranında arttırmaktadır.
- Emeklilik harcamalarının GSYH'ye oranındaki her %1'lik artış, sigorta brüt prim toplamını 0.3 oranında arttırmaktadır.
- Aile yararı kamu harcamalarının GSYH içindeki payının her %1'lik artışı, sigorta brüt primini %3,42 oranında arttırmaktadır.
- Finansal gelişmişlikteki her %1'lik artış, sigorta brüt prim toplamını %197 arttırmaktadır.
- Sigorta pazar payındaki her %1'lik artış, sigorta brüt prim toplamını %4,75 arttırmaktadır.
- Yetişkin eğitim oranındaki her %1'lik artış, sigorta brüt prim toplamını %2,03 oranında arttırmaktadır.

- Doğumda beklenen yaşam süresindeki her 1 birimlik artış, sigorta brüt prim toplamını %2.75 oranında arttırmaktadır.

5.6. Araştırma Hipotezlerinin Değerlendirilmesi

Sigorta talebine etki eden sosyoekonomik ve finansal değişkenlerin araştırıldığı tez çalışmasında, panel veri ekonometrik analiz yöntemi kullanılarak Denklem 2'deki nihai modele ulaşılmıştır. Tez çalışmasının 4. bölümünde tanımları verilen ve literatürdeki araştırmaların sonuçlarına göre gruplandırılan bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerinde beklenen etkisi, kurulan hipotezlerle araştırılmaya çalışılmıştır. Buna göre araştırma hipotezlerinin desteklenip desteklenmediği ile ilgili bilgiler Tablo 25'te özetlenmiştir:

Tablo 25. Sigorta Talebini Etkileyen Faktörlerin Araştırma Hipotezleri ve Sonuçları

Hipotez	Beklenen Etki	Sonuç	Açıklama
H ₁ : OECD ülkelerinde gelir ile sigorta talebi arasında istatistiksel açıdan anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır.	+	H ₁ Kabul	$\beta=0.6558$; $t, P> t $ [11.93, 0.000]
H ₂ : OECD ülkelerinde emeklilik ile sigorta talebi arasında istatistiksel açıdan anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır.	+	H ₂ Kabul	$\beta=0.0030$; $t, P> t $ [3.87, 0.004]
H ₃ : OECD ülkelerinde kamu sosyal güvenlik harcamaları ile sigorta talebi arasında istatistiksel açıdan anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır.	+	H ₃ Kabul	$\beta=0.0342$; $t, P> t $ [4.70, 0.001]
H ₄ : OECD ülkelerinde finansal gelişmişlik ile sigorta talebi arasında istatistiksel açıdan anlamlı ve pozitif açıdan bir ilişki vardır.	+	H ₄ Kabul	$\beta=1.9666$; $t, P> t $ [5.20, 0.001]

Tablo 25 (Devam). Sigorta Talebini Etkileyen Faktörlerin Araştırma Hipotezleri ve Sonuçları

H ₅ : OECD ülkelerinde sigorta pazar payı ile sigorta talebi arasında istatistiksel açıdan anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır.	+	H ₅ Kabul	$\beta=0.0475$; t, $P> t $ [5.10, 0.001]
H ₆ : OECD ülkelerinde eğitim düzeyi ile sigorta talebi arasında istatistiksel açıdan anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır.	+	H ₆ Kabul	$\beta=0.0203$; t, $P> t $ [6.47, 0.000]
H ₇ : OECD ülkelerinde doğumda beklenen yaşam süresi ile sigorta talebi arasında istatistiksel açıdan anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır.	+	H ₇ Kabul	$\beta=0.0275$; t, $P> t $ [3.86, 0.004]

Sigorta talebine etki eden sosyoekonomik ve finansal faktörlerin ele alınarak incelendiği araştırmada toplamda 7 hipotez kurulmuştur. Gelir değişkenini temsilen GSYH'nin, OECD ülkelerinde sigorta talebine olan etkisinin pozitif yönde olması beklenmiş ve H₁ hipotezi kurulmuştur. Sonuçlar, GSYH ile sigorta talebi arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğunu göstermiştir. Tez çalışmasının bulguları Bah ve Abila (2022), Browne ve Kim (1993), Beck ve Webb (2003), Feyen vd. (2011), Hwang ve Gao (2003), Garcia (2012), Kjösevski (2012), Li vd. (2007), Polat ve Akın (2021), Outreville (1996), Sen ve Madheswaran (2013), Sliwinski vd. (2013) Simionescu ve Ulbinate (2021), Truett ve Truett (1990), Zerriaa vd. (2017) ile uyumludur.

H₂ hipotezinde emekliliği temsilen emeklilik fonlarının GSYH'deki payı verileri kullanılmıştır. OECD ülkelerinde emeklilik değişkeninin sigorta talebi ile pozitif ilişkide olması beklenmiştir. Analiz sonuçlarına göre, sigorta talebiyle emeklilik harcamalarının pozitif ilişkide olduğu tespit edilmiştir. Tez çalışmasının bulguları Zerriaa ve arkadaşlarının (2017) sonuçları ile uyumluluk göstermemiştir.

H₃ hipotezine göre OECD ülkelerinde kamu sosyal güvenlik harcamalarıyla sigorta talebi arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki beklenmiştir. Ampirik analiz sonuçları bu iki değişken arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermiştir. Araştırmanın bulguları,

Alhassan ve Biekpe (2016), Beenstock vd. (1986), Browne ve Kim (1993) ve Kjosevski (2012) ile uyumludur.

H₄ hipotezinde, OECD ülkelerinde finansal gelişmişlik ve sigorta talebi arasında pozitif bir ilişki olduğunu öne sürülmüştür. Ampirik testler sonucunda bu ilişkinin birbiriyle anlamlı ve pozitif ilişkide olduğu sonucuna varılmıştır. Sonuçlar Alhassan ve Biekpe (2016), Li vd. (2007), Mathew ve Sivaraman (2017), Outreville (1990), Outreville (1996), Polat ve Akın (2021), Segodi ve Sibindi (2022), Sen ve Madheswaran (2013), Sliwinski vd. (2013), Zerriaa vd. (2017) çalışmalarıyla uyumludur. Ancak sonuçlar, bu iki değişken arasındaki ilişkinin yönünün pozitif ancak anlamsız olduğunu tespit eden Kjosevski'nin (2012) sonucuyla çelişmiştir.

H₅ hipotezinde OECD ülkelerinin sigorta pazar payının sigorta talebi ile pozitif ilişkide olduğu iddia edilmiştir. Analiz sonuçlarında sigorta pazar payındaki her %1'lik artışın, sigorta brüt prim toplamını %4,75 arttırdığını kanıtlamıştır. Bu değişkenin, literatürde daha önce kullanımına yönelik bir araştırma ile karşılaşılmamıştır (yazarın araştırdığı kadarıyla).

H₆ ve H₇ hipotezleri ile sosyal değişkenlerin sigorta talebi ile olan ilişkisini araştırmak amaçlanmıştır. Buna göre, H₆ hipotezi OECD ülkelerinde eğitimin, açıklayıcı değişken olan sigorta talebi ile pozitif ve anlamlı bir ilişkide olduğunu göstermiştir. Ampirik araştırmanın sonucu Browne ve Kim (1993), Dragos vd. (2017), Elango ve Jones (2011), Hwang ve Gao (2003), Kjosevski (2012), Liv d. (2007), Mapharing vd. (2016), Truett ve Truett (1990) tarafından yapılan araştırmaların sonuçları ile uyumluluk göstermiştir.

H₇ hipotezinde OECD ülkelerinde doğumda beklenen yaşam süresinin açıklayıcı değişken ile anlamlı ve pozitif sonuç vermesi beklenmiştir. Araştırmanın ampirik sonuçları doğumda beklenen yaşam süresindeki her 1 birimlik artışın, sigorta talebini %2,75 oranında arttırdığını göstermiştir. Sonuçlar Beenstock vd. (1986) Outreville (1996), Truett ve Truett (1990) tarafından yapılan araştırmaların sonuçları ile aynı doğrultudadır.

6. SONUÇ

OECD ülkelerinin sigorta sektör yapısı göz önüne alınarak hazırlanan bu tez, 2011'den 2020'ye kadar 37 OECD ülkesinden oluşan bir örneklem üzerinde toplam sigorta (hayat ve hayat dışı toplamı) talebinin belirleyici faktörlerinin incelenmesini amaçlamaktadır. Araştırmada makroekonomik, finansal ve sosyal faktörlerin sigorta talebi üzerindeki etkileri, brüt sigorta primleri toplamı üzerinden incelenmiştir. Araştırmanın ampirik analizi, ekonometrik analiz yöntemlerinden panel veri analizi yöntemi kullanılarak yapılmış ve en uygun model tahmin edilmiştir. Tahmin sonuçlarına göre tek yönlü birim etkinin olduğu modelde, etkinliği bozan varsayımdan sapmaların düzeltilmesi amaçlanmış ve model Driscoll-Kraay Tahmincisiyle yeniden tahmin edilerek nihai modele ulaşılmıştır. Analiz sonuçları, açıklayıcı değişkenlerin katsayıları ve sabit parametrenin katsayısının istatistiki bakımdan anlamlı olduğunu göstermiştir. Buna ek olarak sonuçlar, sabit parametre dışındaki bütün değişkenlerin brüt prim toplamıyla anlamlı ve pozitif ilişkide olduğunu; sabit parametrenin ise bağımlı değişkenle anlamlı ancak negatif yönde bir etkide olduğu göstermiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda, tez çalışmasında kurulan yedi hipotezin hepsi ($H_1, H_2, H_3, H_4, H_5, H_6, H_7$) kabul edilmiştir.

Ampirik analize göre, makroekonomik, finansal ve sosyal faktörlerin OECD ülkeleri tarafından talep edilen sigorta brüt prim toplamıyla pozitif ve anlamlı ilişkide olduğu ispatlanmıştır. Gelir, emeklilik harcamaları, sosyal güvenlik harcamaları, finansal gelişmişlik, sigorta pazar payı, doğumda beklenen yaşam süresi ve eğitim düzeyi değişkenlerinin sigorta talebiyle anlamlı ve pozitif ilişkide olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bulgular, OECD ülkelerinin toplam GSYH'nin sigorta prim üretimi üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkisi olduğunu göstermiştir. GSYH'deki yüzdeler artışın sigorta prim miktarındaki yüzdeler artışla birbirine yakın etki gösterdiği ortaya konmuştur.

Analiz bulguları, emeklilik harcamaları değişkeninin sigorta talebiyle pozitif ilişkide olduğunu göstermiştir. Bu durumda, ikame hipotezi reddedilerek, emeklilik programlarının özel sigorta ile tamamlayıcı etkisi olduğu kanıtlanmıştır. Politika katkısı olarak devletin bireylere, tasarruf eğilimlerinin artması ve finansal okuryazarlık seviyesinin yükselmesi için gerekli şartların sağlanması önerilmektedir. Ayrıca devletin bireyleri, emeklilik alanındaki harcamalarına ek olarak hayat ve hayat dışı sigorta satın almaya da teşvik etmesi de gerekmektedir.

Ampirik analiz sonuçlarında kamu harcamalarındaki artışın, talepte daha büyük oranda artışa sebep olduğu ortaya konmuştur. Bu durum, sigorta talebinin artmasıyla sosyal güvenlik harcamalarının da artması anlamına gelmektedir. Başka bir deyişle, Alhassan ve Biekpe (2016) ve Browne ve Kim (1993) tarafından iddia edilen, sosyal güvenlik programlarının özel sigorta tüketiminin ikamesi değil tamamlayıcısı olduğu görüşünü desteklemektedir. Bu durumda politika katkısı olarak, devletin sosyal güvenlik programlarına destek vererek toplumu daha fazla sigorta satın almaya yönlendirmesi önerilmektedir.

Sonuçlara göre, finansal gelişmişlik arttıkça sigorta talebinin arttırdığı hatta bu değişkenin sigorta talebini belirleyen en önemli faktör olduğu kanıtlanmıştır. Burada politika katkısı olarak devletin, finans sektöründeki birimleri iyileştirilerek sigortacılık faaliyetlerini desteklemesi verilmektedir. Buna ek olarak, finans sistemindeki en yaygın hizmet ağına sahip olan bankaların, sigortacılık faaliyetlerine destek vererek, sigorta sektörünün gelişmesi için iş birlikleri yapılmalıdır. Böylelikle sigorta bilincinin toplumda daha geniş bir tabana yayılması sağlanacaktır.

Ampirik analizde, OECD toplam sigorta priminden üye ülkelerin aldıkları payları gösteren sigorta pazar payı değişkeninin, sigorta talebiyle pozitif ve anlamlı ilişkide olduğu tespit edilmiştir. Bu tespitten yola çıkarak, ülkeler bazında talep edilen sigorta miktarının toplam talep üzerinde etkisi olduğu sonucuna varılmıştır. Ampirik sonuçlara göre, sigorta pazar payı %1 oranında arttığında sigorta talebi yaklaşık %5 artmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerin gelişmiş ülkelere göre sigorta prim miktarını arttırmada daha büyük potansiyele sahip olduğu, bu nedenle bu ülkelerin sigortacılık sektörünün desteklenmesiyle toplam prim miktarının arttıracağı sonucuna varılabilir.

Ampirik sonuçlara göre, OECD ülkelerinde daha eğitimli kişilerin daha fazla sigorta talep ettikleri görülmüştür. Bu sonuç, eğitim düzeyi arttıkça insanların sigorta konusunda bilinçlendikleri ve canlarını ve mallarını güvenli liman olan sigortaya emanet ettiklerinin göstergesidir. Burada devlete düşen görev, eğitimin her düzeyinde sigorta farkındalığının oluşması için gerekli eğitimin verilmesini sağlamak, toplumun sigorta bilincinin arttırılmasına yönelik faaliyetleri desteklemektir.

Analiz sonuçları, yaşam beklentisinin toplam sigorta talebini pozitif yönde etkilediği yönündedir. Bu sonuç, daha uzun yıllar yaşamayı bekleyen kişilerin, ömürleri boyunca

faydalarını maksimum düzeye çıkarmak için çalıştıkları ve güvenli bir ortamda yaşamak istedikleri anlamına gelmektedir. Yaşam beklentisinin özellikle hayat sigortası talebinin güçlü bir belirleyicisi olduğu daha önce yapılan araştırmalarda görülmektedir (Beenstock vd., 1986; Outreville, 1996; Truett ve Truett, 1990; Zerriaa vd., 2017). Bu noktada, doğumda beklenen yaşam süresinin yüksek hayat sigortası talebi nedeniyle toplam sigorta talebini pozitif yönde etkilediği düşünülmektedir.

Özetle, sigorta sektörünün, ülkelerin ekonomik olarak büyüme ve kalkınmasında, finansal olarak genişleyip tabana yayılmasında ve sosyal refah içinde hayat sürülmesinde son derece önem taşıdığı anlaşılmıştır. Araştırmada, sigorta talebini arttıran makroekonomik, finansal ve sosyal faktörler olmak üzere üç sac ayağı olduğu sonucuna varılmıştır. Ek olarak, finansal faktörlerden finansal gelişmişliğin sigorta talebinin lokomotifi olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca makroekonomik faktörlerden emeklilik harcamaları değişkeninin sigorta talebini etkileyen faktörlerden birisi olduğu ve toplam sigorta talebini tamamlayıcılık etkisi gösterdiği sonucuna varılmıştır. Bu değişkenin sigorta talebini ölçmek için kullanılan değişkenlerden birisi olarak literatüre katkı sağlaması beklenmektedir.

KAYNAKÇA

- "History of insurance". (2013). 20 12, 2022 tarihinde blogs.baylor.edu: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:n_RMSR686eUJ:https://cpb-us-w2.wpmucdn.com/blogs.baylor.edu/dist/a/6818/files/2013/12/History-of-insurance-11gcwej.pdf&cd=2&hl=tr&ct=clnk&gl=tr adresinden alındı
- Abay, O. S. (2020). Dünyada ve Türkiye'de sigortacılığın tarihçesi. F. Kaya (Dü.) içinde, *Sigortacılık* (7 b.). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Acınan, H. (2017). Sigortanın temel prensipleri ve sigorta işlemlerinde kullanılan belgeler. İ. Akhisar (Dü.) içinde, *Temel Sigortacılık ve Risk* (s. 25-43). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Adams, M., Anderson , J., Anderson, L.-F., ve Lindmark, M. (2009). Commercial banking, insurance and economic growth in Sweden between 1830 and 1998. *Accounting, Business ve Financial History*, 19(1), s. 21-38. doi:10.1080/09585200802667139
- Agbo, I. U., ve Agbaji, B. C. (2019). Effect of motor insurance claims settlement on insurance penetration in Nigeria. *International Journal of Research in Management Fields*, 3(4).
- Akbulut, H. (2023). Osmanlı'da sigorta sektörünün gelişimi ve yapısal problemleri. H. Meral (Dü.) içinde, *21. Yüzyılda Türk Sigorta Sektörüne 21 Tavsiye*. Ankara: Nobel Bilimsel.
- Akın, F. (2013). Hayat sigortaları. *Sermaye piyasası, bankacılık, sigortacılık ve özel emeklilik mevzuatı*. içinde Sakarya: Sakarya Üniversitesi SEM.
- Akpınar, Ö. (2018a). Hayata sigortaları: Kavramsal çerçevesi ve tarihsel gelişimi. F. Erdal (Dü.) içinde, *Hayat sigortaları ve bireysel emeklilik sistemi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Akpınar, Ö. (2018b). *Türkiye'de Yangın Sigortaları ve Uygulamaları*. İstanbul: Yalın Yayıncılık.
- Akpınar, Ö., ve Kulil, O. (2015). Mühendislik Sigortaları. *Risk Yönetimi ve Sigortacılık* (2. Baskı b.). içinde Gazi Kitabevi.
- Akpınar, Ö., ve Küntay, O. (2015). Hayat Sigortaları. *Risk yönetimi ve sigortacılık* (2 b.). içinde Ankara: Gazi Kitabevi.
- Algantürk Light, D. (2012). Sigorta sözleşmesi süresi içinde sigorta ettirenin yükümlülükleri. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(22), s. 1-8.
- Alhassan, A. L., ve Biekpe, N. (2016). Determinants of life insurance consumption in Africa. *Research in International Business and Finance*, 37, s. 17-27. doi:10.1016/j.ribaf.2015.10.016
- Anderberg, D. (1999). Determining the mix of public and private provision of insurance by majority rule. *European Journal of Political Economy*, 15(3), s. 417-440. doi:10.1016/S0176-2680(99)00020-8
- Ankaralı, E. G. (t.y.). *Santa Clara gemisi, Edward Lloyd'un kahvehanesi ve sigorta*. 12 20, 2022 tarihinde İstanbul Üniversitesi Lojistik Kulübü:

<https://www.lojistikkulubu.ist/santa-clara-gemisi-edward-lloydun-kahvehanesi-ve-sigorta/> adresinden alındı

- Aral Eldeleklioğlu, İ. (2012). 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun uyarınca sigorta ettirenin prim ödeme borcu. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(22), s. 203-222.
- Aral Eldeleklioğlu, İ. (2015). Sigorta sözleşmesi-II. E. Kırkbeşoğlu (Dü.) içinde Ankara: Gazi Kitabevi.
- Aral Erdeleklioğlu, İ. (2021). *Şematik sigorta hukuku* (1. Baskı b.). Seçkin Hukuk Yayıncılık .
- Arena, M. (2008). Does Insurance Market Activity Promote Economic Growth? A Cross-Country Study for Industrialized and Developing Countries. *The Journal of Risk and Insurance*, 75(4), s. 921-946.
- Arrow, K. J. (1992). Insurance, Risk and Resource Allocation. G. Dionne, ve S. E. Harrington (Dü) içinde, *Foundations of Insurance Economics: Readings in Economics and Finance* (Cilt 14, s. 220-229). Springer. doi:10.1007/978-94-015-7957-5_11
- Arseven, H. (1987). Sigortanın tarihçesi ve geri kalmışlığımızın sebepleri. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, s. 415-431.
- Atabaş, G. (2015). Nakliyat sigortaları. E. Kırkbeşoğlu (Dü.) içinde, *Risk Yönetimi ve Sigortacılık* (2. Baskı b.). Gazi Kitabevi.
- Atar, A. (2023). Osmanlı'da sigorta düşüncesi ve uygulamaları. H. Meral (Dü.) içinde, *21. Yüzyılda Türk Sigorta Sektörüne 21 Tavsiye* (s. 21-38). Ankara: Nobel Bilimsel.
- Ateşgaoğlu, O. E., ve Özertan, G. (tarih yok). *Türkiye sigortacılık sektörü ekonomik etki analizi*. Türkiye Sigorta Birliği.
- Athean, J. L. (1971). What is risk? *The Journal of Risk and Insurance*, 38(4), s. 639-645.
- Athern, J., Pritchett, T. S., ve Schmit, J. T. (1989). *Risk and insurance* (6 b.). West Pub.
- Avcı, N. (2020). Nakliye sigortalarında sigortalanabilir menfaat kavramının değerlendirilmesi. *Journal of Emerging Economies and Policy*, 5(2), s. 91-98.
- Ayhan, R., ve Çağlar, H. (2018). *Sigorta hukuku ders kitabı. Cilt II*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Azman-Saini, W., ve Smith, P. (2011). Finance and Growth: New evidence on the role of insurance. *South African Journal of Economics*, s. 111-127.
- Bah, M., ve Abila, N. (2022). Institutional determinants of insurance penetration in Africa. *The Geneva Papers on Risk and Insurance - Issues and Practice*. doi:10.1057/s41288-022-00278-2. Springer.
- Baltagi, B. H. (2021). *Econometric analysis of panel data* (6 b.). Switzerland: Springer.
- Baskıcı, M. (2002). Osmanlı Anadolu'da sigorta piyasası 1860-1918. *Ankara Üniversitesi SBF dergisi*, 57(4).

- Bayrakdar, S. (2021). *Makroekonomik verilerin yorumlanması* (2 b.). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Beck, T., ve Webb, I. (2003). Economic, demographic, and institutional determinants of life insurance consumption across countries. *The World Bank Economic Review*, 17(1), s. 51-88.
- Beenstock, M., Dickinson, G., ve Khajuria, S. (1986). The determination of life premiums: An international cross-section analysis 1970–1981. *Insurance: Mathematics and Economics*, 5(4), s. 261-270. Elsevier.
- Berger, L. A., Cummins, D. J., ve Tennyson, S. (1992). Reinsurance and the liability insurance crisis. *Journal of Risk and Uncertainty*, 5, s. 253-272.
- Bickelhaupt, D. L. (1974). *General insurance* (9 b.). R.D. Irwin.
- Bozer, A. (2007). *Sigorta hukuku*. T. İş Bankası A.Ş. Vakfı .
- Bozkurt, T. (2013). *Ticaret hukuku cit IV: Sigorta hukuku*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık .
- Britannica*. (t.y.). 12 22, 2022 tarihinde Sigortanın tarihsel gelişimi: <https://www.britannica.com/topic/health-insurance> adresinden alındı
- Browne, M., ve Kim, K. (1993). An International Analysis of Life Insurance Demand. *The Journal of Risk and Insurance*, 60(4), s. 616-634. Jstor.
- Burher-Koenen, A., ve Lusardi A. (2011). Financial literacy and retirement planning in Germany. *Journal of Pension Economics & Finance*, 10 (4), s. 565-584. Cambridge Core.
- Bulletin of the Commission on Insurance Terminology of the American Risk and Insurance Association. (1966).
- Camcı, S. (2019). Sigorta ettirenin sigorta prim borcunun ödememesinin hukuki boyutu. *Terazi Hukuk Dergisi*, 14(155), s. 1384-1392.
- Campbell, R. (1980). The Demand for Life Insurance: An Application of the Economics of Uncertainty. *The Journal of Finance*, 35(5), s. 1155-1172. Jstor.
- Can, M. (2009). *Türk özel sigorta hukuku*. Ankara: İmaj Yayınları.
- Carter, R. L. (1983). *Reinsurance*. Springer-Science+Business Media .
- Casamatta, G., Cremer, H., ve Pestieau, P. (2000). Political sustainability and the design of social insurance. *Journal of Public Economics*, 75(3), s. 341-364. doi:10.1016/S0047-2727(99)00070-5. Elsevier.
- Cebe, M. S. (2018). *Sigorta hukuku* (1 b.). Ankara: Adalet Yayıncılık.
- Chang, C.-H., ve Lee, C.-C. (2012). Non-Linearity between life insurance and economic development: A revisited approach. *The Geneva Risk and Insurance Review*, 37, s. 223-257. Springer.
- Chang, T., Lee, C.-C., ve Chang, C.-H. (2014). Does insurance activity promote economic growth? Further evidence based on bootstrap panel Granger causality test. *The European Journal of Finance*, 20(12), s. 1187-1210. Taylor&Francis Online.

- Chen, X. H., ve Zhang, L. (2022). Insurance density and the digital economic development: a China perspective. *Economic Research*, s. 1-20. doi:10.1080/1331677X.2022.2142824. Taylor&Francis Online.
- Cole, C. R., ve McCullough, K. A. (2006). A reexamination of the corporate demand for reinsurance. *Journal of Risk and Insurance*, 73(1), s. 169-192. doi:10.1111/j.1539-6975.2006.00170.x. Jstor.
- Crowe, R. M., ve Horn, R. C. (1967). The meaning of risk. *The Journal of Risk and Insurance*, 34(3), s. 459-474. Jstor.
- Cummins, D. J., ve Doherty, N. A. (2006). The economics of insurance intermediaries. *Journal of Risk and Insurance*, 73(3), s. 359-396. doi:10.1111/j.1539-6975.2006.00180.x
- Cummins, D. J., ve Trainar, P. (2009). Securitization, insurance and reinsurance. 76(3), s. 463-492. doi:10.1111/j.1539-6975.2009.01319.x. Jstor.
- Cummins, D. J., Dionne, G., Gagne, R., ve Noura, A. (2021). The costs and benefits of reinsurance. *The Geneva Papers on Risk and Insurance - Issues and practice*, 46, s. 177-199.
- Çamlıbel, F. (2015). Sigorta sözleşmesi-I. E. Kırkbeşoğlu (Dü.) içinde, *Risk Yönetimi ve Sigortacılık* (s. 105-116). Gazi Kitabevi.
- Çeker, M. (2011). *6102 sayılı Yeni TTK'na göre sigorta hukuku* (1 b.). Adana: Karahan Kitabevi.
- Çeker, M. (2018). *Sigorta hukuku* (19 b.). Adana: Karahan Kitabevi.
- Çetin, B., ve Turhan, Ş. (2013). *Tarım Sigortaları* (2 b.). Ankara: Nobel Kitabevi.
- Çınar, M. (2021). *Panel veri ekonometrisi* (1 b.). Bursa: Ekin Yayınevi.
- Çipil, M. (2019). *Sigortacılık ve risk yönetiminin temelleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Dawd, I., ve Benlagha, N. (2023). *Insurance and economic growth nexus: New Evidence from OECD countries*. Taylor&Francis Online.
- Deelstra, G., ve Plantin, G. (2014). *Risk theory and reinsurance*. Springer.
- Demir, O., ve Yayar, R. (2020). *Ekonomik göstergeler ve yorumları* (2 b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Demir, Ş. (2009). TTK Tasarısı'nın sigorta sözleşmesinin hükümlerine ilişkin maddeleri ile getirilen düzenlemelerin değerlendirilmesi. *TTB Dergisi*(84), s. 319-346.
- Demirayak, E. (2011). Sigorta sözleşmesinin yapılması sırasındaki beyan yükümlülüğünün ihlalinde nedensellik bağı. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(2), s. 477-496.
- Demirkan, B. (2023). Sigortacılıkta asimetrik bilgi problemi: Türkiye örneği. H. Meral (Dü.) içinde, *21. yüzyılda Türk sigorta sektörüne 21 tavsije*. Nobel Bilimsel.
- Din, S. M., Abu-Bakar, A., ve Regupathi, A. (2017). Does insurance promote economic growth: A comparative study of developed and emerging/developing economies. *Cogent Economics Finance*, 5(1). Taylor&Francis Online.

- Dipietro, W. R., ve Anoruo, E. (2006). GDP per capita and its challengers as measures of happiness. *International Journal of Social Economisc*, 33(10). Emerald Insight.
- Doğrusöz Koşut, H. (2013). 6102 ssyılı Ticaret Kanunu'na göre hayat sigortalarında sigorta ettirenin sözleşmenin yapılması anındaki beyan yükümlülüğünü ihlal etmesinin müeyyidesi. *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, 29(4), s. 163-184.
- Doherty, N. A. (1985). *Corporate risk management*. McGraw-Hill Book.
- Dragos, S. L. (2014). Life and non-life insurance demand: the different effects of influence factors in emerging countries from Europe and Asia. *Economic Research-Ekonomiska Istraživanja*, 27(1), s. 169-180. doi:10.1080/1331677X.2014.952112. Taylor&Francis Online.
- Dragos, S. L., Mare, C., Dragota, I.-M., Dragos, C. M., ve Muresan, G. M. (2017). The nexus between the demand for life insurance and institutional factors in Europe: new evidence from a panel data approach. *Economic Research-Ekonomiska Istraživanja*, 30(1), s. 1477-1496. doi:10.1080/1331677X.2017.1325764. Taylor&Francis Online.
- Duygulu, E., ve Pehlivan, P. (2017). *Sigorta işletmeciliği* (4 b.). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Dünya Bankası Data . (tarih yok). <https://data.worldbank.org/> adresinden alındı
- Düşündere, A. (2023). Türkiye'de sigorta mevzuatı: Mevcut uygulamalar ve gelişim alanları. H. Meral (Dü.) içinde, *21. Yüzyılda Türk sigorta sektörüne 21 tavsiye*. Nobel Bilimsel.
- Eğilmez, M. (2020). *Ekonominin temelleri* (4 b.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ehiogu, C. P., Onyekachi, E. R., ve Sunday , N. C. (2018). Effect of inflation rate on insurance penetration of Nigerian insurance industry. *International Research Journal of Finance and Economics*, 170, s. 66-76.
- Ekin, N., Alper, Y., ve Akgeyik, T. (1999). *Türk sosyal güvenlik sisteminde arayışlar: Özelleştirme ve yeniden yapılanma*. İstanbul: İTO Yayınları.
- Elango, B., ve Jones, J. (2011). Drivers of insurance demand in emerging markets. *Journal of Service Science Research*, 3, s. 185-204. Springer.
- Elitaş, C. (2013). Türkiye'de sigortacılık uygulamaları. C. Elitaş, B. Yaslıdağ, E. Kara, F. Akın, F. Sayım, M. Güngören, . . . O. Alkılınç içinde, *Sermaye Piyasası, Bankacılık, Sigortacılık ve Özel Emeklilik Mevzuatı* (s. 1001-1031). Sakarya: Sausem.
- Engürülü, B., ve Yaşar, A. (2015). Tarım Sigortaları. E. Kırkbeşoğlu (Dü.) içinde, *Risk Yönetimi ve Sigortacılık* (2. Baskı b.). Gazi Kitabevi.
- Erdal, F., ve Erdal , L. (2018b). Dünya'da ve Türkiye'de sigortacılığın gelişimi. M. Toprak, ve M. Coşkun (Dü) içinde, *Bankacılık ve Sigortacılığa Giriş*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Erdal, F., ve Erdal, L. (2018a). Sigortacılığın genel ilkeleri ve yapısı. M. Toprak, ve M. Coşkun (Dü) içinde, *Bankacılık ve Sigortacılığa Giriş* (s. 139-177). Anadolu Üniversitesi Yayınları.

- Erdoğan, İ. (2007). *Pozitivist Metodoloji* (2 b.). Erk Yayınları.
- Eren , E., ve Özel, B. (2021). Sigortacının rizikoyu taşıma yükümlülünü başlangıç anına ilişkin bir değerlendirme. *Antalya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9(18), s. 743-762.
- Ezerdi, C. (2015). Yangın sigortaları. E. Kırkbeşoğlu (Dü.) içinde, *Risk Yönetimi ve Sigortacılık* (2. Baskı b.). Gazi Kitabevi.
- Ezerdi, C. (2018). *Sigortacılığımızın tarihi* (2 b.). İstanbul: Dahi Yayıncılık.
- Eriş, G. (2020). *Sigorta hukuku* (1. Baskı b.). Seçkin Hukuk Yayınevi.
- Esho, N., Kirievsky, A., Ward, D., ve Zurbruegg, R. (2004). Law and the determinants of property-casualty insurance. *Journal of Risk and Insurance*, 71(2), s. 265-283. doi:10.1111/j.0022-4367.2004.00089.x. Jstor.
- Ewald, F. (1991). Insurance and risk. G. Burchell, C. Gordon, ve P. Miller içinde, *The Foucault Effect* (s. 197-210). The University of Chicago Press.
- Farrugia, A., ve Grima, S. (2021). A model to determine the need to modernise the regulation of the principle of utmost good faith. *Journal of Financial Regulation and Compliance*, 29(4), s. 454-473.
- Feinman, J. M. (2020). What is protection gap? Homeowners insurance as a case study. *Connecticut Insurance Law Journal*, 27(1), s. 83-115.
- Fischer, S. (1973). A Life Cycle Model of Life Insurance Purchases. *International Economic Review*, 14(1), s. 132-152. Jstor.
- Fortune, P. (1972). Inflation and Saving through Life Insurance: Comment. *The Journal of Risk and Insurance*(39), s. 317-326. Jstor.
- Fortune, P. (1973). A Theory of Optimal Life Insurance: Development and Test. *The Journal of Finance*, 28(3), s. 587-600. Jstor.
- Garcia, M. (2012). Determinants of the property-liability insurance market: evidence from Portugal. *Journal of Economic Studies*, 39(4), s. 440-450. Emerald Insight.
- Garven, J. R., ve Tennant, J. L. (2003). The demand for reinsurance: Theory and empirical tests. *Insurance and Risk Management*, 7(3), s. 217-237.
- Gökmenoğlu, K. K., Amin, M. Y., ve Taşpınar, N. (2015). The Relationship among International Trade, Financial Development and Economic Growth: The Case of Pakistan. *Procedia Economics and Finance*, 25, s. 489-496. doi:10.1016/S2212-5671(15)00761-3
- Greene, M. R., ve Trieschmann, J. S. (1988). *Risk and insurance* (7 b.). South-Western.
- Gujarati, D. N., ve Porter, D. C. (2018). *Temel ekonometri* (3 b.). (Ü. Şenesen, ve G. Günlük Şenesen, Çev.) İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Gulati, N. C. (2007). *Principles of insurance management* (First Edition b.). Excel Printers.
- Gupta, P. (2008). *Fundamentals of insurance*. Himalaya Publishing House.
- Güçlü, H. M., Seleş, Ö. F., ve Kayhan, İ. (2021). *Sigorta hukuku* (1. Baskı b.). Ankara: Adalet Yayınevi.

- Gümüş, F., ve Uzekmek, F. (2016). Yangın sigortası risk ve prim hesaplaması üzerine bir uygulama. *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies*, 5(1), s. 269-297. doi:10.32602/jafas.2019.14
- Günay, B. (2022). *Sigorta hukuku* (4. Baskı b.). Ankara: Seçkin Hukuk Yayınları.
- Güriş, S. (2018). *Uygulamalı panel veri ekonometrisi* (1 b.). İstanbul: Derya Yayınevi.
- Güvel, E. A., ve Güvel, A. (2018). *Sigortacılık* (8. Baskı b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Haddeler, A. (2023). Davranışsal analitik: Sigortacılıktaki önemi ve uygulamaları. H. Meral (Dü.) içinde, *21. Yüzyılda Türk sigorta sektörüne 21 tavsiye*. Nobel Bilimsel.
- Haiss, P., ve Sümegi, K. (2008). The relationship between insurance and economic growth in Europe: a theoretical and empirical analysis. (S. Link, Dü.) *Empirica*, 35, s. 405-431. Springer.
- Hakansson, N. (1969). Optimal Investment and Consumption Strategies Under Risk, an Uncertain Lifetime, and Insurance. *International Economic Review*, 10(3), s. 443-466. Jstor.
- Hammond, J. D., Houston, D., ve Melander, E. (1967). Determinants of Household Life Insurance Premium Expenditures: An Empirical Investigation. (397-408, Dü.) *The Journal of Risk and Insurance*, 34(3). Jstor.
- Han, L., Li, D., Moshirian, F., ve Tian, Y. (2010). Insurance development and economic growth. *The Geneva Papers on Risk and Insurance-Issues and Practice*, 35, s. 183-199. Jstor.
- Hardy, C. O. (1924). *Risk and risk bearing*. Chicago: University of Chicago Press.
- Hayırsever Baştürk , F., Çakmak, D., ve Demirtaş, B. (2017). *Sigortacılığa giriş*. Ankara: Akademi ConsultingveTarining.
- Haynes, J. (1895). Risk as an economic factor. *The Quarterly Journal of Economics*, 9(4), s. 409-449. doi:10.2307/1886012. Jstor.
- Head, G. L. (1967). An alternative to defining risk as uncertainty. *The Journal of Risk and Insurance*, 34(2), s. 205-214. Jstor.
- Hindriks, J., ve Donder, P. (2003). The politics of redistributive social insurance. *Journal of Public Economics*, 87(12), s. 2639-2660. doi:10.1016/S0047-2727(02)00078-6. Elsevier.
- Houston, D. B. (1964). Risk, insurance and sampling. *The Journal of Risk and Insurance*, 31(4), s. 511-538.
- Hsiao, C. (2003). *Analysis of panel data* (2 b.). United Kingdom: Cambridge University Press.
- Hwang, T., ve Gao, S. (2003). The Determinants of the Demand for Life Insurance in an Emerging Economy -The Case of China. *Managerial Finance*, 29(5/6), s. 82-96.
- insuranceopedia.com*. (2022, 03 15).
<https://www.insuranceopedia.com/definition/62/direct-premiums-written>
adresinden alındı

- Joskow, P. L. (1973). Cartels, competition and regulation in the property-liability insurance industry. *The Bell Journal of Economics and Management Science*, 4(2), s. 375-427. doi:10.2307/3003047. Jstor.
- Kabrt, T. (2021). Life insurance demand analysis: Evidence from Visegrad Group Countries. *Eastern European Economics*, 1, s. 50-78. doi:10.1080/00128775.2021.1996248. Taylor&Francis Online.
- Kahya, F. (2010). *Osmanlı Devleti'nde Sigortacılık* (1 b.). İstanbul: Libra Yayıncılık.
- Kahya, F. (2015). Sigortacılığın tarihi. E. Kırkbeşoğlu (Dü.) içinde, *Risk yönetimi ve sigortacılık* (2 b.). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Karaman, D. (2020). Sigortanın genel ilkeleri. F. Kaya (Dü.) içinde, *Sigortacılık*. Beta Yayıncılık.
- Karayalçın, Y. (1984). *Risk, sigorta, risk yönetimi*. Ankara: Türkiye İş Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Kaya, F., ve Kahya, M. (2017). *Sigorta ve sigortacılık* (1. Baskı b.). Beta Basım Yayım.
- Kaya, M. (2019). Dünden bugüne sigortacılık. *Ayrıntı Dergisi*, 7(81).
- Kayaköy Taş, M. (2015). Dünya sigorta pazarında Türkiye'nin yeri. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(27), s. 133-148.
- Kayıhan, Ş., ve Günergök, Ö. (2020). Kaza Sigortaları. *İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(9), s. 221-245.
- Kırkbeşoğlu, E. (2015). Sigortacılığa giriş. E. Kırkbeşoğlu (Dü.) içinde, *Risk Yönetimi ve Sigortacılık* (s. 44-56). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Kırkbeşoğlu, E. (2018). Sigorta gereksinimi ve temel sigorta ayrımı. N. Dalkılıç (Dü.) içinde, *Hayat ve Hayat Dışı Sigortalar* (s. 4-22). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Kırkbeşoğlu, E. (2024). Toplumsal yaşamda risk ve sigorta gereksinimi. Akbalık, M., Kırkbeşoğlu, E., Akpınar, Ö (Dü.) içinde *Temel Sigortacılık* (s.1-14). Ankara: Nobel Yayınları.
- Kjosevski, J. (2012). The determinants of life insurance demand in Central and Southeastern Europe. *International Journal of Economics and Finance*, 4(3). doi:10.5539/ijef.v4n3p237
- Klein, K. S. (2022). Is fire insurable? Insights from bushfires in Australia and wildfires in the United States. K. Booth, C. Lucas, ve S. French (Dü) içinde, *Climate, Society and Elemental Insurance* (s. 111-124). Routledge TveF Group.
- Kopetinsky, A. (2022, 09 29). *The history of insurance industry- American and global*. 12 12, 2022 tarihinde Policy Advice: <https://policyadvice.net/insurance/guides/history-of-insurance-industry/> adresinden alındı
- Korkmaz, S. (2004). *Sigorta sözleşmesinde ispat sorunları*. İzmir : Güncel Yayınevi.

- KPMG Sigorta Sektörel Bakış. (2022). 10 31, 2023 tarihinde <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/tr/pdf/2022/08/sigorta-sektorel-bakis.pdf> adresinden alındı
- Lee, H.-H., ve Lee, C.-Y. (2012). An analysis of reinsurance and firm performance: Evidence from the Taiwan property-liability insurance industry. *The Geneva Papers on Risk and Insurance - Issues and Practice*, 37, s. 467-484. Springer.
- Lewis, F. (1989). Dependents and the Demand for Life Insurance. *The American Economic Review*, 79(3), s. 452-467. Jstor.
- Li, D., Moshirian, F., Nguyen, P., ve Wee, T. (2007). The demand for life insurance in OECD countries. *Journal of Risk and Insurance*, 74(3), s. 637-652. doi:10.1111/j.1539-6975.2007.00228.x. Jstor.
- Ma, Y.-L., ve Pope, N. (2003). Determinants of International Insurers' Participation in Foreign Non-Life Markets. *Journal of Risk and Insurance*, 70(2), s. 235-248. Wiley Online Library.
- Mahdzan, N.S., ve Victorian, S. M.P. (2017). The Determinants of Life Insurance Demand: A Focus on Saving Motives and Financial Literacy. *Asian Social Science*, 9 (5), s.274-284.
- Manes, A. (1942). Outlines of a general economic history of insurance. *The Journal of Business of The University of Chicago*, 15(1), s. 30-48. Jstor.
- Mapharing, M., Otuteye, E., ve Radikoko, I. (2015). Determinants of Demand for Life Insurance: The Case of Canada. *Journal of Comparative International Management*, 18(2), s. 1-22.
- Masci, P. (2011). The history of insurance: Risk, uncertainty and entrepreneurship. *Journal of the Washington Institute of China Studies*, 5(3), s. 25-68.
- Mathew, B., ve Sivaraman, S. (2017). Cointegration and causality between macroeconomic variables and life insurance demand in India. *International Journal of Emerging Markets*, 12(4), s. 727-741. doi:10.1108/IJoEM-01-2016-0019. Emerald Insight.
- Meggitt, G. (2014). Insurable interest-the doctrine that would not die. *Legal Studies*, 35(2), 280-301. Wiley Online Library.
- Mermer, A. (tarih yok). *Sigortacılığa giriş*. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.
- Mishkin, F. S. (2018). *Macroeconomics policy and practice* (2 b.). (S. Sezgin, ve M. Şentürk, Çev.) Pearson/Nobel.
- Molai, S., ve Cyrus, K. (2014). Robust design of maintenance scheduling considering engineering insurance using genetic algorithm. *International Journal of Research in Industrial Engineering*, 3(1).
- Nagy, C. M. (2012). Size insurance density at European Union level. *Annals of Eftimie Murgu University Resita, Fascicle II, Economic Studies*, s. 294-300.

- Nomer, H. (1997). Halefiyet ile rücu hakkı arasındaki ilişki, özellikle sosyal sigortalar ile özel sigortaların rücu hakları bakımından halefiyetin rolü. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 55(3), s. 243-260.
- OECD Data. (tarih yok). 03 21, 2023 tarihinde <https://data.oecd.org/insurance/gross-direct-insurance-premiums.htm#indicator-chart> adresinden alındı
- Okonkwo, I. V., ve Eche, A. U. (2019). Insurance penetration rate and economic growth in Nigeria: 1981-2017. 2(1), s. 22-45.
- Olayungbo, D., Akinlo, A., ve McMillan, D. (2016). Insurance penetration and economic growth in Africa: Dynamic effects analysis using Bayesian TVP-VAR approach. *Cogent economics and finance*, 4(1). Taylor&Francis Online.
- Orhaner, E. (2014). *Sigortacılık*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Ostrowska-Dankiewicz, A., ve Simionescu, M. (2020). Relationship between the insurance market and macroeconomic indicators in the EU member states. *Tarnsformations in Business and Economics*, 19(3), s. 175-187.
- Outreville, F. (2014). The meaning of risk? Insights from the Geneva risk and insurance review. *The Geneva Papers on Risk and Insurance - Issues and practice*, 39, s. 768-781. Jstor.
- Outreville, F. (1990). The economic significance of insurance markets in developing countries. *The Journal of Risk and Insurance*, 57(3), s. 487-498. Jstor.
- Outreville, F. (1996). Life insurance markets in developing countries. *The Journal of Risk and Insurance*, 63(2), s. 263-278. Jstor.
- Outreville, F. (2013). The relationship between insurance and economic development: 85 empirical papers for a review of the literature. *Risk Management and Insurance Review*, 16(1), s. 71-122. doi:10.1111/j.1540-6296.2012.01219.x. Wiley Online Library.
- Outreville, F. J. (1997). *Theory and practice of insurance*. New York: Springer.
- Outreville, J. F. (1998). *Theory and practice of insurance* (1 b.). Springer New York, NY. doi:10.1007/978-1-4615-6187-3
- Özcan, H. (2023). Sigortacılıkta sistematik risklerin yönetimi. H. Meral (Dü.) içinde, *21. yüzyılda türk sigorta sektörüne 21 tavsiye*. Nobel Bilimsel.
- Özdamar, M., ve Doğan, B. (2020). *Sigorta Hukuku* (1. Baskı b.). Ankara: Seçkin Hukuk Yayıncılık.
- Özer, U. (2015). Reasürans. E. Kırkbeşoğlu (Dü.) içinde, *Risk Yönetimi ve Sigortacılık*. Gazi Kitabevi.
- Özkan, E. (2020). Sigorta primi ve tarife sistemleri. F. Kaya (Dü.) içinde, *Sigortacılık* (7 b.). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Özüdoğru, H. (2017). Türkiye'de sigortacılık sektörünün değerlendirilmesi. *Bankacılık ve Finansal Araştırmalar Dergisi (BAFAD)*, 4(1), s. 38-47.
- Park, S. C., ve Xie, X. (2014). Reinsurance and systemic risk: The impact of reinsurer downgrading on property-casualty insurers. *Journal of Risk and insurance*, 81(3), s. 587-622. doi:10.1111/jori.12045. Wiley Online Library.

- Parzen, E. (1961). An approach to time series analysis. *The Annals of Mathematical Statistics*, 32(4), s. 951-989.
- Peleckiene, V., Peleckis, K., Dudzevičiūtė, G., ve Peleckis, K. (2019). The relationship between insurance and economic growth: evidence from the European Union countries. *Economic Research*, 32(1). Taylor&Francis Online.
- Picard, M., ve Besson, A. (1982). *Les Assurances terrestres* (5 b.). Paris: LGDJ.
- Powell, L. S., ve Sommer, D. W. (2007). Internal versus external capital markets in the insurance industry: The role of reinsurance. *Journal of Financial Services Research*, 31, s. 173-188. Springer.
- Pradhan, R. P., Arvin, M. B., Hall, J. H., ve Norman, N. R. (2017). Insurance market development and macroeconomic interactions in twenty-six countries. *Journal of Economic Development*, 42(4), s. 23-57.
- Pradhan, R. P., Bahmani, S., ve Kiran, U. M. (2014). The dynamics of insurance sector development, banking sector development and economic growth: Evidence from G-20 countries. *Global Economics and Management Review*, 1(2), s. 16-25.
- Preffer, I., ve Klock, D. R. (1974). *Perspectives on insurance*. Prince Hall.
- Radhika, R., ve Satuluri, R. K. (2019). A study on life insurance penetration in India. *International Journal of Human Resource Management and Research*, 9(1), s. 119-123.
- Rakshit, D. (2017). Analysis of growth of insurance density and insurance penetration in India after initiation of reform in insurance sector. *International Journal of Research in Economics and Social Sciences*, 7(6), s. 164-171.
- Rejda, G. E., ve McNamara, M. J. (2015). *Risk yönetimi ve sigortacılık ilkeleri*. (E. Arıcan, Dü., ve M. Çetin, Çev.) Nobel.
- Rejda, G. E. (1989). *Principles of insurance* (3 b.). Scott Foresman.
- Rohrbach, W. R. (2018). Importance of insurance history. *Articler, Discussions, Analyses, Reviews*.
- Rooij, M., Lusardi, A., ve Alessie, R. (2011). Financial literacy and retirement planning in the Netherlands. *Journal of Economic Psychology*, 32(4), s. 593-608. Elsevier.
- Sağım, C., Işık, H., Kepçe, Ö., ve Sağım, Z. (2020). *Temel sigortacılık*. Milli Eğitim Bakanlığı.
- Santomero, A. M., ve Babbel, D. F. (1997). Financial risk management by insurers: An analysis of the process. *The Journal of Risk and Insurance*, 64(2), s. 231-270. Jstor.
- SEGEM. (2010). Temel sigortacılık bilgileri. H. Müsteşarlığı (Dü.) içinde, *Sigorta Eksperleri Eğitimi Temel Eğitim Ders Notları*.
- Segodi, M. P., ve Sibindi, A. B. (2022). Determinants of Life Insurance Demand: Empirical Evidence from BRICS Countries. *Risks*, 10(73), s. 1-14. MDPI.
- Sen, S., ve Madheswaran, S. (2017). Regional determinants of life insurance consumption: evidence from selected Asian economies. *Asian Pasific Economic Literature*, 27(2), s. 86-103. Wiley Online Library.

- Si, D.-K., Li, X.-L., ve Jiang, S.-j. (2018). Can insurance activity act as a stimulus of economic growth? Evidence from Time-Varying Causality in China. *Emerging Markets Finance and Trade*, 54(13), s. 3030-3050. doi:10.1080/1540496X.2018.1504766. Taylor&Francis Online.
- sigma-explorer.com*. (tarih yok). 03 03, 2023 tarihinde <https://www.sigma-explorer.com/index.html> adresinden alındı
- Simionescu, M., ve Ulbinaite, A. (2021). The relationship between insurance market and macroeconomic indicators in the Baltic states. *Journal of Baltic Studies*, 52(3), s. 373-396. doi:10.1080/01629778.2021.1920440. Taylor&Francis Online.
- Singhal, N., Goyal, S., ve Singhal, T. (2022). The relationship between insurance and economic growth in Asian countries: a regional perspective. *Macroeconomics and Finance in Emerging Market Economies*, 15(3), s. 301-322. doi:10.1080/17520843.2021.1957599. Taylor&Francis Online.
- Skipper, H. D. (1997). *Foreign insurers in emerging markets: Issues and concerns*. International Insurance Foundations.
- Sliwinski, A., Michalski, T., ve Roszkiewicz, M. (2013). Demand for life insurance-An empirical analysis in the case of Poland. *The Geneva Papers on Risk and Insurance - Issues and Practice*, 38, s. 62-87. doi:10.1057/gpp.2012.21. Repec.
- Srbinoski, B., Poposki, K., Born, P., Lazzari, V. (2020). Life insurance demand and borrowing constraints. *Risk Management and Insurance Review*, 24(1), s. 37-69. Wiley Online Library.
- Steele, J., ve Merkin, R. (2013). Insurance between neighbours: Stannard v Gore and Common Law Liability for Fire. *Journal of Environmental Law*, 25(2), s. 305-317. doi:10.1093/jel/eqt015. Oxford Academic.
- Sümer, G., ve Polat, Y. (2016). Dünyada tarım sigortaları uygulamaları ve Tarsim. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(1), s. 236-263.
- Swiss Re. (t.y.). *A history of insurance*.
- Şahin, D. (2018). OECD Ülkelerinde Girişimcilik Faaliyetlerinin Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Panel Veri Analizi. *Adnan Menderes Üniversitesi SBE Dergisi*, 5(3), s. 91-90.
- Şahin, M. (2019). *Sigortacılığa giriş ve güncel sigortacılık hukuku*. Bursa: Ekin Yayıncılık
- Tarı, R. (2018). *Ekonometri* (13 b.). Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Tarım Sigortaları Kanunu. (2005). <https://www.tarsim.gov.tr/staticweb/krm-web/mevzuatlar/kanunlar/5363-sayili-tarim-sigortaları-kanunu.pdf> adresinden alındı
- tarsim.gov.tr*. (tarih yok). 12 07, 2022 tarihinde <https://www.tarsim.gov.tr/pages/aboutUs/kurum-hakkında.jsp> adresinden alındı
- Taşkın, E., ve Şener, H. (2005). Türkiye sigorta pazarının Avrupa ve ABD sigorta pazarları ile karşılaştırılması. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*(49).

- Tekin, M. (2018). *Dünyada ve Türkiye'de sigortacılığın tarihsel gelişim ile sigortacılık ve özel emeklilik mevzuatı*. 12 21, 2022 tarihinde <https://www.alomaliye.com/2018/03/16/dunyada-ve-turkiyede-sigortacilik/> adresinden alındı
- The Geneva Association. (2014). *The Global Insurance Protection Gap*. https://www.genevaassociation.org/sites/default/files/ga2014-the_global_insurance_protection_gap_1.pdf adresinden alındı
- The Geneva Association. (2018). *Understanding and addressing global insurance protection gaps*. 03 15, 2023 tarihinde https://www.genevaassociation.org/sites/default/files/research-topics-document-type/pdf_public/understanding_and_addressing_global_insurance_protection_gaps.pdf adresinden alındı
- Thompson, W. *How insurance began: 3000 years of history*. 12 12, 2022 tarihinde WSR Blog: <https://www.wsrinsurance.com/how-insurance-began-3000-years-of-history/> adresinden alındı
- Thoyts, R. (2010). *Insurance theory and practice* (First b.). Routledge Taylor and Francis Group.
- Tiryaki, T. (2017). Risk ve sigorta. İ. Akhisar (Dü.) içinde, *Temel sigortacılık ve risk*. Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Trade and Development Report. (1988). New York: United Nations.
- Trinh, T., Nguyen, X., ve Sgro, P. Determinants of non-life insurance expenditure in developed and developing countries: an empirical investigation. *Applies Economics*, 48(58), s. 5639-5653. Taylor&Francis Online.
- Truett, D. B., ve Truett, L. J. (1990). The demand for life insurance in Mexico and the United States: A comparative study. *The Journal of Risk and Insurance*, 57(2), s. 321-328. doi:10.2307/253306. Jstor.
- Türk Ticaret Kanunu. (2011). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6102.pdf> adresinden alındı
- Ulaş, I. (2002). *Uygulamalı sigorta hukuku* (3 b.). Ankara: Turhan Kitabevi.
- Ulusoy, E. (2015). Sorumluluk sigortaları. *Risk Yönetimi ve Sigortacılık* (1. Baskı b.). içinde Gazi Kitabevi.
- United Nations Conferance on Trade and Development. (1964). *Insurance and reinsurance*. New York: United Nations Publication.
- United Nations Conference On Trade and Development. (2021). *World investment report 2021*. Geneva: United Nations.
- Uralcan, G. Ş. (2022). *Risk yönetiminde sigorta sistemi* (1 b.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Uralcan, Ş. (2011). *Temel sigorta bilgileri ve sigorta sektörünün yapısal analizi* (3 b.). Hiperlink Yayınları.
- Ünan, S. (2016). *Sigorta hukuku*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Vaughan, E. J. (1989). *Fundamentals of risk and insurance* (5 b.). John Wiley and Sons.

- Vaughan, E. J. (1996). *Risk management*. Wiley Online Library.
- Vaughan, E. J., ve Vaughan, T. (2008). *Fundamentals of Risk and Insurance* (10 b.). Wiley Online Library.
- Wang, H., Zhang, D., Guariglia, A. ve Fan, G. Growing out of the growing pain: Financial literacy and life insurance demand in China. *Pacific-Basin Finance Journal*, 66.Elsevier.
- Ward, D., ve Zurbruegg, R. (2000). Does insurance promote economic growth? Evidence from OECD countries. *American Risk and Insurance Association*, 67(4), s. 489-506. Jstor.
- Webb, I. P., Grace, M. F., ve Skipper, H. (2005). The effect of banking and insurance on the growth of capital and output. *Journal of Risk and Insurance*, 2, s. 1-32.Scientific Research.
- White, C. (1936). The functions of social insurance in relation to economic security. *Social Forces*, 14(3), s. 326-335. doi:10.2307/2571269. Jstor.
- Willett, A. H. (1951). The economic theory of risk and insurance. University of Pennsylvania Press. Jstor.
- Williams, A. C., ve Heins, R. M. (1989). *Risk management and insurance* (6 b.). McGraw-Hill.
- Wood, O. G. (1964). Evolution of the concept of risk. *The Journal of Risk and Insurance*, 31(1), s. 83-91. Jstor.
- Yaari, M. (1964). On the Consumer's Lifetime Allocation Process. *International Economic Review*, 5(3), s. 303-317. Jstor.
- Yaari, M. (1965). Uncertain Lifetime, Life Insurance, and the Theory of the Consumer. *The Review of Economic Studies*, 32(2), s. 137-150. Jstor.
- Yaslıdağ, B. (2012). *Sigortacılık* (3 b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yaslıdağ, B. (2013). Sigortacılıkta iç sistemler. *Sermaye Piyasası, Bankacılık, Sigortacılık ve Özel Emeklilik Mevzuatı* (s. 1057-1077). içinde Sakarya Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezi.
- Yayla, Ş. O. (2019). Sigortacılık ve Türkiye'de sigorta sektörünün durumu. *Liberal Düşünce Dergisi*, 24(94), s. 107-125.
- Yazıcı, S., ve Kilitci Calayır, A. (2023). Sigortacılıkta Web3 teknolojileri ve uygulama alanları. H. Meral (Dü.) içinde, *21. Yüzyılda Türk sigorta sektörüne 21 tavsiye*. Nobel Bilimsel.
- Yerdelen Tatoğlu, F. (2020a). *Panel veri ekonometrisi* (5 b.). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Yerdelen Tatoğlu, F. (2020b). *İleri panel veri analizi* (4 b.). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Yuan, C., ve Jiang, Y. (2015). Factors affecting the demand for insurance in China. *Applied Economics*, 47(45), s. 4855-4867. doi:10.1080/00036846.2015.1037437. Taylor&Francis Online.
- Zakaryan, K. (2015). Sağlık sigortaları. E. Kırkbeşoğlu (Dü.) içinde, *Risk yönetimi ve sigortacılık* (2. Baskı b.). Ankara: Gazi Kitabevi.

- Zengin, B. (2015). Motorlu Taşıtlı Sigortaları. E. Kırkbeşoğlu (Dü.) içinde, *Risk Yönetimi ve Sigortacılık* (2. Baskı b.). Gazi Kitabevi.
- Zerriaa, M., Amiri, M. M., Noubbigh, H., ve Naoui, K. (2017). Determinants of Life Insurance Demand in Tunisia. *African Development Review*, 29(1), s. 69-80. Wiley Online Library.
- Zweifel, P., Eisen, R., ve Eckles, D. L. (2021). *Insurance Economics* (Second Edition b.). Springer.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : İsalet Ebru YAZICIOĞLU

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi :2009, Yeditepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat (İngilizce)

Yüksek Lisans Öğrenimi :2017, KTO Karatay Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, İşletme Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri :

Uluslararası hakemli dergilerde yayımlanan makaleler:

Yazıcıoğlu, İ. Ebru; (2022). "Uluslararası Ticaret Teorilerinden Mutlak, Karşılaştırmalı ve Rekabetçi Üstünlükler Teorilerine Yönelik Bir Değerlendirme". Uluslararası Ticaret ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 6(2), 28-42

Yazıcıoğlu, İ. Ebru ve Baştan Töke, L (2022). "Sürdürülebilir Kalkınma Finansmanı Araçlarından Yeşil Tahvil ve Yeşil Sukuk Üzerine Bir Değerlendirme". Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi, 14(27)

Yazıcıoğlu, İ. Ebru ve Kazak, Hasan; (2019). "İslami Finansal Enstrümanlardan Birisi Olarak Sukuk: Hibrid Sukuk İçerisinde Yer Alan Murabaha Sözleşmelerinin İslami Hükümlere Uygunluk Yönünden İncelenmesi". Journal of Life Economics, 6(1), 91-118

Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında (proceedings) basılan bildiriler:

Baştan Töke, L ve Yazıcıoğlu, İ. Ebru; (2023). "Maliyet Yöntemlerinin Sınıflandırılması: Soğutma Sektöründe Bir Uygulama". 12. Anadolu Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi (Anadolu 12.International Conference On Social Sciences), 26-28 Mayıs, Diyarbakır

Yazıcıoğlu, İ. Ebru; (2022). "Sigortacılık Sektöründeki Dijital Dönüşüm: Insurtech". Uluslararası Katılımlı Ekonomi Araştırmaları ve Finansal Piyasalar Kongresi (IERFM). 12-14 Mayıs, Konya

Yazıcıoğlu, İ. Ebru; (2019). "Sürdürülebilir Kalkınma Açısından Yeşil Sukuk: Türkiye İçin Bir Uygulama Önerisi". Uluslararası İslam Ekonomisi, Finans ve Etik Kongresi, ISEFE (International Congress of Islamic Economy, Finance and Ethics), 27-28 Nisan, İstanbul

Ulusal bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında (proceedings) basılan bildiriler:

Yazıcıoğlu, İ. Ebru ve Afşar, Bilge; (2019). "2008 Küresel Krizi Sonrası Türkiye’de Enflasyon ve İşsizlik Üzerine Bir Değerlendirme". 20. Ulusal İktisat Sempozyumu (TEK), 17-18 Ekim, Adana

Yazılan uluslararası kitaplardaki bölümler:

Kazak, Hasan, Erkan, Hasan, Yazıcıoğlu İ. Ebru ve Okka, Osman; "İslami Finans Açısından Katılım Bankalarının Fon Kullanırma Yöntemlerinin Gelişimi ve Bugünkü Durumu: Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Bankaları Açısından 2018 Yılı İtibariyle Durum Analizi". Human Society and Education in the Changing World, 34.

Yazıcıoğlu, İ. Ebru; "Sigorta Penetrasyonunu Etkileyen Makroekonomik Faktörlerin Panel Veri Analizi ile Belirlenmesi: OECD Ülkelerinden Kanıtlar. Finans, Bankacılık ve Sigortacılık Alanında Gelişmeler, 73-102. Platanus Publishing.

İŞ DENEYİMİ

Stajlar : 2006, KOBİ Birimi, Garanti Bankası Elazığ Şubesi

Projeler :

Çalıştığı Kurumlar : 2019-Devam Ediyor, Araştırma Görevlisi (Sigortacılık ve Sosyal Güvenlik Bölümü), KTO Karatay Üniversitesi

Tarih: 11 Ocak 2024